

रजत जयन्ती महोत्सव २०७४

स्मारिका

Floriculture Association Nepal (FAN)

Baluwatar-3, Kathmandu, Tel/Fax: 977-1-4420791
E-mail: fan_nepal@yahoo.com, info@fanepal.org.np
www.fanepal.org.np, www.nepalfloraexpo.com.np

रजत जयन्ती महोत्सव २०७४

स्मारिका

Editorial Committee:

Kumar Kasaju Shrestha
Lok Nath Gaire
Bishwamani Pokhrel
Mahendra Subedi
Janga Bdr. Tamang
Sita Shrestha

Floriculture Association Nepal (FAN)

Baluwatar, Kathmandu

Published by:

Floriculture Association Nepal (FAN)

Baluwatar-3, Kathmandu Nepal

Tel/Fax: 977-1-4420791

Email: fan_nepal@yahoo.com, info@fanepal.org.np

Web: www.fanepal.org.np; www.nepalfloraexpo.com.np

1000 copies

2017 A.D.

Design and Layout By:

Bipin Sodari

Printed By:

S.2. Printers

Naya Bazar-16, Towan Planning

Tel:4358921, Mobile: 9841722948

© All rights reserved at FAN.

उप- राष्ट्रपति

काठमाडौं, नेपाल

शुभ-कामना

फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन नेपालले आफ्नो रजत जयन्तीको अवसरमा स्मारिका प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा ज्यादै खुशी लागेको छ। स्मारिका प्रकाशन सफलताको कामना सहित रजत जयन्ती महोत्सवको भव्य सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

सुन्दरताको प्रतीकको रूपमा चिनिने फूल हाम्रो संस्कारमा जन्मदेखि मृत्यु पर्यन्त अनिवार्य बनिसकेको छ। धर्मकर्म, पुजापाठ, प्रेमलापमा होस् वा पाहुनाको स्वागत, सत्कारमा फूल अनिवार्य बनिसकेको छ। धर्म, संस्कृति, परम्परा, प्रेम र जैविक विविधताको महत्वपूर्ण अंश बनेको फूल अर्थात पुष्प व्यवसायले नेपालमा उद्योगको रूप लिई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा समेत निर्यात हुन लाग्नु हाम्रो लागि निकै गौरव र खुशीको कुरा हो। पुष्प व्यवसायलाई आधुनीकीकरण गर्दै यहाँसम्म ल्याईपुयाउन व्यवसायी र फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन नेपालको अहम भूमिका रहेको छ। पुष्प व्यवसायीहरू र फ्लोरिकल्चर एसोसिएसनलाई म यस अवसरमा हृदयदेखि धन्यवाद दिन चाहन्छु।

नेपालमा झण्डै ७० वर्षअघिदेखि सामान्य स्तरबाट सुरुभएको पुष्प व्यवसाय हाल उद्योगको रूपमा स्थापित भएको छ। भौगोलिक तथा जलवायु विविधताले नेपालमा पुष्प व्यवसायका प्रचुर सम्भावना छ। हिमाल पहाड, तराई-मधेस हरेक क्षेत्रमा भौगोलिक विविधता र वायुमण्डलीय अवस्था अनुसारका विभिन्न प्रजातिका पुष्प व्यवसाय सम्भव छ। यो व्यवसायलाई अझै प्रभावकारी बनाई आन्तरिक बजारको माग पूरा गरी निर्यात वृद्धिमा लाग्नुपर्दछ।

फ्लोरिकल्चर एसोसिएसनको रजत महोत्सवको अवसरमा नेपालको पुष्प व्यवसायको अवस्था, सम्भावना र चुनौतीको बारेमा गहन छलफल हुने मैले विश्वास लिएको छु। यसै अवसरमा एसोसिएसनले प्रकाशन गर्ने स्मारिका महत्वपूर्ण र ऐतिहासिक दस्तावेज बन्ने मैले विश्वास लिएको छु। नेपालको समृद्धिका लागि पुष्प व्यवसायीहरूको योगदान अझै उच्च रहोस्, सम्पूर्ण पुष्प व्यवसायीहरूको उत्तरोत्तर प्रगतिको हार्दिक शुभकामना।

धन्यवाद !

२६ कात्तिक २०७४

नन्दबहादुर पुन 'पासाङ्ग'

नेपाल सरकार

शुभ-कामना

मा. सरिता प्रसाई
कृषि विकास राज्यमन्त्री

फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालले आफ्नो स्थापनाको २५ औं वर्ष पुगेको अवसरमा रजत जयन्ती महोत्सव मनाउन लागेको र यस रजत महोत्सवको अवसरमा संघले गर्दै आएका क्रियाकलाप एवं गतिविधिहरू समेटी फ्लोरिकल्चर रजत महोत्सव स्मारिका २०७४ प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउदा अत्यन्त हर्षित भएको छु। रजत महोत्सवको अवसरमा संघमा आवद्ध सबै व्यवसायी मित्रहरू, पदाधिकारी एवं सदस्यहरूमा हार्दिक बधाई एवं शुभ-कामना व्यक्त गर्दै संघको उत्तरोत्तर प्रगतीको कामना गर्दछु।

पुष्प व्यवसायको विकासमा अग्रसर रहेको यस संस्थाले स्वदेशी भूमिमा आफ्नै देशभित्रको श्रम शक्तिलाई प्रयोग गरी पुष्प व्यवसायमा देश आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख बनाउने कार्यमा प्रेरित भई स्वदेशमै रोजगारीको अवसर सृजना गरी बेरोजगारीलाई केहिहदसम्म न्यूनीकरण गर्दै राष्ट्र विकासमा पुऱ्याएको योगदानको प्रशंसा गर्दछु।

देशभरका पुष्प व्यवसायीलाई एकताको मालामा समेटी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई चलायमान राख्ने तर्फ संघका गतिविधिहरूलाई निरन्तरता दिनु हुनेछ भन्ने आशा पनि लिएको छु। मानिसको सामाजिक कार्यका हरेक पक्षसंग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने पुष्प व्यवसायबाट उत्पादित वस्तुलाई विविधिकरण गरी सम्पूर्ण देशको निर्यात प्रवर्द्धनको साथै आयात प्रतिस्थापन गर्न समेत सहयोग पुऱ्याउन सफल हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा, 'फ्लोरिकल्चर रजत महोत्सव स्मारिका, २०७४' प्रकाशन गर्न लागेकोमा हार्दिक शुभ-कामना व्यक्त गर्दछु।

सरिता प्रसाई
राज्यमन्त्री

कृषि विकास मन्त्रालय

कृषि विकास राज्य मन्त्रि

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

वनस्पति विभाग

(..... शाखा)

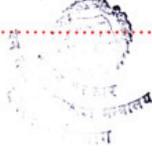

८२६९५६६
८२६९५६७
८२५९९६०
८२५९९६९

फ्याक्स नं.: ८२५९९४९

ईमेल:- info@dpr.gov.np

पत्र संख्या:-
चलानी नम्बर:-

वनस्पति मार्ग, थापाथली
काठमाडौं

शुभकामना

फ्लोरिकल्चर एशोशियसन नेपाल २५ औं वसन्तमा प्रवेश गरी रजत महोत्सव मनाउन लागि रहेको शुभ अवसरमा फ्लोरिकल्चर रजत महोत्सव स्मारिका, २०७४ प्रकाशन गर्न लागेकोमा मलाई अत्यन्तै खुशीको अनुभूति भएको छ। यस अवसरमा पुष्प व्यवसायको अध्ययन अनुसन्धान, विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनमा लाग्नु हुने सम्पूर्ण अनुसन्धानकर्ता, कृषक, पुष्प व्यवसायी एवम् पुष्पप्रेमी महानुभावहरूमा हार्दिक वधाई दिन चाहन्छु।

विगत २५ वर्षमा यस एशोशियसनले विभिन्न समस्या र चुनौतिका विच पुष्प व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय जगत सामु आफ्नो पहिचान स्थापित गर्नुका साथै पुष्प व्यवसाय र रोजगारी सिर्जनाका क्षेत्रमा समेत उल्लेख्य योगदान पुऱ्याएको छ। यसका लागि विभिन्न समयमा फ्लोरिकल्चर एशोशियसन नेपालको नेतृत्व तहमा रही महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण पुष्प व्यवसायीहरू, पुष्प कृषकहरू, विज्ञहरू एवम् अनुसन्धानकर्ताहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ।

नेपालमा पाइने वनस्पतिहरूको संकलन, संरक्षण, अध्ययन अनुसन्धान, अभिलेखिकरण र प्रविधि विकासको लागि वैज्ञानिक निकायको रूपमा रहेको वनस्पति विभागले विगत लामो समय देखि देशका विभिन्न भू-भाग र हावापानीमा रहेका वनस्पति उद्यान मार्फत हाम्रै वनजङ्गलमा रहेका शोभनीय फूल विरुवा र अन्य आलांकारिक फूलको समेत अध्ययन अनुसन्धान कार्य गरि रहेको र अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजाहरूलाई कृषकहरूमा हस्तान्तरण गर्दै आइरहेको छ।

पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ र यसको कार्यान्वयन कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी देश भरी पुष्प व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गर्ने चुनौती र अवसर दुवै हाम्रा सामु रहेका छन्। उक्त नीतिमा उल्लेख गरिएका कार्ययोजनाहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि फ्लोरिकल्चर एशोशियसन नेपाल लगायत सम्बन्धित सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गर्न वनस्पति विभाग सदैव तयार रहको प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न चाहन्छु।

अन्त्यमा, आगामी दिनहरूमा पनि सदाभै पुष्प र यसको महत्व बुझी सर्वसाधारण कृषकको आय आर्जन वृद्धि गर्नमा हामी सवैको सहकार्य र समन्वय रहने नै छ भनी विश्वास लिएको छु। २५ औं वार्षिकोत्सवले हामी सवैलाई स्वदेशी शोभनीय लगायत अन्य आलांकारिक फूल विरुवा अध्ययन अनुसन्धान गर्न, पुष्प र पुष्पजन्य वस्तुको व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरी रोजगारीका थप अवसरहरू सृजना गर्नको साथै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्नका लागि थप प्रेरणा प्राप्त होस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु।

डा. अखिलेश्वर लाल कर्ण

महानिर्देशक

FNCCI

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ

Federation of Nepalese Chambers of Commerce & Industry

P.O. Box : 269
Sahid Sukra
FNCCI Milan Marg, Pochali
Teku, Kathmandu, Nepal
Tel. : 4262061, 4262218, 4266889
Fax : 977-1-4261022, 4262007
E-mail : fncci@mos.com.np
http://www.fncci.org

शुभ-कामना

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका सक्रिय वस्तुगुगत सदस्य फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालले आफ्नो स्थापनाको २५ औं वर्ष पुगेको अवसरमा रजत महोत्सव मनाउन लागेको र यस रजत महोत्सवको अवसरमा संघले गर्दै आएका क्रियाकलाप एवं गतिविधिहरू समेटि फ्लोरिकल्चर रजत महोत्सव स्मारिका २०७४ प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा अत्यन्त हर्षित भएको छु । रजत महोत्सवको अवसरमा संघमा आवद्ध सबै व्यवसायी मित्रहरू, पदाधिकारी एवं सदस्यहरूमा हार्दिक बधाई एवं शुभ-कामना व्यक्त गर्दै संघको उत्तरोत्तर प्रगतीको कामना गर्दछु ।

स्वदेशी भूमिमा आफ्नै देशभित्रको श्रम शक्तिलाई प्रयोग गरी पुष्प व्यवसायमा देशलाई आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख बनाउने कार्यमा प्रेरित भई स्वदेशमै रोजगारीको अवसर सृजना गरी बेरोजगारीलाई केहि हदसम्म न्यूनीकरण गर्न पुऱ्याएको योगदानको प्रशंसा गर्दछु ।

देशभरका पुष्प व्यवसायीलाई एकताको मालामा समेट्न तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई चलायमान राख्ने तर्फ संघका गतिविधिहरूलाई निरन्तरता दिनुहुनेछ भन्ने आशा लिएको छु । मानिसको सामाजिक कार्यका हरेक पक्षसंग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने पुष्प व्यवसायबाट उत्पादित वस्तुलाई विविधिकरण गरी सम्पूर्ण देशको निर्यात प्रवर्द्धनको साथै आयात प्रतिष्ठापन गर्न समेत सहयोग पुऱ्याउन सफल बन्नु हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

अन्त्यमा, फ्लोरिकल्चर रजत महोत्सव स्मारिका २०७४ प्रकाशन कार्यको पूर्ण सफलताका लागि हार्दिक शुभ-कामना व्यक्त गर्दछु ।

(Signature)

(भवानी राणा)
अध्यक्ष

मिति २०७४ भाद्र ४ गते, आइतबार ।

“स्वच्छ वातावरण र आर्थिक समृद्धिको लागि पुष्प व्यवसाय”

Regd. No. 244/049/50

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल Floriculture Association Nepal (FAN)

Ref.:

मन्तव्य

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको स्थापना कालको २५ औं वर्ष पुगेको अवसरमा हामीले ऐतिहासिक घटनाक्रमहरु, यस संस्थामा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउनु हुने व्यक्ति-व्यक्तित्वहरुको ऐतिहासिक संस्मरण समेटेर एक पठनीय सामाग्री सहितको “रजत जयन्ती स्मारिका - २०७४” प्रकाशन गर्न पाउँदा हामी अत्यन्त हर्षित भएका छौं ।

आज भन्दा २५ वर्ष अगाडि २०४९ कार्तिक ३० गते स्थापना भएको फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले विभिन्न कालखण्डमा आइपरेका यावत् समस्याहरुलाई चिदै पुष्प व्यवसायको सर्वाङ्गिक विकास, विस्तार तथा प्रवर्द्धन गर्दै आइरहेको छ । संस्थाले हालसम्म २० वटा राष्ट्रिय, ३ वटा अन्तर्राष्ट्रिय, ८ वटा क्षेत्रिय, र भण्डै दुई दर्जनभन्दा बढि विषयगत मेला/प्रदर्शनीको आयोजना गरिसकेको छ । संस्थाको यी गतिविधिका परिणाम स्वरुप ७ सय भन्दा बढि पुष्प व्यवसायीहरु संगठित भई सदस्यता लिइ सकेका छन् । ४९ जिल्लामा व्यवसाय विस्तार गर्दै ९ सय ५३ हेक्टर क्षेत्रफलमा पुष्प खेती भइरहेको छ । त्यस्तै ४३ हजार भन्दा बढि व्यक्तिहरु यस क्षेत्रमा प्रत्यक्ष वा परोक्ष रुपमा संलग्न रहेको तथ्यहरु सार्वजनिक भइसकेको छ । आ.व. २०७३/०७४ भित्र ९ अर्ब ७९ करोड बराबरको आर्थिक कारोवार गर्दै गरिव ४ करोड बराबरको पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तु निर्यात गर्न समेत सफल भएको छ ।

यस क्षेत्रमा निजी क्षेत्रबाट भण्डै ५ अर्ब लगानी रहेको तथ्यांक सार्वजनिक भइसकेको छ । नेपाल सरकार केन्द्रिय तथ्यांक विभागको आ.व. ०७२/०७३ पुष्प व्यवसायको सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुसार यस क्षेत्रमा ४० वर्ष नकटेका अधिकांश शिक्षित युवाहरुको अधिकतम संलग्नता रहेको र ६० प्रतिशत भन्दा बढि महिलाहरुको संलग्नता रहेको साथै विशेष गरि जनजाति समुदायहरु पुष्प व्यवसायमा सामेल भएको तथ्यांक प्रकाशित छ ।

यस व्यवसायलाई यो उचाईसम्म पुऱ्याउन सहकार्य गर्ने, सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति-व्यक्तित्व एवं संघ-संस्थाहरुलाई रजत जयन्तीको अवसरमा हार्दिक कृतज्ञता जाहेर गर्दछु । साथै पुष्प व्यवसायको यति ठूलो संजाल निर्माणका खातिर स्व-स्फूर्त रुपमा योगदान दिनुहुने संस्थापक अध्यक्ष लगायत सदस्यज्यूहरु एवं पूर्व अध्यक्षज्यूहरु, पूर्व पदाधिकारीज्यूहरु, पूर्व कार्यकर्ता समितीका सदस्यज्यूहरु, जिल्लाका पूर्व अध्यक्षज्यूहरु, जिल्ला कार्य समितीका पूर्व पदाधिकारी एवं सदस्यज्यूहरु, पूर्व सल्लाहकार समितीका संयोजक एवं सदस्यज्यूहरु, परामर्शदाताज्यूहरु, वर्तमान कार्यसमितीका सहकर्मी मित्रहरु, विषयगत समिती उप-समितीका साथिहरु, पुष्प व्यवसायीज्यूहरु, संचारकर्मी मित्रहरु, पूर्व तथा वर्तमान कर्मचारी साथिहरुप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै संस्थाको संस्थागत विकास एवं पुष्प क्षेत्रको सर्वाङ्गिक विकासमा आगामी दिनमा पनि सहयोग र सहकार्यको आशा लिएको छु ।

कुमार कसजु श्रेष्ठ
अध्यक्ष

Executive Members of FAN (2073-75)

Kumar Kasaju Shrestha
President

Lok Nath Gaire
I.P. President

Dilip Bade
S. Vice President

Ramji Pd. Timilsina
Vice President

Min Bdr. Tamang
General Secretary

Biswamani Pokhrel
Secretary

Shiba Bdr. Khadka
Treasurer

Ramji Kuwar
Exe. Member

Sitaram Panta
Exe. Member

Mahendra Subedi
Exe. Member

Pandab Shrestha
Exe. Member

Meena Tamang
Exe. Member

Ram Bdr. Tamang
Exe. Member

Jay Thapa Magar
Exe. Member

Past President of FAN

Rajendra Rai

Founder President (2049-050)

Suresh Bhakta Shrestha

Past President (2050-057)

Anup Rai

Past President (2057-059)

Minerwa Bista

Past President (2059-062)

Shreedhar Karki

Past President (2062-066)

Lt. Arun Chhetri

Past President (2066-069)

Lok Nath Gaire

Past President (2069-072)

सम्पादकिय

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको स्थापनाको २५ औं वर्षको उपलक्ष्यमा “रजत जयन्ती महोत्सव स्मारीका २०७४” तपाईंहरूको हातमा ल्याईपुन्याएका छौं । वि.स.२०४९ सालमा १० जना संस्थापकहरूबाट शुक्रवाट गरिएको इतिहासलाई आजका दिन सम्म ल्याई पुन्याउन विभिन्न समयमा गरिएको भिन्न भिन्न खालका गतिविधी र योगदानहरूवाट सम्भव भएको हो । यस स्मारीकामा विगत २५ वर्ष भित्र संस्थाले भोग्नुपरेको चुनौति, व्यावसायीक हकहितका लागि चालिएका कदमहरू र समग्र पुष्प क्षेत्रको उन्नतीका अथक प्रयासहरूलाई समेट्न खोजिएको छ ।

एशोसिएसनको नेतृत्व गर्नुहुने पूर्व अध्यक्षहरू मध्ये पाँच जना पूर्व अध्यक्षहरूको अनुभव तथा उहाँहरूको कार्याकालमा थालिएको महत्वपूर्ण कदमहरूको वारेमा सार संक्षेपमा उल्लेख गरिएको छ । यस विच एक जना पूर्व अध्यक्ष हामी विच रहनु भएन भने अर्को एक जना पूर्व अध्यक्ष देश बाहिर रहनु भएकोले उहाँको संस्मरण समावेश गर्न सकेनौं । त्यस्तै वर्तमान पदाधिकारीहरूवाट वर्तमान परिस्थितीको वारेमा सार संक्षेप समावेश गर्न सफल भएका छौं । केहि पूर्व पदाधिकारीहरूवाट प्राप्त उहाँहरूको आफ्ना अनुभवहरू समेत यहाँ समावेश गरिएको छ ।

यस स्मारीकाको मुख्य विषयवस्तु एशोसिएसनले विगत २५ वर्षमा गरेको हरेक गतिविधीहरूलाई समेटी संस्थाका कार्यक्रम संयोजकज्यूवाट वृहद रूपमा अभिलेखको संगालोलाई समावेश गरिएको छ । आगामी दिनमा नेपालको फ्लोरिकल्चरको इतिहासमा के कस्ता कार्यक्रमहरू समावेश भएका थिए भन्ने विषयमा यो विवरणबाट महत्वपूर्ण सूचना तथा ज्ञान प्राप्त हुन्छ भन्ने आशा लिएका छौं ।

अबको नेपालको पुष्प व्यवसाय एक सुनौलो युगमा प्रवेश गर्दैछ । नेपालका अन्य कृषिजन्य वस्तुको तुलनामा पुष्प क्षेत्रले प्रविधि व्यावसायिकता बजार र आधुनिकतामा धेरै नै फड्को मारेको छ । यसको प्रमुख श्रेय यस अधिका नेतृत्व तथा यस क्षेत्रमा लागेका व्यावसायीहरूको योगदानलाई जान्छ । त्यसका लागि सम्पूर्ण अग्रजहरूमा पुष्प क्षेत्रले हार्दिक नमन् गर्दछ । तथापी अन्तराष्ट्रिय पुष्प क्षेत्रको तुलनामा हामी धेरै नै पछाडी छौं, आगामी दिनहरूमा अन्तराष्ट्रिय बजारमा हाम्रो उपस्थिति जनाउन गर्नुपर्ने कार्यहरूको सूची धेरै लामो छ । नेपाली पुष्प क्षेत्रको पदचालहरूमा अलिकति पनि सुस्ताउन दियौं भने हाम्रो प्रतिस्पर्धी क्षमता कमजोर हुन सक्दछ । आयातलाई केहि वर्षमै प्रतिस्थापन गरि आफ्ना मौलिक सम्पदाको व्यावसायिकरण सहित अन्तराष्ट्रिय बजारमा नेपालको पुष्पको बजार स्थापित गर्ने लक्ष्यको सन्तुलन बिग्रन नदिन सरकार, संघ संस्थाहरू र व्यावसायिहरूलाई दिशानिर्देशन गर्न एशोसिएसनले नेतृत्वदायी भुमिका खेलिने छ ।

अन्त्यमा :- अत्यन्त छोटो समयमा हाम्रो अनुरोधलाई स्वीकार गर्दै आफ्ना अमूल्य लेख रचना तथा संस्मरणहरू उपलब्ध गराई दिनु हुने सम्पूर्ण लेखकहरू प्रति सम्पादक मण्डल तथा एशोसिएसन परिवार हार्दिक आभार प्रकट गर्दछौं । त्यस्तै अथाह नियमित कार्यक्रमका साथ साथ यो प्रकाशन प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने सचिवालय र प्रकाशन गृहलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं । साथै संस्थाका गतिविधीवाट प्राप्त उपलब्धीलाई सुरक्षित अभिलेख राख्ने तथा आवश्यक पर्दा सहज सूचना उपलब्ध गराउनु हुने लामो समय देखि यस संस्थाको कार्यक्रम संयोजकको जिम्मेवारी सम्हाल्दै आउनु भएको जे.वी.तामाङ्गज्यूको योगदानलाई हामी सम्मान प्रकट गर्दछौं ।

प्रकाशनको क्रममा हुन सक्ने प्राविधिक कमजोरी लेखन तथा सम्पादनमा भएका कमि कमजोरी औँल्याइ दिई आवश्यक सहयोग गर्नु हुनेछ भन्ने हामीले पाठक वर्गवाट अपेक्षा गरेका छौं ।

विषयसूची

स.नं.	विषय	पेज नं.
१.	सरकारको सहयोग र हाम्रो प्रयासबाट पुष्प क्षेत्रको विकास	१
२.	पुष्प व्यवसायको विकासका लागि साभ्भा अवधारणा	७
३.	पुष्प क्षेत्रमा मेरो संलग्नता र नेतृत्व	११
४.	अथाह सम्भावना बोकेको पुष्प व्यवसाय	१४
५.	फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालसंगका स्मरणहरु	१७
६.	फ्लोरिकल्चरको गौरवमय २५ वर्ष	२२
७.	पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा भएको नीतिगत प्रयास तथा उपलब्धी	२५
८.	फूल र फूलसँग जोडिएका मेरो अन्तर्कथा	२९
९.	पुष्प विकासको क्षेत्रमा वनस्पति विभाग : हिजो र आज	३३
१०.	नेपालमा पुष्प व्यवसायको विकास क्रम	३७
११.	फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँगको सम्बन्ध: एक संस्मरण	४२
१२.	पुष्प विकास केन्द्र गोदावरी र फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँगको सहकार्य...	४४
१३.	My Experiences in Floriculture Association Nepal (FAN) and there after Flower Products influence the human feelings more than words and gifts (Papametron 1998)	४८
१४.	SWOT Analysis of Floriculture Association Nepal	५१
१५.	Floriculture Business Development in Nepal- Initial Roles of Agro Enterprise Centre(AEC)	५५
१६.	Two and half decades of Research & Development in Floriculture	६२
१७.	Everest Floriculture A Green House Fiasco in Nepal	६९
१८.	फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको पच्चिस बर्षे यात्रा सारांश	७२
१९.	फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको कार्यक्रम तथा गतिविधिहरुका फोटो ग्यालरी	१२३

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन
नेपालका जिल्ला कार्यसमितीहरु:

कास्की जिल्ला समिती

सिदार्थ चोक, पोखरा
अध्यक्ष: दया कुमार द्वा
९८५६०३२७१७

काभ्रेपलान्चोक जिल्ला समिती

जनगाल, काभ्रेपलान्चोक
अध्यक्ष: भोजराज तिमल्सिना
९८४१४८८१३१

चितवान जिल्ला समिती

भरतपुर
अध्यक्ष: प्रकाश पन्त
९८५५०५७२०७

सरकारको सहयोग र हाम्रो प्रयासबाट पुष्प क्षेत्रको विकास

राजेन्द्र राई

संस्थापक अध्यक्ष

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन, नेपाल

पृष्ठभूमि:- हडकडदेखि नेपालसम्म

सन् १९३४ अक्टोबर २४ मा बुवा अन्तविर राई र आमा वरमाया राईको कोखबाट खोटाङको रावाखोलामा मेरो जन्म भएको हो । मैले दिल्लीबाट शिक्षा शास्त्रमा एम.एड गरेको छु । म आफुलाई सामाजिक कार्यकर्ता भन्न रुचाउछु । समाजको उत्थान र विकासमा मैले जति सकें, गरें र अभै गर्दैछु । गरिब नानीहरु जो गरिबीको कारण विद्यालयको पहुँचमा पुग्न सकेका छैनन् उनीहरुले पढ्न पाउनु भन्ने मलाई लागिरहन्थ्यो । यहि सोचका कारण मैले भारतको दार्जिलिङ, सिक्किम, धरान र हडकड लगायतका स्थानहरुमा ५ वटा विद्यालयहरु स्थापना गरेको छु । शिक्षाको विकास नै मान्छेको विकासको एक आधार हो ।

हडकडमा धेरै नेपाली युवाहरु ब्रिटिस गोर्खा सेनामा थिए । स्वभावैले जनजातीहरु ब्रिटिस हडकड मलायका लाहुरे हुन्थे । सपरिवार उतै रहेका पाइन्थे । मैले किन यो कुरा गरें भने आजको फूल व्यवसायमा बनेको यो परिचय मेरो जीवनका उतारचढावहरु निकै चाखलाग्दा छन् । अहिले सम्भ्रदा आफैं अचम्मिमत हुन्छु । जुनबेला म धरानको डिपोट हाईस्कूलमा प्रधानाध्यापक थिएँ, त्यसबेला मलाई हडकडको एक विद्यालयमा प्रधानाध्यापकको लागि बोलाइयो । त्यहाँ सेनाको छोराछोरीलाई अध्ययनको लागि विद्यालय खोलिएको रहेछ तर, निकै अस्तव्यस्त ।

अव्यवस्थित पाठ्यक्रम, शिक्षकको न्युन ज्यालादर, महिला र पुरुष शिक्षक बीच गहिरो विभेद, हडकड जस्तो ठाउँमा पनि २५/२६ वर्ष देखि यसरी नै चलेको रहेछ । यसले मलाई निकै दुःखी बनायो । यी यावत कारण बालबालिकाहरुको भविष्य धरासायी बन्दै गएको त्यो जर्जर अवस्थामा पुगेको मैले निकै सङ्घर्ष गरें । पहिलोपटक सिंगापुरमा ठूलो 'एजुकेशन कन्फ्रेंस' भयो जहाँ ब्रिटिसको एजुकेशन ब्रान्डको ब्रिगेडियर थोमस सहितको अन्य धेरै ब्रिगेडियरहरु थिए । मैले उक्त कन्फ्रेंसमा 'Close than all the school, send or reorganization, all the children to their home.' (कि सबै विद्यालय बन्द गर्नुस् र बालबालिकाहरुलाई घर पठाउनुस् कि भने पढ्ने संरचना तयार गर्नुस्) भने । त्यसपछि शिक्षकहरुको तलब २ सय ४० डरलबाट ३ हजार डलर पुगेको पुग्यो । पाठ्यक्रम अनुसार पढाई हुन थाल्यो । हाईस्कूलको स्थापना समेत गरियो । नानीहरुको भविष्य, शिक्षकहरुको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन मेले खुलेरै आवाज उठाएको थिएँ । र अन्ततः सफलता पाएँ छौँ । त्यसको चर्चा परिचर्चा नेपालमा समेत भएको थियो ।

मेरो श्रीमती प्रनिता राईलाई फूल असाध्यै मन पर्ने । हडकडको बसाईमा पनि उनी फूलहरु संकलन गर्थिन । राम्रो फूल किनेर ल्याउने गर्थिन । नेपालमा फूलको बजार नै छैन, मान्छेहरु फूल नै रोप्दैन् भनेर सम्झन्थिन् । वाहिर जाँदा हामी नेपालमा हुने फूलहरु किनेर ल्याउथ्यौँ । हामीले फूलको सौख पुरा गर्नकै लागि जर्मनी, आयरल्याण्ड, हल्याण्ड, मलेसिया लगायतका धेरै देशहरुको भ्रमण गर्थौ । हामी जहाँ गएपनि ७५ प्रतिशत समय नर्सरीमा नै विताउने गर्थौँ र फर्कदा फूलहरु

लिए आउथ्यौं । यहि सिलसिलामा म फूलकै व्यवसाय गर्ने सोचमा पुगेको हुँ । फूल व्यवसायले नै उन्नती गरेका देशहरु धेरै छन् । हल्याण्ड जस्तो देशको अर्थतन्त्र फूलमा नै निर्भर छ भने नेपाल त निकै सुन्दर देश हो । यहाँको भुगोल, हावापानीको विभिन्नता विश्वमा सायदै पाइदैन । नेपालमा फूल व्यवसायको सम्भावना अथाह छ । तर त्यतिवेला नेपालमा फूल खेती गर्ने चलन नै थिएन । फूलको सौखिन भएका र हुनेखानेले मात्रै फूल लगाउँथे । त्यो भनेको राजखानदान र राणा परिवारका सदस्यहरु मात्रै थिए । जसले फूल किन्थे पनि ।

व्यवसायको विस्तार र विश्वास

नेपालमा पनि फूलखेती गरेर अर्थात व्यवसाय गरेर राम्रो आर्थिक आमदानी गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वासले हामीले संकलन गरेर ल्याएको फूलहरु राखेर जमल काठमाडौंमा सानो फूल पसल खोल्थ्यौं । फूलको ब्यापार गरेको देखेर मलाई विश्वविद्यालयका प्राध्यापकहरुले/मेरा साथीहरुले समेत के खेलाचीं गरेको ? यस्तो पनि हुन्छ ? किन मुख्र भएको ? भन्ने गर्थे । मैले शुरु गरेको बेलामा कसले फूल किन्छ ? भन्ने प्रश्न उठ्थ्यो ।

कसरी यहाँको मानिसलाई फूल किन्न लगाउने ? मसँग चुनौतीहरुको ठूलो पहाड थियो । मैले धेरै देश घुमेर फूलको भविष्यको बारेमा धेरै कुरा थाहा पाएको थिएँ । तर त्यो कुरा कसरी मानिसहरुलाई बुझाउने यो निकै ठूलो समस्या थियो त्यतिवेला । आममानिसको धारणा परिवर्तन गर्नु सामान्य कुरा थिएन । पुष्प व्यवसायले रोजगारी वृद्धि गर्छ, गरिबी निवारणमा महत्वपूर्ण सहयोग गर्छ, देशको आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्न टेवा पुऱ्याउँछ, फूल आयातमा विदेशिने पैसा रोक्न सकिन्छ र उत्पादन बढाउँदै लगैमा निर्यात गरि विदेशी रकम समेत आर्जन गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा मलाई त थाहा थियो । तर अरुलाई यो कुरा बुझाउनु निकै ठूलो चुनौती रह्यो । तर पनि मैले केशिस गर्न छोडिन । मैले सानो फूल पसल गरेकै कारण हुनसक्छ धुलिखेलमा एग्रोबेष्ट इन्डिष्ट्रज (कृषिमा आधारित उद्योग) हरूको ठूलो सेमिनारमा मलाई पनि बोलाइयो । जहाँ २५ वटा देशहरुले भाग लिएका थिए । संसारमा फूलको खेतीले ठूलो आर्थिक लाभ गरिरहेको छ । तर फूल खेतीलाई सुहाउँदो यति राम्रो हावापानी भएको हाम्रो देशमा किन गर्न सकिदैन ? भन्ने कुराहरु मैले उक्त कार्यक्रममा राख्ने मौका पाएँ । मेरो कुराले उनीहरु प्रभावित भए ।

कसरी के गर्ने भन्ने सवालमा सरकारी पक्षका व्यक्तिहरूसँग मैले भने 'तपाईंहरुले फूल खेतीलाई सहजीकरण गरिदिनुपर्छ । सरकारको सहयोग चाहिन्छ भन्दा उनीहरु सकारात्मक देखिए । एउटा कुरा जुन आज पनि मेरो मनमा विइछ, त्यो के भने, मेजर जनरल आदित्य शमशेर जंग बहादुर राणाले मेरो छेउमा आएर भन्नुभयो 'म तपाईंसँग मिलेर फूलको ब्यापार गर्छु । तर, दुर्भाग्यवश त्यसको एक हप्तामा उहाँको असामयिक निधन भयो । उहाँको इच्छा त पुरा भएन तर पनि उहाँको कुराले मलाई यस क्षेत्रमा लाग्न निकै हौसल्ला मिल्यो ।

एशोसिएसन: जन्म अनुभव

फूल प्रतिको आकर्षण बढ्दै जाँदा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित साथीहरुले एशोसिएसन स्थापना गर्न सुझाए । जसले संस्थागत काम गर्न सजिलो हुने भनेपछि मैले साथीहरूसँग सल्लाह गरेर एशोसिएसन दर्ताको लागि पहल गरें । स्ट्र्यान्डर नर्सरीका सुरेश जी, राजिब जी र म जो फूलसँग सम्बन्धित मानिसहरु थियौं । तर, संस्था दर्ता गर्नको लागि हामीलाई अरु साथीहरुको पनि आवश्यकता थियो । त्यसैले खरायो पाल्ने, कार्पेटका व्यापार गर्ने, सिलाई बुनाई गर्ने तर फूलको सौखिन साथीहरु गरि ९ जना पुऱ्याएर वि.सं. २०४९ कार्तिक ३० एशोसिएसन दर्ता गरेका हौं । शुरुवातका ति दिनहरु साँच्चै चुनौतीपूर्ण र कठिन थिए । संस्थाको यो उचाईले ती सङ्घर्षका दिनहरु सम्भ्रदा पनि आनन्द लाग्छ ।

एशोसिएसन दर्तापछि कृषि उद्यम केन्द्र (AEC) सँग काम गर्‍यो। उहाँहरूले हामीलाई वस्तुगत एशोसिएसनको रूपमा लिनुभयो। त्यति बेला AEC को निर्देशक रविदेव शर्मा हुनुहुन्थ्यो। फ्लोरिकल्चरलाई उद्योग मान्नुपथ्यो भनेर मैले तत्कालिन वाणिज्य मन्त्री रामकृष्ण ताम्राकारलाई सन् १९९३ जनवरीमा चिठी पनि लेखें। तर त्यसको २० वर्ष पछि मात्रै यस क्षेत्रलाई उद्योगका रूपमा स्वीकार गरियो। र पुष्प नीति पनि आयो। यति गाह्रो थियो कि त्यतिबेला सानो कार्यक्रम गर्नुपथ्यो भनेपनि पैसा उठाउनु पर्थ्यो। श्रोत केहि थिएन। फूलको बैठक भनेपछि नआउने मानिसहरू पनि थिए। तर पनि हामीसँग जोश जाँगर र उत्साह थियो। हामीले विस्तारै संस्थासँगै मानिसहरूलाई पनि फूलप्रति सचेतना दिलाउँदै गयौं।

प्रदर्शनी र ब्यापार एक अनौठो कथा

फूलको ब्यापार हुन्छ भन्ने कुरा जनमानसले बुझोस् भन्ने उद्देश्यले फूलको प्रदर्शनी गर्नुपर्छ भन्ने लाग्यो। आजभन्दा २५/२६ वर्ष अगाडिको कुरा हो। प्रदर्शनी गर्ने कुरा साथीहरूसँग सल्लाह गर्दा समेत उहाँहरूले प्रदर्शनीमा फूलको व्यापार हुन्छ र! भनेर विश्वास गर्नुभएन। कृषि उद्यम केन्द्रका उप-महानिर्देशक देवभक्त शाक्य सरले समेत शंका गर्नुभयो। उहाँले भन्नुभयो 'बोटानिकल गार्डेन, होटल र राजदुतावासहरूले पनि फूलको प्रदर्शनी गर्छन् तर फूलको व्यापार भएको छैन। मैले भने 'हामीले गर्ने पुष्प प्रदर्शनी आम मानिसहरूको लागि हो जो फूलको सौखिन छन् शाक्य सरले त पत्याउनु भएन तरसँगै उभिनु भएका युनाइटेड मिसनको एड्भाइजर डेभिड सावरले मलाई समर्थन गर्नुभयो। हरेक ब्यापार व्यवसायलाई प्रमोसन गर्न प्रदर्शनी आवश्यक छ भन्ने डेभिडको कुरा सुनेपछि शाक्य सरले रु. ३० हजार सहयोग स्वरूप दिनुभयो। त्यसपछि हामी प्रदर्शनी गर्ने स्थानको खोजी गर्न तिर लाग्यौं। त्यति बेला प्रज्ञा प्रतिष्ठान कमलादीमा डा. ईश्वर बराल उपकुलपति हुनुहुन्थ्यो। उहाँ पनि फूलको असाध्यै सौखिन मानिस हुनुहुँदो रहेछ। फूलको प्रदर्शनी भन्न साथ उहाँले खुशी साथ भन्नुभयो 'हामीसँग ठूलो हल छ जति दिनलाई चाहिए पनि लिनुहोस्। मान्छे चाहिन्छ भने यहाँ काम गर्ने मान्छेहरू पनि छन्'। हामीले निःशुल्क रूपमा हल पनि पायौं। त्यो बेलामा प्रयाप्त सवारी साधनहरू थिएनन्। कहाँ-कहाँ कोसँग कति गमलाहरू/फूलहरू छन् त्यो बोकेर रोडमा निकालेर गाडिमा राखेर ल्यायौं। मैले त्यतिबेला एउटा बगैँचामा बोन्साई देखें। एकदमै राम्रो लागेर बोन्साई माग्दा उहाँले भन्नुभयो 'लान त लानुस् तर, हरायो वा केहि भयो भने मलाई ८० हजार तिर्नुपर्छ।' मैले हुन्छ भनेर हस्ताक्षर गरेर बोन्साई पनि ल्याएँ।

उक्त प्रदर्शनीमा हामीले तत्कालिन उपमेयर नविन्द्रराज जोशी ज्यूबाट उद्घाटन गरेका थियौं। ५ दिनसम्म चलेको सो प्रदर्शनीमा करिब ६ सयको हाराहारीमा मानिसहरूको उपस्थिती रह्यो भने कारोबार पनि राम्रो भएको थियो। डा. शाक्य पनि खुशी हुनुभयो। नेपालमा यति धेरै किसिमका बोट विरुवा र फूलहरू पनि हुँदोरहेछ भनेर उहाँ दंग पर्नुभयो। त्यहाँ लिएका गमलाहरूसबै बिक्री भए। व्यवसायीहरू एक वर्षदेखि बिक्री नभएका गमलाहरू बिक्री भएपछि अब आउने वर्षहरूमा पनि मेलाको आयोजना गर्नुपर्छ भनेर उत्साहित भएको पाएँ। यसले हाम्रो समूहलाई अभै हौसला मिल्यो।

त्यसपछिका वर्षमा भने प्रज्ञा भवनमा प्रदर्शनी गर्न नआउने भयो र पैसा तिरेर भृकुटिमण्डपमा हामीले पुष्प प्रदर्शनी आयोजना गर्ने भयौं। भृकुटिमण्डपमा पुष्प प्रदर्शनी गर्दा हामीले तत्कालिन बडामहारानी ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी शाहलाई समुद्घाटनमा बोलायौं। उहाँले अवलोकन गर्नुभएपछि मानिसहरूले फूल त ठूलो कुरा रहेछ भन्ने बुझे। फूलप्रति मानिसहरूको चासो बढ्यो। मानिसहरूले फूल रोप्न थाले व्यवसायी बढ्दै गए, व्यवसायले ठूलो आकार लिदै गयो। त्यसपछि भने हामीलाई बजारिकरणमा समस्या हुन थाल्यो।

बजारिकरणको समस्या र व्यवसायिक बृद्धि

प्रदर्शनीसँगै जब बजारिकरणमा समस्या देखियो हामीले बजार खोज्ने क्रममा थोक बजार उपयुक्त हुने देख्यौं।

डा. देव भक्त शाक्यसँग कुरा गर्दा उहाँले शंका गर्नुभयो । नर्सरी गर्ने मानिसहरू त्यतिबेला लगभग ६० जनाजति भइसकेका थिए । डा. देवभक्तले नर्सरी गर्ने व्यवसायी साथीहरूलाई बोलाएर मलाई भन्न लाउनुभयो । उहाँहरू होलसेलमा फूल ल्याउन मान्नुभयो । आजभन्दा २२/२३ वर्ष अगाडि व्यापारको १० प्रतिशत संस्थाले राख्ने गरि फ्लोरिकल्चरले नै कुपन्डोलमा फूलको थोकबजार शुरु गर्‍यो । व्यवसायीहरूले उत्पादन गर्ने कि बजार खोज्ने समस्या थियो यसको समाधान पनि यसले केहि मात्रामा गर्न सफल भयो ।

नेपालमा सबैभन्दा पहिले कट्फ्लावरको रूपमा ग्लाडिओलस (Gladiolus) फूल भित्रिएको हो । व्यवसाय शुरु गर्नेताका हामी बुढानिलकण्ठमा बसेका थियौं । एकजना विदेशीले दिएको ग्लाडिओलस फूल मैले बगैँचामा रोपेको थिएँ । जुन एकदमै राम्रो भएर फुलेको थियो । त्यो फूल मैले पसलमा राखें । याक एण्ड यति होटलका एकजना व्यक्तिले फूल मन पराउनुभयो । उहाँले पहिले २५ वटा किनेर लानुभयो । त्यसपछि उहाँले हप्तैपिच्छे २ सय ३ सय बढाउदै लानुभयो । अब उहाँको यो माग पुरा गर्नसँग प्रयाप्त उत्पादन हुने अवस्था थिएन । पहिले-पहिले अधिकांश फाइभस्टार होटलहरूमा प्लाष्टिकको फूल राखिएको हुन्थ्यो । मैले केहि होटललाई प्राकृतिक फूल राख्न सल्लाह पनि दिएको थिएँ ।

मैले फोटोको पसल पनि सञ्चालन गरेको थिएँ । त्यहाँ एकजना अष्ट्रेलियाली फोटो धुलाई गर्न आएका रहेछन् । उनी सँग सम्पर्क बढ्यो । उनको आफ्नै ठूलो नर्सरी रहेछ । मेरो अनुरोध पछि उनले ग्लाडिओलसको मसिना ८०/९० हजार मसिना दानाहरू निःशुल्क पठाएर मलाई ठूलो सहयोग गरे । त्यो फूल मैले आफ्नो नर्सरीमा रोपें, फुलाएँ । एकदिन फोटो पसलमा एकजना इन्डियन र अर्को गौरा मानिस आएछन् । फूल देखेर आश्चर्य चकित भएका उनीहरू नेपालमा यो फूल हुन्छ भन्ने नपत्याएर बुढानिलकण्ठ नर्सरीमा आए । ग्लाडिओलस फुलेको देखेर उनीहरू मोहित भए । दिल्लीको मान्छेले हप्तामा ७ हजार दिल्ली पठाइदिन प्रस्ताव गरे । मैले कोशिस गर्छु भनैँ । हल्याण्डको भन्दा राम्रो फुलेको भन्दै अर्को व्यक्तिले तारिफ गरे जो हल्याण्डका रहेछन् । यसरी आउने सुभाव र प्रशंसाले मलाई यस व्यवसायमा निरन्तर लाग्न ठूलो प्रेरणा मिल्यो ।

नाकाबन्दीका कारण ६४ हजार ग्लाडिओलस गाईलाई

फूलको व्यवसाय फस्टाउदै गइरहेको थियो । फूलको माग बढ्दै गयो । मानिसहरूले फूललाई गहनाको रूपमा लिन थाले । प्रेम गर्न थाले । त्यसको एकवर्ष पछि मैले बडेलमा ६४ हजार ग्लाडिओलस फुलाएँ । त्यो फूल दिल्ली पठाउनु पर्थ्यो तर संयोगवश भारतले नाकाबन्दी लगायो र दिल्ली पठाउन सकिएन । म ब्यापार प्रवर्द्धन केन्द्र गएर निर्देशक विन्दुध्वज अधिकारीलाई भेटेर समस्या सुनाएँ । फूल हेरेपछि उहाँले टेलिक्स गरेर विभिन्न देशहरूमा नक्सा पठाएर ठूलो सहयोग गर्नुभयो । फिनल्याण्डको मान्छेले फूल मन पराएर माग गर्‍यो । तर पछि उनीहरूले नेपाल टाढा रहेछ महङ्गो भयो र यहाँसम्म आइपुग्दा फूलको क्वालिटी पनि घट्छ भनेर लिन मानेन । त्यो ६४ हजार फूल मैले गाईलाई खुवाएँ । त्यो समाचार अमेरिकाको फ्लोरिकल्चर भन्ने पत्रिकामा समेत छापिएको थियो भन्ने कुरा पछि मलाई बोटानिकल गार्डेनको निर्देशकले सुनाउनु भएको थियो ।

नयाँ जातका फूल भित्र्याउने कथा, र उपक्रम

फूलको माग बढ्दै गएको थियो मैले सिंगापुरबाट हप्तामा २ पटक जरबेरा, कार्नेसन र अर्किड प्रजातिको फूल नेपाल आयात गर्न लागें । त्यो फूलहरू नेपालमा असाध्यै फ्रेस आउँथ्यो । त्यतिले पनि पुगेन भारतको विभिन्न ठाउँहरूमा गएर गुलाबहरू ल्याउन थालें । यतिले पनि चित्त बुझेन र आफै गुलाबको खेती गरें । तर यहाँ उत्पादन भएको गुलाब चाडै ओइलाउने भएपछि यस बारे जान्न बम्बईसम्म पुगें । त्यहाँ पुगेपछि बम्बईमा नासिकबाट गुलाब आउँछ भन्ने थाहा पाएँ । नासिकमा भव्य

गुलाबको खेतीले म निकै चकित भएँ। फर्किदा त्यहाँबाट मैले ७ हजार फूल किनेर ल्याएँ। त्यो फूल मैले २५ दिनमा रोपेँ। त्यसपछि नेपालमा गुलाब पनि भित्रियो।

मैले भारतबाट ल्याएर कार्नेसन फुलाएको थिएँ। एकजना हल्याण्डको मानिसले म कहाँ कार्नेसन देखेर मलाई हल्याण्डको लागि निम्तो दिएर गए। पछि म हल्याण्ड गएको बेला उनलाई भेटेँ र १७ दिन उनको घरमा बसेँ। उनको ठूलो नर्सरी रहेछ त्यो देखेर मलाई यस व्यवसायमा अभूँ हौसल्ला मिल्यो। फर्किने बेला उनले मलाई ७ हजार कार्नेसन उपहार स्वरूप दिएका थिए। त्यसलाई मैले यहाँ ल्याएर रोपेँ।

मानिसहरूलाई नयाँ फूलसँग परिचित गराउनु आवश्यक पर्छ। फूलको बारेमा थाहा पाएपछि मान्छे स्वयम् फूलप्रति आकर्षित हुन्छन्। रोज, कार्नेसन, ग्लाडिओलस, जरबेरा, गोदावारी, सिम्बिडियम अर्किड लगायतका फूलका धेरै प्रजातिहरू मैले नेपालमा ल्याएँ।

सिम्बिडियम अर्किड म कहाँ छ भन्ने थाहा पाएर जर्मनी राजदुत आएर हेर्नुभयो। पछि उहाँले 'सिम्बिडियम अर्किड नेपालमा हुँदो रहेछ लौ यसको खेती गर्नुपर्छ हामी आर्थिक सहयोग गर्छौं भन्नु भयो। सिम्बिडियम अर्किडको लागि भैसैपाटीमा करिव ८० लाखको कोल्डस्टोर बनाइ दिनु भयो। सिम्बिडियम अर्किडको खेती गर्नेहरूका लागि ५० प्रतिशत सहुलियत दिनुभयो तर, दिर्घकालिन हुन सकेन। किनभने सिम्बिडियमको सानो बोटको कमिन्ता पनि ३/४ सय पथर्यो। र यो अढाई वा तीन वर्षपछि मात्रै फुल्ने प्रजातिको फूल हो।

संस्था र योगदान:

संस्थामा मैले वि.सं. २०४९ कार्तिक ३० देखि २०५० फागुन १६ सम्म मात्रै अध्यक्ष भएर काम गरें। किनभने म लायन्स क्लब लगायतका अन्य संघ-संस्थाहरूमा पनि आबद्ध थिएँ। त्यसैले फुर्सद एकदमै कम हुन्थ्यो। मेरो कार्यकालमा मुख्यगरि विभिन्न प्रजातिका फूल भित्रिनुका साथसाथै फूलको बजारीकरण, प्रमोसन लगायतका कामहरू भए। विदेशी प्रशिक्षकहरू ल्याएर तालिम पनि सञ्चालन गरियो। सबैभन्दा ठूलो कुरो यस व्यवसायलाई बाटो देखाउनु थियो। त्यो गर्न सकें जस्तो लाग्छ। त्यसले गर्दा आज फूलको व्यवसायिकता, रोजगारीको विकास, आर्थिक उन्नती, गरिबी निवारणमा सहयोग पुगेको छ भन्ने मैले ठानेको छु। अहिले करिव ८ सयको हाराहारीमा व्यवसायीहरू छन्।

अबको उत्पादन निर्यात लक्षित हुनुपर्छ

अब हामीले निर्यातमा जोड दिनुपर्छ। केहि देशहरूमा बल्बहरू निर्यात पनि भइरहेका छन्। तर यतिले मात्रै पुग्दैन। सिम्बिडियम अर्किडलाई हामीले प्राथमिकता दिनुपर्छ किनभने यो लो भोलुम हाई कष्ट प्रोडक्ट हो। हामीसँग धेरै जंगली अर्किडहरू छन्। हामी अर्किडमा धनी छौं तर लाखौं डलरको जंगली अर्किडहरू चाइना लगायतका देशमा गइरहेको छ। यसलाई कसरी परिपूर्ति गर्ने? सोच्नु आवश्यक छ। टिष्यूकल्चरको माध्यमबाट यि अर्किडहरूको वृद्धि तथा प्रवर्द्धन गर्नको लागि मैले बारम्बार कुरा उठाइरहेको छु तर यस्तो लाग्दछ सरकारले सुनेकै छैन।

सिम्बिडियमलाई समेत हामीले टिष्यूकल्चर गरेर असंख्य मात्रामा विरुवाहरू उत्पादन गरेर विदेश निर्यात गर्न सक्यौं। हामी चासो कम राख्यौं र प्रविधिमा निकै पछाडी छौं। मैले विश्वविद्यालयको सेमिनार, अन्य कार्यक्रम तथा कन्फ्रेन्सहरूमा समेत हाम्रो रैथाने अर्किडहरूको वृद्धि गरि निर्यात गर्दा यसबाट देशलाई राम्रो आर्थिक लाभ हुने कुरा राखेको छु। तर दुःखको कुरा निदाएको सरकारले सुनेको छैन। अभूँपनि हामीसँग गुणस्तरिय फूल उत्पादन हुन सकेको छैन। मलखाद्य राम्रो छैन। प्रविधिहरू उपयुक्त छैनन्। बेला-बेलामा फ्लोरिकल्चर एशोसियसनले सञ्चालन गर्ने तालिम मात्रैले पुग्दैन। अभूँ फूलको

विषयमा विभिन्न किसिमका तालिमहरु सञ्चालन हुनुपर्छ ।

फूल निर्यात गर्न उत्पादन गुणस्तरिय, निरन्तर र असंख्य मात्रामा हुनुपर्छ जुन हामी माग अनुसार पठाउन सक्छौ । यी तिन कुरा भयो भने मात्रै निर्यात गर्न सकिन्छ । सरकार र फ्यानले निर्यात गर्न के कुरामा ध्यान दिनुपर्छ भनेर सोच्नुपर्छ । विदेशीका होटल, पसलहरुमा नेपाली फूल पुगोस् भन्ने चाहाना छ मेरो । देशको आर्थिक विकासका लागि यो आवश्यक छ ।

अन्यमा, केही.....

संस्थालाई यहाँसम्म ल्याउनको लागि कार्यसमितीका सदस्य साथीहरुको सपना, योगदान, र काम निकै महत्वपूर्ण रहेको छ । अभै राम्रो गर्न सकिन्छ ।

कार्यसमितीमा दुरदर्शिता हुनुपर्छ । अरुको सल्लाह सुन्नुको मान राखेर काम गर्नु आवश्यक छ । कृषि मन्त्रालयसँग निर्यातको लागि कुरा गर्नुपर्छ । धेरै देश घुमेर बुझ्दा विदेशीहरु धेरै परिश्रम गर्छन् तर नेपालीहरु मेहनत गर्न रुचाउँदैनन् । हामी व्यवसायीहरुले पनि मेहनत गर्नुपर्छ । संस्थाको भवन बनाउने कुरालाई पनि अब फ्यानले प्राथमिकतामा राख्नुपर्छ र टिप्पूकल्चरको लागि विशेष पहल गर्नुपर्छ । फ्यान सरकारको भर परेर नबसोस् भन्ने चाहाना छ मेरो । आफ्नै कोष खडा गरेर आफ्नो खुट्टामा आफैँ उभिनुपर्छ । भोलिसरकारले आर्थिक रुपमा सहयोग गरेन भने पनि संस्था आफैँ चलन सक्नुपर्छ । हामी कहिले पनि सन्तुष्ट भएर चुप लागेर बस्नु हुँदैन । संस्था माथि त आयो तर अभैपनि धेरै केहि गर्न सक्ने ठाउँ धेरै छन् ।

पुष्प व्यवसायको विकासका लागि साभा अवधारणा

सुरेश भक्त श्रेष्ठ
पूर्व अध्यक्ष

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल

पृष्ठभूमि: पारिवारिक वातावरण र समयको साथ

‘फूल चोरेर देउतालाई चढाउँदा वात लाग्दैन’ भन्ने विश्वास लिने त्यो समाजको वातावरणमा म १० वर्षे किशोरावस्थामा हुर्कदै थिएँ। समाजको अनुभव गर्न सक्ने लयमा पुगेको थिएँ। तर यो स्ट्यान्डर नर्सरी ३० साल अघि देखि अनवरत चलिरहेको छ। जहाँ मेरो बुवाको मुख्य देन छ। मेरो बुवा - आमा अर्थात हरिभक्त श्रेष्ठ र शुशिला श्रेष्ठ। यो नर्सरी उहाँले नै स्थापना गर्नु भएको हो, हेर्दा-हेर्दै नर्सरी शुरु भएको ४४ औं वर्ष भइसकेछ। जसले गर्दा आज मैले यस क्षेत्रमा आफ्नो छुट्टै परिचय बनाएँ /व्यवसायी भएँ। असनमा वि.सं. २०२० असोजमा जन्मिएको मैले बुवाको कर्मलाई मैले राम्रै मलजल गरै न्याय गरै भन्ने लाग्छ आज।

तत्कालिन समय फूलखेती र यस्तो व्यवसायको कुरै थिएन। बुवाले शुरु गर्दा उहाँको साथीहरूले यो त पागल भएछ सम्म भन्थे रे! यो नर्सरीलाई उहाँले आफ्नो नियमित काम बाहेक सौखको रूपमा गर्ने वा भनी समय विताउने पाटोको रूपमा मात्रै लिनुभएको थियो। तर, अहिले व्यवसायिक रूपमा बढेको छ। उहाँ फूल, बोट विरुवाको खुब सौखिन हुनुहुन्थ्यो, जहाँ पुगेपनि विरुवा लिएर आउनु भएको हामीले देख्थ्यौं। उहाँले लिएर आउने विरुवाको संकलनले नै अन्त्यमा नर्सरीको रूप लियो। तर, नर्सरीलाई विस्तार गरिए पनि फुलको व्यापार हुने समय त्यो थिएन।

व्यवसायिक विस्तार, फूलका सौखिन होटलदेखि राणा परिवारसम्म

समयक्रमसँगै एकादुई होटलहरूले फूलको माग गर्न थाले। राणा परिवारका सदस्यहरू फूल तथा बोटविरुवाहरूको सौखिन भएको कारण उहाँहरूले आफुसँग नभएको विरुवा किनेर लाने गर्दथे। यसरी नै व्यवसायिक विस्तार अघि बढेको मेरो अनुभव छ। यसले विस्तारै व्यवसायको यो रूप बन्न सकेको हो।

मैले यु.एस.ए.बाट Ornamental Horticulture (फ्लोरिकल्चर) विषयमा विएस्सी गर्ने अवसर पाएँ। यो विषय क्षेत्रमा अध्ययन गरि पुष्प व्यवसायमा आएको सायद अहिलेसम्म पनि म मात्रै हुँ कि जस्तो लाग्छ। त्यस समयमा पढ्न जानु चुनौतीपूर्ण कुरा त थियो नै। तर मलाई बुवाको साथीहरूको सहयोग गर्नुभएकोले त्यति गाह्रो भने भएन।

संस्थाको जन्म यसरी भएको थियो

सानै उमेरदेखि नर्सरीमा हुर्केको कारण पारिवारिक वातावरण पनि राम्रो थियो। २०४८ सालमा अध्ययन सकेर आएपछि मैले बुवाले शुरु गर्नुभएको नर्सरीलाई अघि बढाउने निगर्ण गरें। २०४९ सालतिर एशोसिएसन गठनको कुरा उठ्यो। ब्यापार प्रवर्द्धन केन्द्रमा जनरल मेनेजर विन्दुध्वज अधिकारी जसले फ्यानको विजरापोपणमा सहयोग गर्नुभयो। जुन एकदम

अतुलनिय छ । अमेरिकामा हुन लागेको फ्लोरिकल्चर सम्बन्धी 'प्रदर्शनी' मा भाग लिन उहाँले छलफलमा बोलाउन भएको थियो । तत्कालिन समयमा ४/५ वटा मात्रै नर्सरीहरू थिए उपत्यकामा । अमेरिका पुग्ने हैसियत पनि थिएन, न ब्यापार नै त्यस्तो थियो । दिल्लीसम्म आफैँ पुग्ने बाँकी आर्थिक सहयोगी खोज्न आग्रह गरिए पनि त्यो सफल हुन सकेन । तर बिन्दु सरले नै एउटा एशोसिएसन दर्ता गर्नुसु, यसले व्यवसायीको हकहितका लागि आवाज उठाउन सरकार तथा अन्य संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न सजिलो हुन्छ भन्ने सुभाष दिनु भएपछि दर्ताको विषय अघि बढेको हो ।

संस्था दर्ताको विषय पनि कम रोचक छैन । तयार गरिएका विधान तथा आवश्यक कागजपत्रहरू सबै जिल्ला प्रशासन कार्यालय पुगेर रोकियो कारण के रहेछ भन्दा, दर्ताको लागि ८/९ जना सदस्यहरू चाहिने तर, हामी ५ जना मात्रै थियौं । फूलको सौखिन तर अन्य व्यवसाय गर्ने साथीहरूसँग कुरा गरेर मापदण्ड पुऱ्याई संस्था दर्ता गरेको सम्भन्ना अझै पनि ताजै छ । जसरी दर्ताको लागि विन्दुध्वज अधिकारीले प्रोत्साहन गर्नुभयो त्यसरी नै कृषि उद्यम केन्द्रका रविदेव शर्मा र डा. देवभक्त शाक्य सरले दर्ता पश्चात हामीलाई धेरै पछिसम्म पनि निकै महत्वपूर्ण सहयोग गर्नुभयो यसर्थ उहाँहरू धन्यबादका पात्रहरू हुनुहुन्छ ।

पुष्प मेला, एक नयाँ फड्को

संस्थापक अध्यक्ष राजेन्द्र राई सर हुनुहुन्थ्यो, भने म कार्यसमितिको सदस्य थिएँ । यो कुरा वि.सं. २०४९ साल कार्तिक ३० गते दर्ता भएको समयको हो । संस्थागतरूपमा अघि बढेपछि व्यवसायीहरू बढाउन र व्यापारमा विस्तार गर्न के गर्ने भन्ने विषयमा छलफल हुँदा पुष्प मेलाको आयोजना गर्ने निर्णय मुख्य बन्यो । कृषि उद्यम केन्द्रले पनि स्वीकृति दियो । हामी ४/५ जनाको नर्सरीमा जे छ त्यो प्रदर्शनीमा ल्याउने र फूलको सौखिन भएका अन्य साथीहरूको बगैँचामा जे छ त्यो पनि ल्याउने कुरा सल्लाह भयो, तर हामीसँग प्रदर्शनी गर्ने ठाउँ थिएन । ठाउँ खोज्ने क्रममा हामी अन्तमा प्रज्ञा भवन पुग्यौं । जहाँ डा. ईश्वर बराल उपकुलपति हुनुहुन्थ्यो । उहाँसँग स्वीकृति लिएर यसरी पहिलो पुष्प प्रदर्शनी हुन पुगेको थियो । जुनबेला साथीहरूलाई निकै सम्झाएर विग्रे-भत्केको तिर्ने सर्तमा फूल तथा बोटविरुवाहरू ल्याएर प्रदर्शनी भएको थियो । प्रदर्शनीको लागि कृषि उद्यम केन्द्रले हामीलाई रु. ३० हजार उपलब्ध गराएको थियो । त्यसबेला प्रदर्शनीमा भाग लिन आउने व्यवसायी तथा अन्य साथीहरूलाई यातायात र ठाउँ निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराएका थियौं । पहिलो प्रदर्शनीको उद्घाटन नै तत्कालिन उपमेयर नविन्द्रराज जोशीबाट गराएका थियौं उक्त मेलामा करिव ३५ हजार रुपैयाँ व्यापार भए भैँ लाग्छ । त्यसपछि फूल व्यवसायप्रति अरु मानिसहरू पनि आकर्षित भए । नयाँ-नयाँ नर्सरी गर्ने साथीहरू पनि संस्थामा जोडिए ।

अध्यक्षको जिम्मेवारी, र मेरा कार्य/ चुनौती

संस्थाको पहिलो साधारणसभा २०५० फाल्गुण १६ मा भएको थियो । त्यस साधारणसभामा राजेन्द्र राई सर जो हामी भन्दा निकै सिनियर हुनुहुन्छ । उहाँले एशोसिएसनको अध्यक्ष छोड्नुभयो र त्यसपछि संस्थाको अध्यक्षमा म आइपुगेको हुँ ।

मैले जिम्मेवारी लिएसँगै सदस्य वृद्धि गर्ने, प्रदर्शनी गर्ने, तालिम सञ्चालन, अन्य संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय गरेर जाने लगायतका कामहरू प्राथमिकतामा थिए । पुष्प प्रदर्शनीलाई पनि हामीले मुख्य रूपमा लक्षित गर्नु किनभने यस क्षेत्रको विकास र विस्तारको लागि प्रदर्शनी निकै महत्वपूर्ण थियो ।

तत्कालिन बडारानी ऐश्वर्यद्वारा प्रदर्शनी समुद्घाटन

हामीले पुष्प क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकासका लागि त्यसबेला तत्कालिन बडामहारानी ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी शाहको

नामबाट रातो गुलाबको नाम 'क्वीन ऐश्वर्य' राखेका थियौं । अहिले पुष्प व्यवसाय धेरै अघि बढेको छ । आधुनिक प्रविधिको विकास भएको छ । समन्वय गर्न सजिलो छ । तत्कालिन समयमा हामीहरूलाई त्यस्तो थिएन । मेलाकै कुरा गर्दा एउटा याद छ, जो हामी पुष्प मेला आयोजनाको तयारीमा थियौं । प्रमुख अतिथीको रूपमा तत्कालिन बडामहारानी स्व. ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी शाहलाई ल्याउने प्रस्ताव राखियो । तर, रानीले प्रस्ताव अस्वीकार गरे भने राजपरिवारका अन्य सदस्यहरू वा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीहरूलाई प्रस्ताव गर्ने कुराको निर्णय भएको थियो । बडामहारानी फूलको असाध्यै सौखिन हुनुहुँदो रहेछ, उहाँले हाम्रो प्रस्ताव स्वीकार गर्नुभएपछि हामी अत्यन्त उत्प्रेरित भयौं । तर, एकदमै ठूलो चुनौती देखियो, 'बडामहारानीको सवारीमा सुरक्षा ।' जुनबेला सानो-सानो कुरा पनि दरबारमा रिपोर्ट गर्नुपर्ने हुन्थ्यो । त्यसै समयमा कृषि उद्यम केन्द्रबाट फूलको मात्रै नभएर कृषि सामाग्रीहरू पनि प्रदर्शनीमा राखौं भन्ने प्रस्ताव आयो । फूलको निश्चित सिजन हुन्छ तर अन्य कृषि सामाग्रीहरू स्टोर गर्न मिल्ने भएकोले हामीले तोकेको समयमा कृषिको पनि प्रदर्शनी हुने तय भयो र त्यसलाई पनि अघि बढाइयो । बडामहारानीद्वारा उद्घाटन हुने भएपछि विभिन्न राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय सञ्चारमाध्यमहरूमा पुष्प प्रदर्शनीको समाचार हेडलाइन बन्न पुग्यो । अवलोकनकर्ताहरू बढे । मलाई लाग्छ, प्रदर्शनीको ४ दिनको अवधिमा दशौं हजार अवलोकन कर्ताहरू आएका थिए भने करिब १ लाख भन्दा माथिको कारोबार भएको थियो । त्यसपछि यो विषय र क्षेत्रलाई बुझ्ने दृष्टिकोणमा पनि परिवर्तन देखियो । यसरी नै बर्षेनी प्रदर्शनीले निरन्तरता पाउँदै गयो । तेश्रो वर्ष करिब ४ लाख ५० हजार बराबरको कारोबार गर्न हामी सफल भएका थियौं । यसै गरि हरेक वर्ष आयोजना गर्ने प्रदर्शनीमा अवलोकनकर्ताहरू बढ्दै गए भने ब्यापारमा पनि उल्लेखनीय वृद्धि हुँदै गएको पाइन्छ ।

प्रदर्शनीमार्फत जनचेतना

पुष्प प्रदर्शनीका कारण पुष्प व्यवसायीहरू बढे, व्यापार बढ्यो, संस्थामा सदस्यहरू बढे र मानिसहरूको फूलप्रतिको जनचेतना पनि बढ्यो । व्यवसायमा विकास र विस्तारसँगै त्यतिबेला देशभर यस क्षेत्रमा कारोबार लगभग एक करोड भएको थियो होला भन्ने हाम्रो आँकलन थियो । र सन् २००० मा मैले संस्थाको अध्यक्षको जिम्मेवारीबाट निस्किएँ ।

काठमाडौँबाट फूल लगेर पोखरामा प्रदर्शनी

त्यस्तै सन् १०९७/९८ तिर पोखरामा पनि पुष्प प्रदर्शनीको आयोजना गर्थौं । त्यतिबेला पोखरामा करिब २/३ वटा जति नर्सरीहरू थिए । हामीले उक्त प्रदर्शनीको लागि काठमाडौँबाटै फूलहरू लगेका थियौं । तर अहिले काठमाडौँपछि पोखरामा धेरै नर्सरीहरू विस्तार भई सकेका छन् ।

केही सुझाव, केही विचार

अहिले धेरै व्यवसायहरू धेरै आधुनिकीकरण भइसकेको छ । तर, पनि अझै विश्व बजार सामु कमजोर नै छ । हामी व्यवसायीहरू बीच असमानता नै छ । त्यसैले हामीले हाम्रो क्षमता अभिवृद्धि गर्ने लानु आवश्यक छ । जसको लागि तालिम नै प्रमुख कुरा हुन् । त्यसबेला पनि हामीले आफैँ ३ महिनाको पाठ्यक्रम तयार गरेको यस तालिममा १ महिना सैद्धान्तिक र २ महिना व्यवहारिक गर्ने गरि शुरु गरेका थियौं । माली उत्पादनका लागि बीचैमा अध्ययन छाडेकाहरूलाई प्राथमिकता दिएका थियौं । तर उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने र विश्वविद्यालयका प्राध्यापकको समेत आवेदन थियो । आवेदन थोरै परेकोले हामीले सबैलाई राख्ने निर्णय गरेका थियौं । सैद्धान्तिक कक्षा गोदावारीको बोटानिकल गार्डेनमा भएको थियो भने व्यवहारिक कक्षा विभिन्न नर्सरीहरूमा भएको थियो । त्यस्तै, हामीले फूल सजाउने तालिम पनि सञ्चालन गरेका थियौं । सहभागीहरू मध्ये ४/५

जना महिलाहरू छनौट गरेर महिला समूह पनि बनायौं । कृषि उद्यम केन्द्रका (AEC) को सहयोगमा एशोसियसनले वुमन इन फ्लोरिकल्चर (WIF) भनेर पहिलो पसल सञ्चालन समेत गर्‍यो । जुन हालसम्म पनि सञ्चालित नै छ ।

पछि अमेरिकाबाट स्वयम्सेवक तथा प्रोफेसरहरू बोलाएर विभिन्न तालिमहरू सञ्चालन गरियो । निःशुल्क तालिम दिइने भएकोले मानिसहरूले शुरुमा इच्छा देखाए पनि पछि सहभागिता उत्साहप्रद भएन । निःशुल्क तालिम प्रभावकारी नभएको अनुभव संगाल्दै पछि केहि शुल्क लिएर गुलाफको फूल उत्पादन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्‍यौं । जुन राम्रै भएको थियो ।

यस्ता थिए ग्राहक : यसरी बेचियो फूल

मुख्य रूपमा कट्पलावरहरू लिनै उपभोक्ता होटलहरू थियो । ग्राहकले बजारमा फूल खोज्नुपर्ने र व्यवसायीहरूले बजार खोज्नुपर्ने अवस्था थियो । हामी आफैँले होटलहरूमा फूल पुऱ्याउन जानुपर्ने र सय वटा फूल लिएर जाँदा उनीहरूले मुस्किलले ३०/३५ वटा मात्रै लिन्थे । फूलको मूल्यमा एकरूपता पनि थिएन । जसकारण व्यवसायीहरू मर्कामा पर्थे । समस्या निराकरण गर्न पछि हामीले थोक बजार (होलसेल) खोल्ने सल्लाह गर्‍यौं । यस विषयले मुर्त रूप लिन अलिक समय लियो । सेवा शुल्क स्वरूप विक्री भएको १० प्रतिशत होलसेलले राख्ने गरि अनन्त कुपन्डोलमा सानो कोठा लिएर थोकबजार शुरु भएको थियो । थोक बजारमा कटाएर राखिएको १० प्रतिशतमध्येबाट आधा संस्थाको लागि र आधा उत्पादकहरूलाई तालिम र बीउबिजन दिने छलफल भयो । त्यो समयमा रेडियो सरगरमाथासँग सहकार्य गरेर तरकारीको जस्तै फूलको मूल्य हरेक दिन विहान भन्ने गरेर थप प्रचारप्रसार पनि गरियो ।

मेरो कार्यकाल पछि हरेक वर्ष पुष्प प्रदर्शनी भयो । दिन-प्रतिदिन व्यवसायी र व्यापार बढे २०५५ मा स्थापना भई संचालनमा आएको थोक बजार २०६५ मा आएर बन्द भएछ त्यो कुरा मैले पछि मात्र थाहा पाएँ । जसले मलाई दुखित तुल्यायो । मलाई लाग्छ, कुशल व्यवस्थापन हुन नसकेको उक्त थोक बजार बन्द भएको हो ।

संस्थागत विकासमा साभ्ना धारणा आवश्यक

२०६९ सालमा नेपाल सरकारले पुष्प नीति ल्यायो । पछिल्लो समयमा सरकारले एशोसिएसनलाई सहयोग पनि गर्दै आइरहेको छ । अहिले संस्थाको प्रगति राम्रो छ । यसमा खुशी छु । तर कता-कता व्यक्तिगत ईच्छाहरू संस्थामा हावी भएर संस्था प्रभावित भएको हो कि जस्तो लाग्छ । किनभने एशोसिएसन साभ्ना बिचार र समस्याहरू सम्बोधन गर्ने ठाउँ हो । व्यक्तिगत व्यवसायको बारेमा सोच्ने हो भने त संस्थामा आउनु जरुरी पनि त छैन भन्ने लाग्छ । यहाँ त व्यवसाय भन्दा माथि उठेर समग्रतामा सोच्नु आवश्यक छ भन्छु ।

संस्थाको हितमा साभ्ना विचार निर्माण हुनुपर्दछ । साथसाथै पारदर्शिता र पदाधिकारी वीचमा समझदारी हुनुपर्छ । त्यस्तै, निःस्वार्थ भावना, दृष्किण र कुशल नेतृत्व क्षमता पनि आवश्यक छ । किनभने कहिलेकाहि सबैको लागि राम्रो गरेको छु भन्दा पनि साथीहरूलाई चित्त बुझाउन गाह्रो भइरहेको हुन्छ । त्यो अनुभव मैले पनि गरेको कारण यस्तो भनेको हुँ । सबैले आफ्नो ठाउँबाट सङ्घर्ष गरेका छौं । तर ती दिन सम्भदा मलाई लाग्छ, संस्थालाई यो उचाईमा ल्याउन सङ्घर्षका दिनहरू निकै महत्वपूर्ण थिए । जुन आज सम्भदा पनि सुन्दर लाग्छ ।

पुष्प क्षेत्रमा मेरो संलग्नता र नेतृत्व

मिनर्वा विष्ट
पूर्व अध्यक्ष
फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल

फूलको सौख: कौसीदेखि बगैँचासम्म

मलाई वाल्यकालदेखि नै म छोरी हुँ कमजोर छु भन्ने लागेन । बुवा महन्तलाल श्रेष्ठ र आमा केशरी श्रेष्ठले छोरीलाई पढाउनु हुँदैन भन्ने मानसिकता बोकेको समाजको पर्वाह नगरि मलाई पढाउनुभयो । मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट राजनीतिक शास्त्रमा एम.ए गरेकी छु । २०३२ सालमा मेरो विवाह केशर बहादुर विष्टसँग भयो । अन्तरजातिय विवाहको कल्पना गर्ने नसकिने त्यस समयमा मेरो परिवारले मलाई अन्तरजातिय विवाह गरिदिए । सम्भ्रदा पनि अपत्यारिलो लाग्छ । जुन अहिले पनि सामान्य हुन सकेको छैन । मेरो परिवार समाज परिवर्तनको एक गतिलो उदाहरण हुन् जस्तो लाग्छ । यसर्थ म सधैं परिवार प्रति गर्व गर्छु । राजनीतिक माहोल भएको परिवारमा मेरो विवाह भएको हो । विवाह पछि पनि मैले परिवारको निकै सहयोग पाएँ । मेरो परिवारको सहयोगको कारणले नै म फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन संघ नेपालमा प्रवेश गरेकी हुँ ।

फूल नभएको घर उजाड हुन्छ जस्तो लाग्छ । म सानैदेखि फूलको सौखिन, माइती (भोटाहिटी) मा बस्दा पनि कौसीमा फूल लगाउने गरेकी थिएँ । मलाई फूल रोप्न र सजाउन असाध्यै मन पर्थ्यो । मेरो विवाह पनि फूलको टूलो बगैँचा भएको घरमा विवाह भएको थियो । कसैको फुर्सद भयो भने बगैँचामा नै काम गर्न शुरु हुन्थ्यो (अहिलेसम्म पनि) । ससुरा बुवा, श्रीमान सबै फूलको निकै सौखिन हुनुहुँदो रहेछ । मलाई सम्भ्रना छ, त्यस समय बगैँचाहरूको प्रतिस्पर्धा हुन्थ्यो जहाँ मेरो ससुराले भाग लिनुहुन्थ्यो र हाम्रो बगैँचा सधैं प्रथम हुने गर्थ्यो ।

गृहिणीबाट व्यवसायी

पुष्प व्यवसायमा आउनुभन्दा अगाडि म एक गृहिणी मात्र थिएँ । हाम्रो खाली जग्गा थियो । त्यसलाई कसरी उपयोगमा ल्याउने भनेर कुरा गर्दा फूल रोप्ने भन्ने निर्णय भयो । खाली जग्गाको सदुपयोग गर्नको लागि लगभग आजभन्दा दुई दशक अगाडि मैले फूल खेती शुरु गरेकी हुँ ।

पुष्प प्रदर्शनीमा देखेर पनि मानिसहरूले फूल तथा फूलको बिउ/बिरुवा किनेर लाने गरेका छन् । फूलको मेला कहिले लाग्छ भनेर चासो राख्ने गरेको पाइन्छ । यहि पुष्प मेलाले नै आममानिसहरूमा फूल रोप्नुपर्छ भन्ने धारणाको विकास गर्दै लगेको हो जस्तो लाग्छ ।

संस्थामा प्रवेश र अध्यक्ष बन्ने अवसर

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनमा मैले चिनेको साथीहरू हुनुहुन्थ्यो । उहाँहरूले फ्यानको सदस्य बन्नको लागि अनुरोध गर्नुभएपछि म संस्थामा प्रवेश गरेकी हुँ । पछि कार्यसमितीमा प्रवेश गर्ने अवसर पाएँ र कार्यसमितीमा बसेर काम गरेको केहि समयपछि नै तत्कालिन अध्यक्ष अनुप राईले कारणवश अध्यक्ष छोड्नु भयो । त्यतिवेला ३ वर्षको कार्यकाल थियो ।

साथीहरूको अनुरोधले उहाँको जिम्मेवारी मैले लिएँ। त्यसपछिको कार्यसमितीको निर्वाचनमा म निर्विरोध अध्यक्ष भएँ। मैले अध्यक्षको रूपमा प्यानमा करिव ५ वर्ष काम गर्ने अवसर पाएँ।

अध्यक्ष: उपलब्धी र चुनौती

मैले ५ वर्ष संस्थामा अध्यक्षको रूपमा काम गर्दा धेरै समस्या र चुनौतीहरूको सामना गरेकी छु। तथापी केहि उपलब्धिहरू हासिल गर्न सफल भयौँ। बाधा, समस्या र अप्ठ्याराहरू नभएको ठाउँहरू सायदै होलान्। सानो संस्थामा सबैभन्दा ठूलो भनेको आर्थिक समस्या हुन्छ। त्यतिबेला यस क्षेत्रलाई सरकारको पनि खासै सहयोग थिएन। कृषि उद्यम केन्द्र (AEC) ले सहयोग भने अविस्मरणीय छ। पुष्प मेलाहरू आयोजना हुँदा AEC ले निकै महत्वपूर्ण सहयोगहरू गर्दै आएको थियो। तत्कालिन श्री ५ को सरकारले बेला-बेलामा केहि आर्थिक सहयोग पनि गर्थ्यो तर त्यो पर्याप्त थिएन।

मेरो कार्यकालमा नर्सरी व्यवसायको वृद्धि र विकासका लागि विभिन्न समयमा वाहिरबाट प्रशिक्षक बोलाएर तालिमहरू सञ्चालन भयो। भारत, बङ्गालादेश लगायतका देशमा हुने प्रदर्शनीहरूमा सहभागी भयौँ। जसले हामीलाई धेरै नयाँ कुराहरू सिक्ने अवसर प्राप्त भयो। नेपालमा उत्पादन हुने फूलको लागि बजार खोज्ने काम गर्थौँ। भारतको वैङ्लोर त्यतिबेला फूलको लागि निकै प्रख्यात ठाउँ थियो। त्यतिबेला मैले टिम सहित नै त्यहाँको भ्रमण गरेकी थिएँ। त्यस्तै, बङ्गालादेशमा भएको फूलको प्रदर्शनीमा हामीले पनि सहभागी थियौँ। बङ्गालादेशमा खासै फूलहरू नहुने रहेछ उनीहरूले वर्मा, भारत लगायतका स्थानबाट फूल आयात गरेर विक्री गर्ने रहेछन्। हामीलाई बङ्गालादेशका व्यवसायी साथीहरूले फूल पठाउन सक्ने भए हामी किन्छौ भनेका थिए। हामी निकै उत्साहित भएर त्यहाँबाट फर्क्यौँ।

अमेरिकामा आक्रमण हुँदा बल्ब निर्यात गर्ने योजना असफल

बङ्गलादेश निर्यात गर्नको लागि हामीले विशेष गरेर ग्लाडिओलसका बल्बहरूको खेती शुरु गर्थौँ। तर सन् २००१ सेप्टेम्बर ११ मा अमेरिकामा इस्लामिक आतंकवादी समूहले ठूलो आक्रमण गर्‍यो जसमा भन्डै २ हजार ९ सय ९६ जनाले ज्यान गुमाएका थिए। त्यसको असर समग्र विश्व राजनीतिमा देखिएको थियो। त्यसकारण बङ्गालादेशमा हामीले ती बल्बहरू निर्यात गर्न सकेनौ। हामीले किसानहरूलाई पैसा दिएर निर्यात गर्नकै लागि बल्ब खेती गरेका थियौँ तर त्यो सफल हुन सकेन।

FAN को जग्गाको लागि अथक प्रयास

बाग्मती छेउको युएन पार्कको जग्गा खासै उपयोगमा आएको थिएन। सरकारसँग कुरा गरेर त्यहाँ फूलको खेती गरेर अरु पार्कको रूपमा काम गर्ने भनेर प्रस्तावना पेस गरेका थियौँ तर त्यो पनि सरकारले चासो नदेखाएको कारण असफल भयो। हामीले उद्योग वाणिज्य महासंघले उपलब्ध गराएको सानो कोठामा आफ्नो कार्यलय सञ्चालन गरेका थियौँ। तर महासंघले त्यो कोठा आफैले प्रयोग गर्ने भएपछि हामी त्यहाँबाट निस्कियो। त्यसपछि संस्थाको कार्यलय सञ्चालनको लागि सरकारको कतै खाली जग्गा छ कि भनेर मैले निकै पहल गरें। सरकारले कतै खाली जग्गा छ भने हुन्छ भन्ने कुरा गरेको थियो। यदि त्यसो हुन सकेको भए यतिवेला प्यानको आफ्नै घर हुन्थ्यो। अझैपनि सुन्दरी घाटमा फूलको लागि हो भने त्यहाँका स्थानियले जग्गा दिने कुरा गरेका थिए। घर बनाउनलाई विश्व बैंकले खोलाको छेउ भनेर पैसा दिन अस्वीकार गर्‍यो। किर्तिपुरमा पनि जग्गा हेरेको तर त्यहाँ पनि असफल भयो। र अहिले चोभारको लागि कुरा भइरहेको छ। आशा गरौँ चाडै नै प्यानको आफ्नै जग्गा हुनेछ।

पहिले जति आयात हुन्थ्यो अहिले त्यति नै उत्पादन

फूल सबैले मन पराउने र आहा! भन्ने चीज हो। अपवादमा कोहि होलान् जसलाई फूल मन पर्दैन। फूल खेती गर्ने मान्छेलाई राम्रो काम गर्‍यो भनेर पहिलेदेखि नै मानिसहरूले खुशी व्यक्त गर्दथे। फूलको सौखिन मान्छेहरूले गमलामा वा करेसामा फूल लगाउने चलन पहिले देखि नै थियो। पछि होटलहरू खुल्ने क्रममा फूलको माग र बजार बढ्दै गयो। होटल

र रेष्टुरेन्टको लागि वाहिरबाट फूल आयात गर्ने गरिन्थ्यो । नेपालमा उत्पादन बढ्दै गएपछि होटल तथा रेष्टुरेन्टहरूले यहिबाट फूल किन्न थाले । त्यतिवेला करिव ८० प्रतिशत भन्दा बढी फूल भारतबाट आयात हुन्थ्यो भने अहिले ८० प्रतिशत भन्दा बढी नेपालमा नै उत्पादन हुन्छ । यो निकै सुखद् कुरा हो ।

हामीले फूल खेती शुरु गर्दा स्थानिय फूलहरू मात्रै थिए । तर विस्तारै स्ट्यान्डर नर्सरीले विउ आयात गरेपछि नयाँ विरुवाहरू पनि उत्पादन भएका हुन् । तर पछिल्लो समयमा पुष्प व्यवसायमा कामदारहरू पाउन कठिन बन्दै गएको छ । यसमा भने सबैले विचार पुऱ्याउँनुपर्छ ।

फूलको प्रयोग देउतालाई चढाउन मात्रै

नेपालमा फूल खेतीको चलन थिएन । पहिले भगवानलाई चढाउनको लागि मात्रै फूलको प्रयोग हुन्थ्यो भने अहिले विभिन्न कार्यक्रममा समेत फूलको प्रयोग हुन्छ । मानिसहरू देउतालाई चढाउनको लागि करेसामा फूल रोप्थे । आम मानिसहरूमा फूल भनेको देउतालाई चढाउने भन्ने धारणा थियो । चाडपर्वलाई लक्षित गरेर फूल रोप्ने गर्दथे । इचङ्गु नारायण क्षेत्रमा चाडपर्वलाई लक्षित गरि त्यहाँका स्थानियले फूल खेती गर्थे । तर यसलाई व्यवसायको रूपमा गरिदैन थियो । पछि मात्रै विस्तार भएको हो । अहिले घर/बगैँचा सजाउनको लागि मात्र नभई हरेक कार्यक्रमहरूमा फूलको प्रयोग हुन्छ । फ्यानको संस्थापक अध्यक्ष राजेन्द्र राई सर अन्य कार्यसमिती तथा सदस्य साथीहरूको कारणले नै विस्तारै मानिसमा जनचेतनाको विकास गर्दै लगेको र नर्सरीको रूपमा फूल खेतीको काम शुरु भएको हो जस्तो लाग्छ ।

अहिले फूलको आन्तरिक बजार निकै राम्रो छ तर जुन हिसाबले हामीले निर्यात गर्न सक्नुपर्ने हो त्यो हुन सकेको छैन । निर्यातको लागि गुणस्तरियता हुनु अति आवश्यक छ । साथसाथै निर्यात गर्न प्रयाप्त मात्रामा उत्पादन हुनुपर्छ । माग गरेअनुसारका फूल पठाउन हामीसँग उत्पादन धेरै हुनुपर्छ । गुणस्तर र उत्पादन बढाउन नयाँ प्रविधिहरूको प्रयोग गर्नु आवश्यक छ ।

FAN लाई यो उचाईमा ल्याउने हातहरू

संस्थालाई यहाँसम्म ल्याउनको लागि संस्थापक अध्यक्ष राजेन्द्र राई सर र अन्य संस्थापक सदस्यहरूको ठूलो हात रहेको छ । हरेक वर्ष पुष्प प्रदर्शनीमा तत्कालिन बडामहारानी स्व. ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी शाह र राजपरिवारबाट पनि हामीलाई ठूलो प्रेरणा मिलेको हो । त्यतिवेला पुष्प क्षेत्र वनविभाग अन्तर्गत हेरिन्थ्यो । अहिले कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत पर्छ । कृषि उद्यम केन्द्र (AEC) ले फ्यानलाई संरक्षण गरेको थियो । शुरुताका हुने पुष्प मेला, थोक बजारको लागि AEC ले निकै ठूलो भूमिका खेलेको थियो । संस्था यो उचाईमा आउनुमा 'फ्यान'मा आवद्ध सदस्यहरूको पनि उत्तिकै योगदान छ । कृषि मन्त्रालयले अहिले पनि सहयोग गरिरहेको छ ।

मैले अहिले पनि कसरी 'फ्यान'लाई अगाडि लान सकिन्छ सर-सल्लाह दिने, सहयोग गर्ने, कार्यक्रमहरूमा जाने गरिरहेकी छु । फ्यानको सदस्य भएको कारणले कृषि मन्त्रालय अन्तर्गतको 'प्याक' परियोजनाले नीजि क्षेत्रको सदस्यमा मनोनित गरेको छ । संस्थालाई अगाडि लान मेरो जिम्मेवारी अबैपनि छ जस्तो लाग्छ ।

महिलाहरू शसक्त रूपमा अगाडि आउनु

चासो नभएको कारण महिलाहरू यस व्यवसायमा अगाडि आउन नसकेका हुन् कि जस्तो लाग्छ । महिलाहरू भनेको कार्यक्रमहरूमा जाने व्याच वितरण गर्ने, स्वागत गर्ने मात्रै हैन । उनीहरू शसक्त रूपमा जुनसुकै क्षेत्रमा पनि अगाडि आउनु भन्ने लाग्छ । मलाई भने महिला भएको कारणले काम गर्न सकिदैन भन्ने महसुस कहिले पनि भएन । मैले आफुलाई कहिलेपनि कमजोर ठाँनिन । 'फ्यान'को साथीहरू पनि असाध्यै सहयोगी हुनुहुन्थ्यो । काम गर्न सधैं हौसल्ला दिनुहुन्थ्यो । फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनले हरेक वर्ष मार्च महिनामा पुष्प प्रदर्शनीको आयोजना र व्यवसायीहरूको हितको लागि धेरै कामहरू गर्दै आएको छ । अबै धेरै धेरै प्रगती र उन्नतीको लागि फ्यानलाई सफलताको शुभकामना ।

अथाह सम्भावना बोकेको पुष्प व्यवसाय

श्रीधर कार्की
पूर्व अध्यक्ष

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल

पृष्ठभूमि:- अन्तमा फूल व्यवसायमा अडिउँ

भनिन्छ, मान्छेको जन्म एक सौभाग्य हो । किनभने मानिस यस धर्तीको एक सर्वश्रेष्ठ प्राणी हो । हरेक मानिसको जन्मसँगै कर्म जोडिएर आएको हुन्छ सायद । वि.सं. २०१४ साल असोज ३ गते कोटेश्वर महादेवस्थानमा बुवाचन्द्र वहादुर कार्की र आमाविन्दु कार्कीको कोखबाट मेरो जन्म भएको हो । मेरो परिवार कृषिमा आश्रित परिवार हो । बुवाप्रायः घरमा बस्नु हुन्न थियो र कलिलो उमेरमा आमाको काखबाट बञ्चित हुनुपरेको कारण सानै उमेरदेखि नै मेरो काँधमा घरको जिम्मेवारीहरू आइपुग्यो । त्यसैले होला म भित्र एक किसिमको कर्तव्यबोध थियो । सानो उमेरदेखि नै काम गर्नुपर्छ /कमाउनु पर्छ भन्ने लाग्दथ्यो । समय र परिस्थितिले मान्छेलाई डोच्याएर कहाँबाट कहाँ पुऱ्याउँछ भने जस्तै म पनि एक परिस्थितिको शिकार हुँ । त्रिपदम मा.वि पुल्चोकबाट एस.एल सी सकेपछि नेपाली सेनाको प्रशासन फाँटमा एक वर्ष सेवा गरँ । पैसा कमाउनका लागि काम गर्नुपर्ने बाध्यता थियो जसले गर्दा मैले अध्ययनलाई निरन्तरता दिन सकिन ।

सरकारी र गैर सरकारी समेत गर्दा करिब ७ ठाउँमा काम गरँ तर कतै पनि १ वर्षभन्दा धेरै सेवा नगरेको मेरो अनुभव छ । नेपाली सेनाको प्रशासनमा वि.सं. २०३३ र वि.सं. २०३६ सालमा नारायणगढ- मुग्लिङ सडक खण्डमा सडक बनाउने प्रोजेक्टमा काम गरेको थिएँ । वि.सं. २०३६ सालदेखि २०५३ सम्म फर्निचर व्यवसाय गरेको थिएँ । कामदारको साथै अन्य केहि व्यवहारिक समस्याका कारण मैले फर्निचर व्यवसाय बन्द गरँ । त्यसपछि मैले २०५३ बाटै एकजना साथीको सल्लाहले थोरै लगानीमा मैले नर्सरी व्यवसाय शुरु गरँ । जुन मेरो खुशी र मनले गर्न चाहेको व्यवसाय थियो । मैले गर्न चाहेको व्यवसाय भएको कारणले नै म आजसम्म निरन्तर रूपमा यस क्षेत्रमा केहि गर्नुपर्छ भनेर लागिरहेको छु ।

यस व्यवसायलाई अगाडि बढाउन मेरो परिवारको पनि ठूलो भूमिका छ । मेरो दोश्रो पुस्ताले समेत यस व्यवसायलाई अगाडि बढाइरहेको छ । र अबको पुस्तालाई यस क्षेत्रमा आउनको लागि मैले अभिप्रेरित गरिरहेको छु ।

फूल : हुनेखानेकै हालीमुहाली

पहिले-पहिले फूलको खेती गर्ने चलन खासै थिएन । केहि सिमित नर्सरीहरू थिए । त्यसैले ब्यापार पनि सिमित नै थियो । फूल हुनेखाने वर्गले मात्रै रोप्ने प्रचलन थियो । मलाई लाग्छ, गोदावरीमा हालको बनस्पति उद्यानमा काम गर्ने कामदार हरुले सिकेर/बुभेरे घरको करेसामा फूललगाउन थाले । विस्तारै उनीहरूबाटै फूलले विस्तारित रूप लिनपुग्यो । नर्सरी विस्तार गर्ने क्रममा केहि मानिसहरूले फूल व्यवसायीहरूलाई माली भनेर हेय दृष्टिले हेर्थे, कामको सम्मान थिएन । माली त हो नि, भन्ने सोच थियो । तर अहिले यस्तो धारणामा परिवर्तन आएको पाउँछु ।

गोदावरी पूर्वकालदेखि नै प्रख्यात

पहिलेदेखि नै गोदावरी घुम्नको लागि निकै प्रख्यात ठाउँ हो । त्यहाँ घुम्न जानेले वनस्पति उद्यानबाटै फूल किनेर ल्याउँथे । काठमाडौंमा निकै कम मात्रै नर्सरी भएको कारण यस क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धा नै थिएन । उताबाट फूल किनेर ल्याउनेहरूले काठमाडौंको फूल महङ्गो भन्ने गर्दथे । पछि काठमाडौंमा नर्सरी विस्तार हुँदै गयो । धेरै किसिमका नयाँ फूलहरू आए । मलाई लाग्छ, यता ब्यापार बढ्दै गएपछि गोदावरीको ब्यापारमा कम हुँदै गएको हो ।

व्यवसाय गरेको छोटो समयमै अध्यक्षको पगारी

म सानैदेखि फूलको सौखिन थिएँ । मैले घरमा पनि फूलहरू रोपेको थिएँ । यो व्यवसाय मेरो खुशीको व्यवसाय हो । मैले यस व्यवसायमा प्रशस्त सम्भावनाहरू देखेँ र थोरै लगानीमा शुरु गरेको व्यवसाय विस्तार गरें । २०५३ सालबाट नर्सरी शुरु गरेर फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको २०५५ मा सदस्यता लिएको हुँ । यद्यपी मलाई २०५३ सालमा नै एकजना व्यवसायीबाट कोषाध्यक्षको लागि प्रस्ताव आएको थियो । भर्खर प्रवेश गरेको कारण मेरो लागी यस क्षेत्र विल्कुल नयाँ थियो । तत्कालिन अवस्थामा नेपालको पुर्वी क्षेत्र कालिङपोडतिरका मानिसहरूको यस क्षेत्रमा निकै बोलवाला छ भन्ने सुनेको थिएँ । पछि बुझ्दै गएपछि यो कुरा मानिसहरूको भ्रम मात्रै रहेछ जस्तो लाग्यो । सदस्य बनेको छोटो समयमा नै मैले संस्थाको कार्यसमितीमा रहेर काम गर्ने अवसर पाएँ । संस्थामा मैले दुई वर्ष कोषध्यक्ष भएर काम गरें । त्यसैगरी एक कार्यकाल उपाध्यक्ष भएर काम गरें । त्यस्तै, वि.सं. २०६२ सालदेखि २०६६ सालसम्म म निरन्तर अध्यक्षको जिम्मेवारीमा रहें । यसरी मैले फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनमा २ कार्यकाल अध्यक्ष भएर सेवा गर्ने वातावरण पाएँ । आफुले सकेको जानेको सेवा गरें भन्ने लाग्छ । जे गरे त्यो संस्थाको हितमा गरें, व्यवसायीको हितमा गरें जस्तो लागेको छ । मैले अध्यक्षको हैसियतले तत्कालिन समयमा व्यवसायीहरूमा यस व्यवसाय प्रति सु-सुचित हुने मौका मिलाए । त्यस्तै पुष्प प्रदर्शनीलाई अभै व्यवस्थित बनाउँदै अघि बढाएँ । पुष्प नीतिका ड्राफ्टहरू बने । मुख्य कुरा सदस्य विस्तार भए । साथै दीर्घकालिन रूपमा व्यवसायमा कसरी बढ्ने जस्ता कुराहरू अगाडी बढाएँ ।

अध्यक्षको जिम्मेवारी र केही कार्य

व्यवसाय र संस्थाको विभिन्न जिम्मेवारीहरू पुरा गर्दै म २०६२ मा अध्यक्ष जस्तो गरिमामय ठाउँमा पुगें । जहाँ बसेर मैले के गरें के गरिन साथीहरूले मुल्यांकन गरेकै छन् । तर पनि तत्कालिन समयमा मैले आफ्नो क्षमताले भ्याएसम्म गरें भन्ने लाग्छ । व्यवसायीहरूसँग समन्वय गरेर व्यवसायीहरूलाई संस्थामा आवद्ध तथा एकिकृत गरेर लानु मेरो दायित्व पनि थियो । एशोसिएसन बाहिर रहेका व्यवसायी साथीहरूलाई पनि संस्थामा आवद्ध गराउनको लागि निकै पहल गरें । व्यवसायीहरूमा सक्षमताको विकास गर्न सहयोग गरें । हरेक समुदायको व्यवसायीहरूलाई सदस्य बनाएर सदस्य विस्तार गरें । सदस्य विस्तार तथा संस्थामा सक्रिय बनाउन घरदैलो कार्यक्रम समेत गरियो । व्यवसायीहरूको वीचमा भाईचाराको विकास गर्नमा भूमिका खेलेँ । उनीहरूलाई पनि आफ्नोपनि दिन सकें भन्ने लाग्छ । किनभने मलाई व्यवसायीहरूले अलिक विश्वास गर्दथे ।

आधुनिक खेती प्रणालीको लागि कट्टप्लावरको विकास र विस्तारमा मेरो महत्वपूर्ण भूमिका छ जस्तो लाग्छ । शिक्षित र अशिक्षित दुवै वर्गले हात हालेको नाफा रहित संस्था खोलेर कट्टप्लावरको थोक बजार सञ्चालनमा भूमिका निर्वाह गरें । त्यसबेला फूलको मूल्यमा एकरूपता थिएन । मैले यो कुरा पनि संस्थामा उठाएको थिएँ । विक्रीबाट १० प्रतिशत कटाएर संस्थालाई नाफा राख्ने गरि शुरु गरिएको उक्त थोक बजारले पर्याप्त आम्दानी गर्न नसकेको समयमा संस्थाले अन्य क्षेत्रबाट स्रोत जुटाएर समेत चलायो । थोक बजार सञ्चालन गर्नुको उद्देश्य दिर्घकालिन रूपमा संस्थालाई आर्थिक रूपमा वलियो बनाउनु थियो । र त्यो संस्थाको नियमित आय स्रोत पनि थियो । तर पछि उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्दा र बजारको

विस्तारसँगै अन्य थोक बजारहरूको स्थापना हुँदा संस्थाले सञ्चालन गरेको थोक बजार बन्द गर्नुपर्ने अवस्था आयो ।

हामीले पुष्प नीति चाहिन्छ, भनेर पुष्प नीतिको मस्यौदा तयार गरी पेश गर्नु तयारीले पुष्प व्यवसाय कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत नै हेरिन्थ्यो । धेरै पटक हेरफेर भयो र निकै पछि मात्र तयार भएर आयो । तर धेरै कुराहरू काटिएर सीमित कुराहरू मात्र उक्त पुष्प नीतिमा समेटियो ।

काठमाडौं वाहिरका जिल्लामा समेत सदस्य विस्तार गर्ने हिसावले कास्कीमा जिल्ला कमिटी विस्तार भयो । हामीले पूर्वमा भूपा र पश्चिममा वुटवलसम्म व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने थियो । मेला तथा तालिमहरू सक्रिय रूपमा हुनथाल्यो । कट्टाफलावरमा क्वालिटि ल्याउन काम गरेको र निर्यातको लागि पनि धेरै देशहरूमा नमुना परीक्षणको लागि पठाएका फूल पठाएका थियौं । तर माग भएको देशहरूमा पनि हामीले पर्याप्त मात्रामा उत्पादन नहुँदा पठाउन सकेनौं ।

अहिले सरकारले पनि यस क्षेत्रलाई सहयोग गर्दै आएको छ । यो निकै सुखद् कुरा हो । कृषि मन्त्रालयले हाइटेक टनेल व्यवसायीहरूलाई दिएर यस क्षेत्रलाई अभि माथि उठाउनको लागि प्रेरित गरिरहेको छ । यो हामी व्यवसायीहरूको लागि निकै सकारात्मक कुरा हो ।

अथाह सम्भावना र मनग्य आम्दानी

शुरुमा त मलाई पुष्प व्यवसायमा अथाह सम्भावना र भविष्य छ भन्ने थाहा भएन काम गर्दै जाँदा थाहा पाएँ । यसमै मन लोभियो । र आर्थिक उपार्जनको आधार यहाँ देखेँ । जीन्दगीमा केहि त खुशीको काम गरौं भन्ने लाग्छ ।

पछि पर्नुको कारण: कार्यक्षमता

त्यतिबेला नेपाल वाहिरका मान्छेहरू पुष्प क्षेत्रमा आएको भनेर विभिन्न आरोप आउँथ्यो र अन्य व्यवसायीहरू रुचि देखाउँदैन थिए । वोलवाला र दक्ष र शिक्षित मान्छेहरू यसमा छन् भन्थे । व्यवसायीहरूको संस्थाप्रति नकारात्मक सोच थियो । संस्थालाई त्यति वास्ता गर्दैनथे । यसरी पछि पर्नुको कारण हामी व्यवसायी आफैँ शिक्षित नभएर हो रहेछ भन्ने लाग्यो । काम गरेको अनुभवका आधारमा कुनै पनि संस्थामा ३ किसिमका मानिसहरू हुँदोरहेछ भन्ने बुझ्नु मैले । जस्तो केहि गरौं भन्ने सोचले आउने, मञ्चमा जानको लागि आउने र अर्को थरी आर्थिक लाभ लिनको लागि आउने पनि देखियो । संस्थाको हितमा काम गर्ने व्यक्तिहरू सिमीत हुन्छन् । काम गर्ने भावना भएको मानिसहरू अहिले पनि कम नै छन् ।

केही सल्लाह केही सुभावा

संस्थामा सबै पक्षलाई मिलाएर लैजाने नेतृत्वको आवश्यकता छ । जुनसुकै काममा चुनौती त हुन्छ नै । त्यसैले निरन्तर रूपमा संस्थाको हितमा काम गर्ने जनशक्ति संस्थालाई आवश्यक छ । विश्वमा दिनहुँ नयाँ प्रविधिहरूको विकास भइरहन्छ । ती प्रविधिहरूको बारेमा जान्नु अहिलेको अवस्थामा अतिआवश्यक छ । त्यस्ता प्रविधिहरूको प्रयोग नेपालमा गर्न सकियो भने विस्तारै आयात प्रतिस्थापन गर्दै हामी निर्यात गर्न सफल हुन्छौं भन्ने लाग्छ ।

फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालसंगका स्मरणहरू

लोक नाथ गैरे
निवर्तमान अध्यक्ष
फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपाल

फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालको पच्चिस वर्षे इतिहासमा पुष्प व्यवसायीको हैसियतले मलाई वि.सं. २०५९ सालमा कार्यकारिणी सदस्यको रूपमा सेवा गर्ने अवसर प्राप्त भएको थियो। तीन वर्षे कार्यकारिणी सदस्यको पदावधि पछि २०६२ मा उपाध्यक्षको रूपमा निर्वाचित हुन पुगे। २ वर्षे उपाध्यक्षको कार्यकाल पछाडि पुन ३ वर्षे कार्यकालका लागि उपाध्यक्ष चयन भई जम्मा ८ वर्ष कार्यकारिणी सदस्य र उपाध्यक्षको पदमा काम गर्ने अवसर प्राप्त भयो।

वि स २०६९ साल भाद्रमा सम्पन्न वार्षिक साधारण सभाबाट अध्यक्ष पदमा निर्विरोध निर्वाचित भई ३ वर्षे कार्यकाल पुरा गर्न सफल भए।

एशोसिएसनको पच्चिस वर्षे यात्रामा मेरो अध्यक्षको कार्यकाल रकार्यकारिणी सदस्य र उपाध्यक्षको पदमा रहदा संस्थाले गरेका क्रियाकलापहरूलाई लिपिबद्ध गर्ने क्रममा नियमित क्रियाकलाप भन्दा पृथक केहि महत्वपूर्ण विषयहरू उल्लेख गर्न सान्दर्भिक भएकोले निम्नानुसार विषयवस्तुहरू उल्लेख गर्न चाहन्छु :

पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ :

पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ लाई २०६९/०८/२९ मा नेपाल सरकार मन्त्री परिषदबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आउन सफल भयो। नेपाली पुष्प व्यवसायीका लागि यो नै हाल सम्मको सबैभन्दा ठूलो उपलब्धि र सरकारको ठूलो लगानी हो। पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ आउनुभन्दा अगाडी एशोसिएसनले लामो गृहकार्य र सरकारका विभिन्न अंगहरू समक्ष एक पक्षिय, दुई पक्षिय र बहुपक्षिय छलफल चलाएको थियो। पुष्प नीतिबारेको प्रारम्भिक थलानी २०६३ सालबाट गरिएको थियो। नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ / कृषि उद्यम केन्द्र को आयोजनामा तथा FAN को सह आयोजनामा वि.सं. २०६३ आश्विन २६ देखि ३० सम्म BICC मा आयोजना गरिएको “तेस्रो कृषि मेला २०६३” को अवसरमा एक दिवसिय कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो। २०६३ आश्विन २९ गते आयोजना गरिएको उक्त कार्यशालाको मुख्य विषय “राष्ट्रिय पुष्प नीति आजको आवश्यकता” रहेको थियो। कार्यक्रमको संचालन महासचिव श्री अरुण क्षेत्री ले गर्नभएको थियो भने उपाध्यक्षको हैसियतले स्वयं मैले यस विषयको कार्यपत्र प्रस्तुत गरेको थिए। यो नै नीतिको शुरुवात थियो।

उक्त कार्यशालामा सहभागी कृषि मन्त्रालका प्रतिनिधिहरूद्वारा FAN ले प्रारम्भिक ड्राफ्ट तैयार गरी मन्त्रालयमा पेश गर्न सुझाव गरिएको थियो। सोहि अवधारणालाई केन्द्रित गर्दै “राष्ट्रिय पुष्प नीति” को प्रारम्भिक खाका तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गरिएको थियो। पटक पटक कृषि मन्त्रालय हुदै उद्योग, वाणिज्य, वन तथा अर्थ मन्त्रालयसंग विभिन्न चरमा वार्ता पछि राष्ट्रिय योजना आयोगमा पुगेर पुनः कृषि मन्त्रालयमा यो नीति आइपुगेको थियो। अन्ततः २०६९ मंसिर २९ गते नेपाल सरकारले स्वीकृती प्रदान गर्‍यो।

तात्कालिन एशोसिएसनको अध्यक्षको हैसियतले नीति आउना साथ मलाई व्यावसायीसाथीहरू, प्रेस जगत तथा

पुष्प प्रेमी महानुभावहरूले प्रतिक्रिया माग्नुभएको थियो । किनकी नीति हामीले गरेको ड्राफ्ट भन्दा विलकुलै फरक थियो । पुष्प क्षेत्रको परिचयको विषयमा, छुट र सुविधाको विषयमा, अनुसन्धान र विकासको विषयमा, लगानी जुटाउने र खर्च गर्ने तरीकाको विषयमा नीति पुरानो ड्राफ्ट भन्दा विलकुलै फरक ढंगले उल्लेख गरिएको थियो । तथापि म र मेरो कार्यसमितिको टिमले अत्यन्त सहज रूपमा यसलाई लिएको प्रतिक्रिया दियो । मुख्यतया सरकारले पुष्प क्षेत्रलाई आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र समेट्नु, कतिपय काममा सहकार्यको ढोका खोल्नुलाई प्रमुख उपलब्धिको रूपमा लिनुपर्दछ भन्ने आशयबाट हामीले स्वागत गर्नु ।

पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना २०७१

२०६९ मा पुष्प प्रवर्द्धन नीति आइसकेपछि भण्डै एक वर्षसम्म मन्त्रालयले कुनै पनि कार्यक्रम अगाडी बढाएन । पुष्प प्रवर्द्धन नीतिलाई कार्यान्वयन गर्न “पुष्प व्यावसाय विकास समन्वय समीति” गठन गर्ने व्यवस्था थियो र यसको अध्यक्षता कृषि विकास मन्त्रालयका सचिवबाट गर्ने र FANअध्यक्षलाई सदस्यको रूपमा मात्र राखिएको थियो । एक वर्ष लामो पर्खाइ पछि २०७० पौषमा सचिवको निर्देशनमा सहसचिव स्तरिय समिति गठन भई कार्ययोजना तयार गर्ने निर्देशन प्राप्त भयो । यसपछि विभिन्न चरणमा छलफल पश्चात कार्ययोजना तैयार गरियो । FANको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तैयार गरिएको यस कार्ययोजना छलफलका क्रममा विभिन्न परिवर्तनहरू समेत भए ।

अन्तिम स्वीकृतीका लागि तैयार गरिएको ड्राफ्ट माथिको छलफलको क्रममा अर्थ, वाणिज्य र वन मन्त्रालयका अधिकारीहरू बिच स्वीकृत नगर्ने पक्षमा जोडदार लविड भएको थियो । FAN को तर्फबाट स्पष्ट धारणा थियो कि या भारतबाट स्वतन्त्र (बिना भन्सार) निकासीलाई बन्द गर या भारतमा दिइए जस्तै छुट र सुविधाको लागि पहल गर । अन्तमा तात्कालिन कृषि सचिव जय मुकुन्द खनालको सक्रिय सहयोगबाट २०७१ असार ६ गते कार्यान्वयन कार्य योजना पारित भयो र FAN एवं कृषि मन्त्रालयलाई सालबसाली बजेट विनियोजन गर्ने मार्ग स्पष्ट भयो ।

सचिवालय :

स्थापनाका केहि वर्षपछि कृषि उद्यम केन्द्रका सहयोगमा FANको सचिवालय FNCCI भवनमा रहदै आएकोमा FNCCI ले स्थान अभावको कारण देखाई तत्काल त्यहाँबाट हटाउन निर्देशन भएपश्चात बतिसपुतली स्थित भाडाको घरमा स्थानान्तरण गरियो । निःशुल्क रूपमा बस्दै आएको FAN ले २०६९ पौष देखि सशुल्क भाडाको घरमा सचिवालय स्थापना गर्नु ।

व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना संगको सहकार्य

FAN ले २०६८ देखि प्रस्ताव पेश गरी कार्यान्वयनको चरणमा रहेको व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना (PACT) संगको २ वर्षे कार्यक्रम संचालन शुरु भयो । यस कार्यक्रममा केहि नयाँ कार्यक्रमको सुरुवात तथा पुराना केहि कार्यक्रमलाई निरन्तरता समेत दिन सफल भयो ।

क) सन् २००१ मा आयोजना गरिएको अन्तराष्ट्रिय पुष्प मेलाले निरन्तरता पाउन सकेको थिएन । सन् २०१४ मा PACT को सहयोगमा दोस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष्प मेलाको आयोजना गर्न FAN सफल भयो । जसमा भारत, बङ्गलादेश, जापान, नेदरल्याण्ड लगायतका मुलुकहरूको सहभागीता रहेको थियो ।

ख) उक्त मेलाको अवसरमा फ्लोरिकल्चरको विकासको बारेमा वर्कशप (workshop) को आयोजना गर्न FAN सफल भयो । सर्वप्रथम नेपालमा व्यावसायिकहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, विश्व विद्यालयका पदाधिकारीहरू र नेपाल सरकारका पदाधिकारीहरू एउटै स्थानमा बसेर नेपालको पुष्प क्षेत्रको विकासका बारेमा छलफल गर्ने अवसर प्राप्त भयो । त्यस्तै भारत र बङ्गलादेशमा भएका प्रगतिका प्रमुख अनुभवहरू समेत एक आपसमा छलफल गर्ने मौका प्राप्त भयो ।

ग) फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनले यो कार्यक्रम पछि व्यवस्थित प्रकाशनको थालनी गरेको छ। यसभन्दा पहिले वार्षिक स्मारिका मात्र प्रकाशित गर्दै आएकोमा यो वर्ष थप ३ वटा अनुसन्धानका पुस्तिका प्रकाशनमा ल्याउन सफल भयो। त्यस्ता खाले प्रकाशनले आम पुष्प प्रेमी एवं व्यावसायीहरूलाई सहयोग भएकोले निरन्तर रूपमा प्रकाशनका क्रमहरू जारी रहेका छन्।

अन्तराष्ट्रिय स्तरमा सहभागिता

वि.सं. २०६६ देखि २०६९ सम्मको कार्यसमितिमा पारिवारिक कारणबाट फ्यान कार्यसमितीमा रहन असमर्थ रहेपनि फ्यानले प्रतिनिधित्व गर्ने कार्यक्रमहरूमा सहभागी भए।

क) सन् २०१२ मार्च ३ देखि ५ सम्म भारतको नयाँ दिल्लीमा आयोजना भएको ७ औं अन्तराष्ट्रिय फ्लोरा एक्पो २०१२ मा सहभागिता जनाउँदै उक्त अवसरमा सञ्चालन भएको Seminar on South Asian Horti Congress of Status of Nepalese Floriculture भन्ने विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्न अवसर प्राप्त भयो। श्रीलङ्का, भुटान, बङ्गलादेश लगायत भारतका विशेषज्ञ सहभागी भएको उक्त कार्यक्रममा नेपालको पुष्प क्षेत्रका बारेमा विभिन्न समसामयिक विषयमा छलफल भएको थियो। फ्यानको तर्फबाट देश बाहिर प्रस्तुत गरिएको यो प्रथम कार्यपत्र थियो।

ख) दक्षिण कोरियामा आयोजित IHK 2012 मा सर्वप्रथम नेपालको प्रतिनिधित्व गर्दै तत्कालिन उपाध्यक्ष श्री कुमार कसजु श्रेष्ठ सहित मेरो सहभागिता रह्यो। प्रथम पटक दक्षिण कोरियाको आमन्त्रण स्वीकार गरी गरिएको सहभागिता बाट हालसम्म निरन्तर सहभागिता एवं गत २०१७ मा नेपालमा पनि दक्षिण कोरियाको सहभागिता हुन सफल भयो। २०७२ मा फ्यान र कोरिया बीच आपसी सहयोग आदान प्रदान गर्ने विषयमा सम्झौता समेत सम्पन्न भएको थियो।

PUM को सहभागिता

नेपालको पुष्प क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण र व्यावसायिकरण गर्ने क्रमलाई शसक्त रूपमा अगाडि बढाउन प्रथम पटक नेदरल्याण्डको PUM संगको सहकार्यको थालनी प्रारम्भ भयो। २०७० वैशाखमा प्रथम पटक PUM प्रतिनिधिलाई फ्यानको निमन्त्रणामा नेपालका व्यवसायिलाई तालिमको शुरुवात गरियो। हाल २०७४ सम्म आईपुग्दा धेरै उद्यमी तथा फ्यानले यसको निरन्तरता दिई रहेका छन्।

लक्ष्मी बैंक संगको सहकार्य

फ्यानबाट २०६९/०७० मा लक्ष्मी बैंक संग व्यापक छलफल गरि व्यावसायीहरूलाई रु. पाँच लाख सम्म बिना धितो लगानी गर्ने कार्यक्रमको थालनी गरियो। दिर्घकालमा व्यावसायीहरूलाई बिना धितो २० लाख रकम सम्म उपलब्ध गराउने लक्ष्य साथ अगाडि बढेको यो कार्यक्रम कतिपय व्यावसायीहरूको असहयोग एवं फ्यानका कतिपय अनुभवको कमीले असफल हुन पुग्यो।

पाठ्यक्रमको विकास

आ.व. २०७१/०७२ मा फ्यान र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद (CTEVT) को सहकार्यमा पुष्प सम्बन्धि तीनवटा छ महिने पाठ्यक्रमको विकास गरियो। Nursery and Garden Assistant, Flower Decorator / Garden Designer गरी ३ वटा विषयमा अर्धदक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न चाहने संघ संस्थाहरूलाई सहयोग होस र आगामी दिनमा पुष्प क्षेत्रमा अर्धदक्ष जनशक्ति सहज उपलब्ध होस भन्ने उद्देश्यका साथ तयार गरिएको यी पाठ्यक्रमहरूमा धेरै व्यावहारिक विषयहरू समावेश गरिएका छन्।

त्यस्तै विद्यालय स्तरका कक्षा ९ र १० पाठ्यक्रममा समेत “पुष्प व्यवसाय शिक्षा” लाई ऐच्छिक विषयको रूपमा समावेश गर्ने उद्देश्यका साथ पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र फ्यानको सहकार्यमा पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ।

Vision Ornamental 2070

हाल नेपालमा प्रयोग गरि रहेको आलंकारिक बोटबिरुवाहरूमा अधिकांश हिस्सा आयातित बिरुवाहरूले ओगटेकोले त्यसको प्रतिस्थापना गर्ने दिर्घकालिन सोचका साथमा “आलंकारिक बिरुवाहरूको दुरदृष्टि” तैयार गरियो । नेपाल मौलिक तथा रैथाने बिरुवाहरूको अथाह भण्डार भएको देश तर व्यावहारिक व्यावसायिकरणमा विदेश बिरुवाले स्थान लिएकोले आगामी दिनहरूमा नेपालका मौलिक तथा रैथाने बिरुवाहरूको खोजी गर्ने, सम्भावनाको अध्ययन गर्ने र व्यावसायिकरण गर्न शुरु गर्नु पर्दछ भन्ने यो अवधारणालाई सर्वप्रथम लिखित रूपमा अगाडि बढाईएको छ । यस पश्चात वनस्पति विभाग संगको सहकार्यको पुर्नथालनी भएको छ र यो वर्ष २०७४ मा केहि बिरुवाको विवरण प्रकाशित भई सकेको छ ।

विद्यान संशोधन २०७२

तेईसौ साधारण सभाबाट फ्यानको २०४१ सालमा तयार गरिएको विधानलाई समय सापेक्ष परिवर्तन गर्न आवश्यक छ भनी गठित विधान संशोधन समितिको संयोजकको हैसियतले कानूनी व्यवसायी पूर्व अध्यक्षहरू एवं विषय विशेषज्ञहरू र सदस्यहरूको सल्लाह सुभाबबाट विधानको परिमार्जन गर्न संभव भएको छ । २०७२ फाल्गुन ७ गते बसेको विशेष साधारण सभाले यो विधानलाई अन्तिम स्वीकृत गरि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पठाउने निर्णय गरेको थियो । पुर्ववत विधानमा भएका कतिपय अस्पष्टतालाई हटाउदै शसक्त सभापति परिषद, सदस्यता प्राप्तीमा विशेष व्यवस्था, सदस्यता सिफारिस समिति, अनुशासन समिति, पदाधिकारीहरूको संख्या बृद्धि तथा नयाँ पदाधिकारीका व्यवस्था जस्ता नयाँ विषयहरू थालनी गरिएको थियो ।

Discussing Paper on Promoting Investment in Agriculture Sector of Nepal:

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघले सन् २०१४ मा नेपाल सरकारको सहयोगमा आयोजना गरेको Nepal Economic summit 2014 मा कृषि, पर्यटन र उर्जा क्षेत्रमा के कसरी लगानी भित्र्याउन सकिन्छ भन्ने विषयमा देशभित्र र देश बाहिरका उद्यमी, व्यवसायी र नीति निर्माणकर्तालाई जम्मा गरेको थियो । त्यस अवसरमा कृषि सम्बन्धी छलफललाई कार्यपत्र तयारीमा टोली सदस्यको रूपमा ‘फ्यान’ को अध्यक्षको हैसियतमा मनोनित भई उक्त कार्यपत्र तयारी गर्ने अवसर प्राप्त भएको थियो ।

कर छुट सम्बन्धमा सरकारसँग सहकार्य

१. भन्सार महशुल तथा कृषि सुधार शुल्क पूर्ण छुट गराउन

आ.व. २०६२/६३ को विनियोजन विधेयकको मस्यौदा छलफलका क्रममा पुष्प फार्महरूले आयात गरिरहेका विउ, विजन, बिरुवा, कलमी, फूलका गानो तथा जराहरू पैठारी (आयात) गर्दा भन्सार शुल्क तथा कृषि सुधार शुल्क छुटको लागि पहल गरिएको थियो । यस क्रममा उपाध्यक्षको हैसियतले अर्थ मन्त्रालयमा त्यसका प्रभावहरू बारे स्पष्ट पारि सके पछि बजेटमा स्पष्ट छुटको व्यवस्था भएको थियो । हालसम्म सोहि छुटले निरन्तरता पाएको छ ।

२. ग्रीनहाउस आयातमा मूल्य अभिवृद्धि कर छुट :

पुष्प तथा वागवानी फार्महरूले प्रयोग गर्ने ग्रीन हाउस आयात गर्दा भन्सार एक प्रतिशत मात्र लाने गरेको तर मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्दै आएकोमा आ.व. २०७०/०७१ को बजेटमा स्पष्ट व्यवस्था गरि मूल्य अभिवृद्धि कर पूर्ण रूपमा छुट दिने व्यवस्थाका लागि तत्कालिन अध्यक्षका हैसियतले पहल गरिएको थियो । आ.व. २०७०/०७१ देखि आर्थिक विधेयक/ऐन मा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरियो । यो सुविधा ऐनमा व्यवस्था हुनसाथ सोहि वर्षमा भण्डै १० हजार वर्गमिटर ग्रीन हाउस नेपाली पुष्प बजारमा भित्रियो । यो छुट क्रमश जारी छ र ग्रीन हाउस अन्तर्गत खेती गर्ने प्रणाली स्थापित भइसकेको छ ।

मनोनयन:

१. नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघले FAN को अध्यक्षको हैसियतले वि.सं. २०६७ वैशाखमा ३ वर्ष कार्यकालका लागि

वस्तुगत परिषद सदस्यमा मनोनयन गरेको थियो ।

२. २०७०-२०७३ कार्यकालका लागि नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, कृषि उद्यम केन्द्रको सञ्चालक समितीमा मनोनयन गरेको थियो ।
३. नेपाल सरकार कृषि विकास मन्त्रालयले २०७१ मा राष्ट्रिय प्लान्ट को क्वारेन्टाइन समितीको सदस्यमा ३ वर्षको लागि मनोनयन गरेको थियो ।
४. नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघले २०७३-२०७६ कार्यकालका लागि पुनः वस्तुगत परिषद सदस्य र कृषि उद्यम केन्द्रको सञ्चालक मनोनयन गरेको छ र हाल वस्तुगत परिषदको उप-सभापतिमा रहि काम गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ ।

FAN को उपाध्यक्षको कार्यकालमा नेतृत्व लिएका केहि महत्वपूर्ण बिषयहरू

Trade Competitiveness of Floriculture Sub- sector 2007

फ्यानको पहल तथा AEC को सहयोगमा नेपालको पुष्प व्यवसायको विस्तृत अध्ययन तथा विशिष्टीकृत तथ्या सहित तयार गरिएको यो पुस्तिकाले यस पछिका धेरै अध्ययनहरूलाई सहज बनायो । यसमा यस अघिका विस्तृत अध्ययनहरू तिनीहरूबाट प्राप्त सुझावहरू र भावी नीतिहरूलाई समेटिएको थियो । श्री मुरारी गौतमले नेतृत्व गर्नु भएको टिममा मैले नेपाली पुष्प क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन र प्रतिवेदन तयार गर्न अवसर प्राप्त गरेको थिए । यो विवरण पुस्तिका फ्यानको ईतिहासमा पहिलो र तथ्यपरक थियो ।

ITC Report

International Trade Center ले 2007/08 मा नेपालका निर्यात योग्य वस्तुहरूको सूचीमा कट्टफ्लावरलाई समेत समावेश गरी सरकारलाई Advisory रिपोर्ट पेश गरेको थियो । फ्यानको उपाध्यक्षको हैसियतले यसको रिपोर्ट तैयारी, प्रस्तुती र आवश्यक सुझाव दिने मौका प्राप्त भएको थियो ।

Study on Current Postharvest Handling Practice of Cut Flowers in Different Districts of Nepal:

कट्टफ्लावरको हार्भेष्ट गरिसके पछि उपभोक्तासम्म पुऱ्याउने समयसम्म निकै चनौतीहरू देखा पर्छन् । उत्पादकले आफ्नो उत्पादन यथावत स्थितीमा बजारमा पुऱ्याउनका लागि वर्तमान अवस्था कस्तो छ र आगामी दिनमा के - कस्ता कामहरू अगाडि बढाउनुपर्छ भन्ने बारेमा अध्ययन गर्न गठन गरिएको समितीको नेतृत्व त्यस मैले प्राप्त गरेको थिएँ । सन् २००८ जुलाईमा गरिएको अध्ययनले उत्पादकलाई महत्वपूर्ण सूचना प्रवाह गर्न सकेको थियो ।

Study on Current Post-Harvest Handling Practices of Cut Flowers in Different Districts of Nepal and Identifying Effective Postharvest Technique to Supply Fresh Cut Flowers to New Destination Market:

हाल कट्टफ्लावरको उत्पादन एवम् बजारको मुख्य केन्द्र काठमाडौँ उपत्यका र वरिपरि रहेको छ । काठमाडौँबाट देशका विभिन्न शहरहरूमा कट्टफ्लावर पठाउँदा कुन विधि लाभकारी हुन्छ र आगामी दिनमा कस्ता विधिलाई प्रयोगमा ल्याउने र कुन विद्यमान पद्धतीलाई हटाउने भन्ने विषयमा सन् २००९ को जुलाईसम्म अध्ययन टोलीमा एशोसिएशनको उपाध्यक्षको हैसियतले टोली सदस्यको रुपमा सहभागी भएको थिएँ ।

अन्तमा :

१० जना संस्थापक सदस्यहरूबाट स्थापित संस्थाले २५ औँ वर्षसम्म आईपुग्दा एउटा आफ्नै स्वरुप ग्रहण गरि सकेको छ । यो प्रगती पथलाई थप गति दिदै आगामी नेतृत्वले शसक्त संगठनको रुपमा विस्तार गर्दै लैजानेमा म आशावादी छु । संस्थाको नेतृत्वमा सक्षम र स्वाभिमान व्यक्तिहरूले व्यक्तिगत स्वार्थभन्दा माथि व्यवसायीहरूको हकहितको विषयमा काम गर्नुपर्दछ भन्ने मेरो मान्यता रहि आएको छ ।

फ्लोरिकल्चरको गौरवमय २५ वर्ष

कुमार कसजू श्रेष्ठ

अध्यक्ष

फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपाल

नेपालमा पुष्प व्यवसायको शुरुवात भएको ६ दशक भन्दा बढि भएता पनि व्यवसायिक र व्यवस्थित विकास भएको २५ वर्ष पुगेको छ। वि.सं. २०४९ कार्तिक ३० गते फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालको विधिवत दर्ता भए पश्चात यसले गरेको गतिविधीको परिणाम स्वरुप पुष्प व्यवसायको विकास विस्तार र प्रवर्द्धन भएको देखिन्छ। २०४९ मा फ्लोरिकल्चर एशोसियसन गठन भए पनि २०५१ देखि मात्रै प्रवर्द्धनात्मक कार्यको शुरुवात भएको तथ्य ऐतिहासिक अभिलेखमा देखिएको छ। २०५१ देखि मेला प्रदर्शन शुरु गरेको र जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु पनि सँगसँगै गरेको देखिन्छ। मेला प्रदर्शनी कुनै पनि वस्तुको बजारीकरणको लागि उपयुक्त माध्यम भएको हुँदा २०७४ सम्म पनि संस्थाले यसलाई निरन्तरता दिइरहेको छ। साथै क्षेत्रीय र वस्तुगत मेला पनि भइरहेको छ।

एशोसियसनको गतिविधि र उपलब्धिको विश्लेषण गर्दा ५०को दशकमा आफ्नो पहिचान बनाउन समय श्रोत लगानी गरेको देखिन्छ। देशभरि छरिएर रहेको पुष्प नर्सरी व्यवसायीहरुको तथ्यांक संकलन गर्ने, सदस्यता वितरण गर्ने र सरकारी तथा गैरसरकारी संघ-संस्थासँग सहकार्य गरी व्यवसाय प्रवर्द्धनका कार्यहरु गरेको देखिन्छ।

संस्थाले ६०को दशकमा पुष्प व्यवसायको समस्याहरु पहिचान गरी समाधान गर्न नीति निर्माणमा वृहत् गर्दै सरकारबाट पुष्प नीति जारी गराउन समय खर्चेको अभिलेखले देखाउँछ। यद्यपी २०६३ मा नीतिको मस्यौदा बनेपनि २०६९ मा मात्र पुष्प प्रवर्द्धन नीति नेपाल सरकारबाट जारी भएको देखिन्छ। यसमा नीति बारे बुझ्न र बुझाउन बढि नै समय खर्च गरेको देखिन्छ। पुष्प व्यवसायको व्यवस्थित विकासको लागि पुष्प नीतिको आवश्यकता थियो तथापी यति धेरै समय नलागेको भए आजको अवस्था भन्दा संस्था अझ अगाडि बढिसकेको हुने थियो।

२०७० को दशकलाई नीति कार्यान्वयन र प्रविधि विकासमा संस्थाले समय श्रोत खर्चेको छ। २०७१ देखि पुष्प प्रवर्द्धन नीति कार्यान्वयनमा ल्याउन सफल भए पश्चात नीति कार्यान्वयन र जिम्मेवार पक्ष समेत निधो गरि विस्तृत कार्ययोजना निर्माण गरेको थियो। त्यसै कार्ययोजनाको मर्म अनुरूप संस्थाले विशेषतः आधुनिक प्रविधिको प्रयोग र पूर्वाधारमा लगानी गरिरहेको छ।

पुष्प व्यवसायको व्यवस्थित विकासको लागि नीति कार्यान्वयन कार्य योजनामा स्पष्ट रुपमा जिम्मेवारी, जिम्मेवार निकाय, कार्यतालिका, योजना सञ्चालन तालिका र बजेटको व्यवस्था गरेता पनि यस संस्थाले बाहेक अन्य निकायबाट पुष्प प्रवर्द्धन नीति कार्यान्वयनमा अग्रसरता देखाएको देखिदैन। तसर्थ पुष्प प्रवर्द्धन नीति कार्यान्वयनको ५ वर्ष भित्र लिएको लक्ष्य पुरा हुने सम्भावना देखिदैन तथापी यस संस्थाले सरकारबाट प्राप्त सहयोगको भरपुर उपयोग गरी आशा लाग्दो परिणामहरु

दिइरहेको छ ।

संस्थाको पहलमा जि.आई पाइपद्वारा निर्मित नेचुरल भेन्टिलेटेड ग्रिनहाउस जडानमा लागत साभेदारी गर्दै भण्डै ४० हजार वर्गमिटर ग्रिनहाउस जडान भैसकेको छ । जडित ग्रिनहाउसबाट उत्पादन गर्दा उत्पादन लागत घट्न गई उत्पादकत्व बृद्धि हुनुका साथै गुणस्तरिय वस्तुको उत्पादन समेत भइरहेको छ ।

संस्थाले अध्ययन अनुसन्धानको काम पनि सँगसँगै अघि बढाएको छ । कृषि अनुसन्धान परिषद वागवानी अनुसन्धान महाशाखासँगको सहकार्यमा बालीविकास तथा बाली संरक्षणका अनुसन्धानमूलक कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइरहेको छ साथै उत्पादन क्षेत्र पहिचान गर्ने कार्यहरू पनि भइरहेको छ ।

पुष्प विकास केन्द्र गोदावरीको सहकार्यमा सिप विकास तालिम, स्थानीय रैथाने जातका शोभनिय फूलविरुवाको सम्भाव्यता अध्ययन, संकलन, संरक्षण र प्रसारमा सहकार्य गरिरहेको छ । वनस्पति विभागसँगको सहकार्यमा स्थानीय रैथाने शोभनिय वनस्पतिको पहिचान, संकलन गरि त्यसको विवरण तयार गरि किताब प्रकाशन गर्ने कार्यमा समेत सहकार्य भैरहेको छ ।

कृषिसँग सम्बन्धित विषय अध्ययन अध्यापन गर्ने गराउने शैक्षिक संघ-संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्दै व्यवसायिक कृषिका लागि जनशक्ति उत्पादन गर्ने र उत्पादित जनशक्तिलाई व्यवहारिक ज्ञानका लागि पुष्प व्यवसायीहरूको फार्म केन्द्रहरूमा इन्टर्नसिप व्यवस्था मिलाउने कार्य गरिरहेको छ ।

काठमाडौं युनिभर्सिटीसँगको सहकार्यमा इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक डिभाइसबाट उत्पन्न हुने परावैजिनिक किरणलाई न्युनिकरण गर्ने, घरभित्र प्रयोग हुने वनस्पतिको पहिचान प्रसार र बजारीकरणमा सहकार्य गरिरहेका छौं । पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तुको प्रयोगमा जनचेतना जगाउने विभिन्न कार्यक्रमहरू संचार माध्यमद्वारा प्रसारण गर्ने कार्य पनि नियमित रूपमा भइरहेको छ ।

पुष्प व्यवसायको विकास र विस्तारमा माथि देखिएका प्रगतिले के देखाउँछ भने यसको विकासले गति लिनै गएको छ र व्यवस्थित आकार, ग्रहण गर्दै पनि छ । आ.व. २०७२/७३ मा नेपाल सरकार केन्द्रिय तथ्यांक विभागले गरेको सर्वेक्षणले पनि स्पष्ट पारेको छ ।

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनले स्थापनाकालदेखि नै विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा ठूला तथा साना परियोजनाहरूसञ्चालन गर्ने कार्यहरू गरिरहेको देखिन्छ । संस्थासँग सहकार्य गर्ने तत्कालिन निर्यात प्रवर्द्धन केन्द्रसँगको सहकार्यमा बाली विकास तथा सिप विकासको कार्यक्रमहरू देशका विभिन्न क्षेत्रमा लामो समयसम्म सञ्चालन गरेको देखिन्छ । त्यस्तै कृषि उद्यम केन्द्र (ने.उ.बा. महासंघ) सँग पनि पुष्प व्यवसायको विकासका लागि अध्ययन अनुसन्धान लगायत बजारीकरणको कार्यहरू पनि गरिरहेको देखिन्छ । संस्थाले “एक गाँउ एक उत्पादन” कार्यक्रम अन्तर्गत ललितपुरको गोदावरीमा अर्किड उत्पादनको कार्यक्रम गर्न सफल भएको थियो । यद्यपि उक्त कार्यक्रम संस्थाको लक्ष्य उद्देश्य अनुरूप उपलब्धिमूलक हुन सकेन ।

संस्थाले संस्थागत तथा पुष्प व्यवसायको व्यवस्थित विकासका लागि परिवर्तित समयकाल परिस्थिती अनुसार नै आफूलाई अगाडी बढाइरहेको देखिन्छ । आफ्ना सदस्य व्यवसायीहरूको हकहितका लागि सम्बन्धित निकाय तथा नीति निर्माण तहसम्म आफ्नो पहुँच पुऱ्याएको छ । पुष्प तथा पुष्पजन्य उद्योगमा प्रयोग हुने सामग्री एवं प्रविधिमा कर छुट देखि आयात निर्यातमा सरलीकृत व्यवस्था मिलाउन स्वयम्को तर्फबाट साथै निजीक्षेत्रको प्रतिनिधीमूलक संस्था नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ मार्फत बहस पैरवी गरिरहेको छ ।

पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तुको आत्मनिर्भरताका लागि गुणस्तरिय वस्तुको उत्पादन वृद्धिका साथै स्थानिय रैथाने जातका वनस्पतिको सम्भाव्यता पहिचान गरि स्वदेशी उत्पादनबाट नै आन्तरिक माग पूर्ति गर्ने उद्देश्यले रणनीतिक एवं कार्यनीतिक योजनाहरु अगाडि सारिएको छ । संस्थाले लिएको लक्ष्य पुरा गर्न व्यवसायिक कृषि तथा ब्यापार मेलाको आयोजनाबाट पहिलो, दोश्रो र तेस्रो चरणमा भण्डै १२ करोड भन्दा बढी लगानी भित्र्याउन सफल भएको थियो । यस कार्यक्रम सञ्चालनबाट पोष्टहार्भेष्टमा प्रविधिको प्रयोग र त्यसबाट प्राप्त हुने उपलब्धीका बारेमा सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक ज्ञान हासिल गरी व्यवसायीहरुले सो प्रविधिको प्रयोगबाट १० प्रतिशत भन्दा बढि क्षति न्यूनिकरण गर्न सफल भएको थियो । साथै, उत्पादनमा प्रयोग हुने सामग्रीहरुमा विकसित प्रविधि जडित सामग्रीको प्रयोगबाट उत्पादनमा परेका प्रभावका बारेमा जनचेतना बढनुका साथै प्रयोग समेत बढेको थियो । यस कार्यक्रमबाट पनि भण्डै ३० हजार वर्ग मिटर भन्दा बढि गिनहाउस जडान गर्न सफल भएको थियो ।

वि.सं. २०४९ देखि आजसम्म संस्थाको इतिहास पल्टाएर हेर्दा जुनहामीले उपलब्धी हासिल गरेका छौं त्यो गर्व गर्न लायक रहेको छ । यस क्षेत्रमा आफ्नो भविष्य खोज्दै विदेशबाट सिप र क्षमता लिएर फर्केका क्षमतावान् यूवाहरु र सैद्धान्तिक ज्ञानबाट दिक्षित यूवाहरुको उपस्थितिले हामीलाई अभि गौरवान्वित बनाएको छ । संस्थाले पार गरेको यो २५ औं वसन्त अत्यन्त उपलब्धीमूलक रहेको छ । यसकोश्रेय हाम्रा अग्रजहरुलाई जान्छ । यसका साथै संस्थाको लक्ष्य तथा उद्देश्य पूरा गर्न सम्बन्धित ठाउँबाट सहयोग पुऱ्याउँनु हुने संघ-संस्था तथा व्यक्ति-व्यक्तित्वहरुलाई जान्छ ।

पुष्प उद्योगको शुरुवाती कारोबार हेर्दा असाध्यै न्यून, नगन्य अवस्थाको स्थितीमा रहेको थियो । विगतमा त्यो अवस्था पार गरेर आएको पुष्प व्यवसायले ठूलो फड्को मारेको छ । आ.व. २०७३/०७४ को तथ्यांक हेर्दा पुष्प क्षेत्रमा करिब २ अर्बको हाराहारीमा आर्थिक कारोवार गरिरहेको छ । त्यस्तै, ४३ हजार भन्दा बढि मानिसहरु प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा संलग्न रहेको छ भने १सय ५३ हेक्टर क्षेत्रफलमा पुष्प खेती गरिरहेको छ । साथसाथै यस क्षेत्रमा ५ अर्ब बराबरको लगानी भइरहेको देखिन्छ । पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तुको प्रचार तथा बजारीकरणको लागि खासै लगानी गरेको छैनौं तथापी जनमानसमा अत्यन्त आकर्षण बढ्दै गइरहेको छ । यो सफलताको पछाडि संस्थाको स्थापनाकाल र त्यस पश्चात मेला प्रदर्शनीको समुद्घाटनमा तत्कालिन राजसंस्थाका सदस्यहरुको संलग्नता तथा प्रेरणादायी उपस्थिती साथै संस्थाको संरक्षक समेत रहनु र सञ्चार माध्यमले निःस्वार्थ रूपमा गरेको सहयोग रहेको छ । त्यसैले आज पुष्प व्यवसायमा कृषि क्षेत्रका अन्य उत्पादनमा भन्दा बढि आकर्षण रहेको हामीले पाएका छौं । संस्थालाई यो उचाईसम्म पुऱ्याउँन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने संघ, संस्था एवं व्यक्ति-व्यक्तित्वहरुको प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष साथ सहयोग सद्भाव रहेको स्मरण गर्न चाहन्छु ।

देशको पुनसंरचना भइरहेको अवस्थामा केन्द्रिय संघ-संस्थासँग एकद्वार प्रणालीबाट कार्यहरु गर्दै गइरहेको यस संस्थालाई कसरी अगाडि लैजाने र आफ्ना गतिविधीहरु नियमित गर्ने भन्ने विषयले दुविधामा पारेको छ । संगठन विस्तारका सम्बन्धमा अबका संगठन निर्माण प्रादेशिक मोडेलमा जानुपर्ने र प्रादेशिक मोडलमा जान पर्याप्त जनशक्ति तथा व्यवसायीको न्युन सक्रियताका कारण पनि चुनौती देखिएको छ । मौजुदा जनशक्तिहरुको पनि नेतृत्व क्षमता र समय व्यवस्थापन उचित रूपमा हुन सकिरहेको छैन । कतिपय नेतृत्वमा रहने सदस्यहरुले पनि संस्थामा पर्याप्त समय दिन सक्नु भएको छैन । यसर्थ, सफल नेतृत्व दिन कुन-कुन काम नगर्ने भन्ने कुरा छुट्टयाउन आवश्यक रहेको छ । यसरी समयको सहि व्यवस्थापन गर्न सकियो भने मौजुदा साधन स्रोतबाट पनि अधिकतम् उपलब्धि हासिल गर्न सकिन्छ र संस्थाको संस्थागत विकास तथा व्यक्तिको व्यवसायिक विकासका साथै आर्थिक, बौद्धिक, नैतिक समृद्धि प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा भएको नीतिगत प्रयास तथा उपलब्धी

मीन बहादुर तामाङ्ग
महासचिब
फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल

आज भन्दा १० वर्ष अगाडि २०६४ असोज २० गते बसेको फ्यानको वार्षिक साधारणबाट यस एशोसिएसनमा कार्यकारी सदस्यको रूपमा निर्वाचित भएर आउंदाको वर्ष भरीमा नियमित बैठक र अन्य बैठक गरि १३ वटा बैठक बसेको थियो । निर्वाचित भएर आउंदाको बखत पूष्प व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गर्ने उदेश्यका साथ यस एशोसिएसन २०४९ कार्तिक ३० स्थापना भई कार्य गर्दै आएको भन्ने सम्म म जानकार थिए । पूष्प व्यवसायको विकासका लागि अन्य संघ संस्थाबाट सहयोग जुटाई तालिम, पुष्प प्रदर्शनी र थोरै मात्रामा केहि अध्ययन अनुसन्धानको काम भएको मैले पाएँ ।

कार्यकारी सदस्य पदमा निर्वाचित भई एक कार्यकाल संस्थामा रहदा पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा केहि बुझ्ने अवसर पाएँ । पुष्प व्यवसायको अझै थप विकास गर्नु पर्छ भन्ने उदेश्यले संस्थाको कार्यकारी कोषाध्यक्षमा २०६६ भाद्र १० गते निर्वाचित भएँ । संस्थाको कोषाध्यक्ष पदमा लगातार दुई कार्यकाल २०७२ भाद्र २५ सम्म रहि कार्य गरे । पुष्प व्यवसाय तथा व्यवसायीहरुको हक हितको क्षेत्रमा निस्वार्थ लागि रहेको यस संस्थामा रही कार्य गर्न पाउदा गौरवान्वित महसुस गर्थे र अझै यस संस्थामा रहि पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा योगदान गरौं भन्ने मनसायले संस्थाको महासचिब पदमा बि.सं. २०७२ भाद्र २५ मा निर्वाचित भई निरन्तर कार्य गर्ने अवसर पाँए । संस्थाको गरिमामय महासचिब पदमा रहदा पुष्प व्यवसायको विकास, संस्थागत विकास तथा अन्य प्रवर्द्धनका कार्यहरुमा धेरै नीतिगत प्रयासहरु भएका छन ।

फलस्वरूप पूष्प व्यवसायको विस्तारको लागि फ्यानको निरन्तर प्रयासले अहिले देशको ४१ जिल्लाहरुमा ६७८ नर्सरी तथा फार्मको स्थापना भई संचालनमा रहेको र यस व्यवसायले १५३ हेक्टर जमिन ओगटेको तथ्याङ्क सार्वजनिक भैसकेको छ । प्रवर्द्धनको शिर्षकमा फ्यानको प्रयासमा र अन्य संघ संस्थाहरुको सहयोगमा हालसम्म ३ वटा अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी र २० वटा राष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी, ७ वटा क्षेत्रिय पूष्प प्रदर्शनी तथा अरु धेरै बिषयगत पुष्प प्रदर्शनीहरु संचालन गरिएको छ ।

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघको टेकु स्थित भवनमा एउटा कोठामा ३ वटा टेवल, केहि कुर्सीहरु, १ वटा कमप्यूटर र एउटा स्टिल दराज, एक जना कर्मचारीको भरमा यस संस्था संचालन भईरहेको थियो । साधन श्रोतको कमी भए पनि २०५१ साल देखि महत्वपूर्ण अध्ययन अनुसन्धानका दस्तावेजहरु भने त्यसै एक दराजमा सुरक्षित थिए । फ्यानको आफ्नो सम्पति भनेको नै तिनै महत्वपूर्ण दस्तावेज अहिले पनि सुरक्षित छन् ।

अन्य विकसित मूलुकहरुले पूष्प व्यवसायको क्षेत्रमा मारेको फड्को र हामी परम्परागत तरिकाबाट सामान्य स्तरमा सुरु गरिएको व्यवसाय बिचको भिन्नताले हामीलाई नछुने कुरै भएन । तर हामी निजि क्षेत्रको प्रयासले मात्र पूष्पको व्यवसायीकरण हुने संवाभना थिएन । सरकारी निकायको प्राथमिकतामा यो व्यवसाय पर्ने कुरा त धेरै टाढाको बिषय थियो ।

पूष व्यवशायलाई वन मन्त्रालयले हेर्ने वा कृषि मन्त्रालयले भन्ने अन्यौलका बिच हामी कार्य गरिरयौं । हाम्रो अथक प्रयास पछि कृषि मन्त्रालयले पूष व्यवशायको क्षेत्रलाई आफ्नो कार्य क्षेत्रमा धेरै पछि मात्र समावेश गर्‍यो । तर पनि यस संस्थाले स्थापना बर्ष देखि नै पुष व्यवसायलाई एक सम्मानित पेसाको रूपमा अगाडि बढाउनका लागि बिभिन्न फोरमहरूमा पुष नीति आवश्यक छ भनि लबिङ्ग गरेको जानकारी मैले पाएको थिएँ । यस व्यवसायको व्यवसायीकरण गर्नका लागि राष्ट्रिय नीतिको अति आवश्यकता थियो । तत्कालिन महासचिव तथा पूर्व अध्यक्ष स्व. अरुण क्षेत्रीको अगुवाईमा पुष व्यवसायको क्षेत्रमा एक छुट्टै राष्ट्रिय पुष नीति आउनु पर्ने आवश्यकता ठानी फ्यानले राष्ट्रिय पुष नीति २०६४ ड्राफ्ट गरी स्वीकृतीका लागि मिति २०६४ साउन १४ गते कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा पेश गरेको थियो । सो नीति उपर बिभिन्न मन्त्रालयहरूको राय सुभाब कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले माग गरेकोमा प्राप्त सुभाबलाई यस संस्थाले समेटी पुनः कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा पेश गरिएको थियो । बिभिन्न मन्त्रालयको राय सुभाब समेटी पटक पटक परिमार्जन भई धेरै समय पछि मिति २०६९ मंसिर २९ गते नेपाल सरकार मन्त्री परिषद्बाट निम्न ३ वटा मुख्य उद्देश्यहरू सहित पुष प्रवर्द्धन नीति २०६९ स्वीकृत भयो ।

१ पुष तथा पुषजन्य बस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्ने ।

२ पुष खेती तथा व्यवसायमा निजीक्षेत्रको संलग्नता बढाउदै उत्पादनलाई प्रतिस्पर्धी बनाई आन्तरिक बजार ब्यवस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।

३ स्थानीय अनुवांशिक पुष स्रोतको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।

त्यसै वेला विश्व बैंकको सहयोगमा कृषि विकास मन्त्रालयले कृषिको व्यवशायीकरण गर्ने उद्देश्यका साथ व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना PACT प्रोजेक्ट संचालन गरिरहेको थियो । त्यस आयोजनामा पूष व्यवशायलाई प्राथमिकताको सूची राख्न पनि फ्यानले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको थियो । यस व्यवशायमा ज्ञानको कमी, श्रोत साधनको कमीले गर्दा Post Harvest क्षति अधिक रहेको थियो । Post Harvest क्षति न्युनिकरण गर्ने, पूषको भण्डारणको लागि कोल्डरूमको स्थापना गर्ने लगायतका कार्यक्रम समावेश गरि फ्यानले मिति २०६८ मा प्रस्ताव पेश गरेको थियो । सो प्रस्ताव स्वीकृत भै दुई बर्षे उप आयोजना संचालन गर्ने PACT र FAN बिच सम्भौता गरि सो कार्यक्रम सफलता पूर्वक समय सीमा भित्र सम्पन्न गरि कृषि विकास मन्त्रालयको विश्वास जित्न सफल भयो । सो कार्यक्रम संचालन पश्चात पोष्ट हाभेष्ट क्षति न्यूनीकरण गर्न महत्वपूर्ण सघाउ पुगेको विभिन्न तथ्याङ्कहरूले देखाएको छ । साथै काठमाण्डौको कमलादी स्थित काठमाण्डौ प्लाजामा ३x३x३ व.मी. को Cold Room को निर्माण भई संचालनमा रहेको छ । सो Cold Room मा एक लाख स्टिम फूल भण्डारण गरि बजार माग अनुसार आपूर्ति भईरहेको छ ।

पूष प्रवर्द्धन नीति २०६९ मंसिर २९ गते मन्त्री परिषद्बाट स्वीकृत भए पश्चात हामी पूष व्यवशायीले पुष व्यवसायको क्षेत्रमा केहि परिवर्तन होला भन्ने आशा राख्नु स्वभाविकै थियो तर त्यसो भने भएन । २०६९ मा पूष प्रवर्द्धन नीति स्वीकृत भए पनि २०७१ सम्म नीतिको कार्यान्वयन पक्षमा भने कुनै पनि किसिमका कार्यहरू भएनन् । त्यसै ताका व्यवशायीक कृषि तथा व्यापार आयोजना PACT ले आयोजना गरेको एक अन्तरक्रिया कार्यक्रममा पूष व्यवसायको समस्या र पुष प्रवर्द्धन नीति कार्यान्वयनको बिषयमा मैले केही कुराहरू राख्ने अवसर पाएको थिएँ । सोहि अन्तकृया कार्यक्रममा कृषि विकास मन्त्रालयको एक जना वरिष्ठ कृषि अर्थ विज्ञले मन्त्रालय आई कुराहरू राखेमा नीति कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने बताउनु भयो । त्यस पश्चात तत्काल हाम्रो टिम कृषि विकास मन्त्रालय गयौं र नीति कार्यान्वयनको बिषयमा छलफल गर्‍यौं । बारम्बारको छलफल पछि एक कार्ययोजना निर्माण गर्ने कुरामा सहमति भयो । फ्यानको तर्फबाट तत्कालिन अध्यक्ष लोकनाथ गैरे र म, सरकारी निकायको तर्फबाट फलफूल विकास निर्देशनालयको कार्यकारी निर्देशक तत्कालिन महेन्द्रमान श्रेष्ठ र

पूष विकास केन्द्रका तत्कालिन केन्द्र प्रमुख उमानाथ भण्डारीलाई कार्ययोजना निर्माण गरि मन्त्रालयमा पेश गर्ने जिम्मेवारी दिइयो । हामीले अन्य सरोकारवाला निकायहरु संग समेत समन्वय गरि कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने गरी पाँच वर्षिय पूष प्रवर्धन नीति २०६९ कार्यान्वयन कार्ययोजनाको ड्राफ्ट तयार गयौं । सो ड्राफ्ट कृषि विकास मन्त्रालयका सचिव तथा “पूष प्रवर्धन नीति” पूष व्यवसाय विकास समन्वय समितिका संयोजक श्री जयमूकुन्द खनाल समक्ष पेश गयौ । उहाँले तत्काल पूष व्यवसाय विकास समन्वय समितिको बैठक बोलाउन लगाई सो ड्राफ्ट कार्ययोजना माथि वृहत छलफल भयो ।

उक्त समितिका सदस्यहरु अर्थ मन्त्रालयका सहसचिव, वन तथा भु संरक्षण मन्त्रालयका सहसचिव, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयका सहसचिव, उद्योग मन्त्रालयका सहसचिव, कृषि विभागका महा निर्देशक, कृषि मन्त्रालयका ऐन नियम परामर्श शाखाका उप सचिव कृषि उद्यम केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक, फ्लोरिकल्चर एशोसियसन नेपालका अध्यक्ष वा नीजको प्रतिनिधि पूष उत्पादक वा व्यवसायीको प्रतिनिधि र कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि व्यवसाय प्रवर्धन तथा वातावरण महाशाखाका सहसचिव सदस्य सचिव रहने पूष प्रवर्धन नीतिमा उल्लेख भए अनुसार सो समितिको बैठकबाट उक्त कार्ययोजना स्वीकृत गर्न कृषि सचिव ज्यूलाई त्यति सजिलो थिएन । अन्तर मन्त्रालयका सहसचिव ज्यू हरूको पूष व्यवसायलाई हेर्ने दृष्टिकोण र समितिका अन्य सदस्य ज्यूहरुको समेत उक्त कार्ययोजना माथिको दृष्टिकोणमा एकमत नभएको कारण उक्त समितिको बैठक बिभिन्न समयमा पटक पटक बसी उक्त ड्राफ्ट कार्ययोजना माथि केहि परिमार्जन गरि अन्तत मिति २०७१ अषाढ ६ गते कृषि विकास सचिव ज्यूको सक्रियतामा कृषि विकास मन्त्रालयले पुष प्रवर्द्धन नीति २०६९ कार्यान्वयन कार्ययोजना स्वीकृत गयो । उक्त कार्ययोजनामा समग्र नेपाली पूष व्यवसायको विकास विस्तार र प्रवर्द्धनका निमित्त आ.व. २०७१/२०७२ देखि २०७५/२०७६ सम्म नेपाल सरकारको तर्फबाट २९ करोड ३५ लाख ५० हजार र फ्यानको तर्फबाट १० करोड ५२ लाख ४२ हजार २५० गरि जम्मा ३९ करोड ८७ लाख ९२ हजार २५० यस क्षेत्रको दिगो विकासका निमित्त कार्यक्रम संचालन गर्ने गरि मिति २०७१ मा फ्यान र कृषि विकास मन्त्रालय बीच एक सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर भयो ।

नीति कार्यान्वयन गर्न पहिलो आ.व. २०७१/०७२ मा लागत साभेदारीमा कार्यक्रम संचालन गर्ने गरि दीर्घकालीन कृषि अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम अर्न्तगत पूष व्यवसाय प्रवर्धन कार्यक्रमका लागि नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालयको तर्फबाट रु. १ करोड बराबरको कार्यक्रम स्वीकृत भयो । उक्त कार्यक्रम नेपाल सरकारको ६५% र फ्यान तथा पूष व्यवसायीको तर्फबाट ३५% लगानी जुटाई पूष व्यवसायीको विकास विस्तार र प्रवर्धन शीर्षकमा कार्यक्रम संचालन भएको थियो । पूष व्यवसाय विकास तथा विस्तारका लागि लागत साभेदारीका आधुनिक ग्रीन हाउस लगायत खुद्रा व्यवसायीका लागि फ्रिज वितरण कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । अध्ययन अनुसन्धानको पाटोमा फूलमा लाग्ने रोग किराहरुको पहिचान तथा त्यसको निराकरणका लागि समेत अध्ययन भएका थिए । नेपालमा पाइने स्थानीय रैथाने फूलको व्यवसायीकरणको समेत अध्ययन भएको थियो । त्यस्तै फूल संवन्धी काम गर्न चाहने जो सुकैका लागि सहज रुपमा जानकारी दिन वा लिनका लागि काठमाडौं, चितवन र पोखरामा पूष व्यवसाय परामर्श केन्द्र समेत संचालनमा ल्याइएको थियो । त्यसै गरि पूष व्यवसायको प्रवर्धनका लागि विभिन्न शिर्षकमा तालिम संचालन गर्नुका साथै क्षेत्रिय स्तर र राष्ट्रिय स्तरको पूष प्रदर्शनी संचालन गरिएको थियो । रेडियो एफ. एम र टेलिभिजन बाट समेत पूषको प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम निमाण गरि प्रसारण गरिएको थियो ।

त्यसै गरि उक्त स्वीकृत कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम संचालनका निमित्त नेपाल सरकार कृषि विकास मन्त्रालयको सचिव स्तरको निर्णयले २०७२ मंसीर ८ गते पूष व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७२ स्वीकृत गरि कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो । उक्त कार्य विधिमा कृषि विकास सचिव ज्यू को अध्यक्षतामा एक निर्देशन समिती कृषि व्यवसाय प्रवर्धन तथा तथ्याङ्क महाशाखा प्रमुखको अध्यक्षतामा एक प्राविधिक समिती र आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा एक फरफारक समितिको व्यवस्था गरिएको थियो ।

सोही कार्यविधिको आधारमा रहि त्यस पश्चात कार्यक्रमहरू संचालन भएका थिए । आ. व. ०७२/०७३ मा कृषि बिकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल सरकार कृषि विकास मन्त्रालयको तर्फबाट पुष्प व्यवसाय प्रबर्द्धनका लागि रु. ५ करोड ५० लाख बराबरको बजेट स्वीकृत भएता पनि विविध कारण वस प्यानले २ करोड ४५ लाख बराबरको कार्यक्रम सम्पन्न गरेको थियो । पूष्प व्यवसाय प्रबर्द्धनका लागि विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूसँग पटक पटक बैठक संचालन गरिएको थियो । अधिल्लो बर्ष गरेका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिँदै केहि थप कार्यक्रम वातावरण हरियाली र स्वच्छ राख्न सघाउ पुऱ्याउन काठमाडौंको धोवीखोला किनार र वागमती किनारमा वृक्षारोपण कार्यक्रम समेत संचालन गरिएको थियो ।

त्यसै गरि आ. व. २०७३/२०७४ मा पनि उक्त कार्ययोजनाको आधारमा नेपाल सरकार, कृषि बिकास मन्त्रालयको तर्फबाट सार्वजनिक नीजि साभेदारी अवधारणा अनुरूप प्यानसँग लागत साभेदारीमा कार्यक्रम संचालन गर्न ४ करोड ७४ लाख १० हजार रकम विनियोजन गरिएको थियो ।

व्यावसाय विकास तथा विस्तारका लागि लागत साभेदारीमा अनुदानका कार्यक्रमहरू संचालन भएका थिए । त्यस्तै प्रबर्द्धनका शिर्षक अन्तर्गत विभिन्न तालिम, गोष्ठि र क्षेत्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीहरू संचालन भएका थिए । राष्ट्रिय स्तरको पत्र पत्रिका हरुमा हरेक महिना पुष्प सम्बन्धी लेख रचनाहरू प्रकाशन भएका थिए । रेडियो एफ.एम.वाट पुष्पको प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रमको निर्माण गरी प्रसारण गरिएको थियो । नेपाल सरकारका संबन्धित निकायहरू नार्क, पुष्प विकास केन्द्र, राष्ट्रिय वनस्पती उद्यानसँग सहकार्य गरी विभिन्न रोग किरा हरुको अध्ययन गरी पहिचान र नियन्त्रणका उपायहरू समेत प्रकाशन गरिएको थियो । स्थानीय रैथाने फूल फूलने बोट विरुवा को पहिचान गरी वैज्ञानिक विवरण तयार गरिएको छ । विश्व बजारमा अत्यधिक माग रहेको ट्यूलिप पुष्पको समेत परिक्षण उत्पादनको कार्य सम्पन्न भएको छ । साथै पुष्प व्यावसायको ५ वर्षे रणनीतिक योजना समेत निर्माण भएको छ ।

त्यसै गरी नेपाल सरकार कृषि विकास मन्त्रालयले आ.व.२०७४/७५ को लागि पुष्प व्यावसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम संचालनका लागि रु.४ करोड ५६ लाख १० हजार बजेट विनियोजन गरी हाल कार्यन्वयनमा रहेको छ । यस कार्यले समग्र पुष्प व्यवसायको बिकास बिस्तार तथा प्रबर्द्धनमा महत्वपूर्ण सघाउ पुऱ्याएको छ ।

अन्तमा : यस संस्थाले २५ वर्षमा हाँसिल गरेको उपलब्धीहरूलाई संस्थागत गर्दै थप उचाईमा पुऱ्याउन अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरि आवश्यक कदमहरू चाल्नुपर्ने देखिन्छ । नयाँ संविधाले व्यवस्था गरे अनुसार देश संघिय संरचनामा गई सकेको हुँदा प्रादेशिक रुपमा प्रदेश संघ र जिल्लाहरूमा जिल्ला संघहरू आवश्यकता अनुसार गठन गर्दै स्थानिय तहमा समन्वय गरि पुष्प व्यावसायको प्रबर्द्धन लागि थप आवश्यक कार्यहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रदेश र स्थानिय तहसँग समन्वय गरि कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने भएको हुँदा पुष्प प्रबर्द्धन निती २०६९, पुष्प प्रबर्द्धन कार्यन्वयन कार्ययोजना समेत परिमार्जन गरि अगाडि बढ्नुपर्ने देखिन्छ । हाल सम्म नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भई संचालनमा रहेको पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिँदै अगाडि बढ्न आवश्यक रहेको छ ।

फूल र फूलसँग जोडिएका मेरो अन्तर्कथा

कुमार बहादुर के.सी.
पुर्व कार्यकारिणी सदस्य
फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल

भनिन्छ, प्रकृति ईश्वरको बरदान हो । तर, पछिल्लो समय प्राकृतिक सौन्दर्य लोप हुँदै गएको अवस्था छ । अव्यवस्थित कंक्रीटका घरहरूले शहर आफैमा निस्सासिए जस्तो । सौन्दर्यता हराउँदै गएको शहरको एक कुनामा भण्डै एउटा सानो जंगलभित्र रमाइरहेको एउटा पूर्ण शान्त स्थानमा अवस्थित छ मेरो निवास ।

जो कोही आईपुदा नपुग्दै निगालो, पाउलोनिया, चुवाफूल, पारिजात, लालुपातेले वाहिरै चियाउदै आमन्त्रित गरिहेको हुन्छ । कुनै समय यही बगैँचामा फुल्थे/फल्थे हलुवावेद, स्याउ, र नास्पातीहरू तर अहिले समयक्रमसँगै जंगल जस्तो मात्र देखिन्छ । अहिलेको अवस्था देखिनुमा मेरो दुई/तीन पदस्तादेखिको पसिनाले सिंचित छ । मैले जसलाई मलजल गर्दै यो अवस्थामा ल्याई पुर्‍याउन सकेको छु । यहाँको समाज र राजनीतिसँग जोडिएको मेरो यो व्यवसायको कथा यस्तो छ: पुस्तौं पुस्ता देखि नै दरबारसँग हाम्रो परिवारको निकै निकट सम्बन्ध रह्यो । जिजुबुबा टेक बहादुर के.सी. राजा पृथ्वी विर विक्रम शाहको लप्टन (कपडा फेराइदिने भ्याले) हुनुहुन्थ्यो । त्यस्तै हजुरबुवा हजुरबुवा अम्बर बहादुर के.सी. राजा त्रिभुवनका सल्लाहकार हुनुहुन्थ्यो । हजुरबुवा र राजा त्रिभुवन लगभग एउटै उमेरका हुन् । त्यसबेला नेपालमा राणा शासन विरुद्ध विरोधको तयारी भइरहेको थियो । भारतिय नाकाहरूमा काङ्ग्रेसहरू एकताबद्ध हुँदै थिए । उनीहरूलाई खर्च दिनलाई यहाँबाट पैसा भिक्न नमिल्ने । त्यसैले हजुरबुवाले कलकत्तामा ब्यापार गरेर पैसा ल्याउनुहुन्थ्यो । त्यो पैसा राणाविरोधी गतिविधिमा सहयोग गरिएको मैले चाल पाएको छु । राणाहरूको आँखा छलेर भारत जानको लागि उहाँको एउटै वाहाना हुने गर्थ्यो रे ! वनस्पति तथा फूलका वोट विरुवाको आयात । फर्कदा उहाँले बोटविरुवाहरूमा चिठी, कागजपत्र र पर्चाहरू लुकाएर ल्याउने गर्नुहुन्थ्यो रे ! जसले राणाविरोधी क्रियाकलापलाई थप बलियो बनाउन मद्दत गर्थ्यो ।

मैले थाहा पाए अनुसार, यसो गर्ने क्रममा उहाँ थानकोटमा समातिन 'भएछ र उहाँसँगै गणेशमान सिंह लगायत करिब १२ जना जतिलाई गुह्यश्वरीको जंगलमा फाँसी दिने कुरा भएको थियो रे ! फाँसी दिने निर्णयमा राजा त्रिभुवनले बाहाना बनाएर हस्ताक्षर गरेनन् । भोलि परिवारसँग सल्लाह गरेर हस्ताक्षर गरौंला भनेर उनी त्यहि रात भारतीय राजदुतावास पुगेका थिए रे ! हजुरबुवालाई भने सिंहदरबारमा नै थुनिएको थियो । त्यसबेला राणाको आठपहरियाहरूले हाम्रो घरमा निकै खोजतलास समेत गरेका थिए ।

राजनीतिका लागि फूल आयात

एक हिसाबले भन्ने हो भने राजनीतिले हाम्रो परिवार यस क्षेत्रमा आएको हो । फूल आयात गर्नुको कारण नै त्यसबेला राजनीति थियो । ई. १८५० मा जंगबहादुर बेलायत यात्रामा गएपछि उनले नेपालमाके कमि छ त्यो लिएर आए । उनको समयमा आएको सडक किनाराको ठूला-ठूला रुखहरू अहिलेपनि देख्न सकिन्छ । त्यसैगरी दोश्रो विश्वयुद्धमा गएका नेपालीहरूले पनि फर्कदा

फूलका वीउ तथा विरुवाहरु लिएर आएको मानिन्छ । यहाँ अहिले इन्डिजिनियस (आयात गरिएको एक सयवर्ष नाघेको) विरुवाहरु त्यतिबेला नै ल्याएको बुझिन्छ ।

फूलको विस्तारमा नेवार समुदायको भूमिका

यस्तै, बेलायतीहरु नेपाल आउँदा गुलाफको फूल लिएर आएको मानिन्छ । राणाजीहरुको परिवारमा केहि गन्यमान्य राणाजीहरु गुलाफको अति सौखिन थिए । नेपालमा फूलको विकास र विस्तारमा काठमाडौंका रैथाने नेवार परिवारहरुको उल्लेखनीय भूमिका रहेको छ । किनभने भारतीय तथा बेलायती राजदुतावासमा फूलको बगैँचामा उनीहरु काम गर्न जान्थे । त्यो समय 'फूल चोर्नु पाप होइन' भन्ने भनाई थियो । ति कामदारहरुले राजदुतावासको बगैँचाबाट फूल चोरेर घरको कोरसामा रोप्न थाले र यसरी नै फूलको विस्तार हुँदै गयो ।

त्यस समयमा काठमाडौंका नेवारी युवतीहरुले कपालको चुल्ठोमा फूल लगाउथे । त्यो देखेर आदिकवि भानुभक्तले लेखेका छन् 'गुनकेशरीको फूल लिई शिरमा, हिड्या शकिली किन वरीपरी' । उनी पहिलो पटक काठमाडौं (कान्तिपुरी नगरी) आउँदा मगमग बासना आउँने गुनकेशरीको फूल लगाएर नेवारी किशोरीहरु हिड्ने गर्थे, त्यसैमा उनले यि शब्द उतारेका छन् ।

दरबारमा फूलको बगैँचाको शुरुवात राजा त्रिभुवनबाट

दरबारमा फूलको बगैँचाको शुरुवात भने राजा त्रिभुवनले गरेका हुन् । जसमा मेरो हजुरबुवाले बगैँचाको रेखदेख गर्नुभएको थियो । काठमाडौंमा बस्ने हुनेखाने र पहुँचमा भएका व्यक्तिहरु फूलप्रति आकर्षित भए । मलाई लाग्छ, लगभग वि.सं. २०२८/०२९ सालतिर नेपालमा पहिलोपटक पुष्प मेला भएको हो । जसमा सहभागी भएर मेरो बुवाले पदक पनि प्राप्त गर्नुभएको थियो । त्यसपछि पनि पुष्प मेलाहरु आयोजना भएको पाइन्छ । जसमा हामीले भने सहभागिता जनाएौं ।

पुष्प व्यवसायमाराजा विरेन्द्रको सुभावा र परिवारको देन

पहिलेदेखि नै प्रयाप्त फूल तथा वनस्पतिहरु थिए । औपचारिक रुपमा मैले करिव वि.सं. २०३८/३९ सालतिर नर्सरीको शुरुवात गरेको हुँ । बोटविरुवासँगै लुकामारी गरेर हुर्केको हुँ, मैले दरवारमा १८ वर्ष हस्पिटालिटी सम्बन्धीकाम गरे । एकदिन राजा विरेन्द्रले 'तिम्रो जिनमा फूल/बोटविरुवा हुर्केको छ तिम्री पनि यहाँ काम गर' भन्ने सुभावा दिए । जसलाई मैले सकारात्मक रुपमा लिएँ ।

मैले नर्सरी शुरु गर्ने समयमा धेरै फूल तथा बोटविरुवाहरु बुवा, हजुरबुवाहरुले ल्याइसक्नु भएको थियो । ती बोटविरुवाहरुको संरक्षणमा मेरो परिवारको ठूलो योगदान रहेको छ । मैले नर्सरी शुरु गर्ने समयमा आलंकारिक फूलहरु, विभिन्न फलका बोटहरु, एभरग्रीनका विरुवाहरु आदिथिए । यस क्षेत्रलाई बुझेको र बुझ्न चाहने त्यतिबेला प्लस टु पढ्दै गरेका विद्यार्थीहरुलाई कामको लागि राखेको थिएँ । प्लस टु पढेकालाई पनि गार्डेन ल्याण्डस्केप (प्रकृतिलाई आफ्नो नजिक ल्याउन तयार गरिने गार्डेन) म्यानेजमेन्टको कोर्स पनि पढाएँ । यो मेरो जीवनको एउटा महत्वपूर्ण पाटो हो । पछिल्लो समयमा घरभित्र र घरबाहिर लगाउने विभिन्न फूल तथा विरुवाहरुको बजार बढेको छ । पहिले मानिसहरुलाई यसको बारेमा खासै थाहा थिएन टेलिभिजनको विकास र विस्तारसँगै सूचनाका प्रविधिहरुले विभिन्न प्रजातिका फूल तथा वनस्पतिहरुको विकास र विस्तारमा सहयोग पुगेको हो ।

फूलको बजार र विकास

वि.सं. २०४९ सालमा एशोसिएसन दर्ता गर्नुभन्दा अगाडि नै राजेन्द्र राई, राजिव प्रधान र सुरेशभक्त श्रेष्ठहरूसँग मेरो चिनजान थियो । सुरेशजीको बुवा हाम्रो बगैँचामा फूलहरु लिन आइरहुनु हुन्थ्यो । यसरी भेटघाटका क्रममा एशोसिएसन दर्ताको कुरा भएको हो । एशोसिएसन दर्तापछि फूललाई बजारीकरण गर्नको लागि नियमित रुपमा हरेक वर्ष पुष्प प्रदर्शनी गरिएको हो । त्यतिबेलासम्म मानिसहरुलाई फूलको बजारको बारेमा थाहा नै थिएन । विस्तारै होटलहरु स्थापना हुन थालेपछि

फूलको माग बढ्न थाल्यो । माग बढेपछि फूलको फराकिलो बजारको बारेमा मान्छेहरु जानकार भएका हुन् । संस्थाको विकासपछि पहिलो पटक FAN ले थोकबजार स्थापना गरेको थियो जसमा म संयोजक थिएँ । अध्ययनका लागि वीचमा म देश वाहिर गएकोले एशोसिएसनमा निरन्तर रुपमा लाग्न सकिन । अहिले मसँग समय छ तसर्थ पुनः सक्रिय हुने कुरा सोच्दैछु ।

परिवर्तित जीवनशैली र फूलको प्रयोग

रातो, सेतो, पहेँलो फूलहरुले विभिन्न संज्ञा दिन्छ । रङ्ग अनुसार मानिसको मानसिकतामा फरक-फरक प्रभाव पार्दछ । मलाई लाग्छ, यी कुराहरु बेलायतीहरुले नै अनुसन्धान गरेर पत्ता हुन् । किनभने विश्वमा उनीहरुलाई पहिलेदेखिनै विद्वान मानिन्थ्यो / थिए ।

फूलका विभिन्न प्रजातिहरु/प्रकारहरु छन् । फूलको प्रयोग यहाँ गर्नुहुँदैन भन्ने नै छैन । जुन मानिसको जन्मदेखि मृत्युसम्म प्रयोग हुन्छ । कतिपय समुदायमा पितृकार्यमा रातो फूल चलाउदैनन् भने शुभकार्यमा विशेष गरि रातो प्रयोग गरिन्छ । हिन्दु संस्कारमा टिका लगाए पछि प्रसादकै रुपमा फूल दिने प्रचलन रहिआएको छ ।

त्यसैगरि फूल तथा वनस्पतिहरु विहान ताजा देखिन्छन् भने साँझ पर्दै जाँदा ओइलाए जस्तो वा भनौं थाके जस्ता देखिन्छन् । सायद यिनीहरुको पनि सुत्ने समय भएर होला । विभिन्न पौराणिक कथा र कहानीहरुमा फूलको बयान गरिएको हामीले सुन्दै/पढ्दै आएका छौ । सायद भगवानहरुलाई पनि फूलहरु मन पर्ने भएकाले हुन सक्छ । चुवा फूलको कथाको प्रसङ्ग छ, भगवान कृष्णलाई राधाले चुवा फूलको माला गाँसेर दिएकी थिइन् रे ! त्यस्तै, भगवानको नाम जोडेर धेरै फूलहरुको चर्चा गरेको हामी पाउँछौ ।

नेपालमा फूलको विकास भगवानसँगै जोडिएर आएको देखिन्छ । आज प्रयत्न मानिसहरु कुनै पनि पुजा-आजा फूल बिना सोच्दै सोच्दैनन् । हामीले अध्ययन गरिरहेका पौराणिक कथा कहानीहरुमा पनि फूलका प्रयोग तथा उपयोग भएको पाइन्छ । फूल एक सुन्दर वस्तुमात्र नभएर यो प्रजनन विकासको एक प्रमुख केन्द्र पनि हो । मानव सभ्यताको विकाससँगै यसको प्रयोग र उपयोगमा विविधता आएको छ । मन्दिर, मानिसको शिर, बगैँचा, विभिन्न कार्यक्रमहरु, कोठा आदिमा फूलले स्थान पाउँछ । विकासक्रमसँगै यसको प्रयोग असिमित हुँदै गएको छ । अहिलेको समयमा फूललाई बजारीकरण गर्ने, प्रेम दिवस मनाउने, यस्तै, पार्टीमा, सेमिनार, जन्मोत्सवमा उपहार दिने प्रचलन बढेको छ । फूल मानिसको जीवन शैलीसँगै संस्कारको रुपमा विकास हुँदै आएको छ ।

फूल आफैँमा सुन्दर वस्तु

फूल आफैँमा सुन्दर वस्तु हो । त्यसैले फूललाई विभिन्न उपमा दिइन्छ । साहित्यमा समेत फूलको प्रयोग गरिएको धेरै रचनाहरु छन् । मानिसहरु केहि सुन्दर चीज हेरेर मन भुलाउन खोज्छन् । त्यतिवेला फूलको उपस्थिती विशेष हुनसक्छ, किनभने यसले आनन्ददायक वातावरण सिर्जना गर्छ । अफ्नै भन्ने हो भने हामीकहाँ पाहुना आयो भने के खाने भन्ने विषयमा छलफल हुन्छ । तर विदेशमा पाहुना आउँदैछ भने कसरी फूलको सजावट गर्ने भनेर छलफल हुँदोरहेछ । विश्वव्यापीकरणको कारण विस्तारै यसको प्रभाव नेपालमा पनि परेको पाइन्छ । फूलप्रति नेपालीहरुको आकर्षण बढ्दै गएको छ त्यसैले हामी फूलको व्यवसायिक दायरा बढिरहेको पाउँछौ ।

फूलखेतीमा प्रविधिको प्रयोग

पछिल्लो समय ग्रिनहाउसमा फूल फुलाउने प्रविधिको विकास भएको छ । जसले फूललाई कुन समयमा के आवश्यकता छ, स्वचालित रुपमा थाहा हुन्छ । किनभने त्यहाँ सुचना प्रवाह गर्ने प्रविधिको जडान गरिएको हुन्छ । र त्यहि अनुसार फूलको हेरचाह र संरक्षण गर्न सकिन्छ । नेदरल्याण्ड, इजरायल जस्ता देशहरुमा यस्ता ग्रिनहाउसहरुको प्रयोग भइरहेको छ । नेपालमा भने यो प्रविधिको भर्खरै मात्र शुरु भएको पाइन्छ ।

मानिससँगै फूलको स्थानान्तर

फूल तथा वनस्पतिहरूको विकास मानव सभ्यताको विकाससँगै भएको पाइन्छ। मानव विकासको इतिहास अनुसार जंगली युगमा मानिसहरूले तिनै फलफूलहरूलाई आफ्नो आहारा बनाएको पाइन्छ। पछि आहाराको खोजीमा मानिसहरू एकठाउँबाट अर्को ठाउँ स्थानान्तर हुँदै, बसाई सरेँ गए। यसरी जाँदा उनीहरूले एक स्थानमा उपलब्ध फूल तथा वनस्पतिहरू आफूसँगै लगे। यसरी नै फूल तथा वनस्पतिहरूको विकास र विस्तार हुँदै गएको अनुमान गर्न सकिन्छ। बोटविरुवाहरूले पनि कुनै नयाँ ठाउँमा पुगेपछि त्यहाँको हावापानी र वातावरण अनुसार आफुलाई ढाल्दै गएर प्रकृतिसँग मिल्न गएको देखिन्छ। कुनै पनि बोट विरुवा स्थानान्तर गरेर ल्याएको सय वर्ष नाघेपछि त्यो त्यहाँको रैथाने हुन्छ।

ठूला विरुवाहरूको नर्सरीको शुरुवात

कोहि मानिसहरू फूल तथा विरुवाहरू उमार्छन् तर, म कहाँ ठूला-ठूला बोट विरुवाहरू छन्। जहाँ तुरुन्तै हरियाली बनाउनु पथ्यो भने मसँग त्यस्तै किसिमको बोटविरुवाहरू छन्। साथै नैकापमा व्यवस्थित रूपमा अर्नामिन्टल विरुवा, निगालोको विभिन्न प्रजातिहरू राखेर नर्सरी सञ्चालनको तयारीमा छु।

नेपालमा औषधिजन्य महत्वपूर्ण वनस्पतिहरू छन् तर दुर्भाग्य भन्नुपर्छ, धेरै ती वनस्पतिहरूको पहिचान तथा संरक्षण र बजारीकरण हुन नसक्दा लोप हुदै छन्। त्यसैले आजको आधुनिक पुस्ताले आफ्नो बद्लिदो जीवनशैलीसँगै घर अफिस कार्यलय वा कहि पनि फूल-विरुवाको प्रयोग तथा उपयोग मात्र गर्ने होइन यसको संरक्षण संवर्द्धन गर्नु पनि निकै आवश्यक छ। राज्यले लोप हुन लागेका त्यस्ता विरुवाहरूको संरक्षणमा भूमिका खेल्नुपर्ने हुन्छ। यससँग सम्बन्धित संघ-संस्थाहरूले पनि स्वदेशी रैथाने फूल विरुवालाई प्राथमिकतामा राख्दै उपयोग तथा संरक्षण सहयोग गर्नुपर्छ। साथै यसलाई पाठ्य सामाग्रीकै रूपमा ल्याउने पहल गर्नु आवश्यक छ।

पुष्प विकासको क्षेत्रमा वनस्पति विभाग : हिजो र आज

दिपक लामिछाने
वरिष्ठ उद्यान अधिकृत
राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान, गोदावरी

नेपालमा पाईने वनस्पतिको सर्वेक्षण, संकलन, पहिचान, अभिलेखिकरण, संरक्षण, खेती प्रविधि विकास, रासायनिक विश्लेषण र व्यापार प्रवर्द्धन गर्ने मुख्य उद्देश्यले वि.सं. २०१६ सालमा वनस्पति विभागको स्थापना भएको थियो। यो विभाग वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको छ। हालको सांगठनिक संरचना अनुसार यो विभाग अन्तर्गत २ वटा महाशाखाहरू, ३ वटा केन्द्रिय कार्यालयहरू (राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान, गोदावरी, ललितपुर, राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला, गोदावरी, ललितपुर र प्राकृतिक सम्पदा अनुसन्धानशाला, थापाथली, काठमाडौं) रहेका छन्। त्यस्तै, सात वटा जिल्ला वनस्पति कार्यालयहरू (ईलाम, धनुषा, मकवानपुर, सल्यान, जुम्ला, बाँके र कैलाली) र ती जिल्ला कार्यालयहरू अन्तर्गत १० वटा वनस्पति उद्यानहरू छन्। पुष्पजन्य वनस्पतिहरूको अध्ययन अनुसन्धान गर्न वनस्पति विभागमा वायोटेक्नोलोजी शाखा, राष्ट्रिय वनस्पति उद्यानमा उद्यान विकास शाखा र राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालामा टिष्कल्चर ल्याव, फ्लोरिकल्चर शाखा, प्लान्ट त्रिडिङ्ग जस्ता शाखाहरू कार्यरत छन्।

नेपालमा फूल फुल्ने र नफुल्ने वनस्पति गरी भण्डै १२ हजार प्रजातिका वनस्पतिहरू रहेको अनुमान गरिएको छ। ती मध्ये ३ सय २४ प्रजातिका फूल फुल्ने रैथाने वनस्पतिहरू रहेका छन्। जुन विश्वका अरु कुनै पनि भू-भागमा पाईदैनन्। वनस्पति विभागले आफ्नो स्थापनाकाल देखि नै नेपालका विभिन्न हावापानीमा पाईने शोभनीय फूल विरुवाहरूको अध्ययन अनुसन्धान र अभिलेखिकरण गर्दै आएको छ।

वि.सं. २०१९ सालमा राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान (तत्कालिन शाही वनस्पति उद्यान) को स्थापना भयो। यसले विभिन्न आलङ्कारिक फूल विरुवा र कट्फलावरको व्यवसायिक रूपमा निजी स्तरमा उत्पादन गर्नको लागि नर्सरी व्यवस्थापन तालिम आयोजना गर्दै आएको छ। उक्त तालिम प्राप्त गरी कृषकहरूले पुष्प व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका छन्। त्यसै गरी नीजिस्तरमा पुष्प नर्सरी स्थापना र सञ्चालन गर्न तथा उक्त व्यसायलाई चाहिने आवश्यक प्राविधिक ज्ञान प्रदान गर्नमा पनि यसै उद्यानका अवकाश प्राप्त तथा वहालवाला कर्मचारीहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ।

गोदावरी फूलको अनुसन्धान, विकास र व्यवसायिक रूपमा प्रवर्द्धनमा समेत वनस्पति विभाग अन्तर्गतको राष्ट्रिय वनस्पति उद्यानको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ। वनस्पति विभागले वि.सं. २०४८ सालमा नेपालमा सर्वप्रथम टिष्कल्चर पद्धतिद्वारा ५ हजार ओटा गोदावरी फूलका विरुवाहरू उत्पादन गरी राष्ट्रिय वनस्पति उद्यानमा प्रदर्शनीमा राखिएको थियो। पछि वि.सं. २०५३ साल देखि गोदावरी फूलको साथै अन्य फूलहरूको खेती र व्यापार प्रवर्द्धन गर्न रनिङ्ग शिल्ड स्थापना गरी गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी आयोजनाको शुरुवात गरिएको थियो। जुन प्रदर्शनीलाई हाल आएर फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले निरन्तरता दिइरहेको छ। यसै गरी विभिन्न अर्किड प्रजातिहरूको उत्पादनका लागि टिष्कल्चर प्रविधिवाट अध्ययन अनुसन्धान कार्य भईरहेको छ।

वनस्पति विभागले विगत लामो समय देखि नेपालका विभिन्न हावापानीमा रहेका वनस्पति उद्यानहरू मार्फत स्वदेशी शोभनीय वनस्पतिहरूको अध्ययन अनुसन्धान गरिरहेको छ। केही वनस्पतिहरू (जस्तै : पाषाण भेद र जमाने मान्द्रो) को घरेलुकरण (Domestication) गर्ने कार्य समेत गरेको र व्यवसायीकरण समेत भएको छ। वनस्पति विभाग अन्तर्गत रहेको राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान, गोदावरी, ललितपुरमा हाल स्वदेशी शोभनीय वनस्पतिहरू दमाई फल (*Ardisia macrocarpa* Wall.) , वन काँगियो (*Luculia gratissima* (Wall.) Sweet), KofpnL (*Reinwardtia indica* Dumort.), फितफिया (*Sarcococca coriacea* (Hook.) Sweet), भासक (*Dichroa febrifuga* Lour.) जस्ता फूल फुल्ने शोभनीय नेपाली विरुवाहरूको अध्ययन अनुसन्धान र परीक्षण उत्पादन कार्यको शुरुवात गरेको छ।

राष्ट्रिय वनस्पति उद्यानको विशेष वाटिकामा रहेका विभिन्न ल्याण्डस्केपमा सिजनल फूल, इन्डोर प्लाण्ट, नेपाली शोभनीय फूल विरुवाहरूलाई विरुवाहरूको नामाकरण सहित आकर्षक ढङ्गबाट सजाएर राखिएको छ। जसले उद्यानको सौन्दर्यता बढाउनुका साथै मनोरञ्जन प्रदान गरेको छ। सँगसँगै सो सम्बन्धि जनचेतना फैलाउने कार्य पनि गरिरहेको छ। जिज्ञासुहरूलाई उद्यानमा कार्यरत कर्मचारीबाट सूचना प्रवाह गर्ने काम पनि भईरहेको हुन्छ। दैनिक करीव १ हजार जना आगन्तुकहरूले उक्त फूल विरुवाहरू अवलोकन गर्दछन्। आगन्तुकहरूले उद्यानमा रोपेका फूलहरू देखेपछि गोदावरी क्षेत्र वा आफ्नो पायक पर्ने स्थानमा रहेका नर्सरीबाट ति फूल विरुवाहरू खरिद गर्ने गरेको पाइन्छ। यसबाट के भन्न सकिन्छ भने पुष्प विकासको क्षेत्रमा वनस्पति विभागले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष हिसावले महत्वपूर्ण योगदान दिएको छ।

पुष्प प्रवर्द्धन नीति, २०६९ र वनस्पति विभागको भूमिका

नेपाल सरकारबाट वि.सं. २०६९ साल मंसिर २९ गते स्वीकृत पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ मा वनस्पति विभागको कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरू नीतिमा समेटिएका छन्। उदाहरणस्वरूप स्थानीय पुष्प अनुवांशिक स्रोतको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने (नीतिको उद्देश्य नं. ३)

नेपाल सरकार (सचिव स्तरीय मिति २०७१।३।६ को निर्णय) पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ कार्यान्वयन कार्य योजना (आ.व. २०७१/७२ देखि २०७५/७६ सम्म) अनुसार वनस्पति विभागले जिम्मेवार निकाय र सहयोगी निकायको रूपमा निभाउनुपर्ने भूमिका तल वुँदागतरूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

१. पुष्प व्यवसायको विकास र विस्तारको लागि अध्ययन अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने,
२. नेपालका (स्वदेशी) शोभनीय फूल विरुवाहरूको खेती प्रविधी अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रविधी विकास गर्ने र उक्त प्रविधी पुष्प व्यवसायीहरूलाई हस्तान्तरण गर्ने,
३. पुष्प क्षेत्रको प्रविधी विकास तथा प्रसारमा संलग्न जनशक्तिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
४. पुष्प उत्पादन प्रविधिहरूको प्रचार प्रसार गर्न पुष्प मेला, पुष्प प्रदर्शनी जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने वा मेला/प्रदर्शनीमा भाग लिने,
५. शहरी क्षेत्र तथा सडक किनारमा रहेका खाली जग्गा तथा पार्कहरूमा साभेदारीमा पुष्प र पुष्पजन्य वनस्पतिहरूको रोपण गर्ने,
६. फूल आयतकर्ता, निर्यातकर्ता एवम् पुष्प उत्पादक व्यवसायीहरूबीच हुने अन्तरकृया कार्यक्रममा सहभागिता जनाउने र आवश्यक परामर्श दिने,
७. नेपालका स्थानीय, रैथाने, फूल फुल्ने तथा नफुल्ने आलङ्कारिक वोटविरुवा पहिचान गरी तिनको वैज्ञानिक विवरण तयार गर्ने (अभिलेखिकरण गर्ने) र नियमित रूपमा अध्यावधिक गर्ने,
८. मौलिक तथा रैथाने आलङ्कारिक वोट विरुवाको पेटेण्ट अधिकार सुरक्षित गर्न आधारपत्र तयार गर्न सहयोग पुऱ्याउने,

९. राष्ट्रिय फूल लालीगुराँस र अन्य आलङ्कारिक वोट विरुवाको खेती प्रविधि अथवा उत्पादन प्रविधि विकास गर्ने, परीक्षण उत्पादन गर्ने र व्यवसायीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने,
१०. पुष्पजन्य वोटविरुवाको स्व-स्थानीय तथा पर-स्थानीय संरक्षण कार्य वनस्पति उद्यान मार्फत गर्ने,
११. मौलिक तथा रैथाने आलङ्कारिक फूल विरुवाहरूको असल खेती पद्धती विकास गर्न सरोकारवालासँगको सहकार्यमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने,
१२. पुष्पजन्य जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन तथा दिगो उपयोग सम्बन्धि अध्ययन अनुसन्धान गर्ने,
१३. पुष्प व्यवसायको विकाससँग सरोकार राख्ने सरोकारवालाहरूसँग सहजिकरण, समन्वय र सहकार्य ।

वर्तमान अवस्थामा वनस्पति विभागको वार्षिक कार्यक्रममा समेटिएका क्रियाकलापहरू

- मौसमी सदावहार फूल विरुवा उत्पादन,
- स्वदेशी शोभनीय फूल विरुवाको अध्ययन अनुसन्धान,
- स्वदेशी शोभनीय फूल विरुवाको अध्ययन अनुसन्धान निर्देशिका तयारी,
- फूल फुल्ने तथा नफुल्ने वनस्पतिहरूको स्व-स्थानीय तथा पर-स्थानीय संरक्षण,
- पुष्प कृषकहरूलाई पुष्प खेतीमा सहयोग,
- ल्याण्डस्केप तथा जाती विशेष उद्यान व्यवस्थापन,
- जङ्गली फूल फुल्ने तथा नफुल्ने वनस्पतिहरूको सर्वेक्षण, संकलन, अभिलेखिकरण, प्रकाशन तथा प्रचार-प्रसार ।

वनस्पति विभाग र फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपाल विचको सहकार्यमा भईरहेका क्रियाकलापहरू

- नेपालका स्थानीय, रैथाने, फूल फुल्ने तथा नफुल्ने आलङ्कारिक वोटविरुवा पहिचान गरी तिनको वैज्ञानिक विवरण तयार गरिएको (गत आ.व. ०७३।७४ मा ६५ प्रजातिका फूल फुल्ने नेपाली शोभनीय विरुवाको वैज्ञानिक विवरण तयार गरिएको, विवरण तयारी कार्यमा पुष्प विकास केन्द्रको पनि सहकार्य रहेको, वैज्ञानिक विवरण तयार पार्ने कार्य यस आ.व.मा पनि निरन्तरता)
- नेपालका स्थानीय, रैथाने, फूल फुल्ने आलङ्कारिक वोटविरुवाको परीक्षण उत्पादन (गत आ.व. ०७३।७४ देखि पुष्प विकास केन्द्रमा शुरुवात गरिएको, यस आ.व.मा पनि निरन्तरता)
- फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले आयोजना गर्ने गोदावरी मेला तथा अन्तर्राष्ट्रिय फ्लोरा एक्सपोमा वनस्पति विभागको तर्फबाट राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान, गोदावरी, ललितपुरले सहभागीता जनाउने गरेको,
- माथि उल्लेख भए वाहेक पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७२ मा वनस्पति विभागलाई र पुष्प व्यवसायलाई व्यवसायीकरण एवं प्रतिस्पर्धात्मक बनाई गरिबी निवारणमा सहयोग पुऱ्याउन एक जिम्मेवार र साभेदार निकायको रूपमा लिइएको छ । वनस्पति विभागको भूमिकालाई मध्यनजर गर्दै कृषि विकास मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा रहने निर्देशन समितिमा वनस्पति विभागका महानिर्देशकलाई सदस्यको रूपमा राखिएको छ । भने, प्राविधिक समितिमा वनस्पति विभागबाट अधिकृत स्तरको कर्मचारी सदस्य रहने व्यवस्था गरिएको छ ।

निचोड

वनस्पति विभागले पुष्प व्यवसायको अध्ययन अनुसन्धान, विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरी रोजगारीका थप अवसरहरू

सृजना गर्न विगतदेखि वर्तमान सम्म महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको र भविष्यमा पनि यसलाई निरन्तरता दिने छ । आगामी दिनहरूमा पुष्प विकासको लागि आएका समस्या र चुनौतीसँग जुध्दै प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना र अवसरहरूको सदुपयोग गर्ने नीति वनस्पति विभागले लिएको छ । यसै अनुरूप यो आ.व. मा स्वदेशी शोभनीय फूल विरुवाको अध्ययन अनुसन्धान निर्देशिका तयारी गर्ने कार्यक्रम रहेको छ । देशका विभिन्न ११ वटा वनस्पति उद्यानहरू मार्फत कम्तिमा पनि ११ प्रजातिका स्वदेशी शोभनीय फूल विरुवाको अध्ययन अनुसन्धान कार्य जारी रहेको छ । पुष्पजन्य वनस्पतिहरूको व्यवसायीकरणको मुख्य मेरुदण्डको रूपमा रहेको अध्ययन अनुसन्धान कार्यलाई वनस्पति विभागले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रममा प्राथमिकता दिइरहेको छ । अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजालाई हस्तान्तरण गर्ने भनेकै पुष्प कृषक र व्यवसायीहरू नै हुन् । अन्त्यमा पुष्प प्रर्वद्धन नीतिको कार्यान्वयन कार्ययोजनाहरूमा वनस्पति विभागलाई सुम्पिएका क्रियाकलापहरूलाई आफ्नो वार्षिक कार्यक्रममा समेट्दै समन्वय र सहकार्यको माध्यमबाट कार्यान्वयन गर्न सकेको खण्डमा देशमा थप रोजगारीका अवसरहरू सृजना भई गरिबी निवारणमा टेवा पुगी पुष्प प्रर्वद्धन नीति २०६९ को लक्ष्यले साकार रूप लिने देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामाग्री

पुष्प प्रर्वद्धन नीति २०६९ (कार्यान्वयन कार्य योजना सहित)

पुष्प व्यवसाय प्रर्वद्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधी २०७२ (कार्यान्वयन कार्य योजना सहित)

वनस्पति विभाग, वार्षिक प्रतिवेदन, आ.व. २०७२।०७३

राय, विन्देश्वर, २०६६. वनस्पति सम्पदाको संरक्षणमा वनस्पति उद्यान : विगत र वर्तमान .वनस्पति स्वर्ण महोत्सव स्मारिका २०६६ पेज २६-३१. वनस्पति विभाग

नेपालमा पुष्प व्यवसायको विकास क्रम

कुवेर जङ्ग मल्ल
पूर्व बैज्ञानिक अधिकृत
बनस्पति विभाग

फूललाई राम्रो अर्को शब्दमा पुष्प शब्दले पनि चिनिन्छ। यसको प्रयोग हाम्रो परम्परागत संस्कृतिको एक पाटो हो। घरमा देवताको पूजा गर्दा होस वा मन्दिरमा भगवानलाई चढाउन होस, फूलको महत्व अनादि कालदेखि चलि आइरहेको हाम्रो परम्परागत संस्कृति हो। आधुनिक सभ्यताको विकास भएदेखि फूलको प्रयोगको चलनले पनि आधुनिकता पायो। फूल मानिसको विवाह, जन्म दिवस जस्ता अवसरहरूका साथै भेटमा, विदाइमा, प्रेम प्रदर्शनमा, खुशीमा, दुखमा आदान प्रदान गर्ने माध्यम बन्न पुग्यो। यसले फूलको महत्व बढाउनका साथै फूलको उत्पादन गर्न समेत प्रेरणा प्रदान गर्‍यो। त्यस्तै गरी पुष्प जन्य अन्य उत्पादन घरको बगैँचा सजाउने देखि लिएर गमलामा समेत यसले स्थान पायो। आजकल पुष्प व्यवसायले चारवटा क्षेत्र ओगटेको देखिन्छ : कट फ्लोवरस् (cut flowers), कट फोलियज (cut foliage), पट प्लान्टस (pot plants), र गार्डेन प्लान्टस (garden plants)। पहिला सजावट, सुगन्ध, अत्तर र औषधीहरूका लागी फूलहरू लगाउने प्रचलन थियो। पछि गएर मानवको परिवर्तित जीवन शैलीले फूलको प्रयोगमा पनि परिवर्तन आयो र फूलको बढ्दो माग बढ्दै गयो। यही नै विश्व परिप्रेक्षमा पुष्प व्यवसायको शुरुवात भन्नुमा अत्युक्ति नहोला। यसको पृष्ठभूमि नियाल्दा खास गरी सन् १९२० देखि बेलायतका विभिन्न प्रान्तहरूमा फूलहरूको खेती गर्ने प्रयास भएपछि पुष्प व्यावसायिकताको विकासको शुरुवात भएको मानिन्छ। हाल विश्वका १९१ देशमा पुष्प व्यवसाय फैलिएको छ।

नेपालमा पुष्प व्यवसायको विकास

नेपालमा पुष्प व्यवसायको विकासको कुरा गर्दा नेपालको इतिहासलाई संभन्नु पर्ने हुन्छ। राणाकालीन अवस्थामा विभिन्न दरबारहरू निर्माण भए। ती सबै दरबारहरूमा फराकिला र सुन्दर बगैँचाहरू पनि बने। फूल र आकर्षक रुख विरुवाहरू विनाको बगैँचाको कल्पना गर्न सकिदैन। त्यसकारण राणाहरूको शौखले निम्त्याइएका कारण दरबारका बगैँचाहरूमा लगाउनका लागि बिदेशबाट आयात गरी विभिन्न किसिमका फूल र आकर्षक रुख विरुवाहरू नेपाल भित्र्याइए। त्यसैलाई हामी नेपालमा पुष्प विकासको शुरुवात भएको मान्न सक्छौं। उन्नाइसौ शताब्दिको अन्त्यतिर र बीसौं शताब्दिको शुरुवाततिर नेपालमा यस्ता धेरै दरबारहरूको निर्माण भयो। सन् १९०३ देखि निर्माण शुरु भएर १९०८ (वि.सं. १९६४) मा पुरा भएको सिंहदरबारको परिसर भित्रको बगैँचा, हाल राष्ट्र बैंक रहेको थापाथली दरबारको बगैँचा, हाल शंकर होटल रहेको दरबारका बगैँचाहरू केही उदाहरणहरू हुन्। बगैँचा सम्बन्धी कुरा गर्दा सन् १९२० (वि. सं. १९७६) ताका निर्माण भएको केशर महलको ऋतु बगैँचा (हालको स्वर्णम उद्यान) लाई पनि विर्सन मिल्दैन।

ती बगैँचाहरूमा फूलहरू तथा विभिन्न आकर्षक फूल फुल्ने रुख विरुवाहरू विभिन्न देशहरूबाट ल्याइ लगाइयो। त्यस मध्ये एउटा विशेष उदाहरण सिंहदरबारको पश्चिम प्रवेशद्वार पट्टिको बगैँचामा लगाइएका दुइवटा भोटे चाँपका रुखहरूलाई लिन सकिन्छ। त्यसबेला यी रुखका विरुवाहरू कहाँबाट ल्याएर लगाइए ज्ञात नभएता पनि आजको सन्दर्भमा यो एउटा

आश्चर्यजनक उदाहरण बन्न पुगेको छ, किनकि भोटे चाँप लोपोन्मुख प्रजातिमा पर्दछ ।

फूलहरू भगवानलाई पूजा आराधना गर्दा चढाउने बस्तुको रूपमा मात्र लिइने गरिन्थ्यो । त्यतिबेला नर्सरीमा पाइने फूल विरुवाहरू भनेका मौसमी फूलहरू र गमलामा राखी सजाउने केही भाडी विरुवाहरू र बगैचामा लगाइने आकर्षक तथा सुन्दर फूल फुल्ने रुखहरू थिए । नेपालमा पुष्पको ब्यावसायिक प्रयोग भएको चाँहि बि.सं. २००७ (सन् १९५१) देखि नै हुनु पर्छ, नेपालमा प्रजातन्त्र आएदेखि बिदेशी पर्यटकहरूको आगमन हुने क्रम शुरु भयो । त्यसै गरी बि.सं. २०१९ (सन् १९६३) मा गोदावरीमा शाही बनस्पति उद्यान (हालको राष्ट्रिय बनस्पति उद्यान) को स्थापना भए देखि पुष्प तथा विरुवाहरूमा जन अभिरुचि बढेको देखिन्छ । तत्पश्चात काठमाण्डौमा केही नर्सरीहरूको स्थापना हुने क्रमको शुरुवात भएको देखिन्छ । सबभन्दा पुरानो नर्सरी लाजिम्पाटमा स्थापना भएको देखिन्छ भने कपाली नर्सरी पनि काठमाण्डौको पुरानो नर्सरीको रूपमा चिनिन्छ । हुन त हालको स्टेण्डर्ड नर्सरी पनि पुरानो मध्ये मानिन्छ तर वि.सं. २०३० मा मात्र यो विधिवत रूपमा दर्ता भएको देखिन्छ । तै पनि ब्यावसायिक रूपमा फूलको खेती तिर कसैको पनि प्रयास भएको थिएन, न त फूल बेच्ने पसलहरू नै थिए ।

तर नेपालको हावापानी, भौगोलिक अवस्था फूल खेतीका लागि सुहाँउदो रहेको तथ्य सबैले महशुस गरेकै बिषय थियो । वि. सं. २०४० तिर पारीजात नर्सरीका राजेन्द्र राइले फूल उत्पादन गर्ने पहिलो जमर्को गर्नु भयो । उहाँले नेपालमा ग्ल्याडियोलस फूलको पहिलो उत्पादन प्रयास गर्न' भएको थियो ।

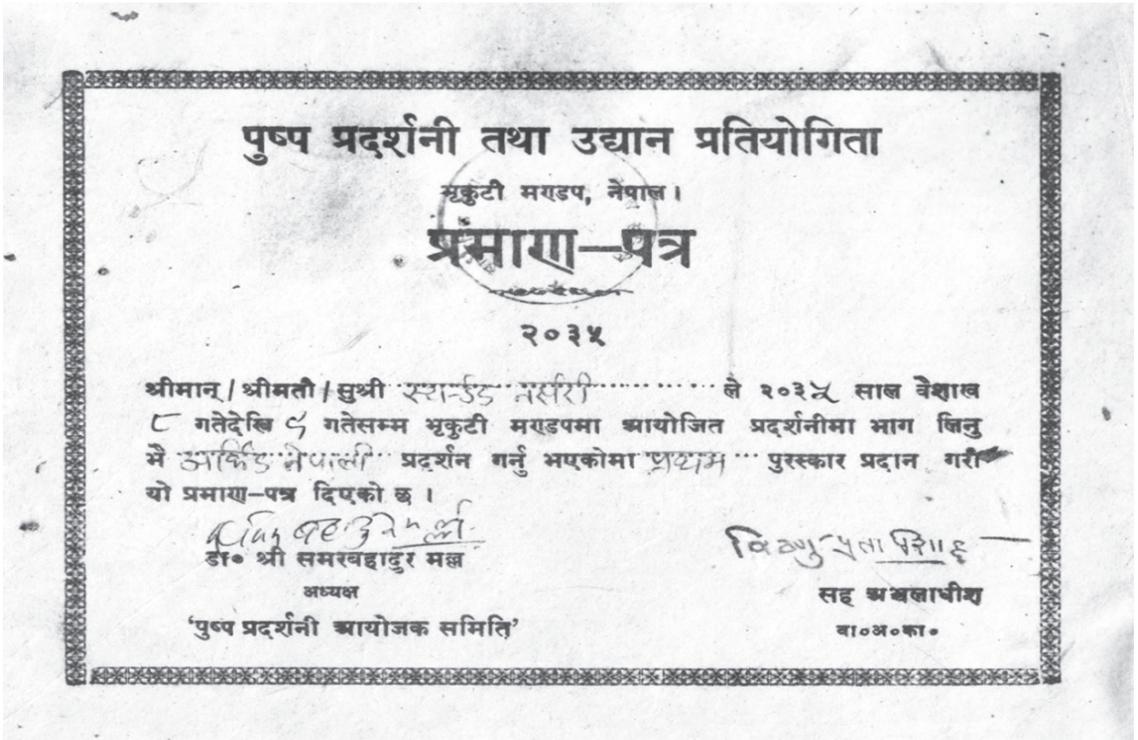
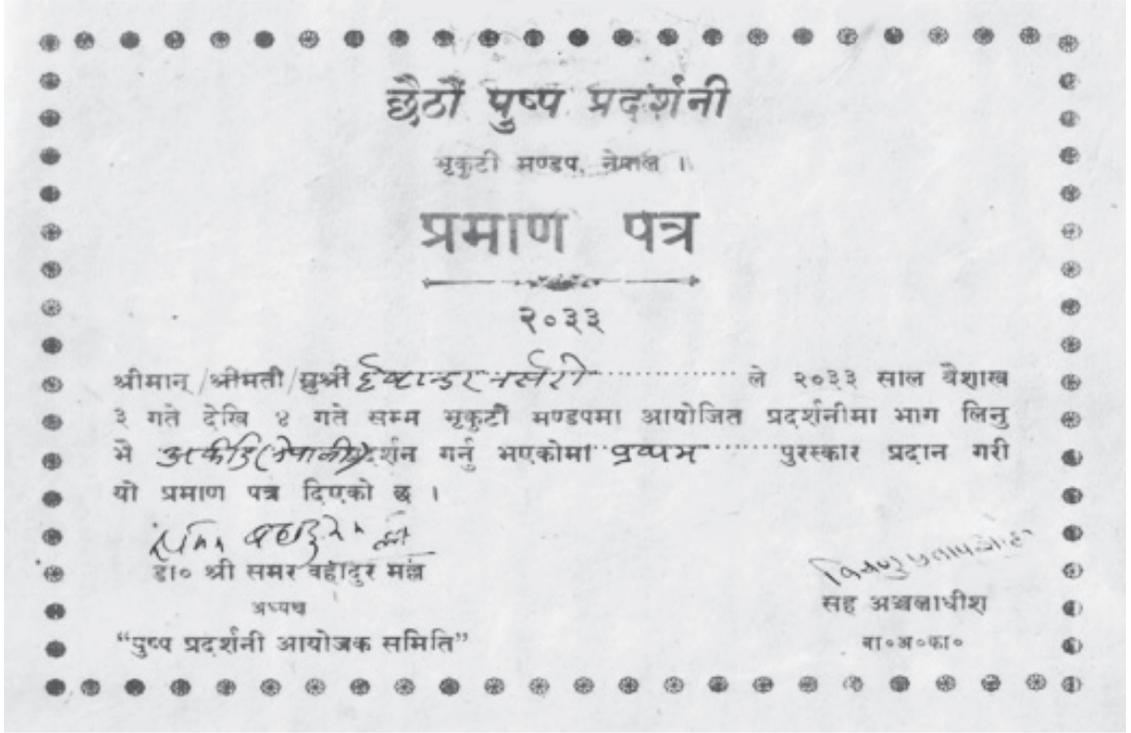
नेपाल पुष्प व्यवसायी संघ अर्थात Floriculture Association Nepal (FAN) को स्थापना :

यी सबै संभाव्यतालाई मध्य नजर गरी काठमाण्डौका नर्सरीहरू मिलेर आज भन्दा २५ वर्ष अघि वि. सं. २०४९ मा नेपाल पुष्प व्यवसायी संघ अर्थात Floriculture Association Nepal (FAN) को स्थापना गरियो । यसको संस्थापक अध्यक्ष पारीजात नर्सरीका राजेन्द्र राई हुनुभयो । राई नेपालमा फूल उत्पादन गर्ने अग्रनीहरू मध्येका एक हुनुहुन्छ ।

बिक्रम सम्बत २०४९ सम्म ८० वटा जति नर्सरीहरू मात्र थिए र यी नर्सरीहरू काठमाण्डौ र ललितपुर जिल्लामा मात्र सीमित थिए, जबकि हाल अधिराज्यका ४१ जिल्लामा बिस्तारित भई पुग नपुग ६७८ जति नर्सरीहरू स्थापना भएका छन् । नेपाल पुष्प व्यवसायी संघको स्थापना भए यता पुष्प व्यवसायमा उल्लेखनीय विकास भएको देखिन्छ ।

पुष्प प्रदर्शनी आयोजना

यसै क्रममा बनस्पति विभागको पहलमा नेपालमा पुष्पको महत्व जन समक्ष पु-याउने उद्देश्यले वि. सं. २०२८ देखि भृकुटी मण्डपमा पुष्प प्रदर्शनीको शुरुवात गरिएको देखिन्छ । यो क्रम केही वर्ष चल्यो । यसको उदाहरण पुरस्कृत भएको नर्सरीको निम्न प्रमाण पत्रले उजागर गर्दछ ।

फोटो सौजन्य: स्टेन्डर्ड नर्सरी

यसै गरी बिक्रम सम्बत २०५३ मा शाही बनस्पति उद्यानले पुष्प विकासमा सहयोग पु-याउने दृष्टिकोणले तत्कालीन बडा महारानीको जन्मोत्सवको अवसर पारेर गोदावरी फूल प्रदर्शनीको प्रारम्भ गर्‍यो । लगातार आठ बर्ष सो प्रदर्शनीको आयोजना गरियो । यस प्रदर्शनीले नेपालमा गोदावरी फूलको विधामा नयाँ आयाम थप्यो । हाल यस गोदावरी फूलको प्रदर्शनी Floriculture Association Nepal (FAN) ले गर्दै आएको छ । यसै क्रममा गत २०७४ आश्विन २६ गते देखि २९ गते सम्म एघारौँ गोदावरी फूलको प्रदर्शनी आयोजना गरियो ।

पुष्प ब्यापार मेला

सन् १९९४ (वि. सं. २०५०) मा कृषि उद्यम केन्द्रको आयोजनामा र सहआयोजनामा मेलाको आयोजना गरियो । तत्पश्चात वि.सं. २०५१ सालमा Floriculture Association Nepal (FAN) द्वारा प्रथम पद्र्ष ब्यापार मेलाको आयोजना गरियो । यो नै नेपालमा सर्व साधारणमा पुष्प र यसको प्रयोग र महत्वबारे जानकारी गराउने पहिलो प्रयास थियो । त्यस पछि हरेक बर्ष पुष्प ब्यापार मेलाको आयोजना हुनुका साथै तीनवटा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार मेला समेतको आयोजना गरियो, जसले गर्दा नेपालको पुष्प बजारको बारेमा अन्तर्राष्ट्रिय चासो समेतलाई आकर्षित गर्न सफल भएको छ । यसैको फल स्वरूप नेपालका पुष्प ब्यवसायीहरू अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प ब्यापार मेलामा भाग लिने अवसर समेत प्राप्त गरेका छन् । यसले नेपालको पुष्प उत्पादन विदेशमा निर्यात गर्ने अवसर प्रदान गर्न सहयोग पु-याउँने छ भन्ने कुरामा दुई मत छैन ।

त्यस्तै गरी पोखरामा वि. सं. २०५५ देखि पुष्प ब्यापार मेलाको आयोजनाको शुरुवात भयो र त्यसको निरन्तरता हालसम्म हुँदै आएको छ । यसले पोखरा जस्तो पर्यटकीय शहरमा उल्लेखनीय प्रभाव देखाएको छ ।

पुष्प खेतीको शुरुवात र निरन्तरता

यसपछि नेपालमा फूल खेती गर्ने किसानहरूको संख्यामा बृद्धि हुँदै गयो । सबभन्दा पहिला ग्ल्याडियोलस फूलको खेतीको शुरुवात भयो, त्यसपछि गुलाफ, कार्नेसन अनि जरबेराको खेतीको शुरुवात भयो । हाल Floriculture Association Nepal (FAN) को तथ्यांकले हाल नेपालमा १४७ हेक्टर जग्गामा फूलको खेती भैरहेको देखाउँछ । वि. सं. २०४९ सम्म करीव ९० प्रतिशत फूल भारतबाट आयात गरिन्थ्यो भने हाल करीव ९० प्रतिशत फूल नेपालमा नै उत्पादन हुन्छ ।

पुष्प प्रवर्द्धन नीति

यसै क्रममा नेपाल सरकारले पनि पुष्प ब्यवसायको महत्वलाई बुझी देशको पुष्प ब्यवसायको लागि सुहाउँदो भौगोलिक बनावट र जलवायुलाई ध्यानमा राखी पुष्प जन्य बस्तुको उत्पादन तथा व्यावसायिकरणको लागि पुष्प नीतिको आवश्यकता महशुस गरी पुष्प प्रवर्द्धन नीति-२०६९ स्वीकृत गरेको छ । यसले पुष्प खेती तथा ब्यवसायमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढाई आत्म निर्भर बनाउनका साथै पुष्प जन्य बस्तुको निर्यात प्रवर्द्धन समेत हुन जाने आशा गर्न सकिन्छ । त्यसका साथै स्वदेशी अनुवांशिक पुष्प श्रोतको संरक्षण र विकास गर्नमा समेत सहयोग पु-याउनेछ ।

चुनौति र गर्नुपर्ने कार्यहरू

यति हुँदा हुँदै पनि नेपालमा पुष्प ब्यवसायको बृहत्तर विकास हुन नसक्नुका केही कारणहरू छन् ।

- पुष्प खेतीमा संलग्न ब्यवसायीहरूमा पुष्प खेती सम्बन्धी अत्याधुनिक प्रविधिहरूको ज्ञान र शीपको कमी छ ।

यसको लागि सरकारी स्तरमा पनि प्राविधिकहरूको कमी छ । सरकारले उच्च स्तरीय प्राविधिक तालिम तथा प्राविधिको व्यवस्था गर्न आवश्यक छ ।

- पुष्प विकास केन्द्र जस्ता सरकारी निकायमा नै अहिले उच्च स्तरीय प्राविधिकहरूको कमी महशुस गरिएको छ । सरकारले पनि उच्चस्तरीय प्राविधिकहरू उत्पादन गर्ने योजना तयार गर्न अति आवश्यक छ ।
- पुष्प निर्यात गर्नका लागि उचित वातानुकूलित वातावरणको अभाव भएकाले पुष्प निर्यात गर्न कठिनाइको महशुस भैरहेको अवस्था छ । यसमा पनि पहल हुनु अति आवश्यक छ ।
- पुष्प निर्यातबाट विदेशी मुद्राको आर्जन हुने भएकाले यस व्यवसायलाई आर्थिक, प्राविधिक सहूलियतहरू उपलब्ध गराइ निर्यात प्रबर्द्धन प्रति सरकारले ध्यान पुऱ्याउन आवश्यक देखिन्छ ।
- पुष्प व्यवसायीहरूले उच्च स्तरीय अर्थात अन्तरराष्ट्रिय स्तरका फूलहरूको उत्पादन गर्न सक्ने क्षमताको विकास गर्न आवश्यक छ ।
- फूलहरूको वर्ण संकर प्रजातिहरूको विकास स्वदेशमै गर्ने वातावरण तयार गर्न आवश्यक छ । यसले विदेशबाट बीउहरूको आयात घट्न गई बीउहरू आयात गर्दा बाहिरिने रकमको बचत गर्न सकिन्छ ।
- स्वदेशी शोभनीय विरुवाहरूको प्रबर्द्धनकोलागी पहिचान अध्ययन, अनुसन्धान र विकासका कार्यहरूलाई अगाडि बढाउन आवश्यक छ । यसले नेपाली विरुवाहरूको पेटेन्ट अधिकार सुरक्षित गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरू

- नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र, हरिहर भवन, ललितपुर (२०७०): पुष्प प्रवर्द्धन नीति-२०६९
- Floriculture Association Nepal (FAN) 2017: Nepalese Floriculture, 20th Flora Expo 2017
- Gewali H. R. (2011): <http://cenglish-hemrajyawali.blogspot.com/2011/08/floriculture.html>
- Heidi C. Wernett (1988): Potential of commercial floriculture in Asia: Opportunities for cut flower development. FAO, Regional Office for Asia and the Pacific Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok, Thailand.
- Mohinder Singh Randhava, (1976): Gardens throughout the Ages, Macmillan Co. India Ltd. Delhi.
- Xia et al (2006): The World Floriculture Industry: Dynamics of Production and Markets. Floriculture, Ornamental and Plant Biotechnology volume- iv, Global Science Book U. K.

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँगको सम्बन्धः एक संस्मरण

अनिलकुमार आचार्य

बरिष्ठ वागवानी विकास अधिकृत
कृषि विकास मन्त्रालय

नेपालको पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धनमा वि.सं. २०४९ देखि निरन्तर रूपमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँदै आएको फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले २५ औं बसन्त पार गरि रजत जयन्ती मनाउन लागेको कुराले मलाई हर्षित तुल्याएको छ । सरकारी निकायमा रहि सेवा गर्ने सिलसिलामा म वि.सं. २०६३ मा कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतको पुष्प विकास केन्द्र, गोदावरीमा हुँदा यस संस्थासँग मेरो सम्बन्ध जोडिएको हो । पुष्प व्यवसायीहरूको एक मात्र छाता संगठन फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँग त्यतिबेला शुरु भएको सहकार्य आजसम्म पनि यथावत नै छ । यसै सन्दर्भमा पुष्प व्यवसायको अवस्था, यसका विस्तारका सम्भावनाहरू, सम्बन्धित समस्याहरूका बारेमा निरन्तर छलफल, सहकार्यका विषयमा केहि महत्वपूर्ण कामहरू सम्भन चाहान्छु ।

पुष्प विकास केन्द्र र एशोसिएसन बीचको सहकार्य, छलफल एवं समन्वयलाई उपलब्धीमूलक बनाउन तथा पुष्प प्रवर्द्धनको लागि साभेदारीमा काम गर्न (पुष्प विकास केन्द्रको नियमित कार्यक्रम भन्दा फरक) संयुक्त रूपमा सानो प्रस्तावना तयार गरेका थियौं । साथै त्यसको कार्यान्वयनका लागी कार्यरत केन्द्रबाट फलफूल विकास निर्देशनालय, कीर्तिपुर एवं कृषि विभाग मार्फत कृषि विकास मन्त्रालयमा प्रस्तावना पेश गर्नुभयो । उक्त प्रस्तावनालाई कृषि विकास मन्त्रालय लगायत सबै सम्बद्ध निकायले अत्यन्त सकारात्मक रूपमा लियो र प्रस्तावनालाई स्वीकृत गर्नुको साथै आवश्यक बजेट समेत विनियोजन गरिएको थियो । मलाई एउटा विशेष घटनाको सम्भन छ, त्यस समयमा सयपत्री र जरबेराको दुसीजन्य रोगको समस्या अत्यधिक थियो । तसर्थ व्यवसायीहरू यस समस्याबाट त्रसित थिए । उनीहरूको पुष्प खेती प्रति नै नकारात्मक भावना जोगेको थियो । यसो हुँदा व्यवसायप्रति निरुत्साहित हुने क्रम बढेको थियो । साथसाथै त्यस समयमा पुष्प व्यवसायमा बिउ, बिजन एवं विरुवाहरूको लागि आयातित फूलका जातहरूमा भर पर्नुपर्ने अवस्था थियो । यसलाई सम्बोधन गर्न नेपालका मौलिक आलंकारिक एवं फूल फुल्ने विरुवाहरूलाई विस्तार एवं उपयोग गर्न पर्ने भएकोले ती विरुवाहरूको संकलन, अध्ययन र विस्तार गर्ने कार्यक्रमहरू पनि समावेश गरिएको थियो ।

यस क्षेत्रमा देखिएका यस्ता समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूको आवश्यकता महशुस भयो । यसर्थ, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तर्गतका वागवानी अनुसन्धान महाशाखा र बाली रोग विज्ञान महाशाखा एवं वनस्पति विभाग अन्तर्गतको राष्ट्रिय हर्बेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालासँगको सहकार्यलाई नियमितता दिदै आएको थियो । यो साभेदारी कार्यक्रमबाट पुष्प व्यवसायीहरू धेरै नै उत्साहित भएकाथिए । यस कार्यक्रमले सयपत्रीमा देखिएको रोगको निराकरण हुनुका साथै जरबेराको रोगको प्रकोप पनि कम गर्नमा ठूलो मद्दत पुगेको थियो । त्यस्तै, हाम्रा मौलिक विरुवाहरू पनि पुष्प व्यवसायीहरूका नर्सरीमा विक्रीका लागि राख्ने कार्यको शुरुवात भयो । उक्त कार्यकालमा कृषि विभाग, पुष्प विकास केन्द्र र FAN को सहकार्यमा विभिन्न पुष्प मेला, तालिम, गोष्ठि एवं अन्तरक्रिया लगायतका कार्यक्रमहरू नियमित रूपमा

भएको थियो । त्यस्तै गरी मलाई सम्झना छ, तत्कालिन समयमा पुष्प व्यवसायको नीति तयार गर्नु पर्दछ भनी संस्थाले विभिन्न सरोकारवाला निकायसँग राय सल्लाह लिई नीतिगत खाका तयार गरेको थियो । त्यसलाई स्वीकृत गराउन अथक प्रयास गरी अन्तन्तः पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९ मा लागू गर्न सफल भएको थियो । मलाई लाग्छ यो FAN को एक ठूलो उपलब्धी हो ।

म पुष्प विकास केन्द्रको कार्यकालपछि पनि निरन्तर रूपमा फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँग विभिन्न माध्यमबाट सम्पर्कमा रहि आएको छु । तालिम, प्राविधिक पुस्तक एवं प्रतिवेदन प्रकाशनमा प्राविधिक सर-सल्लाह लिनेदिने, अन्तरक्रियामा भाग लिने, नयाँ आयोजनामा छलफल, प्राविधिक विषयका सम्भाव्यता अध्ययनमा छलफल आदिमा निरन्तरता कायम नै रहेको छ । त्यस्तै पुष्प मेलामा हुने प्रतिस्पर्धामा एक मूल्यांकन कर्ताका रूपमा यस क्षेत्रमा आफ्नो उपस्थिति निरन्तर रूपमा संलग्न हुन पाएको छु । यसरी पुष्प व्यवसायसँग संलग्न रहीरहन पाउँदा म अत्यन्त हर्षित भएको छु । यस अवसरमा संस्थाप्रति आभार पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु । साथै आगामी दिनमा पनि पुष्प व्यवसायसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन अनुसन्धानका कार्यमा सहभागीताको अपेक्षा गरेको छु । यस रजत जयन्ती महोत्सवको अवसरमा संस्था एवं संस्थामा संलग्न पुष्प व्यवसायीहरूको उन्नति प्रगतीको शुकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु । साथै नेपालको पुष्प उत्पादनले आयात प्रतिस्थापन गरि निर्यात प्रवर्द्धनमा ठूलो फड्को मार्ने अभिलाषा छ र शुभकामनाका साथ यस संस्थाले पुन्याएको योगदानका लागि विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

पुष्प विकास केन्द्र गोदावरी र फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालसँगको सहकार्य एक विवेचना

द्रोण राज काफ्ले

बरिष्ठ वागवानी विकास अधिकृत
पुष्प विकास केन्द्र, गोदावरी, ललितपुर

पृष्ठभूमि:

इतिहास हेर्ने हो भने मानवको सभ्यताको विकासभन्दा अगाडि नै फूल तथा बोट विरुवाको उत्पत्ती भएको मानिन्छ। सौन्दर्य, माया, प्रेम, शुद्धता, शान्ती र सुशिलको प्रतिकको मानवसँग फूल आवद्ध भएको पाईन्छ। पुष्प (फूल) मात्र एउटा यस्तो बस्तु हो, जुन जन्मदेखी मृत्युसम्म मानवका हरेक सुख-दुःखमा प्रयोगमा आउँछ। फूल सुन्दरता र महकले सबैको मनलाई प्रफुल्लित पार्ने प्रकृतिको एक सुन्दर उपहार हो। मानव जीवनको संस्कारगत धार्मिक एवं शुभकार्यहरूमा फूलको अनिवार्य आवश्यकता रहन्छ। मानवको यस लौकिक संसारबाट अन्तिम विदाइका क्षणमा समेत पुष्प गुच्छाबाट श्रद्धासुमन गरिने प्रचलन रहेको छ।

पुष्प हाल आएर सम्बृद्धिको एउटा पहिचान हुँदै आएको छ। जसले दुःखमा सान्त्वना र समर्पणको भावना दिइरहेको हुन्छ भने खुसीको समयमा वातावरणलाई मनमोहक, उल्लासमय र सम्बृद्धिको पहिचान बनाई राखेको हुन्छ। फरक यति मात्र हो कार्यको (शुभ/असुभ) प्रकृति अनुसारको फूलको रंग रहेको हुन्छ।

पुष्पलाई मानवको भावनासँग पनि गाँस्ने गरिएको छ। जस्तै गुलाबलाई माया प्रेम, पेन्जीलाई चिन्तन-मनन, सेतो कार्नेसनलाई महिलावर्गको माया, अफ्रिकी सयपत्रीलाई विद्रोही दिमाग-सोंच, डेफोडिललाई आदर सत्कार, आइरिसलाई सुचना-समाचार, लिलीलाई शुद्धता र भ्यागुते फूललाई सत्य।

परिचय

नेपाल र नेपालीहरूको आमदानीको मुख्य श्रोतको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्र अन्तर्गत पुष्प व्यवसायको सर्वाङ्गिक विकासका लागि उन्नत प्रविधिको विकास र विस्तार गरी पुष्प व्यवसायी/उद्यमीहरू माफ प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने उद्देश्यले पुष्प विकास केन्द्रको स्थापना भएको हो। ललितपुर जिल्लाको गोदावरीमा अवस्थित पुष्प विकास केन्द्र देश भरमा रहेका २१ वटा फलफूल तथा तरकारी फार्म/केन्द्र मध्येको एउटा केन्द्र हो। जसले पुष्प खेती सम्बन्धी अध्ययन, परीक्षण, बीउ बेर्ना उत्पादन एवं विक्री वितरण र जर्मप्लाज्म संकलन तथा सम्बर्द्धन गर्ने क्रियाकलापहरूमा केन्द्रित रहि कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दै आइरहेको छ। भौगोलिक क्षेत्रका आधारमा स्थापना गरिएका वागवानी फर्म/केन्द्रहरू मध्येको एउटा केन्द्रको रूपमा सन् २००८ मा स्थापना भएको हो।

शुरुका दिनहरूमा बागवानी फार्मको नामबाट परिचित यस केन्द्रले फलफूल तथा आलंकारिक फूलहरूको अध्ययन परीक्षण/बीउ बेर्ना उत्पादन तथा वितरणका कामहरू गर्दै आएको थियो। सांगठनिक संरचनामा समय-समयमा भएको

परिवर्तन अनुसार २०५९ सालमा नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार पुष्प विकास केन्द्रको रूपमा स्थापना भई पुष्प क्षेत्रको विकासलाई प्रथामिकतामा राखेर केन्द्रले आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आईरहेको छ ।

यस केन्द्रले पुष्प व्यवसायमा संलग्न व्यवसायी/उद्यमीहरूलाई स्थलगत तालिम, मौसम अनुसार फूलका बेर्ना उत्पादन गरी बीउ बेर्ना उपलब्ध गराउँदै आएको छ । केन्द्रले स्कूल हर्टिकल्चर, जर्मप्लाज्म संरक्षण संवर्द्धन, माउबोट संकलन संवर्द्धन, अध्ययन परीक्षण तथा केन्द्रको प्रभाव क्षेत्र अन्तर्गत रहेका जिल्लाहरूमा पुष्प व्यवसायी र निजी नर्सरीहरूको नियमित रूपले अनुगमन गर्ने कामहरू गर्दै आएको छ ।

कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका कृषक परिवारहरूलाई प्राविधिक रूपमा दक्ष बनाई उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न दीर्घकालीन कृषि नीति र त्रि-वर्षिय/पञ्चवर्षिय योजनामा बढी मोल जाने उच्च बाली वस्तुको विस्तारमा प्राथमिकता दिई योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने नेपाल सरकारको नीति रहेको छ । सोही अनुसार यस केन्द्रलाई पुष्प व्यवसाय विकासको लागि श्रोत केन्द्रको रूपमा स्थापना गरी आफ्ना कार्यक्रमहरू अगाडि बढाई रहेको अवस्था छ ।

पछिल्ला दिनहरूमा द्रुत गतिमा विकास हुँदै गएको शहरीकरण र जनचेतनामा आएको परिवर्तन एवं आर्थिक सवलीकरणका कारण दैनिक आवश्यकीय वस्तुको एउटा अंशको रूपमा पुष्प बालीलाई लिइएको छ । मौसमी/सदावहार फूल र आलंकारिक विरुवाहरू विशेष गरि सजावटका लागि प्रयोग गरिन्छ । साथै पुष्प व्यवसायीहरूले मुख्य पेशाको रूपमा अँगाल्दै आएको छन् ।

व्यवसायको विकास, विस्तार तथा प्रवर्द्धनका लागि नेपाल सरकारबाट मिति २०६९।८।२९ मा “पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९” स्वीकृत भई कार्यान्वयन भइरहेको छ । अबका दिनमा भने पुष्प व्यवसायको विस्तारका लागि प्रशस्त सम्भावनाका ढोकाहरू खुलेका छन् ।

केन्द्रबाट प्रदान गरिने सेवाहरू :

१. विभिन्न कट्टप्लावरहरूको उत्पादन सम्बन्धी नमूना प्रदर्शन गर्ने ।
२. फूल तथा आलंकारिक विरुवा उत्पादन गरी बिक्री वितरण गर्ने ।
३. कट्टप्लावर तथा पुष्प खेती सम्बन्धी अध्ययन परीक्षण गर्ने ।
४. स्थानिय, रैथाने आलंकारिक फूल विरुवाहरूको माउबोट, जर्मप्लाज्महरू संकलन संवर्द्धन गर्ने ।
५. निजी पुष्प नर्सरीहरू तथा व्यवसायीहरूमा प्राविधिक सेवा पुऱ्याउने ।
६. हिउँदे फलफूल लप्सी, हलुवावेद, स्याउ, नास्पाती, आरु, आरुबखडा, कटुस र वर्षे फलफूल सुन्तला, जुनार, कागती र मुन्तलाका कलमी तथा विउ विरुवाहरू उत्पादन गरी बिक्री वितरण गर्ने ।
७. फलफूल निजी नर्सरी तथा व्यवसायिक फलफूल बगैँचा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गरी प्राविधिक सेवा पुऱ्याउने ।
८. केन्द्रमा उत्पादित फूलको बीउ बिजन सुलभ तरिकाले कृषकहरूलाई उपलब्ध गराउने ।
९. नर्सरी तथा फूल बगैँचा विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने ।
१०. विभिन्न फूलका मिनिकीटहरू तयार गरि कृषकलाई उपलब्ध गराउने ।
११. ल्याण्ड स्केपिङ्ग गरी नयाँ बगैँचा स्थापना गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
१२. प्राविधिक र कृषकहरूको लागि पुष्प खेती तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धि तालिम सञ्चालन गर्ने ।
१३. पुष्प खेती सम्बन्धि विभिन्न लिफ्टलेट, पम्प्लेट, बुकलेट आदि प्रकाशन गरि वितरण गर्ने ।

१४. पुष्प व्यवसाय सञ्चालन सम्बन्धि आवश्यक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने ।
१५. पुष्प तथा फलफूल नर्सरी एवं बगैँचाहरुको अनुगमन/निरिक्षण गर्ने ।
१६. पुष्प सम्बन्धि तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।

नेपालको पुष्प विकासका बाधा अड्चन एवं समस्याहरु

- भौतिक पुर्वधारको कमी
- उत्पादन सामाग्री अभाव
- उन्नत प्रविधिको अभाव
- दक्ष जनशक्तीको अभाव
- पूँजीको अभाव
- उच्च उत्पादन लागत
- नियमित बजार नहुनु
- असहज कृषि ऋण
- बाली बीमाको व्यवस्था नहुनु

भविष्यमा चाल्नुपर्ने कदमहरु (सरकारको तर्फबाट)

Bi-lateral company स्थापना गरी पूँजी र प्रविधि भित्र्याउने
जग्गा एकिकरण गरी संस्थागत लिजमा दिने वा करारमा दिने व्यवस्था मिलाउने
उत्पादन सामाग्रीको मूल्यकमगर्न नीतिगत व्यवस्था मिलाउने
अध्ययन अनुसन्धानलाई प्राथमिकतामा राख्ने
दक्ष जनशक्ती तयार गर्ने
गुणस्तरिय शिक्षामार्फत प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने
सरल र सहज रुपमा सहुलियतब्याज दरमा ऋणको व्यवस्था ।
युवा समुदायलाई पुष्प व्यवसायतर्फ आकर्षित गर्ने नीतिगत व्यवस्था मिलाउने

भविष्यमा चाल्नुपर्ने कदमहरु (व्यवसायीका तर्फबाट)

पुष्प व्यवसायीहरुलाई व्यवसायिक इमान्दारिताका विषयमा सचेत गराउने ।
उच्च मनोबलयुक्त र एकताबद्ध सांगठनिक संस्था बनाउन सहयोग गर्ने ।

अन्तमा

कृषिमा आधारित हाम्रो देश वातावरणिय तथा जैविक विविधता एवं प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण भएकोले पुष्प व्यवसायको

विकास र प्रवर्द्धनको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । हाल उद्योगको रूपमा अगाडि बढिरहेको पुष्प व्यवसायको दिगो संस्थागत विकास, गुणस्तरिय उत्पादन, आन्तरिक बजार व्यवस्थापन, आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन जस्ता कार्यहरूमाँ बल ले महत्वपूर्ण भूमिका रहि आएको छ । संस्थाको संस्थागत विकासका साथै पुष्प व्यवसायलाई अभि उचाइमा पुऱ्याउन सरकारी, निजी साभेदारी कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउन आवश्यक रहेकोछ । यस कार्यमा पुष्प विकास केन्द्रको तर्फबाट सदा सहयोग, सहकार्य र सद्भाव रहनुका साथै हातेमालो गरी अगाडि बढ्ने प्रतिवद्धता समेत जाहेर गर्दछु । यस अवसरमा फ्लोरिकल्चर एशोसियसनको रजत जयन्ती महोत्सवको सफलताको कामना व्यक्त गर्दछु ।

My Experiences in Floriculture Association Nepal (FAN) and there after
**Flower Products influence the human feelings
more than words and gifts**
(Papametria 1998)

Basanti Pradhan

Former General Secretary

It is indeed a joyful moment for us as members of Floriculture Association Nepal as we successfully complete 25 years of our being.....Our Silver Jubilee!!!

Congratulations and well done FAN

Thank you for asking me to write my experiences in this association.

During my tenure as General Secretary of FAN the whole board worked hard to make many things happen. Such as

1st International Floriculture Trade Fair(2001)

Every year FAN organizes a floriculture trade fair but in 2001 FAN organized an International Floriculture Trade Fair where International participants showcased their products.

An insight into floriculture scenario of Nepal (Symposium and workshop)

Officials from the Indian Government, Media house from Floriculture and renowned floriculturists were invited to give their presentations. Facilities provided by the Indian Government to floriculture sector were presented with recommendation for floriculture development policies were listed and put forward for advocacy after summarization by the then National Planning Commission Under Secretary.

- Exporting and importing of floriculture products has to be done by taking permission of FAN
- FAN has to represent in various workshops and conferences
- All floriculture business have to be registered with FAN and a minimal amount of fee has to be collected from members so adequate business services can be provided
- Floriculture has to be recognized as a major potential agro industry and the government should make development friendly policies for this industry development
- Trainings are a necessity for his industry development

- Quality management is a necessity
- Diversify to other export potential floriculture products
- Institute for floriculture graduates must be encouraged
- FAN should emphasize on policy lobbying and work as a pressure group for advocacy
- Subsidized interest rates should be provided by RBB for this sector
- FAN should properly co ordinate with different stakeholders of this sector i.e.; Government, Donor Agencies and Floriculture Entrepreneurs.

It is indeed a great joy that all these recommendations have been met and FAN is working towards fulfilling these to its full potential.

Flower arrangement training

This was held in 2002 where 20 potential entrepreneurs were trained. Many of the participants have opened flower shop of their own. One participant I had forcefully cajoled to take part thanks me even now and then as he is working as a florist in Dubai Radisson and earning quite a substantial amount.

Revolving fund of 10 lakhs for trade fair participation by Export Promotion Council was granted to FAN

During pre budget meetings with concerned ministry we had lobbied for no taxation in imports of mother plants and agribusiness machineries. We immediately met our demands in the following budget.

As our predecessors we were also lobbying for Floriculture as an agriculture sector. Previously we were under the Forestry Ministry.

Flower arrangement training

This was held from 7th-9th August 2016. 6 Trainer florists from Thailand provided training for flower arrangements to 30 florists and 120 Novice on flower arrangements for:
Color combination

Flower Care

New Designs

New techniques

New Accessories

Incorporating Nepali Products into flower designs

A presentation was given in the 2nd. International Floriculture Trade Fair in 2014 with the following recommendations to boost exports of floriculture products

- Individual sales cum study tours abroad by exporters
- Individual participation in trade fairs, exhibition and buyer cum seller meets abroad by exporters
- Government sponsored trade delegations, study teams, fairs and buyer cum seller meets abroad for exporters
- Export publicity and advertisement abroad by TEPC and exporters
- Development and promotional activities for export promotion efforts by TEPC and other grantee organization
- Rebate in taxes for exports
- Loans with low interest rates
- Addition of floriculture to NTIS products
- Tax redemption on cold stores, cold vans, processing and grading machineries

In August 2017 my experiences as an exporter of floriculture and recommendations to boost floriculture was given as a panelist in US Embassy program called Farm to Table.

On 15th September, 32 years NABIC organized “Financing for Agribusiness: Issues, Opportunities and Challenges” where I was a panelist. These issues will be taken further for advocacy.

Problems and constraints seen in Floriculture business

- High air freight rates and availability of space
- Cold storage facilities
- Loan facilities (Agro Business NRB subsidized at 5%)
- Local transport facilities
- Taxes imposed (25% even for purely export oriented Pvt.Ltd.)
- No recognition
- Import subsidy in machineries
- Business based in trust
- Lack of manpower
- Business Promotion (competition)
- Awareness programs

SWOT Analysis of Floriculture Association Nepal

- **Debraj Adhikari,**

M Sc Ag (Horti.) & MAS ICM

Plant Protection Officer, DADO Kavrepalanchok

Background Information

Flowers are inseparable to the social fabric of human life. Flowers being adorable creation of the God become useful for all occasions from birth to death of human life. In the past, flowers were not of much economic importance. One would grow flowers to fulfill his or her aesthetic desire (Khan and Fazili, 2015). In Nepal, floriculture is one of the high value horticultural enterprises that have comparative advantage over other agricultural activities in peri-urban areas of Kathmandu valley. Due to increased use of garlands, bouquets, and several flori-products demand of flowers and ornamental plants have been increased over the last 10 years in major cities of Nepal. Similarly, the involvement of private sector in floriculture production and trade has been increased rapidly too. Floriculture enterprise has great scope and booming rapidly. Though, the systematic development of this sector has not been achieved yet. Flori-business is mostly private sector-led enterprise and it is lead by Floriculture Association Nepal (FAN). Some developmental activities have been carried out with the initiative of personnel involved in the flori-sector. Flower Development Centre at Godawari is only governmental organization to support floriculture development in Nepal.

FAN is a not for profit, non governmental and national level professional business membership organization under the Nepalese laws and acts. FAN was established on 15th Nov, 1992 with a view to organize and promotes floriculture business in Nepal. The organizational structure of FAN is represented by the general members. There is one executive committee, and other sub-committees are functional to achieve the objectives of the organization. FAN has close relationship with relevant stakeholders of flori-business and work with their coordination such as; Ministry of Agricultural Development (MoAD) and other relevant organizations and stakeholders. This writing highlights the strengths of the organization, pitfalls or weaknesses, scope or opportunities, and the challenges or the threats of the organization.

SWOT Analysis

Strengths

- Organizational Network: FAN has a strong organizational setting in the country. It has one central committee and district level committees in three districts. FAN has 565 members throughout the countries.

- Long Organizational Experience: FAN was established on 1992. Well experienced flower-entrepreneurs are involved in this organization.
- Flower Exhibition: FAN organizes the annual national flora-fair at Kathmandu and regional floriculture exhibitions at Pokhara and Dharan periodically with the coordination of government of Nepal (MoAD). Similarly, annual chrysanthemum flora expo at Jawalakhel is a regular event by FAN.
- Basic ICT Infrastructure: FAN has a website and periodic publication regarding floriculture. The annual status of flori-business is available in the webpage for all.
- Networking and Coordination: FAN has established a well functional network and coordination among the relevant stakeholders of flori-business such as input suppliers, cut flowers growers, nursery owners, flower shop owners and experts.
- Comparative Advantages of Floriculture in Nepal: A benefit cost analysis of selected cash crops in Chitwan district shown that the farmers make highest return from flower cultivation- 3 times and 13 times as against the returns from radish and beans respectively (FAN, 2007).

Weaknesses

- Less Technical Efficiency: The organization has not complete technical service available to the growers. The personal involved in the flori-business are mostly non-technical.
- Less Coverage of the Organization: FAN has not covered whole country in terms of organizational set-up and commercial floriculture. Similarly, floriculture has less area under cultivation.
- Insufficient Export Support Program: FAN has less sale and export promotion activities.
- Insufficient Infrastructure: FAN has few infrastructures (for post-harvest handling, transport, cold storage,) as well as the ICT facilities.
- Less Research and Extension Backup: Floriculture sector is marching with insufficient research and development supports from the government. There is less research thrust in this sector and little extension support as well. Few researches have been conducted in the past in Nepal (Pun and Pun, 2009).

Opportunities

- Increasing Demand: Urbanization in the Nepalese societies increased the use of flowers and its products in Nepal. The growing market for flowers at domestic and national level is shown by the statistics of flori-products transaction in Nepal i.e. 8% per annum in Nepal (FAN, 2017).
- Increasing Human Resources in the flori-sector: The graduates of agricultural universities/colleges can be involved in the flori-business. Besides, Tribhuvan University, Himalayan College of Agricultural Science and Technology, Agriculture and Forestry University, College of Horticulture at Ilam is producing horticultural graduates.

- Floriculture Promotion Policy: Government of Nepal endorsed floriculture promotion policy in 2069. It has support programs for the flower growers.
- Scope of Expansion of Area under Floriculture: The leading flower producing countries at the present time are industrialized countries and have small in area. Whereas, Nepal have great scope to expand area under floriculture in Nepal.
- Export Potentiality of Flori-products: There is great scope of export of cut flower and dry flowers in the foreign countries.
- Availability of Flower and Ornamental Plant Genetic Resources: About 6500 species of flower and ornamental plants including 380 species of orchids are available in the country, with the possibility of further innovation, commercialization and diversification. This indicates the possibility of domestication and commercialization of indigenous flower and ornamental plants species.

Challenges

- Less Investments and Infrastructure Development: Few investments by the government. Flowers are perishable commodities prone to damage. There is no sufficient cold storage and appropriate transport facilities.
- Unavailability of land for nursery business and floriculture in the urban area.
- Labour shortage, higher cost for labour.
- Inadequate post-harvest system: There is inadequate post-harvest, marketing and export management system.
- Insects' pest and diseases problem: There is great loss of flori-commodities due to insect pest, diseases and other technological problems.
- Unstable political situation: Flori-products are perishable commodities. Blockade and difficulty in transport facility hamper the business.

Recommendations and Conclusion

On the basis of the situation analysis in terms of SWOT of the FAN as explained above, following activities and initiatives should be undertaken to improve further. The import substitution and export promotion could be achieved in the Nepalese flori-business sector to contribute economic development of the nation.

- ✓ FAN should focus on appropriate training and capacity development programme for personnel involved in production and marketing of floricultural products.
- ✓ It should be pay attention on research activities for the technology development.
- ✓ It should promote and increase investment on floriculture sector.
- ✓ There should be mechanization in the floriculture sector.
- ✓ Infrastructure development for production and post-harvest activities.
- ✓ Establishment of appropriate marketing and distribution channels are essential.

Every sector has some sort of weakness and challenges. Those bottlenecks should be minimized and the strength of FAN should utilize, to explore the export potential due to climatic advantage of the country. Generating favourable environment and achieving competitiveness in the floriculture sector needs to address the weakness and threats.

References

- FAN, 2017. Estimated Flower Production, Demand, Yearly Export & Import Transaction Scenario in Nepal. Assessed from <http://www.fanepal.org.np/en/cms/publication/present-status.html> on 28th July, 2017.
- FAN. 2007. Trade competitiveness of the floriculture sub-sector in Nepal. Floriculture Association Nepal/ Agro Enterprise Centre, FNCCI, Kathmandu, Nepal.
- <http://www.fanepal.org.np/en/>
- Khan, D. and Fazili, A. I., 2015. A Swot Analysis of Floriculture Industry in Kashmir. Abhinav International Monthly Refereed Journal of Research in Management & Technology, India, Volume 4, Issue: 12.
- Pun, U. K. and Pun, A. 2009. Contents Floriculture Research in Nepal: Status and Challenges. Agriculture Development Journal, Vol. 6.

Floriculture Business Development in Nepal- Initial Roles of Agro Enterprise Centre(AEC)

Dr. Deva Bhakta Shakya

(Former Executive Director, AEC/FNCCI)

Before 1990, floriculture business in Nepal remained very traditional and a small number of nurseries were operating within the Kathmandu valley as well as in a few other districts. But the trend then was more towards producing potted plants, seeds, bulbs etc. for catering the needs of the local consumers particularly for religious/cultural purposes and gardening, with little or no effort in specialization. Tari Bhai Nursey and Kapil Nursery of Kathmandu have been recognized as oldest Nurseries producing and supplying traditional varieties of flowers in the Kathmandu Valley. Gupta Nursery in Rupandehi District is also appeared to have been established outside the Kathmandu valley at the same time.

In early years, the demand for exotic garden & indoor plants and cut-flowers remained very small and were met through import from India and Thailand etc. Such flowers were particularly purchased by expatriates and aristocratic families. At the beginning of 1990's only a few nurseries like Parijat Nursery, Standard Nursery, Botanical Enterprises Pvt. Ltd were making attempts to introduce and develop markets of some exotic varieties of flowers in Kathmandu Valley through trial productions- particularly Gladiolus, some varieties of orchid and indoor/ornamental plants. But most of the demands for cut flowers were then met through import from India (Kalinpong and Calcutta).

Towards the end of 1991, Federation of Nepalese Chambers of Commerce and Industry (FNCCI) had established Agro Enterprise Centre (AEC) with the grant support from USAID/Nepal for introduction and promotion of private sector-led market-driven agro-entreprises, for both domestic and export markets. I became first working staff in the Centre to join the Centre as the Deputy managing Director, in January 1992.

I remember, along with the USAID /Agriculture Technology System Project (ATSP) Advisor for AEC, Mr. David Saworwine, we had a first meeting with Mr. Rajiv Pradhan of Botanical Enterprises Pvt. Ltd in January 1992 two weeks after I had joined. Mr. Pradhan was making efforts to introduce tissue culture-based floral plantlets for the commercialization of floriculture in Nepal and he was exploring the export prospect of such plantlets. There we also discussed about the prospect of floricultural business development with introduction of high value exotic varieties of flowers.

In a commercial term, AEC visualized the potentials of small nurseries in flourishing their business and popularizing new floricultural products if they could get themselves

organized and unified. Series of meeting that took place with Mr. Pradhan and Mr. Suresh Bhakta Shrestha of Standard Nursery in the month of August, 1992 actually resulted in realizing the usefulness of formation of an association of the floricultural entrepreneurs. AEC then encouraged a group of about a dozen entrepreneurs already engaged in nursery business, to form a floriculture association. Formally, the Floriculture Association of Nepal (FAN) was established in November 1992, with Mr. Rajendra Rai, Proprietor of Parijat Nursery as the first President of FAN. As a first activity, the FAN organized a small Floriculture Exhibition at the open premise of Royal Nepal Academy on 30th April 1993, with small token financial support of Rs. 30,000 from AEC.

As a part of its catalytical role in the development of private sector enterprises, AEC had closely guided FAN in its initial stage of establishment between 1992 and 1997 and extended its technical and financial support to carry out its activities relating to institutional capacity building, hosting floricultural exhibitions, undertaking pre-feasibility studies/business plan development for some specific flower production and marketing; trial productions of cut-flower varieties of rose & gladiolus and establishment and operation of modular flower shops.

Between 1998 and 2009 also, AEC continued its partial supports to FAN in organizing floricultural trade fairs on annual basis in one hand and also initiated its technical and financial support for creating a small flower wholesale market in Kathmandu. (as a subsidiary unit of FAN for collection and sales of flowers produced by small flower farms/nurseries).

Beside institutional support to FAN, AEC also encouraged some promising floriculture enterprises directly and extended some technical (training and expertise services) and financial support (planting material sourcing) commercial production of cut-flower varieties of carnation, chrysanthemum, rose and tuberose, in small scales. Such supports were extended on a risk sharing basis. In addition, AEC also focused its assistance for undertaking floriculture market studies, organizing business meetings/ seminars and for policy advocacy for creating enabling environments floriculture business.

Activities and logistic supports extended by AEC for institutional development of FAN and for floricultural business development and promotion within the period between 1992 and 2009 are summarized and listed below:

- Formation of FAN and Initial establishment of FAN Secretariat in 1992 and provided office spaces and some logistic facilities for its secretariat between 1992 to 2009 and beyond.
- Preparation of Business plans of rose, gladiolus, carnation, chrysanthemum and tube-rose (1993)
- Initial technical and partial financial supports to about a dozen nurseries for trial production of Rose, Gladiolus, Chrysanthemum, Carnation, Anthurium for cut flower

purposes (1994-2001).

- Conduction of Eight trainings for cut flowers production, nursery managements, floral arrangement and marketing. (1995-2000)
- Solely /partial support for organizing 16 national level Floriculture exhibitions/trade fairs(annual basis from 1993 to 2009). FAN also became partner association in four Agro Expos (2002, 2004, 2006 and 2009) organized by the AEC/FNCCI.
- Organization of 1st International flower trade fair and symposium in Kathmandu (2001)
- Establishment and operation “Women-In- Floriculture” flower shop initially for two years beginning 1996 April.,
- Policy lobbying initiated and continued for incentive packages and duty waivers and other promotional support for growth and development of Floriculture Business (1997-2009 & beyond). In drafting and submitting final draft National Floriculture Policy to the Ministry of Agriculture and Cooperatives in 2006-07.
- Establishment and initial operation of Flower Wholesale market from 1998 and support continued for about three years. (wholesale market closed in 2009),
- Arrangements for floriculture market studies(including Trade Competitiveness study of Floriculture sub-sector), organize business meetings and seminars (1997-2007),
- Participation of FAN Members in Bangladesh Flower Exhibition for market promotion in Bangladesh in 2001.
- Organization of study visits in Bangalore, Sikkim in India to familiarize nursery management and marketing systems (1997-2002)
- Initiation of One Village One Product Pilot Program for Cymbidium Orchid in Badikhel of Lalitpur District (2006-2009)
- Popularization floriculture business outside Kathmandu Valley in Pokhara, Dharan, utwal and Dhangadhi etc (1997-2007).

Within almost two decades (1992-2009), AEC did play an important and catalytical role in popularizing floriculture as a business by providing technical assistances and technical support to FAN and individual floricultural enterprises, through exhibitions/trade fairs, advocacy supports. Its thrust was mostly in the diversification of floral products (particularly cut-flowers) and value chain creation (wholesale market/flower shops).

To make FAN self-sustainable, AEC took the policy of gradual reduction of its program support from 2003 onward. However, till 2009, it continued providing partial financial support to FAN for organizing annual Floriculture Trade Fairs and for advocacy to improving policy environments for thriving floriculture business in Nepal.

In overall, the efforts made by FAN between 1993 and 2009 in partnership with AEC could be considered as being instrumental in shaping up the floriculture business in Nepal. I consider that establishment of FAN is the milestone in the history of floriculture development in Nepal. Increasing attraction of flowers and floricultural business the growth pattern of the floriculture business in Nepal in past 24 years (between 1992 and 2016) is reflected in Table 1.

By the time I left AEC in 2009, AEC supported FAN to organize 14 national level exhibition/trade fairs and one international level trade fair in Kathmandu. This type of activities greatly contributed in quick realization of the importance of floriculture as a business in Nepal, both at the public, government and political levels and this has triggered significantly in the expansion and diversification of the floricultural business.

Multiplier effects of the initial establishment and operation of a flower shop: “Women in Floriculture” and the establishment of the flower wholesale markets was clearly visible from the rapid increase of the production and sales of cut-flowers in one hand and the increase in number of flower shops in Kathmandu valley and also in Pokhara and other cities, in subsequent years.

Description/ Years	1992/93	2000/01	008/09	2016/17
Number of nurseries	80	250	600	678
Total Land Use in hector			105	153
Number of Districts	2	16	35	41
Gladiolus demand in KTM (sticks/day)	100-150	4500	4000-5000	8000-10000
Gladiolus production (in Ropanies)	10-15	145	350	
Rose Demand (sticks/day)	100-150	3000	4000-5000	8000-10000
Rose production (in Ropanies)	5	60	275	
Tuberose demand (sticks/day)	50-100	3000	1500-2500	4500-7500
Tuberose production (in Ropanies)		40	10	
Camation demand (sticks/day)	50-100	250-300	3000-4000	8000-10000
Camation production (in Ropani)			40	
Gerabera production (in Ropanies)			30	
Gerabera demand (sticks/day)			3000-4000	8000-10000
Orchid production (in Ropanies)			60	
Orchid demand (sticks/day)			200-300	1000-3000
Magigold Demand per day (Mala)				15000-2000
Demand of cut flowers				
Import Cut flowers (%)	95	20	25	
Number of flower Show Room in Nepal	0	33	60	87+
Plants/seasonal flowers and cut flower				
(yearly sales in '000 Rs.)	10,000	70,200	560,000	1,712,945
No. of members in FAN	11	120	265	565

Source: Floriculture Association of Nepal (FAN)

Table 1. Estimated Flower Production, Demand, Yearly Transaction Scenario in Nepal

By this year, the number of members in FAN has reached to 565. Maximum increase of membership is observed in the last eight years. It is an encouraging sign that the floriculture business communities are increasingly recognizing important role played by FAN in the promotion of floriculture business.

In 1992/93 there were about 80 nurseries recorded that too, many were very small sizes, mostly concentrated around Kathmandu valley. By 2016/2017, additional 600 nurseries were established across more than 40 districts and has nursery area coverage of about 153 ha. Conservative estimate of capital investment in floriculture business put forth by FAN now stands around Rs. 5 billion. Almost half of the new nurseries emerged between 2001 and 2008. Such an increase in the number of nurseries clearly indicated that the floricultural businesses are becoming attractive and profitable business each year.

According to the statistics provided by FAN, within past 25 years, size of the flower in terms of annual turnover has reached to Rs1.7 billion. Imports of floral products decreased to about 20 percent of the total business and demand trend for flowers is increasing at the rate of 12 to 15 percent per year. In the recent years, besides cut-flowers sales of seasonal flowers particularly Marigold; and decorative plants, dry flowers, orchids and are the important floricultural products are finding increasing markets in Nepal and abroad.

It is heartening to note that the floriculture is now considered by many as an emerging income-generating agricultural enterprise and that the FAN's is putting efforts towards making Nepal self-sustainable in flower production in the next 10 years.

However, Nepal's floriculture business is yet to make breakthrough in the export front. Although it has started export of floral products-cut flowers (rose gladiolus, iris), flower bulbs (Europe), cymbidium orchids etc., to many countries like Japan, Qatar, Dubai and India. But the annual volume and value of export is too small and erratic and value of export in no year crossed Rs. 30 million. Entrepreneurs feel that they have not been able to supply as per the demand both in terms of quality and quantity.

The Government of Nepal is also slowly gearing towards promotion of floriculture business. After AEC's support ceased, PACT Project has started providing its technical and financial support to FAN and promising entrepreneurs to expand their business. After a long gap, the efforts of FAN and AEC in its policy advocacy paid to the extent that Government has approved the Floriculture Promotion Policy in late 2012. And now we see the gradual implementation of the policy by the Government through allocation of regular budgets for the programs to promote floriculture and announcing some incentives for the floral farming.

Although the floriculture business is thriving in Nepal, if we look at the time taken to reach

at this stage (25 years) and the potentials Nepal is having in taking advantage of the agro-climatic conditions and bio-diversity, one may have to consider that floriculture business in Nepal is still in very slow-paced development stage.

I could still see production and marketing of floricultural products in Nepal and their entry into world market is yet facing many barriers. It has yet to make improvements in terms of technological uses in production (Quality seeds/planting materials, fertilizers and micro-nutrients, climatizing equipment's/instruments, tools, pesticide uses and irrigations devices), infrastructural facilities (pack-house, cold storage/chains to transport or preserve fresh flowers in Tribhuvan International and in the wholesaler, retail outlets and whole sale market); knowledge and skills in relation to pest and disease management and post-harvest handling and marketing. All these require more competent technical manpower and enough investment, which are still lacking. Further to this, non-availability of land peri-urban or easily accessible areas and high cost of leasing of land; non-existence of legal protection in contract farming; difficulties in getting subsidized loans for floriculture business and low priority in insurances of floriculture business, still prevails.

The FAN has completed its 24 years of journey and celebrating silver jubilee this year. All the way along, it has played a remarkable role in the development of floriculture sub-sector in Nepal. It has been the instrumental in shaping up the floriculture business in Nepal. AEC should also feel proud that its journey together with FAN is really paying off and successful. I commend the dedicated efforts made by all the past Presidents and the executive members of the FAN and the existing Executive team of FAN.

The tasks ahead with the FAN is still challenging and thorny, both in terms of resource availability and expectations of its members. However, I am sure that with the collective efforts of the members, FAN will be successful in its target of making Nepal self-sustainable in flower production in the next 10 years and also in making sizable entry of Nepalese floral entry into world market through constant policy advocacy with the Government for improved business enabling environment and bringing in more supportive programs for the promotion of floriculture business.

Best wishes. FAN in the promotion of floriculture business.

In 1992/93 there were about 80 nurseries recorded that too, many were very small sizes, mostly concentrated around Kathmandu valley. By 2016/2017, additional 600 nurseries were established across more than 40 districts and has nursery area coverage of about 153 ha. Conservative estimate of capital investment in floriculture business put forth by FAN now stands around Rs. 5 billion. Almost half of the new nurseries emerged between 2001 and 2008. Such an increase in the number of nurseries clearly indicated that the floricultural businesses are becoming attractive and profitable business each year.

According to the statistics provided by FAN, within past 25 years, size of the flower in terms of annual turnover has reached to Rs1.7 billion. Imports of floral products decreased

to about 20 percent of the total business and demand trend for flowers is increasing at the rate of 12 to 15 percent per year. In the recent years, besides cut-flowers sales of seasonal flowers particularly Marigold; and decorative plants, dry flowers, orchids and are the important floricultural products are finding increasing markets in Nepal and abroad.

It is heartening to note that the floriculture is now considered by many as an emerging income-generating agricultural enterprise and that the FAN's is putting efforts towards making Nepal self-sustainable in flower production in the next 10 years.

However, Nepal's floriculture business is yet to make breakthrough in the export front. Although it has started export of floral products-cut flowers (rose gladiolus, iris), flower bulbs (Europe), cymbidium orchids etc., to many countries like Japan, Qatar, Dubai and India. But the annual volume and value of export is too small and erratic and value of export in no year crossed Rs. 30 million. Entrepreneurs feel that they have not been able to supply as per the demand both in terms of quality and quantity.

The Government of Nepal is also slowly gearing towards promotion of floriculture business. After AEC's support ceased, PACT Project has started providing its technical and financial support to FAN and promising entrepreneurs to expand their business. After a long gap, the efforts of FAN and AEC in its policy advocacy paid to the extent that Government has approved the Floriculture Promotion Policy in late 2012. And now we see the gradual implementation of the policy by the Government through allocation of regular budgets for the programs to promote floriculture and announcing some incentives for the floral farming.

Two and half decades of Research & Development in Floriculture

Dr. U. Pun

Himalayan Flora

Email: umedpun@gmail.com

ABSTRACT:

This article highlights the current status of floriculture research in Nepal and the role different organization has played. It examines both research and development role of various organizations such as university, research organization and development agencies both from government and non-government sector. The current problems of the industry is mentioned and a new approach has been proposed to make both research and development of floriculture more effective.

INTRODUCTION:

Floriculture in Nepal had its beginning in the mid-forties of the last century. However, it took almost five decades for this sector to be organized to initiate the beginning of cut flowers production. Floriculture Association of Nepal (FAN) was established in 1992 (twenty five years ago) and it conducted the first nationwide survey of the situation of floriculture in 1994. During the early period ornamental plants were mostly imported from India. Later, it was only in the late eighties that the first cut flower (Gladiolus) was commercially grown in Nepal. The first wholesale of cut flowers was established by FAN in 1998 and the rapid growth of floriculture began in Nepal.

The growing importance of floriculture resulted in the changes in the line ministry of the government of Nepal. In 2005, floriculture was incorporated into then Ministry of Agriculture and Cooperatives (it was under Ministry of Forestry and Soil Conservation prior to 2005) now Ministry of Agriculture Development. Nepal began exporting its cut flowers from 2008 onwards and the first major cut flower being Rose. Several other cut flowers and cut foliage are also exported from Nepal in a limited scale such as Cymbidium, Hydrangea, Gladiolus, Carnation, Ornamental Eucalyptus and Asparagus. However, it was still very much driven and fuelled by the private sector although small financial support was provided by the government.

In 2013, Floriculture Policy was enacted by the Government of Nepal and financial support to all stakeholders in floriculture sector was provided. This support system under this program is for five years and the current year is the fourth year. During this journey of floriculture development in Nepal the approach in research and development has changed but the output is still insignificant. It is important for the research leaders to understand the

strength of this sector and steer it in the right direction so that research and development partners supplement the effort of growers involved in floriculture.

The current status of floriculture research and development is briefly stated below with some mention of the early situation.

RESEARCH:

1. Department of Plant Resources (DPR):

The DPR under the Ministry of Forest and Soil Conservation was the first institution in Nepal that began research in floricultural crops. The beginning was with the micro propagation of many floricultural plants such as chrysanthemum, carnations, gerbera, gladiolus and several types of orchids such as Cymbidium, Dendrobium, Ceolygyne etc. DPR are also conducted multi-location trial for Tulip and initiated research on identification and domestication of native ornamentals. The research activity of DPR in floriculture crops have significantly reduced after 2005, the year floriculture sector was put under then Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Department of Plant Resources was also the first institution to begin Chrysanthemum exhibition and Flower Show on an annual basis since 1990. This program was organized by then Royal Botanical Garden now National Botanical Garden, Godavari and was must visit flower exhibition for all the flower lovers. This activity of DPR was highly successful in generating awareness of flowers and ornamental plants in Nepal. Unfortunately, this was discontinued since mid 2005.

In recent days, FAN and Floriculture Development Center (FDC) is collaborating with DPR to collect, identify and propagate native ornamental plants. This collaboration has resulted identifying of more than 50 native ornamental plants that have possibility for commercialization. These have been documented and a book has been published. Among them, 10 are being domesticated at National Botanical Garden, Godavari and Floriculture Development Center, Godavari.

2. Floriculture Association of Nepal

This is another organization that has made huge contribution towards development of floriculture in Nepal. The first survey of floriculture in Nepal was conducted in 1993/1994 and was important to publish directory of floriculture in Nepal. This association later developed quarantine regulations of major flower importing countries. It also launched the first multi location cut flower production of Gladiolus in different locations such as Kathmandu valley, Dhading, Chitwan and Makwanpur. The result of this research is mainly responsible for round the year production of Gladiolus in Nepal. This was followed by another crop Chrysanthemum. FAN also conducted research on postharvest situation of cut flowers in Kathmandu valley and vase life of flowers when transported to different

major cities of Nepal.

Cut flowers such as carnation, gerbera, marigold and tulip were also tested across the country with very encouraging result. In 2017, marigold is being tested in various part of the country and other new potential flower crops could be tested across the country. It also commissioned a study on status of pest and disease of carnation.

3. Agro Enterprises Center (AEC) (FNCCI/USAID)

This is the organization that gets full credit for the formation of floriculture association in Nepal and the growth of floriculture in Nepal. AEC supported FAN financially for more than a decade. AEC commissioned some studies in commercial production of exotics such as Leather fern and Proteas. Proteas was in fact grown in Kathmandu in collaboration with members of floriculture association of Nepal. Unfortunately, Proteas failed to grow in Kathmandu climate and in retrospect we feel it would have done better if planted in the drier zone in the mid-west and far-west region of Nepal.

4. Institute of Agriculture and Animal Science (IAAS), Tribhuvan University

The department of horticulture is perhaps the most important center for floriculture research in Nepal. Floriculture research at IAAS began in 1993. It has done agronomic and postharvest research for several cut flowers such as Gladiolus, Rose, Tuberosa, Marigold, Gerbera and Carnations. It is also the center from where at least 1 master student in floriculture graduates on an annual basis.

5. Central Department of Botany, Tribhuvan University

This department is mainly involved in tissue culture of many native orchids such as Dendrobium, Paphus and Caelogyne.

6. School of Science and Technology, Kathmandu University

The biotechnology department is involved in micro propagation of Orchids such as Dendrobium and Caelogyne. Currently, this department in collaboration with FAN is working on identifying best native and exotic species for indoor landscaping.

7. Nepal Agriculture Research Council (NARC), Kathmandu

The horticulture research division of NARC has been involved in floriculture research since 2000 but in a small way. Research is mainly concentrated on varietal trial of Gladiolus, use of corm sizes as planting materials and was done at Khumaltar and

Pakhribas. Lately, at ARS Dailekh, Breeding of gladiolus has been initiated. Currently, the bred lines are being tested in ARS, Lumle and will be released very soon. In Kathmandu, Lumle and Pokharavarietal trial of Carnation was initiated and agronomics of Cymbidium was initiated as PPP model in Kathmandu. Plant pathology division was also involved in efficacy testing of several fungicides against Septoria leaf spot in marigold. In 2017, ARS Malepatan is conducting research on Chrysanthemum and Gerbera. In Chrysanthemum, it is for round the year production and in Gerbera, it is to overcome stem hollow problem and also maintain good productivity.

8. Floriculture Development Center (FDC), Godavari

In 2005, after floriculture was mandated to then Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Agriculture formed Floriculture Development Center at Godavari under Directorate of Fruits. The main objective of this center is to set up demonstration plots of various ornamentals. It is also currently imparting training programs in collaboration with FAN. The training is mainly in the area of propagation, nursery management and insect and disease management. In research, FDC collaborated with FAN/NARC for identification and domestication of native ornamentals and efficacy testing of several fungicides against Septoria leaf spot in marigold. In 2017, it is conducting research on performance of carnation cultivars under UV stabilized greenhouse. This is a collaborative research between FAN/FDC and Tribhuvan University.

9. Himalayan Flora Enterprises (P) Limited, Hattiban

This company was involved in efficient agronomic practices of Cymbidium in collaboration with NARC under PPP model, post harvest handling of cut flowers and efficient propagation technique of several perennials.

DEVELOPMENT:

1. INGOs

Several INGOs were involved in incorporating floriculture as income generating projects in the community. The most successful is Educate the Children. This organization trained and supported poor farmers in Ichungunaryan of Kathamandu and many have become full time flower growers. Similarly, World Vision (Nawalparasi) and Save the Children (Kailali) were also involved in different parts of the country in imparting training in floriculture.

2. **OVOP (FNCCI/GoN)**

One Village One Product (OVOP) is a joint program of FNCCI (Federation of Nepalese Chambers of Commerce and Industry) and (GoN) Government of Nepal under Public Private Partnership program (PPP). Under this scheme, Cymbidium cut flower was selected for Lalitpur district and was launched in 2007. This program helped growers with subsidy in planting materials, green house construction, media, pots etc. This scheme increased the growers to about 300% in three years and the production capacity increased to about 200%.

3. **Floriculture Development Center (FDC)**

This center imparts training not only to the farmers across the country but also to JTA/JT who are posted in important floriculture districts such as Kathmandu, Lalitpur, Chitwan, Makwanpur, Dhading and Kavre. The training focus on crop production and plant protection. In 2017, for the first time it also conducted week long training on landscaping and garden management. The participants were mainly gardeners deputed in public parks of Kathmandu who found this training very fruitful.

4. **Floriculture Association of Nepal (FAN)**

Floriculture Association of Nepal has been conducting various training to its members which has been very effective. Since, last few years FAN has been conducting training with support from PUM Netherlands. This training is being conducted by subject matter specialists who were involved in producing and marketing of flowers in the Netherlands. These training programs are participated by growers and technicians from government sectors. In near future, FAN may need to go beyond its members and reach to flower lovers and prospective flower consumers and make them aware of the best use of flowers.

5. **Department of Agriculture (DOA)**

The agri-business division of DOA co-organizes Annual Chrysanthemum Show during autumn in collaboration with FAN. It also supports the annual Flower Exhibition and Show of FAN held in the spring each year.

CURRENT SITUATION and NEW APPROACH to make floriculture research effective:

What are the major production problems in the industry?

The major issues of floriculture industry are as under:

- (i) Lack of appropriate production and postharvest technology
- (ii) Lack of availability of new varieties and planting materials
- (iii) Lack of effective plant protection measures
- (iv) Lack of desired in-puts and refrigerated facility for cut flowers
- (v) Lack of training and certification system and lack of effective plant quarantine system.
- (vi) New technology to be tested before being used by farmers such as in greenhouse, drip fertigation system etc
- (vii) Lack of our own flowers or ornamental plants; need of introducing new ornamentals from nature or breeding our native ornamentals.

How is the current research approach?

The current approach is not problem based and is rather researcher centered. Research in various crops is scattered and is not wholesome. There is no link between researcher and stakeholders and priority for government funding. It is therefore important to set our priority and focus on integrated research on a crop. For example if carnation; research should be from greenhouse farming, environmental factors, nutrition management, pest and disease, harvesting, packaging and storage, transportation and care at various stakeholders. This will help to build wholesome knowledge base under local condition and will encourage our farmers to get involved in farming or expanding their production base.

Human resource status

There may be around 20 people with at least master degree who are currently involved in floriculture related research, training and extension.

Publication status

The publication of floriculture related research article (in particular production or postharvest technology based) in referred journal is very low. In last 25 years, there are about 40 articles in different national referred journals.

What should be the research approach?

The research approach should be as follows:

- (i) Problem to be identified by growers.
- (ii) Prioritize problem by FAN research sub-committee.

- (iii) Prioritized problem to be communicated to research organization.
- (iv) Research to be communicated and outcome disseminated.

What is current development approach?

- (i) Not getting Subject matter Specialist in the important floriculture area.
- (ii) INGOs working in isolation.

How should be the development approach?

- (i) Subject Matter Specialist in floriculture should be assigned in important floriculture area.
- (ii) JTA/JT assigned in important floriculture nagarpalikas or gaonpalikas should be given regular training in various aspects of floriculture.
- (iii) FAN should be more actively used by government and non government agencies.

CONCLUSION:

Research and development of floriculture in Nepal is still at a very preliminary stage despite the tremendous growth of this sector. However, it is now right time to harness the gift of nature (climatic diversity and plant diversity) by doing effective research. The farmers in this sector are adopting technology and have even introduced soil-less culture in pot culture of ornamental plants. There could be excellent collaboration between private sectors and research organization for betterment of floriculture in Nepal. It is also right time to expand the scope of research in this sector and go beyond production system.

Everest Floriculture A Green House Fiasco in Nepal

Arch. Dipesh Bhattra

On the hindsight Everest Floriculture could have been a GEM, for an impoverished country like Nepal. As an architect in the civil infrastructure of the project I still get the pangs when my path veers into that territory of Nayapati, Sunderijal, on the bank of river Bagmati, an area of more than 150 Ropani and the infrastructure of whopping 50,000 sqm. The mammoth landfill work of the project depleted two small hillocks nearby to raise the site by three meter with an embankment to stop the inundation which did happen in the early stage of work. With and Almost four years of planning designing and Execution made it possible to send the first lot of roses out of the country around 2006 and it continued for few years before its demise around 2010. The ambitious project, enthusiastic investors and the owner and the work itself melted into oblivion in a decade, but the footprint still remains, a big chunk of landmass with the disheveled infrastructure from the Google eye should put every politicians and thinkers of this country to shame.

But why it failed a big question we might all need to answer. May be this country does not need any ambitious project or the entire economy is simply pegged into the unprecedented land value, which makes every investment in the infrastructure redundant. Or we prepare our people for growing roses in mammoth scale outside the country only. Or the bilateral relation of Nepal with the Israel or other nations and the protection of investment by Nepalese entrepreneurs are out of the bounds of Nepalese law enforcement and national agriculture policies.

But Why I am thinking about this and being an architect should I limit my role to development of infrastructure only. But we all in the development of alternative technology should first find the right balance on the priorities of Nepal government policy so as make the investment of any kind feasible in the long run. An alternative approach can always enhance productivity and promote sustainable growth if it is accepted at the larger level of public domain. But again it needs additional skilled technical manpower to support the growth, where the intervention of government by investment, promotion and association with international agencies for technology exchange and support plays a pivotal role.

Everest Floriculture have failed may be because we were not ready for it then or it was not a timely investment as the country was already in a turmoil with the Maoist insurgency. I am not sure if it can revived but it could have been a big starting point for the large scale rose production in Nepal with the seven big green house with the state of art technology embedded in its production system.

Creating the infrastructure in that scale was a big challenge for me as well as the owners of Everest Floriculture starting from the land pulling work. We visited quite a few areas including Chovar before we really settled into that Nayapati site. It is an oblong site flanked by a elevated landmass on the eastern side along the bank of Bagmati river. The actual site was a low land ideal for rice plantation with occasional flooding. The construction of the project of this nature in the low land along the flood plain was quite complicated and as it required the construction of spurs and earthen embankment to divert the water flow.

I am not an economist to elaborate on the details of it's untimely demise, I thought it would be rather wise to talk about how a green house works. For me as I understand the green house makes it possible to control the internal ambience of the infrastructure contained there- in. The irrigation system can be a bit different with the controlled water supply as in the drip irrigation and also the injection of fertilizers can also be channeled through the same piping arrangements. The slope and internal environment of the green house plain makes it possible to create and control the overall management and growth of the plants. The ventilation system of the interior can be very tricky as there might be a requirement for forced ventilation. The roof of the green house absorbs a lot of heat and UV rays, which needs to be regulated to a very large extent; the UV controlled plastic sheets have really revolutionized the way green house functions. And further more proper water management plays a pivotal role in the overall functions of the green house. Places like Kathmandu requires a continuous water supply arrangement through additional storage

system, which can be further augmented through rain water harvesting in addition to deep tube wells. The quality of water needs a proper assessment with the provision of adequate filtrations system. The storm water management can be funneled into the water storage system so as to regulate the irrigation system of the plant.

I am writing the story of an ambitious project after it's demise, and I strongly feel the annual production capacity of Everest Floriculture and the investment made there in and the lost opportunities on the employment generation along with the skilled manpower development are all the missed opportunities for the whole nation. I still wonder if this project can be revived but it should be learning lesson for the agro-investment in Nepal.

And lastly being an architect of the project I can vouch that we have the knowledge and experience to create infrastructures of this kind, but the skills we all entrepreneurs and professionals have should be protected by the government and utilized for the development of agro- business in Nepal.

फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपालको पचिस बर्षे यात्रा सारांश
कार्यक्रम/गतिबिधी तथा सीक्षित उपलब्धी विवरण (आ.ब. २०४९/५० देखि आ.ब. २०७३/०७४ सम्म)

जे.बी. तामाङ्ग
कार्यक्रम संयोजक
फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपाल

तत्कालिन समयमा पुष्प व्यवसाय गरि रहेका तथा गर्न चाहने सौखिनहरु सहित १० जना पुष्प व्यवसायी सदस्यहरु मील्लि पुष्प व्यवसायको समग्र विकास बिस्तार तथा प्रबर्द्धन गर्ने मुख्य उदेश्यका साथ फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपाल (FAN) को वि.सं. २०४९ कार्तिक ३० गते बिधिबत रुपमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय ललितपुरमा दर्ता भई स्थापना भएको रै नाफामुलक नेपाली पुष्प व्यवसायीहरुको एक मात्रा छाता संस्था हो। यस संस्थाले विगत बर्षहरुमा धेरै चुनौतीहरुको सामना गर्दै निरन्तर पुष्प व्यवसायको विकास तथा प्रबर्द्धनको क्षेत्रमा कृयासिल रहयो। विभिन्न काल खण्डमा विभिन्न सरकारी निकायहरु, संघ संस्थाहरूसंग सहकार्य गर्दै पुष्प व्यवसायलाई एक उद्योगको रुपमा स्थापित गराउन निरन्तर कृयासिल रहि आयो। यसैको फलस्वरुप आज पुष्प व्यवसाय पनि एक निर्यातमुखी उद्योगको रुपमा स्थापित भईसकेको छ। यस संस्था स्थापना भए पछि आज २०७४ कार्तिक ३० गते रजत जयन्ती महोत्सव मनाई रहदा यस संस्थाले विगत बर्षहरुमा पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा गरिका कृयाकलापहरु तथा त्यसबाट प्राप्त उपलब्धीहरुलाई समेटी सारसंक्षेप (आ.ब. २०४९/५० देखि आ.ब. २०७३/०७४ सम्म) मा यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। उल्लेखित कार्यक्रम तथा उपलब्धीहरु संस्थाले विगत बर्षहरुमा प्रकाशन गरेको वार्षिक प्रतिवेदनहरुबाट साभार गरिएको छ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

प्रथम आ.ब. ०४९/५०

क्र.सं.	संस्था दर्ता	कार्यक्रम गतिबिधी	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	संस्था दर्ता फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपाल		२०४९ कार्तिक ३० गते		संस्था बिधिबत रुपमा दर्ता भएको। दर्ता नं. : २४४/०४९/५०	जिल्ला प्रशासन कार्यालय ललितपुर।
२	संस्थापक फ्यान कार्यसमिति	को चयन		९ जना	१) राजेन्द्र राई, अध्यक्ष २) शूलोचना शाह, उपाध्यक्ष ३) राजिब प्रधान, सचिब ४) पौरष नन्द बज्रचार्य, कोषाध्यक्ष ५) सुरेश भक्त श्रेष्ठ, का.सदस्य ६) खडगा बिक्रम राई, का.सदस्य ७) त्रिलोक सिंह, का.सदस्य ८) गोपाल कृष्ण देवान, का.सदस्य ९) केदार नाथ पराजुली, का.सदस्य	
३	पुष्प मेला प्रदर्शनी (कृषि उद्यम केन्द्र र फ्यानको संयुक्त आयोजना)		२०५० बैशाख १८ र १९	३० स्टल	कृषि उद्यम केन्द्र र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा भएको कृषि मेलाको पुष्प सम्बन्धि स्टल राखी पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धन गरेको।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

दोस्रो आ.ब. ०५०/५१

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा तथा कार्यक्रमिताको चयन	२०५० फागुन १६	२० जना	वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न तथा श्री सुरेश भक्त श्रेष्ठ अध्यक्ष सहित ९ जना कार्यसमितिको चयन भएको ।	कृषि उद्यम केन्द्र हल, टेकु, काठमाण्डौ
२	सदस्यता शुल्क निर्धारण			a) General Member fee with voting rights: (Nepali citizen) Entrance fee Rs.200 & Annual fee Rs.500 b) Honorary Member with non voting rights: 1) Nepali Citizen Entrance Rs.200 & annual Rs.500 2) Foreign Nation Members fees: \$1000 of equivalent in NC.	
३	कृषि मेलामा सहभागिता	२०५१ बैशाख १-१२	१७ वटा	१७ वटा नर्सरी सहभागिता, चार दिनमा करिब एक लाखको बिक्री	कृषि उद्यम केन्द्रको आयोजना
४	नीति पैरवी			नियमित	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

तेस्रो आ.ब. ०५१/५२

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा				
२	प्रथम पुष्प व्यापार मेला २०५१	२०५१ चैत्र २४-२६	२० नर्सरी	९५०० दर्शकद्वारा मेला अवलोकन भएको, करिब रु.६,५०,००० को कारोबार भएको ।	श्री ५. बडामहारानी ऐरवर्ष राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदाहन
३	तालिम माली तालिम	२०५१ साउन ४ देखि	३० जना	दक्ष माली उत्पादनमा सघाउ पुगेको ।	शाही बनस्पती उद्यान गोदावरी तथा काठमाण्डौका विभिन्न नर्सरीमा संचालन
४	पुष्प व्यवसाय सम्बन्धि एक दिने गोष्ठि	२०५१ भाद्र १६	१९ जना	पुष्प व्यवसायीहरूको समस्या र तिनको निकासणका लागि अनाउनु पर्ने उपायहरू सम्बन्धि सुझाव प्राप्त भएको ।	हरिहर भवन ललितपुर
५	जापानको ओसकामा भएको पुष्प प्रदर्शनीमा सहभागिता	१९९५, अप्रिल ३१-मे. ७ सम्म	२ जना	नेपालको पुष्प प्रबर्द्धन तथा पुष्प निकासीमा सहयोग पुगेको ।	ओसका, जापान
६	फ्लोरिकल्चर मार्केट बुलेटिन प्रकाशन	२०५१	नियमित	२ अंक प्रकाशन भएको ।	
७	FAN Membership Directory of Floriculture Enterprises of Nepal 1994	1994	२०० प्रति	पहिलो पटक मेम्बरसिप डाइरेक्टरी प्रकाशन ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

चौथो आ.ब.०५२/५३

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा	२०५२ जेष्ठ १९		वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	होटेल अर्किड, त्रिपुरेश्वर
२	व्यवसायिक योजना तर्जुमा क) कार्नेशन ख) गुलाब ग) ग्लाडिओलस घ) ट्र्यूबरोज (रजनिगन्ध) ङ) गोदावरी		१ १ १ १ १	कार्नेशन, ग्लाडिओलस, गुलाब, रजनिगन्ध तथा गोदावरी फूलको व्यवसायिक खेती गर्न चाहनेहरूका लागि मार्ग दर्शनमा सघाउ ।	व्यवसायिक रूपमा उत्पादन तथा बिक्री हुन सक्ने कट फ्लावर फूलको छनौट गरी व्यवसायिक योजना निर्माण ।
३	तालिम पुष्प सजावट तालिम	१९९५ नोभेम्बर ६-१२	१५ जना	कट फूलाव खुद्रा पसल गर्न चाहनेहरूका लागि क्षमता अभिवृद्धि भएको ।	कृषि उद्यम केन्द्र, टेकु, काठमाण्डौ
४	पुष्प व्यवसाय परामर्श गोष्ठि	२०५२ मंसिर ५-६		पुष्प व्यवसाय सम्बन्धि नीतिगत संरचना जस्तै प्रशोधन, बजार, आयात निर्यात विषयमा समस्या पहिचान र निराकरणको उपायहरू र कार्यन्वयनका बारेमा विचार आदान प्रदान भएको ।	
५	ग्लाडिओलस फूलको उत्पादक तथा व्यापारीहरू बिच अन्तर्क्रिया	२०५३ जेष्ठ ३२ र आषाढ ३०	२ पटक		
६	ग्लाडिओलस फूलको परिक्षण उत्पादन	१९९६ जनवरी १५ देखि बर्ष भरि	४ क्षेत्र	जम्मा ४८,१०० वटा ग्लाडिओलस फूलको बल्ब परिक्षण उत्पादन लागि स्टाण्डर्ड नर्सरी, बाँसबारी-६,८००, शवनम श्रेष्ठ गोदवारी- १४,९४०, टि सिडस एण्ड फूलावर्स बैरेनी-१२,७५० र जाजर नर्सरी हेटीडामा-१३,६०० ग्लाडिओलस बल्ब रोपी ग्लाडिओलस फूलको परिक्षण उत्पादन गरिएको ।	बाँसबारी, गोदावरी, हेटीडा र नौबीसेमा परिक्षण उत्पादन सफल भएको र भौगोलिक बातावरण अनुसार ठाउँको छनौट गरी बाह्र महिना फूल उत्पादन गर्न सकिने
७	कट फूलावर खुद्रा बिक्री केन्द्र स्थापना वामेन ईन फ्लोरिकल्चर	२०५२ चैत्र २२ गते	१	फूल बिरुवाको बिक्री बितरण तथा व्यापार प्रबर्द्धनका लागि वामेन ईन फ्लोरिकल्चर नामक कट फूलापर सोरुमको रूपको स्थापना र संचालन भएको ।	कमलपोखी, काठमाण्डौ
८	क) फूल तथा फूलका बेर्ना निकासी प्रबर्द्धन गोष्ठि	२०५३ बैशाख १८ गते	१५ जना		बिराटनगर
९	ख) कृषि मेलामा सहभागिता (नेपालगंज)	सम १९९६ फेब्रुवरी ८-१२		पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धनमा सघाउ पुगेको ।	कृषि मन्त्रालको आयोजनामा नेपालगंज संचालन भएको
	अध्ययन भ्रमण : पूर्व क्षेत्र	२०५३ बैशाख १७ देखि २१ सम्म	१६ नर्सरी	पूर्वाञ्चलमा ट्रिपिकल प्लान्ट, बल्बहरू र कट फूलावरको व्यावसायिक उत्पादन संभाव्यता अध्ययन गरिएको ।	ईटहरी, धरान, बिराटनगर, भद्रापा र काँकारभित्ता
१०	प्यान बुलेटिन प्रकाशन		४ पटक		

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

पाँचौं आ.ब. ०५३/५४

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा	२०५३ श्रावण १८	२२ जना	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	होटेल अर्किड, त्रिपुरेश्वर
२	गोष्ठि आयोजना क) पुष्प व्यवसायको विकास, बिस्तार तथा प्रबर्द्धनका लागि कार्यक्रम निर्माण गोष्ठि	१८ जुलाई, १९९६	२० जना	कट फूलावर र पट फूलावरको उत्पादन नेपाल मै गर्ने गरि कार्यक्रम अधि बढाउने, पुष्प व्यवसायलाई हिल हुने खालको नीति नियमहरुबारे सम्बन्धित निकायसंग सम्पर्क राख्ने, फूल बिरुवाको बजार व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने, पुष्प व्यवसाय सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि हुने खालका कार्यक्रमहरु गर्ने सुझाबहरु प्राप्त भएको ।	कृषि विभाग, वनस्पती विभाग, व्यापार प्रबर्द्धन केन्द्र, बाणिज्य विभाग, FAO, AEC र बिभिन्न नर्सरी व्यवसायीहरुको सहभागिता रहेको ।
३	पुष्प सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम निर्माण गरी नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारण	२०५३	१२ वटा	फूल बिरुवा सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धिका लागि १२ वटा कार्यक्रम निर्माण गरि नेपाल टेलिभिजनबाट हेरेक सोमबार बिहान प्रसारण भएको ।	नेपाल टेलिभिजनको सहयोगमा कार्यक्रम निर्माण तथा प्रसारण
४	गुलाब फूल खेती परिक्षण उत्पादन	२०५३ माघ	४ क्षेत्र	गुलाबको २,५०० बिरुवाहरु बिभिन्न ठाऊमा रोपी परिक्षण उत्पादन सफल भएको ।	गोदवारी, हेटौडा, नैकाब, बैरनी र जनकपुर
५	गुलाब खेती अध्ययन अवलोकन भ्रमण		१	गुलाब खेती प्रविधीको स्थलगत अध्ययन	भारतको पुने क्षेत्र
६	पुष्प व्यापार मेला - दोस्रो पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला २०५३	२०५३ चैत्र २२-२४ गते	२९ नर्सरी	१३ हजार दर्शकबाट प्रत्यक्ष अवलोकन, रु.१० लाख भन्दा बढिको कारोबार भएको ।	श्री ५ बडामहाराणी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देबी शाहबाट समुदधाटन
७	- फोरा दरवार मेला (२०५३ चैत्र १ र १०)	१९९७ मार्च २२-२३	११ नर्सरी	अमेरीका स्वतन्त्र दिवसको उपलक्ष्यमा फोरा दरवार काठमाण्डौले आयोजना गरेको फोरा दरवार मेलामा सहभागिता,	फोरा दरवार, काठमाण्डौ
८	Talk Program on Flower Seed	सन १९९७ फेब्रुवरी ९	१७	Flower Seed Technology को बिषयमा पुष्प व्यवसायीहरुलाई जानकारी गराइएको	
९	माली तालिम	२०५४ जेष्ठ ४-११	३० जना	पुष्प व्यवसाय अन्तर्गत गाडेन व्यवस्थापन तथा फूल बिरुवा उत्पादन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि माली तालिम संचालन भएको । ३० जना लाभान्वित भएको ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षित विवरण

हैटौँ आ.ब.०५४/५५

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा	२०५४ जेष्ठ ६	४२ जना	फ्यानको वार्षिक साधारण सभा तथा कार्यकारिणी समितिको निर्वाचन सम्पन्न । पुःन सुरेश भक्त श्रेष्ठ अध्यक्ष सहितको ९ सदस्यिय कार्यकारी समितिको चयन भएको ।	
२	फार्मर टु फार्मर कार्यक्रम	२०५५		मिसीसिपी यूनिभर्सिटी अमेरिकाबाट आउनु भएका Dr. Harkees ले नेपालका विभिन्न ठाउमा संचालित पुष्प व्यवसायीहरु कहाँ स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरि फूलको बजार व्यवस्थापन तथा रोग किरा नियन्त्रणको बिषयमा आवश्यक जानकारी गराउनुका साथै बिस्तृत प्रतिवेदन तयारी गरी प्यानमा उपलब्ध गराएको ।	छस्चयअप क्षलतभचलबतष्यलर्बा को सहयोग
३	पुष्प व्यापार मेला क) तेस्रो पुष्प व्यापार मेला/बसन्त पुष्प व्यापार मेला (भृकुटिमण्डप) ख) गोदावरी पुष्प प्रदर्शनी २०५४ ग) सरद पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला	२०५४ चैत्र २८-३१ गते २०५४ कार्तिक २०५४ कार्तिक ७-१२ गते	३३ स्टल ४ १६ नर्सरी	८ हजार दर्शकबाट अवलोकन, रु.७ लाखको कारोबार बनस्पती विभागको आयोजनामा शाहि बन्स्पती उद्यान गोदावरीमा सम्पन्न भएको मेलामा सहभागिता ५० हजार दर्शकबाट मेला अवलोकन भएको	श्री ५ बडामहारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदघाटन जाउलाखेल खेल मैदान
४	पुष्प शोक बजार संभाव्यता अध्ययन	?	?	पुष्प शोक बजार संभाव्यता अध्ययनका लागि Winrock International USA बाट आएको विशेषज्ञसंगको बैठकको राय तथा निजहरूले स्थलगत अध्ययन गरी नेपालमा पुष्प शोक बजार खोल्नु ज्यादै नै सान्दभिक र उचित समय रहेको सुभाब सहित अध्ययन प्रतिवेदन प्यानलाई उपलब्ध गराएको ।	काठमाण्डौ
५	निकासी प्रबर्द्धन गोष्ठि तथा कार्याशाला	२०५५ बैशाख १४ गते	?	बाणिज्य मन्त्रालयबाट फूल बिस्वा निकासी प्रबर्द्धनका लागि सहयोग पुःयाउन, स्वीकृत परियोजनालाई प्रभावकारी संचालन गर्नका लागि विभिन्न संघ संस्था तथा सरोकारवाला पुष्प व्यवसायीहरूसंग अन्तकृया भएको ।	काठमाण्डौ
६	तालिम क) नर्सरी व्यवस्थापन	२०५५ बैशाख ६-११ गते	१४ जना	Winrock International USA बाट दुई जना प्रशिक्षक भिकाई भाषा, सुनसरी, सप्तरी, जनकपुर चितवन लगायत काठमाण्डौँ उपत्यका भित्रको १४ जनालाई नर्सरी व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिएको ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

सातौं आ.ब.०५५/५६

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा	२०५५ श्रावण ८ गते	३०	वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न ।	
२	पुष्प शोक बजार स्थापना र संचालन	२०५५ भाद्र १५ गते	१ वटा	पुष्पको खरिद बिक्रीका लागि पुष्प शोक बजार स्थापना भई संचालनमा आएको ।	शापाथली, काठमाण्डौ
३	पुष्प प्रदर्शनी मेला : क) चौथो पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला/बसन्त पुष्प मेला ख) पोखरा पुष्प प्रदर्शनी	२०५५ चैत्र २५-२८ गते		११ हजार दर्शकबाट मेला अवलोकन भएको, ३० वर्ष देखि निरन्तर रुपमा पुष्प व्यवसायमा समर्पित तरीभाई नर्सरी लाजिम्पाट र कपाली नर्सरी मेतेदेबीलाई कदरपत्रद्वारा सम्मान गरिएको । काठमाण्डौ भ्यालि भित्रमात्र सिमित रहे जस्तो रहेको पुष्प व्यवसायलाई देशका अन्य शहरहरूमा पनि यसको प्रवर्द्धन गरि कारोबार विस्तार गर्ने उदेश्य अनुरुप कृषि उद्यम केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा कास्की पोखरामा पुष्प व्यवसायको प्रदर्शनीको आयोजना गरिएको ।	श्री ५ बडामहारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देबी शाहबाट समुदघाटन श्री ५ अधिराजकुमार नीराजन बिक्रम शाहको पनि उपस्थिती पोखरा उद्योग बाणिज्य संघ र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा संचालन भएको ।
४	गोदावारी टिब्लूकल्चर विरुवाको परिक्षण उत्पादन	२०५५ मंसिर ३-५ गते	४ क्षेत्र	कृषि उद्यम केन्द्रको सहयोगमा २५,००० गोदावारी फूलको विरुवाको काठमाण्डौ लगायत चितवन, पोखरा, धरान आदि ठाऊमा सफल परिक्षण उत्पादन भएको ।	काठमाण्डौ, चितवा, धरान र महेन्द्रनगर
५	ग्लाडिओलस निकासी उत्पादन योजना	२०५५		श्री ५ को सरकार बाणिज्य मन्त्रालय, निर्यात प्रवर्द्धन समितिको सहयोगमा पुष्प व्यवसायीहरूको उत्पादनलाई बिदेशमा निकासी गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने उदेश्य अनुरुप ग्लाडिओलस निकासी उत्पादन योजना निर्माण भएको ।	
६	तालिम ग्लाडिओलस निकासी प्रकृया प्रशिक्षण	२०५५ माघ ११-१२ गते	१८ जना	ग्लाडिओलस फूलको उत्पादन देखि निकासीसम्मका प्रकृयाहरूका बारेमा आवश्यक प्रशिक्षण गराईएको ।	कृषि उद्यम केन्द्र
७	एग्रोटिक चन्डीगाढ, ईण्डियामा सहभागिता	डिसेम्बर २-५, १९९९	१	संस्थाका अध्यक्ष श्री सुरेश भक्त श्रेष्ठले भाग लिनु भएको उक्त मेलामा नेपालको पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार गर्नुका साथै केहि पुष्प फार्महरू अबलोकन भ्रमण तथा आपसी हितका विषयमा बार्ता तथा अनुभव आदान प्रदान गरि पुष्प व्यवसायीक बिकासमा योगदान पुऱ्याएको ।	SECCI

८	पोखरा मार्केट सर्भे स्टडी	?	पोखरामा संचालन भएको पुष्प मेला प्रदर्शनीको मध्यमबाट जनमानसमा पुग्न गएको पुष्प प्रतिको अभिरुची र बजार प्रबर्द्धन का कारण स्थानिय स्तरमा संभाव्य पुष्पको बजार संचालन गर्न के गर्न सकिन्छ भनि अध्ययन भएकोमा तत्कालै एउटा फूलावर सप खोल्न सकिने देखिएको ।
९	निकासी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	१४ जना	फूल बिरुवालाई निकासी प्रबर्द्धन गर्ने उदेश्यले भारतीय एवं अमेरिकी प्राबिधीक सहयोगमा निकासी प्रबर्द्धन सम्बन्धि ३ पटक तालिम संचालन भएको ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

आठौँ आ.ब.०५६/५७

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिबिधी	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा	२०५६ श्रावण ३० गते	४१ जना	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	ने.बा.उ.महासंघ,टेकु
२	पाँचौ पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला (भृकुटिमण्डप, काठमाण्डौं) पोखरा पुष्प व्यापार मेला	२०५७ बैशाख १६-१९ गते	३२ स्टल	११ हजार पाँच सय दर्शकद्वारा मेला अवलोकन भएको ।	श्री ५ बडामहारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदघाटन
३	गुलाब उत्पादन कार्यक्रम	२०५६	१	कृषि उद्यम केन्द्रको सहयोगमा नैकाब, काठमाण्डौंमा गुलाब उत्पादनका लागि अम्बर नर्सरीलाई सहयोग	नैकाब, काठमाण्डौं
४	पोखरा खुद्रा पसल बिक्री केन्द्र स्थापना		१	बसन्त नर्सरीलाई कट फूलावर खुद्रा पसल स्थापनामा सहयोग	चिप्लेडुङ्गा, पोखरा
५	गुलाब उत्पादन तालिम	२०५६ चैत्र १५-१८ गते	३२	गुलाब फूलको उत्पादन तथा बजारिकरण सम्बन्धि ३२ जना प्रशिक्षित भएको ।	
६	फ्यान बुलेटिन प्रकाशन		६ अंक	फ्यानले गरेका गतिबिधी तथा उपलब्धीहरू र पुष्प सम्बन्धि प्रबिधीहरू समेटी जानकारीमुलक तथा सुचनामुलक फ्यान बुलेटिन प्रकाशन भएको ।	
७	कट फूलावर बजार अध्ययन			काठमाण्डौं	
८	सहभागिता क) नेपाल ट्रेड व्यापार मेला ख) हिमालयन एक्सपो		१ १		
९	पुष्प थोक बजार संचालन	नियमित			

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

नअौ आ.ब.०५७/५८

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न तथा कार्यसमितिको निर्वाचन	२०५७ श्रावण १९		वार्षिक साधारण सभा तथा नयाँ कार्यकारीणी समितिको निर्वाचन सम्पन्न, अनुप राई कार्यकारी अध्यक्षमा निर्वाचित	
२	प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय फ्लोरिकल्चर व्यापार मेला (भृकुटीमण्डप प्रदर्शनी हल, काठमाण्डौ)	२०५८ बैशाख १४-१७	४९ स्टल	१५ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, रु.१० लाख भन्दा बढिको कारोबार, भारत जर्मनी हल्यैण्डको पुष्प प्रोडक्टको प्रदर्शनी भएको ।	श्री ५ बडामहारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदधाटन
४	तिहार पुष्प व्यापार मेला (भृकुटीमण्डप प्रदर्शनी हल, काठमाण्डौ) गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०५७ धरान पुष्प मेला	२०५७ कार्तिक ४-६ २०५७ कार्तिक २०५७ २०५७ पोष १०-२३	३४ नर्सरी	३५० जातको फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धन भएको । शाहि बनस्पति उद्यान रिनङ्ग सिल्ड को चौथो संस्करण गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी बनस्पती विभाग र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा सम्पन्न भएको । धरान नगरपालिका र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा सम्पन्न	शाहि बनस्पति उद्यान गोदावरी धरान भानुचोक
	बुटवाल मेला सहभागिता	२०५७ मंसिर १६-२६		बुटवल उद्योग बाणिज्य संघको आयोजनामा भएको मेलामा फ्यानको सहभागिता रहेको तथा पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार भएको ।	बुटवाल, नेपाल
	नेपाल बिजिनेस एक्सपो सहभागिता		६ नर्सरी	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको आयोजनामा भएको नेपाल बिजिनेस एक्सपोमा ६ वटा नर्सरीको सहभागिता रहेको । फूल बिरुवा सहित नमुना बगैचा निर्माण गरि पुष्पको प्रबर्द्धन गरिएको ।	भृकुटीमण्डप, काठमाण्डौ
५	हरियाली कार्यक्रम संचालन (Greenery Program)			नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको कार्यलाय परिसर तथा शहिद शुक्र मिलन मार्गको किनारामा बुक्षरोपन गरीएको । बगैचा निर्माण कार्यमा एभरग्रीन नर्सरी र ग्रीनल्याण्ड नर्सरीले कार्य गरेको थियो ।	टेकु काठमाण्डौ

६	Symposium on "Prospective of Floriculture Business in Nepal"			पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प व्यापार मेलाको आयोजनकै अवसरमा नेपालमा पुष्प व्यवसायको विकास तथा निकासी प्रबर्द्धन गर्नको लागि एक कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । उक्त कार्यशालामा विभिन्न कार्यपत्रहरू प्रस्तुत भएको थियो । भारतीय राष्ट्रिय हर्टिकल्चर विभागका डा. यस यस सिन्धु, पुसा ईन्टीच्युटका निर्देशक डा. यम. एल. चौधरी, फ्लोरिकल्चर टुडेका सम्पादक श्री यस. जफर नेक्वी, सिक्किमको कार्यकारी प्रमुख श्री के. सी. प्रधान, बिश्व बिख्यात बौचाबिद डा. दक्षिणी, कृषि उद्यम केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा. देब भक्त शाक्य तथा फ्यानका सल्लाहकार राजब प्रधानले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।	Vene: Hotel Soltee Kathmandu
७	शोक सभाको आयोजना			स्वर्गिक श्री ५ बडामहारानी ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी देवी शाह सरकारका असीम निगाहमा हुर्कन पाएको यस संस्थाका सदस्यहरूले अत्यन्तै शोकाकुल भई श्रद्धा अर्पण गर्न मौसुफको १३ औं दिनको पुण्य तिथीमा शोक सभाको आयोजना गरेको । मौसुफ सरकारको सधै सवारी हुने स्थान भृकुटिमण्डपबाट चाली शुरु भई सहिद गेट, जुद्ध सडक, महाकाल, असन हुँदै दरवार मार्गको महेंद्र शालिकमा पुगि पुष्पार्पण, मालार्पण र २ मिनेट मौन धारण गरि शोक सभा बिसर्जन भएको थियो । फ्यानले आयोजना गरेको शोक पुस्तकामा ७५ जना श्रद्धालुहरूले हस्ताक्षर गरेका थिए ।	
८	फ्लोरिकल्चर टुडे			ईपिडियबाट प्रकाशन हुने पिचिअगातिगचभ त्यमबथ मा नेपालको पुष्प व्यवसाय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प मेलाबारे विशेषाङ्क प्रकाशन भएको ।	
९	पुष्प शोक बजार संचालन		नियमित		

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षिप्त विवरण

दर्शौ आ.ब.०५८/५९

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०५८.६.१ गते		बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	
२	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०५८	२०५८ कार्तिक २४-२६ गते	१० नर्सरी	शाहि वनस्पति उद्यान गिनङ्ग सिल्डको पाँचौ सस्करण गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी वनस्पती विभाग र पर्यायको संयुक्त आयोजनामा सम्पन्न भएको ।	शाहि वनस्पति उद्यान गोदावरी
३	FAN Membership Directory of Floriculture Enterprises of Nepal Update 2002		५०० प्रति	५०० प्रति मेम्बरसिप डाइरेक्टरी अपडेट गरि प्रकाशन भएको ।	
४	Cut flower Postharvest Talk Program	२०५८ फागुन २ गते		डा. उमेद कुमार पुन ज्यूले टक प्रोग्राममा सहभागी व्यवसायीहरूलाई कट फ्लावर पोष्ट हार्भेष्ट सम्बन्धि एक दिने प्रशिक्षण गराउनु भएको थियो ।	
५	पुष्प थोक बजार सुदृढिकरण	२०५८ मंसिर १५ गते	२२ जना	पुष्प थोक बजारलाई अभ्न्न व्यवस्थित गर्न आबश्यक राय सुझाव प्राप्त भएको ।	
६	सिजनल फूलका उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०५८ चैत्र ४-९ गते	३० जना	यस तालिममा मौसमी फूल बिरुवा उत्पादन तथा व्यवस्थापन, भर्मि कम्पोष्ट बनाउने बिधी, ई.एम. प्रबिधीको प्रयोग आदि बिषयमा ३० जना सहभागीहरू प्रशिक्षित भएको ।	काठमाण्डौ
७	International Orchid Seminar मा सहभागिता		१	भुटानमा भएको International Orchid Seminar मा फ्यानबाट धिरेन्द्र सितिलिङ्गलाई सिफारिस गरी भाग लिन पठाएको थियो । सो सेमीनरले आ.ब. ०५९/६० मा नेपालमा अर्किड सो गर्ने निर्णय गरेको ।	भुटान
८	Tuberose Filed Survey		१	वामेन ईन फ्लोरिकल्चरले चितवनमा लगाएको व्यवसायीक रजनिगन्ध खेतीको स्थलगत अध्ययन गर्न श्री कुबेर जंग मल्ल, अध्यक्ष अनुप राई र कृषि उद्यम केन्द्रको संलग्नतामा रहेको थियो ।	चितवन
९	बिधान संसोधन			संस्थाको बिधान २०४९ को केहि दफा र उपदफाहरू समय सापेक्ष संसोधन गर्नु पर्ने देखिएकोले बिधान संसोधन भएको ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

एघारौं आ.ब.०५९/६०

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधी	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा	२०५९ मंसिर १३		फ्यानको वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न भएको । आ.ब.२०५८/५९ वार्षिक प्राप्ती प्रतिवेदन तथा खर्च विवरण अनुमोदन । आ.ब.२०५९/६० को अनुमानित कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत भएको ।	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको हल टेकु, काठमाण्डौं
२	कृषि केला २००२ मा सहभागिता	२०५९ असोज २-६	२५	कृषि उद्यम केन्द्र र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा बिरेन्द्र अन्तर्राष्ट्रिय सभागृह, नयाँ बानेश्वरमा भएको कृषि मेलाका ४० हजार दर्शकले अवलोकन गरेको ।	बिरेन्द्र अन्तर्राष्ट्रिय सभागृह, बानेश्वर, काठमाण्डौं
३	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०५९	२०५९ कार्तिक १४-१७	५ नर्सरी	शाहि वनस्पति उद्यान रिनङ्ग सिन्डको छैटौं स्मरण गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी बनस्पती विभाग र फ्यानको संयुक्त आयोजनामा सम्पन्न भएको ।	
४	छैटौं पुष्प व्यापार मेला २०५९	२०५९ चैत्र २५-२९	५० स्टल	६ हजार भिजिट, रु.७,२५,००० को कारोबार, पुष्प क्षेत्रमा विशेष योगदान गरे वापत विशेष सम्मान पुरस्कार श्री सुरेश भक्त श्रेष्ठ लाई प्रदान गरेको ।	श्री ५ बडामहाराणी कोमल राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदघाटन
५	Workshop on "An Insight into Floriculture Scenerio of Nepal"	२०५९ असोज ४ गते	४६ जना सहभागी	अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र, नयाँ बानेश्वरमा भएको गोष्ठिमा नेपाल सरकारका उच्च पदास्थ कर्मचारीहरु, ईभ्रायली राजदुत, पुष्प व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिहरुको उपस्थिती रहेको थियो । उक्त कार्यशाला/गोष्ठिमा पुष्प व्यवसायलाई निर्यातमुखी बनाउन सरकारले बनाउनु पर्ने नीति नियामहरु, व्यवसायिक कर्तव्यहरु तथा फ्यानका कर्तव्यहरु उपर छलफल भएको थियो । सो अवसरमा तीन वटा कार्यपत्र प्रस्तुत भएको थियो । सो गोष्ठिको निष्कर्ष संहितको प्रतिवेदन प्रकाशन भएको ।	
६	मौसमी फूल उत्पादन तथा व्यवस्थापन रिफ्रेसमेन्ट तालिम	२०६९ असोज ५ गते	३२ जना	अधिल्लो बर्ष मौसमी फूल व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम लिएको व्यक्तिहरुलाई पुन एक दिने रिफ्रेसमेन्ट तालिम प्रदान गरिएको ।	काठमाण्डौं
७	पुष्प निर्यात प्रबर्द्धन आधारभुत तालिम	२०५९ फागुन ३० र चैत्र ६ र ७ गते	३० जना	पुष्पको निर्यात प्रबर्द्धनका लागि गरिनु पर्ने सरकारी प्रकृया तथा बिधीहरु तथा प्रबर्द्धनका उपयहरुबारे ३० जना सहभागीहरु प्रशिक्षीत भएको ।	काठमाण्डौं

८	कट फुलावर उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम (जर्बोरा र ग्लाडिओलस)	२०६० जेष्ठ ३-८ गते	२३ जना	धरान सुनसरीका पुष्प व्यवसायी तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई ग्लाडिओलस र जर्बोरा फूल उत्पादन प्रविधीबारे तालिम प्रदान गरिएको ।	धरान, सुनसरी
९	कट फुलावर उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम (सुगन्धराज र ग्लाडिओलस)	२०६० जेष्ठ १७-२०	२९ जना	चितवनका पुष्प व्यवसायी तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई ग्लाडिओलस र सुगन्धराज फूल उत्पादन प्रविधीबारे तालिम प्रदान गरिएको ।	नारायाणगढ चितवन
१०	जर्बोरा फूलको मद्दर प्लान्ट खरिद तथा बितरण			जर्बोरा फूलको परिक्षण उत्पादन कार्यका लागि तीन सदस्यीय समिति गठन:- शेखर बिष्टको संयोजकत्वमा श्रीधर कार्की र सुरेश भक्त श्रेष्ठ	
११	1 st Asian Orchid Show मा सहभागिता		८ नर्सरी	पहिलो पटक अर्किडको प्रदर्शनी पोखरामा सम्पन्न भएको, २० हजार दर्शकले अवलोकन गरेको ।	पोखरा
१२	अर्थ मन्त्री संग भेट बार्ता	२०६० अषाढ ५		प्यान कार्यकारी सदस्यहरूको ५ सदस्यीय टोलीले अर्थमन्त्री प्रकाश चन्द्र लोहनीसंग पुष्पको समसामयिक बिषयमा छलफल गरी आवश्यक बजेट व्यवस्थापनको अनुरोध भएको ।	
१३	भन्सार अधिकृतसंग भेटघाट	२०६० अषाढ १२		भन्सार विभाग काठमाण्डौका महानिदेशकसंग प्यानका पदाधिकारीहरूले पुष्पको आयात नियातमा भएको समस्य तथा आवश्यक नियात प्रबर्द्धनमा सघाउ सम्बन्धमा छलफल भएको ।	
१४	पुष्प थोक बजार संचालन			नियमित	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

बाह्रौं आ.ब.०६०/६१

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा तथा कार्यकारी समितिको निर्वाचन	२०६० भाद्र १७ गते	४१ जना	प्यानको बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न भएको । आ.ब.२०५९/६० बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन तथा खर्च विवरण अनुमोदन । आ.ब.२०६०/०६१ को अनुमानित कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत भएको । मिनर्वा बिष्ट अध्यक्षमा निर्वाचित	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको हल टेकु, काठमाण्डौ
२	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६०	२०६० कार्तिक १४-१७ गते	१० नर्सरी	वनस्पति विभागको आयोजना र प्यानको सहकार्यमा गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न भएको ।	बनस्पती विभाग थापाथली
३	सातौं पुष्प व्यापार मेला २०६० (भृकुटिमण्डप)	२०६० फागुन २९ देखि चैत्र २ सम्म	५० स्टल	१७ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन भएको ।	श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदघाटन

४	तालिम संचालन क) गोदावरी फूलको उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम ख) मौसमी फूल बिरुवा उत्पादन तथा व्यवस्थापन, पुष्प सजावट तालिम ग) नर्सरी व्यवस्थापन तालिम घ) कट फूलावर उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०६० कार्तिक २६-२८ गते २०६० माघ २१ देखि फागुन १० सम्म २०६० चैत्र ११-१४ २०६१ बैशाख १७-२३ गते	२३ जना ३१ जना १० जना ३५	गोदावरी फूलको उत्पादन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि आधारभुत ज्ञान प्राप्त गर्न सफल । चितवनका पुष्प व्यवसायी तथा अन्य ईच्छुक व्यक्तिहरु सहित जम्मा ३१ जना सहभागी रहेको उक्त तालिममा मौसमी फूल बिरुवा उत्पादन गर्ने बिधी, बजारीकरण तथा पुष्प सजावट सम्बन्धि तालिम प्रदान । काठमाण्डौ बिजिनेस एण्ड प्रोफेशनल वमेनसंगको सहकार्यमा थानकोटमा १० जना महिला समुहहरुलाई नर्सरी व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम प्रदान निर्यात प्रबर्द्धन समितिको आर्थिक सहयोगमा चितवनका ३५ जना व्यक्तिहरुलाई गुलाब, ग्लाडिओलस कट फूलावर उत्पादन तथा व्यवस्थापन, बल्बको संरक्षण, रोग किराको पहिचान तथा रोकथामका उपयहरुबारे प्रशिक्षीत गराएको । अधिल्लो बर्षका कार्यक्रम अनुसार जखेराको मदन प्लान्ट जम्मा १९२५ बोट हल्याण्डबाट भिक्राई बागमती नर्सरी कोटेश्वर तथा सागरमाथा बायोटेक, काठमाण्डौमा परिक्षण उत्पादन गरिएको र सो परिक्षण उत्पादन सफल भएको । बर्ष भरि बिभिन्न संघ संस्थाहरुले आयोजना गरेको सभा गोपिठ, कार्यशाला, बैठकहरुमा प्यानको सहभागिता रहेको । नियमात	कुमारी पम्नाजोल, वनस्पती उद्यान गोदावरी नारायणगढ, चितवन थानकोट, काठमाण्डौ बछौली, चितवन
५	जर्बेरा फूलको परिक्षण उत्पादन		२ क्षेत्र		
६	सभा गोपिठ, कार्यशाला, छलफलमा प्यानको सहभागिता				
७	पुष्प थो बजार संचालन				

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षिप्त बिबरण

तेह्रौँ आ.ब.०६१/६२

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिबिधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा	२०६१ असोज ७ गते	४२ जना	आ.ब.२०६०/६१ मा भए गरेका कार्यक्रमको अनुमोदन, आ.ब.०६१/६२ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत ।	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको मिटिङ्ग हल, टेकु काठमाण्डौ
२	आठौ पुष्प व्यापार मेला २०६१ (भृकुटिपण्डप)	२०६१ चैत्र ४-८ गते	५० स्टल	१७,५०० दर्शकहरुबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, पुष्पको व्यापक प्रचार प्रसार र प्रबर्द्धन भएको ।	श्री ५ युवराज्ञी हिमानी राज्यलक्ष्मी देवी शाहबाट समुदधाटन
३	कृषि मेला २००४ (बिरेन्द्र अन्तराष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र, बानेश्वर)	२०६१ मंसिर १०-१४ गते	३२ स्टल	४५० भन्दा बढि प्रकारका फूल बिरुवाहरुको प्रदर्शनी भएको ।	श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट समुदधाटन

४	गोदावरी फूलको २०६१ तालिम	२०६१ कार्तिक	३० दिन	वनस्पति विभागको आयोजना र प्यानको सहकार्यमा गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न भएको । माईती नेपालले विपन्न बर्ग, बिभिन्न कारणबाट अपहेलित तथा बेचिन पुगेको नेपाली चेहिहरूलाई उद्धार गरी ल्याएका मध्ये १० जना महिलाहरूलाई एक महिनासम्म पुष्प व्यवसायको बिभिन्न रोजगारयुलक क्षेत्र, नर्सरी, कट फुलावर तथा पुष्प सजावट सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्नुका साथै तालिम लिई सके पछि बिभिन्न नर्सरी तथा पसलहरूमा रोजगारी समेत उपलब्ध गराएको ।	वनस्पती विभाग थापाथली काठमाण्डौ
५	क) गार्डेन, नर्सरी व्यवस्थापन, कट फुलावर उत्पादन तथा पुष्प सजावट तालिम ख) बुक बनाउने तालिम (पुष्प सजावट)	२०६१ असोज १ देखि कार्तिक २ गतेसम्म २०६१ चैत्र ५-९ गते	२० जना	भारतमा भैरहेको पुष्प व्यवसायको विकास र नयाँ नयाँ प्रविधीको जानकारी हासिल गर्ने, पुष्पको निर्यात प्रबर्द्धन गर्न, दुई देशका पुष्प उद्यमी व्यवसायीहरू बिच जनसम्पर्क स्थापना गर्न सघाउ पुगेको । सोहि अवसरमा नेपाल र भारतका पुष्प व्यवसायको विकास तथा प्रबर्द्धनका लागि FAN/Government of Karnataaka Department of Horticulture & District Horticulture Society & Woment in Small Enterprise बिच संयुक्त सहकार्य गर्ने सम्बन्धमा सम्झौता भएको ।	काठमाण्डौ
६	बैङ्गलोर पुष्प प्रदर्शनी अवलोकन भ्रमण	२०६१ माघ १० गते	१४ जना	निर्यात प्रबर्द्धन समितिको सहयोगमा ५ दिने पुष्प सजावट तालिम संचालन भएको ।	निर्यात प्रबर्द्धन समितिको सहयोगमा भारतको बैङ्गलोर भ्रमण
७	गोष्ठिको आयोजना	२०६२ बैशाख २३ गते	१	प्यानको दिर्घकालिन रणनीतिक योजना निर्माणका लागि लोटस बिजपोर्टका प्राबिधीक सहयोगमा ५ बर्षे रणनीतिक योजना निर्माण भएको ।	
८	सम्मान तथा कदरपत्र			संस्थाका अध्यक्ष श्रीमती मिनर्वा बिष्टलाई पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा विशेष योगदान गरे वापत श्री ५ बडामहाराजधिंराज बाट गोर्खा दक्षिण बाहु चौथोबाट बिभुषित भएको ।	
९	सभा गोष्ठि, कार्यशाला, छलफलमा प्यानको सहभागिता			बर्षे भरि बिभिन्न संघ संस्थाहरूले आयोजना गरेको सभा गोष्ठि, कार्यशाला, बैठकहरूमा प्यानको सहभागिता रहेको	
१०	पुष्प थोक बाजार संचालन			नियमित	

प्राथमिक तथा उपलब्धता साक्षात्कार
चौधौ आ.ब.०६२/६३

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा	२०६२ असोज ५ गते	५१ जना	आ.ब.२०६१/६२ मा भए गोरका कार्यक्रमको अनुमोदन, आ.ब.०६२/६३ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत।	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको मिटिङ्ग हल, टेकु, काठमाण्डौ
२	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी	२०६२ कार्तिक ११-१३ गते		वनस्पति विभागको आयोजना र फ्यानको सहकार्यमा गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न भएको।	शाही बनस्पती उद्यान, गोदावरी, ललितपुर
३	नऔं पुष्प व्यापार मेला २०६२ (भुकुटिमण्डप)	२०६२ चैत्र ११-१५ गते	५८ स्टल	१५ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ३५ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गर्ने श्री शिव नर्सरीलाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको।	ने.उ.बा. महासंघका अध्यक्ष चण्डिराज ढकालबाट उदघाटन
४	तालिम क) नर्सरी व्यवस्थापन तालिम ख) गाउँन व्यवस्थापन तालिम	२०६२ पौष ३ देखि माघ १० सम्म २०६२ पौष १४-२२ गते	१५ जना १० जना	माईती नेपालले विभिन्न कारणबश बेचिन पुगेका नेपाली चेलीहरु उद्धार गरी ल्याएको १५ जना महिलाहरूलाई नर्सरी व्यवसाय सम्बन्धि तालिम प्रदान गरिएको। भुकुटिमण्ड संचालन कार्यालयका गाउँनहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि एक हप्ते गाउँन व्यवस्थापन तालिम संचालन भएको।	काठमाण्डौं भुकुटिमण्डप
	ग) पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०६२ कार्तिक २३ देखि मंसिर ३ सम्म	१५ जना	निर्यात प्रबर्द्धन समितिको सहयोगमा नेपालगंजमा एघार दिने पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम संचालन।	नेपालगंज
	घ) पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०६२ माघ ५-११ गते	२५ जना	निर्यात प्रबर्द्धन समितिको सहयोगमा दोलखा जिल्लाको चरिकोटमा २५ जना स्थानिय कृषकहरूलाई पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन विषयक तालिम प्रदान गरेको।	चरिकोट दोलखा
	ङ) पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०६२ फागुन १-१५ गते	२२ जना	निर्यात प्रबर्द्धन समितिको सहयोगमा कास्की पोखरामा विभिन्न जिल्लाबाट आएको पुष्प कृषकहरूलाई पुष्प उत्पादन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि आधारभुत तालिम प्रदान गरेको।	पोखरा, कास्की
५	पुष्प उत्पादन विस्तार अध्ययन भ्रमण	२०६२ कार्तिक २७ देखि मंसिर १२ सम्म	१ पटक	पुष्पको बजार माग विस्तार हुँदै आएको सन्दर्भमा पुष्पको उत्पादन क्षेत्र विस्तार गर्न आवश्यक देखिएको हुदा नेपालका विभिन्न जिल्लाहरूको स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरि पुष्पको उत्पादन विस्तार गर्न दोलखा, बाँके, कैलाली, कञ्चनपुर र डडेल्धुरा जिल्लाको स्थलगत अध्ययन भ्रमण।	फ्यानका अध्यक्ष श्रीधर कार्की, महासचिव अरुण क्षेत्री, का.स. कबीराज राई तथा कट फुलावर उत्पादक ज्ञानेन्द्र थापा अध्ययन भ्रमणमा संलग्न रहेको थियो।
६	पूर्वाञ्चलको ईलाम, भद्रा र कालिङ्गमा फूलको आन्तरिक तथा बाह्य बजारको	२०६३ अषाढ १५-२५ गते	१ पटक	उत्पादन पुर्वाधारको अवस्था र बजार संजालको थपेस्टा भई नसकेको अवस्थामा तुलनात्मक रुपमा बढि भण्डारण गर्न सकिने एवं ग्रामिण क्षेत्रमा उत्पादन विस्तार गर्न संभव देखिएको बल्लहरूको	अध्ययन भ्रमणमा संलग्न टोली : १ लोक नाथ गैर, फ्यान उपाध्यक्ष

	अवस्थाबारे अध्ययन भ्रमण			संभावना र यसको यथास्थितीबारे जानकारी लिन पुर्वाञ्चलको ईलाम, भापा र कालिडोडको स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरिएको ।	२. कुमार कसजु श्रेष्ठ, का. सदस्य, प्यान ३. फणिन्द्र नेपाल, कृषि उद्यम केन्द्र
७	नर्सरी बेस लाईन अध्ययन	१		नर्सरी व्यवसायमा संलग्न व्यवसायी तथा व्यवसायको आधारभुत अवस्था र बिद्यामान समस्याहरु के के छन भन्ने विषयमा अध्ययन गर्न गोबिन्द राज जोशीलाई जिम्मेवारी प्रदान गरेको ।	
८	पुष्प व्यवसायमा लैङ्गिक सहभागिता अध्ययन	१ पटक		कृषि मन्त्रालयको सहयोगमा पुष्प व्यवसायको वर्तमान अवस्था र यसमा महिला सहभागिता के छ भन्ने विषयमा प्यानका महासचिब समिलित एक टोलीले काठमाण्डौ उपत्यका भित्रका पुष्प व्यवसायीहरुको स्थलगत अध्ययन गरि कृषि बिकास मन्त्रालयमा एक प्रतिबेदन तयार गरी पेश गरेको ।	
९	माटो सम्बन्धि अध्ययन	१ पटक		पुष्प व्यवसायका लागि कुन माटोमा कुन फूल उत्पादन गर्दा राम्रो सप्रन्छ वा उपयुक्त हुन्छ, । माटोको पि यच काति हुनु आबश्यक छ भन्ने विषयमा प्राबिधीक अध्ययन कार्य भएको ।	अध्ययन कर्ता आरती नेपाल
१०	कार्यपत्र प्रस्तुत				
	क) कट फ्लावरको वर्तमान स्थिती, चुनौती र यसको संभावना विषय कार्यपत्र कृषि नियात प्रबर्द्धन कार्यक्रम/कृषि विभागले मिति २०६२ फागुन १६-१७ गते संचालन गरेको कार्यशालामा श्री लोक नाग गैरज्यूले पेश गर्नु भएको थियो । उक्त अवसरमा सरकारको तर्फबाट दक्ष जनसंस्किको बिकास गरिनु पर्ने, त्यसै प्रयोजन बिहिन अवस्थामा रहेको सरकारी जगाहरु करारमा पुष्प व्यवसायीहरुलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने, सर्व सुलाब ऋणको व्यवस्था गरिनु पर्ने, कोल्ड स्टोको व्यवस्था हुनु पर्ने पुष्प संकलनका लागि उपयुक्त स्थानमा संकलन केन्द्र स्थापना गरि संचालन गरिनु पर्ने, प्लान्ट क्वारिन्टाईनको राम्रो व्यवस्था हुनु पर्ने कुरामा जोड दिएको थियो ।				
	ख) नेपाली कट फ्लावर व्यवसाय, चुनौती र सुभाबहरु सम्बन्धमा कृषि बिकास मन्त्रालयले मिति २०६३ जेष्ठ १२ गते आयोजना गरेको पुष्प व्यवसायमा लैङ्गिक सहभागिता विषयक गोष्ठिमा श्री लोक नाग गैरले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।				
	ग) नेपालमा फ्लोरिकल्चर उद्योग र यसको क्षेत्र सम्बन्धि कार्यपत्र कृषि तालिम निर्देशनालय हरिहर भवनले मिति २०६३ जेष्ठ ३० आयोजना गरेको बिउ प्रसारण तालिम कार्यक्रममा श्री लोक गैरज्यूले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।				
११	उपसीमिति तथा जिल्ला समन्वय समिति गठन			विषयगत, क्षेत्रगत तथा जिल्लागत पुष्प व्यवसायको संगठित बिकासका लागि समिति, उपसीमिति तथा जिल्ला समितिको गठन । केन्द्र तथा जिल्ला बिच प्रत्यक्ष सम्पर्क हुन नसकिरहेको परिप्रेक्ष्यमा कास्की पोखरा र चितवनमा जिल्ला समिति गठन ।	
१२	सभा गोष्ठि, कार्यशाला, छलाफलमा प्यानको सहभागिता			बर्षे भरि बिभिन्न संघ संस्थाहरुले आयोजना गरेको सभा गोष्ठि, कार्यशाला, बैठकहरुमा प्यानको सहभागिता रहेको ।	
१३	वनभोज कार्यक्रम	२०६३ जेष्ठ १३ गते		संस्था तथा संस्थामा संलग्न पुष्प व्यवसायीहरूसंग सुमधुर सम्बन्धलाई अर्भ प्रगढ बनाउनका बनभोज कार्यक्रमको आयोजना गरिएको ।	
१४	पुष्प थोक बजार संचालन			नियमिति	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

पन्धौँ आ.ब.०६३/६४

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०६३ भाद्र २२	५३ जना	आ.ब.२०६२/६३ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिवेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६३/६४ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत ।	होटेल अर्किड त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ
२	कृषि मेला २०६३ (बिरेन्द्र अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र, बानेश्वर)	२०६३ असोज २६-३० गते	२० स्टल	१० संघ संस्थाको छुट्टै पोभिलियन माफर्त विभिन्न कृषि बस्तु हरूको प्रदर्शनी भएकामा विशेष फ्लोरिकल्चरका स्टलहरू दर्शक माफ्र आकर्षकको केन्द्र बिन्दु रहेको थियो, विभिन्न प्रकारका मौसमी तथा आलंकारिक फूल बिरुवाहरूको प्रदर्शनी तथा बिक्री वितरण भएको, व्यापार प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धन भएको ।	उप प्रधान मन्त्री के.पी ओलीबाट उदघाटन भएको
३	राष्ट्रिय पुष्प नीति आजको आवश्यकता विषयक गोष्ठिको आयोजना (बिरेन्द्र अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र, बानेश्वर)	२०६३ असोज २९ गते	५० जना	कृषि मेला आयोजना कै अवसरमा एक दिने राष्ट्रिय पुष्प नीति आजको आवश्यक गोष्ठिको आयोजना गरिएको थियो । नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायका उच्च पदास्थ कर्माचारीहरू, विभिन्न सरोकारवालाहरू तथा पुष्प व्यवसायीहरू सहित करिब ५० जनाको उपस्थिती रहेको गोष्ठिमा पुष्प नीति किन आवश्यक छ भन्ने विषयमा श्री लोक नाथ गैरेज्यूले एक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो साथै सो उपर व्यापक छलफल भएको ।	
४	दर्शौँ पुष्प व्यापार मेला २०६३ (भृकुटिमण्डप)	२०६३ चैत्र २२-२६ गते	६५ स्टल	२० हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, २० लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, ३० वर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने द स्टयाण्डर्ड नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	मेलाको उदघाटन सम्माननिय सभापुख सुवास चन्द्र नेडवाडज्यूले गर्नु भएको पोखरा सभागृह पोखरा
५	पोखरा पुष्प व्यापार मेला	२०६३ माघ २४-२६	१२ स्टल	विभिन्न प्रकारका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी तथा व्यापक प्रबर्द्धन भएको ।	
६	तालिम क) नर्सरी तथा कट फूलावरमा लामे रोग किरा व्यवस्थापन तालिम ख) पुष्प उत्पादन तथा बिस्तार तालिम- कैलाली	२०६३ पुष ११ देखि माघ १२ सम्म	६६ जना	४७ जना नर्सरी तर्फ र १९ जना कट फूलावर तर्फका व्यवसायीहरूलाई एक महिनासम्म नर्सरी तथा कट फूलावर मा लाग्ने रोग किरा सम्बन्धि स्वीजरल्याण्डबाट भिक्काईएको प्रशिक्षक श्री फिलिप बाचम्यानले तालिम प्रदान गरेको ।	काठमाण्डौ
	ग) पुष्प उत्पादन तथा बिस्तार तालिम- बुटवाल	२०६४ बैशाख १०- १७	३० जना	निकासी प्रबर्द्धन केन्द्रको सहयोगमा काठमाण्डौँ भ्याली भन्दा बाहिरका जिल्लाहरूमा पनि पुष्प व्यवसाय बिस्तार गर्नु आवश्यक रहेको सन्दर्भमा कैलालीका ३० जना कृषकहरूलाई पुष्प उत्पादन सम्बन्धि तालिम प्रदान गरेको ।	धनगढि, कैलाली
		२०६४ अषाढ ५-१२	३८ जना	निकासी प्रबर्द्धन केन्द्रको सहयोगमा बुटवाल रुपन्देहिका ३८ जना कृषकहरूलाई पुष्प उत्पादन सम्बन्धि तालिम प्रदान ।	बुटवाल रुपन्देही

	पुष्प सजावट तालिम	२०६३ चैत्र २२-२६	३०	पुष्प सजावट सम्बन्धि तालिम प्रदान	
७	कैलाली भ्रमण कार्यक्रम	२०६३ फागुन १-७		कैलाली जिल्लामा पुष्प व्यवसायको संभावना के छ भन्ने बारे कैलाली जिल्लाको स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरेको।	
८	Nursery Baseline Study		१	अधिल्लो आर्थिक बर्ष के योजना अनुसार हर्टिकल्चरिष्ट श्री गोबिन्द राज जोशीलाई जिम्मेवारी दिएकोमा उहाँले नर्सरी व्यवसायको बर्तमान अवस्था र विद्यमान समस्याहरू सहितको प्रतिवेदन तयार गरि प्यानमा पेश भएको।	
९	Trade Competiviness of Floriculture Sub sector in Nepal		१	नेपालमा पुष्प व्यवसाय भित्र व्यवसायीक प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको पहिचान गर्ने उदेश्यले "Trade Competiviness of Floriculture Sub sector in Nepal" विषयक अध्ययन गरि एक प्रतिवेदन तयार गरेको छ।	अध्ययन टोली :- मुरारी प्रसाद गौतम लोक नाथ गैरे सवनम शिवकोटी कञ्चन लम्साल जे.वी.तामाङ्ग
१०	कार्यपत्र प्रस्तुत क) तसो कृषि मेला २०६३ संचालनको अवसरमा कृषि उद्यम केन्द्रको सहयोगमा बिरन्द्र अन्ताराष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र नयाँ बानेश्वरमा गरिएको कार्याशाला/ गोष्ठिमा राष्ट्रिय पुष्प नीति आजको आवश्यकता विषयक कार्यपत्र श्री लोक नाथ गैरेज्यूले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ख) मिति २०६३ चैत्र २ गते कृषि उद्यम केन्द्र/ने.उ.वा.महासंघ/यु.एस आई.डी. तथा प्यानको संयुक्त आयोजनामा संचालन गरिएको कार्याशालामा त्वबमभ न्हकउभरखखस्तभकक या थिचखभगतिगचभ क्वाद कभअत्यच प्ल ल्भउब्ब/विषयक कार्यपत्र श्री लोक नाथ गैरे तथा मुरारी प्रसाद गौतमज्यूले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो। ग) मिति २०६४ अषाढ २६ गते बुटवाल उद्योग बाणिज्य संघले आयोजना गरेको गोष्ठिमा पुष्प व्यवसायको संभावना तथा चुनौती विषयक कार्यपत्र प्यानका उपाध्यक्ष श्री लोक नाथ गैरे पेश गर्नु भएको थियो।				
११	पुष्प थोक बजार संचालन				नियमीत

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षिप्त बिबरण

सोह्रौँ आ.ब.०६४/६५

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिबिधी	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा तथा कार्यसमितिको निर्वाचन सम्पन्न	२०६४ असोज ४ गते	९२ जना	आ.ब.२०६३/६४ मा भाए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिवेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६४/६५ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत। श्रीधार कार्की पुन संस्थाको अध्यक्षमा नि.निर्वाचित।	होटल अर्किड त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ
२	एक गाउ एक उत्पादन कार्यक्रम अर्किड खेती			आ.ब.०६४/६५ देखि सार्वजनिक नीजि साभेदारीको अवधारण अनुरूप ललितपुरको गोदावरी र बडिखेल गा.बि.स.मा सिमिबडियम अर्किड खेतीको सुरुवात भएको।	

३	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६४ (कृषि विभागको प्रथम प्रयास)	२०६४ कार्तिक १६-१८ गते	६० स्टल	प्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि विभागको आयोजनामा प्रथम पटक केहि पुष्प नर्सरीहरूको सहभागितामा "पुष्पमा गोवारी कार्तिक महिनाको सान, घर आँगनमा सजाऔँ राखी यसको मान" भन्ने मुख्य नाराका साथ सफलतापूर्वक सम्पन्न	कृषि विभाग हरिहर भवनको प्राङ्गानमा भएको उक्त मेलाको उदघाटन कृषि तथा सहकारी मन्त्री छवीलाल विरवकर्मा ज्यूबाट भएको ।
४	एघारौँ पुष्प व्यापार मेला २०६४ (भृकुटीमण्डप)	२०६४ चैत्र २०-२४ गते	२४	१६ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, २० लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिस्वाको प्रदर्शनी, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने गुप्ता नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	मेलाको उदघाटन नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघका अध्यक्ष श्री कुश कुमार जोशीज्यूले गर्नु भएको ।
५	प्रथम क्षेत्रिय पुष्प व्यापार मेला-पोखरा	२०६४ कार्तिक १७-२१ गते	२४	६ हजार दर्शकहरूले अवलोकन, करिब ५ लाखको कारोबार भएको	कृषि मन्त्रालयका सह-सचिव श्री विवाकर शर्माबाट उदघाटन
६	तामिल क) ग्राफिटङ्ग, कीटङ र बडिङ तालिम	२०६४ कार्तिक २९ गते	३० जना	पुष्प बिकास केन्द्र र प्यानको संयुक्त आयोजनामा पुष्प बिकास केन्द्र गोदावरीमा एक दिने फूल बिस्वाको ग्राफिटङ्ग, कीटङ र बडिङ गरी बिस्वा प्रसारण गर्ने तारिकाबारे तालिम प्रदान	
७	भैबा :स्तभच ७ द्यविअप कउयत म्कभकभ त्चबस्त्स्न सयपत्री तथा जरवेरा फूलमा लामे मुख्य रोगको व्यवस्थापन अध्ययन	२०६५ जेष्ठ २५ गते	२४	सयपत्री, मखमली, गोदावरी आदि फूलमा लामे लिफ माईनर तथा डुबुवारोगबारे एक दिने तालिम संचालन गरिएको	पुष्प बिकास केन्द्र गोदावरी
८	नेपालमा पाईने मौलिक आलकारिक बोट बिस्वाको संकलन तथा सम्बर्द्धन	आ.ब.०६४/६५	२ जात	सयपत्री र जरवेरामा लामे रोग किराको अध्ययनका लागि पुष्प बिकास केन्द्र गोदावरीलाई इन्का भेराईटीको सयपत्री फूलको १२०० बोट र जरवेरा फूलको ६० बोट उपलब्ध गराई अध्ययन गरिएको	
१०	राष्ट्रिय पुष्प नीति २०६४	२०६४ साउन १४	६२ जात	पुष्प बिकास केन्द्र र प्यानको संयुक्त सहकार्यमा विभिन्न ठाउमा स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरी नेपालमा पाईने ६२ किसिमका मौलिक आलकारिक बिस्वाहरूको ४०३ वटा बिस्वाहरू संकलन गरि पुष्प बिकास केन्द्रमा सम्पर्द्धन भईरहेको ।	
				पुष्प व्यवसायको क्षेत्रमा एक छुट्टै राष्ट्रिय पुष्प नीति आउनु पर्ने आवश्यकता ठानी प्यानले राष्ट्रिय पुष्प नीति २०६४ ड्राफ्ट गरी स्वीकृतीका लागि मिति २०६४ साउन १४ गते कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा पेश गरेको र सो नीति उपर विभिन्न मन्त्रालयहरूको राय सुभाब कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले माग गरेकोमा प्राप्त सुभाबलाई यस संस्थाले समेटेी पुःन कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा पेश भएको ।	

११	Study on Current Postharvest Handling Practice of Cut Flowers in Different Districts of Nepal	२००८ जुलाई	१	कृषि उद्यम केन्द्रको सहयोगमा फ्यानले कट फ्लावर पोस्टहार्भेस्ट सम्बन्धि अध्ययन गरि प्रतिबेदन प्रकाशन गरेको छ । काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुर तथा काभ्रे जिल्लाको अध्ययन	अध्ययन टोली : लोक नाथ गैरे, डा. उमिद पुन, अरुण क्षेत्री, जे.बी.तामान्न र एलिजा श्रेष्ठ रहेको थियो ।
१२	पुष्प थोक बजार संचालन			नियमीत	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

सत्रौँ आ.ब.०६५/६६

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०६५ मंसिर ६ गते	६४ जना	आ.ब.२०६४/६५ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६५/६६ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत । संस्थाको विधान संसोधन ।	होटल अर्किड त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ
२	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६५ (कृषि विभागको दोस्रो प्रयास)	२०६५ कार्तिक ८-१० गते	१२ वटा नर्सरीको सहभागिता	फ्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि विभागको आयोजनामा दोस्रो पटक आयोजना गरेको मेलाका गोदावरी फूलका चारवटा विधामा प्रतिस्पर्धा गराई बिजेताहरुलाई पुरस्कृत गरिएको ।	जाउलाखेल खेल मैदान, ललितपुर
३	दोस्रो क्षेत्रीय पुष्प व्यापार मेला २०६५	२०६३ माघ २४-२६ गते		हजारौ दर्शकहरुद्वारा मेला अवलोकन, उल्लेख्य कारोबार भएको, ३५० भन्दा बढि जातको फूल बिरुवाको प्रदर्शनी तथा व्यापाक प्रचार प्रसार भएको ।	पोखरा सभागृह
३	बाह्रौ पुष्प व्यापार मेला २०६५ (भृकुटिमण्डप)	२०६५ चैत्र १२-१६ गते	६० स्टल	३० हजार दर्शकहरुबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ५५ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, विभिन्न बिद्यामा प्रतिस्पर्धा गराई पुरस्कृत गरिएको, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने व्याक्की राई एण्ड सन नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	मेलाको उद्घाटन माननिय अर्थ मन्त्री बाबुराम भट्टराई ज्यूले गर्नु भएको ।
४	कृषि केल्ला २०६५ चैत्र २८ देखि २०६६ बैशाख १ सम्म	२०६५ - २०६६ बैशाख १	९ वटा	कृषि मेला २०६५ मा नौ वटा पुष्प नर्सरीहरुको सहभागिता रहेको	
५	तालिम क) बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन ख) बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन	२०६५/०६६		पुष्प विकास केन्द्रको आयोजना तथा फ्यानको सहभागिता तालिम संचालन भएको	पुष्प विकास केन्द्र गोदावरी
६	सयपत्री तथा जरवेरा फूलमा लाग्ने मुख्य रोग किरा व्यवस्थापन अध्ययन	२०६५/०६६		पुष्प विकास केन्द्रको आयोजना तथा फ्यानको सहभागिता तालिम संचालन भएको	पुष्प विकास केन्द्र गोदावरी

७	Study on current post harvest handling practices of cut flowers in different districts of Nepal and indentifying effective post harvest techniques to supply fresh cut flowers to new destination market	जुलाई २००९	?	रोकथामका उपायहरूको अध्ययन कार्य निम्तर रहेको । कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको सहयोगमा प्यानले यस अघि अध्ययन गरेको जिल्ला बाहेकका थप जिल्लाहरू कास्की कैलाली, मकवानपुर, झापा, र रुपन्देहीमा कट फूलावर पोष्टहार्भेष्ट सम्बन्धि अध्ययन गरि प्रतिबेदन प्रकाशन गरेको छ । साथै बिभिन्न संभाव्य सहरहरूमा एक टाउबाट अर्को टाउमा फूल हाभेष्ट गरि आवश्यक ट्रिटेमेन्ट गरी तथा नगरी पठाउदा फूलको भेस लाईफमा कस्तो असर पुऱ्याउदछ भन्ने समेत अध्ययन गरिएको ।	अध्ययन टोली डा. उमेद पुन, सर्सिना मानान्धर लोक नाथ गैरे र जे.बी.तामाङ्ग रहेको थियो
८	विधिवच धज्याभिकबन्धि : बचपभत	२०६५ भाद्र		प्यानद्वारा संचालित पुष्प थोक बजार बन्द भई निजी पुष्प व्यवसायीहरूद्वारा युनाईटेड फूलोरा प्रा.ली. तथा बागमती फूलोरा प्रा.ली.को स्थापना भई संचालनमा ल्याएको ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

अठारौँ आ.ब.०६६/६७

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिबिधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०६६ भाद्र १० गते	८२ जना	आ.ब.२०६५/६६ मा भाए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलाफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६६/६७ को अनुमानित बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत ।	
२	बिभाग, समिति तथा उपसमितिहरूको गठन			प्यानको कार्यक्रमहरूलाई चुस्त दुरुस्त संचालनका लागि कार्यसमितीका पदाधारीहरूलाई बिभिन्न बिभागिय प्रमुखको जिम्मेवारी दिई कार्यको बाँडफाँड गरिएको थियो । साथै नर्सरी उपसमिती, कटफूलावर उत्पादक उपसमिती, कट फूलावर रिटेलर उपसमिति, प्यान सल्लाहकार समिति, जिल्ला समन्वय समिति आदिको गठन भएको ।	
३	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६६ (कृषि बिभागको तेस्रो प्रयास)	२०६६ असोज २०-२२ गते	२२ नर्सरी	प्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि बिभागको आयोजनामा तेस्रो पटक आयोजना गरेको, गोदावरी फूलका चारवटा बिधामा प्रतिस्पर्धा गरई बिजेताहरूलाई पुरस्कृत गरिएको ।	राष्ट्रिय सभागृह, काठमाण्डौ, कृषि मन्त्री मृगेन्द्र सिंह यादवबाट उदघाटने
४	पश्चिमाञ्चल क्षेत्रिया पुष्प व्यापार मेला	२०६६ कार्तिक २५-२९ गते	२२ स्टल	मेलामा बिभिन्न प्रकारका फूल बिखुवाको प्रदर्शनी तथा बिक्री बितरण, सहभागि नर्सरी व्यवसायीहरूबाट उत्पादित बिभिन्न फूल बिखुवा तथा ल्याण्डस्केपमा प्रतिस्पर्धा गरई पुरस्कृत गरिएको, पुष्पको व्यापक प्रचार प्रसार भएको ।	पोखरा सभागृह
५	अन्तराष्ट्रिय पुष्प सम्मेलनमा सहभागी	सन २०१० जनवरी	१	चिनको कुनिमिनमा सन २०१० जनवरी ७-१० सम्म FAO ले आयोजना गरेको Expert consultation meeting on	

		७-१०		Floriculture development in Asia सम्बन्धि एसियन देशहरूको पुष्प सम्मेलनमा फ्यानको तर्फबाट डा. उमिद पुनच्यूलाई नेपालको प्रतिनिधित्व गराउदै सहभागी भएको।		
६	फ्लोरिकल्चर सहकारी संस्थाको गठन	२०६६ फागुन २७ गते	१	प्यानको पहलमा पुष्प व्यवसायीहरूलाई आर्थिक कारोबार गर्नमा सहज होस भन्ने हेतुले २०६६ फागुन २७ देखि बिधिवत रूपमा फ्लोरिकल्चर सहकारी संस्थाको स्थापना मैतीदेवी, काठमाण्डौमा गरेको।		
७	तेह्रौं पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला २०६६ (भृकुटीमण्डप)	२०६६ चैत्र १९-२३ गते	६० स्टल	५२ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ५९ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, विभिन्न विद्यामा प्रतिस्पर्धा गराई पुरस्कृत गरिएको, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने चितवन जिल्लाका मालिका नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको।	मेलाको उद्घाटन नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघका अध्यक्ष कुश कुमार जोशी ज्यूले गर्नु भएको।	
८	नर्सरी भेला		२ पटक	नर्सरी व्यवसायीहरूको समस्या, गुनासाका साथै समसामयिक बिषयमा छलफल गर्न २ पटक नर्सरी भेलाको आयोजना भएको।		
९	नर्सरी भ्रमण			नर्सरी व्यवसाय गरिरहेको सदस्यहरूको समस्या, गुनासा तथा सुझाबहरु बुझ्न तथा संकलन गरी निराकरण गर्न कार्यसमिति पदाधिकारी तथा नर्सरी उपसमितिका सदस्यहरु सहित साम्मलित टोलिले काठमाण्डौ उपत्यकाका विभिन्न नर्सरीहरूको स्थलगत अवलोकन गरेको।		
१०	तालिम क) बिरुवा प्रसारण तालिम ख) नर्सरी व्यवस्थापन तालिम ग) नेतृत्व विकास अभिमुखिकरण तालिम	२०६६ कार्तिक १८-१९ २०६६ पौष २९	१९ जना २ पटक ९	पुष्प विकास केन्द्र तथा प्यानको आयोजनामा कास्की पोखरामा बिरुवा प्रसारण तालिम सम्पन्न। न्यू सन फूलावर नर्सरी संखुमुलामा नर्सरी व्यवस्थापन तालिम संचालन। प्यान कार्यसमितिका पदाधारी तथा का. सदस्यहरूलाई एक दिन नेतृत्व विकास अभिमुखिकरण तालिम प्रदान।	कास्की पोखरा	
११	पुष्प सहकारी प्रशिक्षण			फ्लोरिकल्चरमा संलग्न व्यवसायीहरूलाई प्रशिक्षित गराउने उदेश्यले फ्लोरिकल्चरमा सहकारीको भूमिका यसको उपलब्धी सम्बन्धिको सेरोफेरोमा रहै एक दिने प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन भएको।		

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

उन्नाईऔं आ.ब.०६७/६८

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०६७ भाद्र ११ गते	७६ जना	आ.ब.२०६६/६७ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६७/६८ को अनुमानित बजेट पारित ।	
२	गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६७ (कृषि बिभागको चौथो प्रयास)	२०६७ असोज १२-१४ गते	१७ स्टल	फ्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि बिभागको आयोजनामा चौथो पटक आयोजना गरेको मेला गोदावरी फूलका चारवटा विधामा प्रतिस्पर्धा गरि विजेताहरूलाई पुरस्कृत गरिएको, ५७०० दर्शकहरूले मेला अवलोकन, करिब ३ लाख ५० हजार कारोबार भएको ।	राष्ट्रिय काठमाण्डौं, कृषि मन्त्री मृगेन्द्र सिंह यादवबाट उदघाटन
३	चौधौं पुष्प प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला २०६७ (भृकुटीमण्डप)	२०६७ चैत्र १०-१३ गते	६० स्टल	४६ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ४८ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, बिभिन्न बिद्यामा प्रतिस्पर्धा गरि पुरस्कृत गरिएको, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने काठमाण्डौं जिल्लाका जय किसान नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	मेलाको समुदघाटन सम्माननिय प्रधानमन्त्री भलानाथ खनाल ज्यूले गर्नु भएको ।
४	कट फ्लावर उत्पादन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि अन्तकृया कार्यक्रम	२०६७ पौष ४ र २०६७ पौष २५ गते	२ पटक	कट फ्लावर उत्पादकहरू बिच कट फ्लावर व्यवसायमा देखिएको समस्या र चुनौतीहरू, कट फ्लावर व्यवसायीहरूले भावी दिनमा खेल्नु पर्ने रणनीतिक योजना -अल्पकालिन तथा दिघकालिन), कट फ्लावर व्यवसायका लागि प्यानले खेल्नु पर्ने भूमिका विषयमा छलफल ।	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको भवन, टेकु
५	क) बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन तालिम ख) बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन तालिम	२०६७ फागुन ४-७ गते	२३ जना	फ्यान र पुष्प विकास केन्द्रको संयुक्त आयोजनामा नुवाकोटको बिदुरमा २३ जना कृषकहरूलाई फूल बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन तालिम प्रदान ।	बिदुर, नुवाकोट
६	अनुसन्धान तथा विकास	२०६८ जेष्ठ २३-२४ गते	३८ जना	फ्यान र पुष्प विकास केन्द्रको संयुक्त आयोजनामा काठमाण्डौमा ३८ जना पुष्प व्यवसायी तथा कृषकहरूलाई फूल बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन तालिम प्रदान ।	काठमाण्डौं
	अनुसन्धान तथा विकास		नियमित	फ्यान र पुष्प विकास केन्द्रको संयुक्त साभेदारीमा बिगत बर्ष दुई बर्ष देखि अध्ययन गरिदै आएको सयपत्री तथा जरबेरा फूलमा लाग्ने रोग किराको अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता प्रदान ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षिप्त विवरण

बिसौ आ.ब.०६८/६९

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधी	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०६८ भाद्र २ गते	६८ जना	आ.ब.२०६७/६८ मा भए गएको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६८/६९ को अनुमानित बजेट पारित ।	अर्किड होटेल त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ
२	फ्लोरिकल्चर कल्याणकारी कोषको स्थापना			१८ औं बार्षिक साधारण सभाले दिएको मन्डेड अनुसार १९ औं साधारण सभामा पेश भई स्वीकृत भएको फ्लोरिकल्चर कल्याणकारी कोषको बिनियमावली अनुसार कोषको स्थापना भएको ।	जाउलाखेल खेल मैदान ललितपुर, कृषि मन्त्री मृगेन्द्र सिंह यादवबाट उदघाटन
३	पाँचौं गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६८	२०६८ कार्तिक ४-६ गते	२० स्टल	प्यान र कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम, कृषि विभागको आयोजनामा पाँचौं पटक आयोजना गरेको मेला गोदावरी फूलका चारवटा विधामा प्रतियोगिता गरि बिजेताहरूलाई पुरस्कृत गरिएको, १४,९५० दर्शकहरूले मेला अवलोकन, करिब ११ लाख भन्दा बढिको कारोबार भएको ।	
४	पन्ध्रौं फ्लोरा एक्सो २०१२ (भृकुटिपण्डप)	२०६८ चैत्र १६-१६ गते	६० स्टल	५१ हजार दर्शकहरूबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ६२ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल विरुवाको प्रदर्शनी, विभिन्न बिद्यामा प्रतियोगिता गरि पुरस्कृत गरिएको, ३० वर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने सुनसरी जिल्ला, धरानका श्री योग नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	मेलाको समुदघाटन सम्माननिय उपराष्ट्रपति परमानन्द भा. ज्यूले गर्नु भएको ।
५	प्रथम लालुपाते फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६८	२०६८ पुष ८-१० गते	२५ स्टल	प्यान र फ्लोरिकल्चर सहकारी संस्थाको संयुक्त आयोजनामा ३ दिने लालुपाते फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न, १३ हजार भन्दा बढि दर्शकहरूबाट मेला अवलोकन भएको, करिब ११ लाख कारोबार, विभिन्न जातका लालुपाते फूलहरू प्रदर्शन,	PACT Director Mr. Yogendra Kumar Karki बाट उदघाटन ।
६	7 th International Flora Expo 2012 मा सहभागिता	March 3-4, 2012		मेडिया टुडे इण्डियाले नयाँ दिल्लीमा आयोजना गरेको सातौं अन्तराष्ट्रिय पुष्प मेला २०१२ मा सहभागिता ।	
७	IHK 2012 मा सहभागिता	April 16 to May 13, 2012		उक्त अवसरमा भएको गोष्ठिमा नेपालको तर्फबाट एक कार्यपत्र प्रस्तुत Goyang International Flower Foundation को आयोजनामा दक्षिण कोरियामा भएको International Horticulture Goyang Korea 2012 (IHK2012) मा प्यानको तर्फबाट भाग लिन संस्थाका उपाध्यक्ष कुमार कसजु श्रेष्ठ र भु.पू.उपाध्यक्ष लोक नाथ गैरेज्यूलाई पठाई नेपाली पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार गरेको ।	दक्षिण कोरिया
८	औधोगिक कृषि सम्बन्धि सेमीनरमा सहभागिता	२०११ अगष्ट ३१ देखि	१	नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघको सिफारिसमा चीनको फुजाउमा भएको विकासोन्मुख राष्ट्रहरूको लागि औधोगिक कृषि सम्बन्धि	फुजाउ चीन

१	तालिम क) बिरुवा प्रसारण तथा किरा व्यवस्थापन ख) पुष्प खेति अगुवा कृषक तालिम ग) पुष्प खेति अगुवा कृषक तालिम घ) गोदावरी फूलको आधारभुत व्यवसायीक खेती कट फूलावर निर्यात प्रबर्द्धन अन्तकृया	सेप्टेम्बर २० सम्म २०६८ चैत्र ७-९ गते २०६९ बैशाख २०-२२ गते २०६९ अषाढ १६-१८ गते २०६९ जेष्ठ २९ गते २०६९ जेष्ठ २५ गते		सेमिनरमा भाग लिन संस्थाका अध्यक्ष अरुण क्षेत्रीलाई मनोनयन गरि पठाएको । प्यान र पुष्प बिकास केन्द्रको संयुक्त आयोजनामा बिरुवा प्रसारण तथा रोग किरा व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न पुष्प खेती सम्बन्धि अगुवा कृषक तालिम ईचंगुनारायण काठमाण्डौमा सम्पन्न पुष्प खेती सम्बन्धि अगुवा कृषक तालिम हरिसिद्धि ललितपुरमा सम्पन्न कार्मिक पोखरामा एक दिने गोदावरी फूलको व्यवसायीक उत्पादन सम्बन्धि तालिम सम्पन्न भएको कट फूलावर उत्पादकहरु बिच कट कट फूलावर व्यवसायमा देखिएको समस्या र चुनौतीहरु, कट फूलावर व्यवसायीहरुले भावी दिनमा दिईनु पर्ने रणनीतिक योजना -अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन), कट फूलावर व्यवसायका लागि प्यानले खेलनु पर्ने भूमिका विषयमा छलफल । प्यान र पुष्प बिकास केन्द्रको संयुक्त साभेदारीमा बिगत बर्ष देखि अध्ययन गरिदै आएको सयपत्री फूलमा लाग्ने रोग किराको अध्ययनका लागि ६०० बोट पुष्प बिकास केन्द्रलाई उपलब्ध गराई अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता प्रदान ।	धुलिखेल काभ्रे ईचंगुनारायण, काठमाण्डौ हरिसिद्धि ललितपुर पोखरा कार्मिक
१०					
११	असुसन्धान तथा बिकास	नियमित			

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

एक्काईसौं आ.ब.०६९/७०

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिबिधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	बार्षिक साधारण सभा तथा कार्यसमिति निर्वाचन सम्पन्न	२०६९ भाद्र २२ गते	१४८ जना	आ.ब.२०६८/६९ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिवेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०६९/७० को अनुमानित बजेट पारित	
२	छैटौ गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६९	२०६९ कार्तिक १७-१९ गते	२३ स्टल	प्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि विभागको आयोजनामा छैटौ पटक आयोजना गरेको मेला गोदावरी फूलका चारवटा विधामा प्रतिस्पर्धा गराई बिजेताहरुलाई पुरस्कृत गरिएको, २०,९५० दर्शकहरुले मेला अवलोकन, करिब १९ लाख भन्दा बढिको कारोबार भएको । ५२ हजार दर्शकहरुबाट प्रत्यक्ष मेला अवलोकन, ६२ लाख भन्दा बढिको कारोबार, ४५० भन्दा बढि जातका फूल बिरुवाको प्रदर्शनी, विभिन्न विधामा प्रतिस्पर्धा गराई पुरस्कृत गरिएको, ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने धनुषा जिल्लाका श्री आदर्श नर्सरीलाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको । साथै महेंद्र रत्न	जाउलाखेल खेल मैदान ललितपुरमा मेला संचालन भएको । मेलाको समुद्घाटन नेपाल राष्ट्र बैकको गभर्नर डा. शुभराज खतिवडा ज्यूले गर्नु भएको ।
३	साह्रौ फ्लोरा एम्पो २०१३ (भुक्तुटिमण्डप)	२०६९ चैत्र १५-१८ गते	६१ स्टल		

४	दोस्रो लालुपाते फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६९	२०६९ पुष ५-७ गते	२३ स्टल	बहुमुखी क्याम्पस, ईलाम र लक्ष्मी बैंक लिमिटेड, काडमाण्डौलाई पनि सम्मान पत्र प्रदान गरिएको । पथान आयोजनामा ३ दिने लालुपाते फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न, १०,५०० भन्दा बढि दर्शकहरूबाट मेला अवलोकन भएको, करिब १६ लाख कारोबार, विभिन्न जातका लालुपाते फूलहरू प्रदर्शन,	PACT Director Mr. Yogendra Kumar Karki बाट मेला उदघाटन भएको
५	प्रथम क्षेत्रिय गोदावरी पुष्पको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी- पोखरा	२०६९ कार्तिक २३-२६ गते		मेला गोदावरी फूलका चारवटा विधामा प्रतिस्पर्धा गराई विजेताहरूलाई पुरस्कृत गरिएको, गोदावरी फूल तथा पुष्प प्रबर्द्धनमा सघाउ	पोखरा सभागृह
६	चौथो परिचमज्वल क्षेत्रिय पुष्प व्यापार मेला - पोखरा	२०६९ फागुन २२-२५ गते	१९ स्टल	“पोखराको प्रकृती र सुन्दरतामा शान, पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धनमा वातावरणिय पहिचान” भन्ने मुख्य नारा सहित संचालन भएको मेलामा विभिन्न नर्सरीहरूलाई विभिन्न विधामा प्रतिस्पर्धा गराई पुरस्कृत गरिएको । पुष्प व्यवसायको व्यापक प्रचार प्रसार भएको ।	
७	तामिम क) सेड हाउस व्यवस्थापन तालिम ख) बगैचा व्यवस्थापन तालिम	२०७० बैशाख २२-२७ गते	१७ जना	पम नेदरल्याण्डबाट भ्रिकार्इएका विषय विज्ञ एन्टोनियस भन भ्लेटले पुष्प व्यवसायमा प्रयोग हुदै आएको सेडहाउस/गिनहाउस सम्बन्धि तालिम प्रदान ।	कृषि विभागको तालिम कक्ष, ललितपुर,
	ग) गोदावरी फूलको उत्पादन तथा व्यवस्थापन तालिम	२०७० अषाढ ४-७ गते	४२ जना	गोदावरी फूलको व्यवसायीक उत्पादन तथा बजारिकरण विषयक दुई दिने तालिम प्रदान गरिएको ।	पोखरा कास्की
८	PACT उपआयोजना संचालन “नेपालमा कट फलावरको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजार प्रवर्द्धन”	२४ महिना	१९ जना	नेपालमा कट फलावरको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजार प्रवर्द्धन गर्नका लागि PACT को आर्थिक र FAN को आर्थिक प्राविधिक सहयोगमा सावण १, २०६९ बाट संचालनमा आएको । व्याक्टको २६ लाख ७२ हजार र पथानको १३ लाख ४९ हजार रूपैयाँ गरि कुल ४० लाख २१ हजार बजेट रहेको । २४ महिनासम्म सञ्चालन हुने उपआयोजनाले मुख्यत कट प्लाबरमा देखिने पोष्ट हाभेष्ट क्षति न्यूनीकरण, व्यवसायीक कार्नेशन फूलको कास्कि र तनहुमा परिक्षण उत्पादन, कट फलावरको बजार विकासका लागि काभ्रे कास्की विरगंज र नेपालगंजमा खुदा पसल स्थापना, कुलिङ्क च्याम्बरको स्थापना, प्राविधिक सहयोग, अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी, क्षेत्रिय पुष्प मेलाको आयोजना, पुस्तिका प्रकासन, कट फलावर फार्मको नियमित अनुगमन र उत्पादक बिच अन्तक्रिया र फूल निर्यातका लागि खाडी मुलुकको संभाव्यता अध्ययन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको	

९	लक्ष्मी बैंक संग सहकार्य			FAN र लक्ष्मी बैंक बिच भएको आपसी छलफल तथा सहमती अनुसार FAN को सिफारिसमा पहिलो पटक बिना धितो तीन जना व्यवसायीको सामुहिक जमानामा प्रति व्यवसायीलाई बढिमा रु ५ लाखसम्म ऋण प्रवाह गरि पुष्प व्यवसायको क्षेत्र बिस्तार गर्ने कार्यको सुरुवात भएको । यस सहकार्य अन्तर्गत ४४ जना पुष्प व्यवसायिहरूले ऋण प्राप्त गरि लाभान्वित भएको ।	
१०	पुष्प प्रबर्द्धन नीति २०६९ स्वीकृत	२०६९ मंसिर २९		फ्यानद्वारा २०६४ सालमा मस्यौदा तयार गरी कृषि विकास मन्त्रालयमा पेश भएको पुष्प नीति परिमार्जित भई पुष्प प्रबर्द्धन नीति २०६९ को रूपमा २०६९ मंसिर २९ गतेको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषदको निर्णयानुसार पारित भई आएको ।	
११	International Flower Show 2013, Sikkim मा सहभागिता:	Febury 23-27, 2013		Horticulture & Cash crops Development, Government को आयोजनामा समसारा गाडेन सिक्किम मा भएको छैठी अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प मेला (Febury 23-27, 2013) को अवलोकन तथा कफलबच मा सहभागिता गर्न यस संस्थाका उपाध्यक्ष कुमार कसजु श्रेष्ठ, को नेतृत्वमा ३ सदस्यीय टोली (दिलिप बादे, मीन बहादुर तामाङ्ग र शम्भु आचार्य) सम्मिलित पुष्प व्यवसायीहरू व्यक्तिगत खर्चमा सहभागी भएको	
१२	Flower Market Development का लागि अध्ययन भ्रमण	२०६९ साउन		नेपालमा भौतिक संरचना सहितको बृहत पुष्प बजार निर्माण तथा विकासका लागि नया दिल्लीमा अवस्थित भौतिक संरचना सहितको बृहत पुष्प बजार तथा अन्य पुष्प बजारहरूको अवलोकन तथा अध्ययन भ्रमण गरिएको । फ्यान अध्यक्ष लोक नाथ गैरज्युको नेतृत्वमा तीन सदस्यीय(दिलिप बादे र मीन बहादुर तामाङ्ग) टोली अध्ययन भ्रमणमा गई Flower Market Concept Note को तयारी गरि PACT मा पेश गरेको	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

बाईसौँ आ.ब.०७०/७१

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	२१ औँ वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न	२०७० भाद्र १४	१२६ जना	२१ औँ वार्षिक साधारण सभा २०७० भाद्र १४ गते शुक्रबारका दिन होटल अर्किड त्रिपुरेश्वरमा सम्पन्न भएको । आ.ब.२०६९/७० मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब. ०७०/७१ को अनुमानित बजेट पारित ।	
२	सातौँ गोदावरी फूलको प्रतिगोपितात्मक प्रदर्शनी २०७०	२०७० कार्तिक ८ देखि १०	३४ सटल	फ्यान र कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम, कृषि विभागको आयोजनामा सातौँ पटक आयोजना गरेको मेला गोदावरी फूलका चारवटा बिधामा जाउलाखेल खेल मैदान ललितपुरमा मेला संचालन	

३	दोस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी २०७०	२०७० चैत्र १३-१६	९५ स्टल	प्रतिस्पर्धा गराई बिजेताहरूलाई पुरस्कृत गरिएको, २२ हजार भन्दा बढि दर्शकहरूले मेला अवलोकन, करिब २० लाख भन्दा बढिको कारोबार भएको । मेलामा नेपाल सहित विश्वका ६ वटा (नेपाल, भारत, बंगलादेश, जापान, हल्याण्ड र अमेरिका) देशहरूको सहभागिता, ५०० भन्दा बढि फूल, विरुवाहरूको व्यवसायीक प्रदर्शनी । ५८ हजार दर्शकहरूद्वारा मेलाको प्रत्यक्ष अबलोकन गरेको । करिब ७८ लाखसम्मको व्यवसायीक कारोबार भएको । अन्तराष्ट्रिय स्तरमा उपलब्ध पुष्प उत्पादनका प्रबिधी प्रयोग एवं उपयोगिताको जानकारी गराउन सफल । राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा विकसित प्रजाती एवं त्यसको खेती प्रबिधी सम्बन्धमा प्रत्यक्ष अन्तरकृया गराउन सफल । ३० बर्ष भन्दा बढि समयसम्म निरन्तर पुष्प व्यवसाय गरि योगदान गर्ने काठमाण्डौ जिल्लाका श्री ज्योति नर्सरी लाई कदर-पत्र द्वारा सम्मान भएको ।	माननिय कृषि विकास मन्त्री हरि प्रसाद पराजुलीज्यूबाट दोस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीको समुदघाटन भएको
४	"Floriculture Development in Nepal: Prospects and Challenges" विषयक एक दिने कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । सो कार्यशालामा राष्ट्रिय ३ वटा र अन्तराष्ट्रिय ३ वटा गरि जम्मा ६ वटा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको थियो ।	२०७० चैत्र १४ गते	११० जना	"Floriculture Development in Nepal: Prospects and Challenges" विषयक एक दिने कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । सो कार्यशालामा राष्ट्रिय ३ वटा र अन्तराष्ट्रिय ३ वटा गरि जम्मा ६ वटा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको थियो ।	
५	तालिम क) नेतृत्व विकास तालिम ख) सिजनल फूलको बीउ तथा बेर्ना उत्पादन अभिमुखिकरण तालिम (पोखरा)	२०७० साउन ३ - ४ गते	१६ जना	नेतृत्व विकास सम्बन्धि लामो समय देखि सकृय रुपमा लागिपरेको बरिष्ठ तालिम बिज्ञ श्री बच्चुराम बस्नेतज्यूबाट नेतृत्व विकास सम्बन्धि २ दिने तालिम प्रदान गरियो ।	Rock House Kafle, Ratopul, Kathmandu
६	एबन्कट उप आयोजना सम्पन्न	२०७१ आषाढ २१		कात्तिक पोखराका पुष्प व्यवसायीहरूको माग बमोजिम एक दिने सिजनल फूलको बेर्ना उत्पादन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम पोखरामा संचालन गरियो । तालिक प्रदान गर्न केन्द्रबाट कोषाध्यक्ष श्री मीन बहादुर तामाङ्ग र का.स. राजेश भक्त श्रेष्ठलाई पठाएको थियो । तालिममा कास्की जिल्लाका पुष्प व्यवसायीहरूको सहभागिता रहेका PACT र FAN को आर्थिक प्राबिधिक सहयोगमा सावण १, २०६९ बाट संचालन गरिएको उप आयोजना २०७१ आषाढमा सम्पन्न भएको थियो । व्याक्टको २६ लाख ७२ हजार र फ्यानको १३ लाख ४९ हजार रूपैयाँ गरि कुल ४० लाख २१ हजार बजेट रहेको उक्त उप उपआयोजनाले मुख्यत कट फलावरमा देखिने पोष्ट हार्भेष्ट क्षति	कात्तिक पोखरा

				<p>न्यूनिकरण, व्यवसायीक कार्नेशन फूलको कास्कि र तनहुमा परिक्षण उत्पादन, कट फ्लावरको बजार विकासका लागि काभ्रे, कास्की, चितवन र कैलालीमा खुद्रा पसल स्थापना, काठमाण्डौ प्लाजा ग्लोबल फ्लोरोमा कुलिङ्क च्याम्बरको स्थापना, काठमाण्डौमा अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी, ललितपुर र पोखरामा क्षेत्रिय पुष्प मेलाको आयोजना, पुस्तिका प्रकासन, कट फ्लावर फार्मको नियमित अनुगमन र उत्पादक बिच अन्तर्क्रिया र फूल निर्यातका लागि खाडी मुलुकको संभाव्यता अध्ययन गर्ने लगायतका योजना रहेकोमा ती सम्पुर्ण कार्यक्रमहरू सफलतापूर्वक गरि उप-आयोजना सम्पन्न भएको ।</p>	
७	पुष्प प्रबर्द्धन नीति २०६९ को कार्यन्वयन कार्ययोजना			<p>फ्यानद्वारा २०६४ सालमा मस्यौदा तयार गरी कृषि विकास मन्त्रालयमा पेश भएको पुष्प नीति परिमार्जित भइ गत बर्ष प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषदको निर्णयानुसार स्वीकृत भई आएको पुष्प प्रबर्द्धन नीति २०६९ लाई कार्यन्वयनका लागि नीति अन्तर्गत कार्यनीति तथा रणनीतिको कार्यन्वयनका लागि कार्ययोजना तय भई यस आर्थिक बर्ष २०७१/७२ बाट लागु हुने गरी कृषि विकास मन्त्रालयमा पेश भएको</p>	
८	<p>अन्य गतिविधिहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ बंगलादेशी पुष्प व्यवसायीहरूको प्रतिनीधी मण्डलसंग अन्तरकृया तथा स्थलगत अवलोकन भ्रमण ➤ PUM नेदल्याण्डका पुष्प विशेषज्ञसंग एक दिने अन्तरकृया कार्यक्रम सम्पन्न । ➤ TEPC संग मिलेर पोखरामा एक दिने गोष्ठि सम्पन्न । ➤ विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय संघ संस्थाद्वारा आयोजना गरिएको विभिन्न सभा सम्मेलन तथा भेटघाट समारोहहरूमा सक्रिय रुपमा सहभागी भई पुष्प व्यवसाय सम्बन्धि आवश्यक लिविङ्ग गरिएको ➤ नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघले महासंघको बस्नुगत परिषदको सदस्यमा FAN का अध्यक्ष श्री लोक नाथ गैरेज्यूलाई मिति २०७१/२/७ मा मनोनयन गरी सो परिषद अन्तर्गत कृषि तथा वन हेर्नका लागि महत्वपूर्ण जिम्मेवारी प्रदान गरेको । ➤ नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ/कृषि उद्यम केन्द्रको संचालक समितिको सदस्यमा FAN का अध्यक्ष श्री लोक नाथ गैरेज्यूलाई मिति २०७१/३/९ मा मनोनयन गरिएको । 				

PACT उप आयोजना सम्पन्न
“नेपालको प्रमुख कट फुलावरहरूको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा बजार सबल बनाउने”
(Strengthening National and International Market of Major Cut flowers of Nepal)
कृषकलाप अन्तर्गत प्राप्त भएका उपलब्धीहरू

प्रस्तावित मुख्य कृषकलापहरू	संख्या	के प्रयोजनका लागि प्रस्ताव गरिएको थियो ?	प्रस्ताव गरिएको प्रयोजन अनुसार संचालनमा छ / छैन ?	उपलब्धीहरू
१. भौतिक पूर्वाधार विकास				
२.१. मेसिन तथा औजार				
२.१ कट फुलावरको खुहा फसल स्थापनाका लागि सहयोग - कास्की, काभ्रे, चितवन र कैलाली	४	बजार विकासका लागि	संचालनमा छ	कास्की, कैलाली, चितवन र काभ्रेमा स्थापना भई संचालनमा रहेको खुहा फसलबाट कट फुलावरको बजार विस्तारका साथै धेरै उपभोक्ताहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भइरहेको ।
२.२ कट फुलावर फूलको होलसेल फसलको पुर्वाधार विकासमा सहयोग (कुलिङ च्याम्बर)	१	पोष्ट हार्भेष्ट क्षति न्यूनीकरणका लागि	संचालनमा छ	काठमाण्डौं कमलादी स्थित स्तोवल फ्लोर प्रा.ली.मा स्थापना भएको कुलिङ च्याम्बरमा एक लाख रिटक फूल एकैचोटि राख्न सकिने क्षमता रहेको हुदा बजारमा अपूर्ति बढि भएको बेला कोल्ड स्टोरमा राखी पछि बजार माग भएको बेला उपलब्ध गराउन सकिने भएकोले कट फुलावर व्यवसायीहरूले प्रयोग गरि फाइदा लिइरहेको ।
३. सामग्रीहरू				
३.१ वि.ऊ, मल,				
४. क्षमता अभिवृद्धि				
४.१ कट फुलावरहरूको प्याकोजिङ र ह्याण्डिलिङ प्रणाली सम्बन्धि अध्ययन	१	वर्तमान कट फुलावरको पोष्टहार्भेष्ट क्षतिको अध्ययन	अध्ययन प्रतिवेदन उपलब्ध छ	कट फुलावर उत्पादकहरूद्वारा प्याकोजिङ तथा ह्याण्डिलिङमा गरिरहेको गल्तिलाई सुधार गरि क्षति न्यूनीकरणमा सघाउ पुऱ्याइरहेको
४.२ उपरोक्त अध्ययन अनुसन्धानबाट प्राप्त उपलब्धिहरूको अभिमुखिकरण तालिम - उत्पादक र थोक व्यापारी	१	व्यवसायीहरूको क्षमता विकासका लागि	सम्पन्न भईसकेको	क्षमता विकासमा बृद्धि
४.३ उपरोक्त अध्ययन अनुसन्धानबाट प्राप्त उपलब्धिहरूको पुस्तिका प्रकाशन तथा वितरण (उत्पादक र थोक व्यापारी)	१०० ०	अध्ययन प्रतिवेदनको प्रकाशन गरी व्यवसायीलाई उपलब्ध गराउनु	पुस्तिका प्रकाशन	FAN का सदस्यहरू तथा समबन्धित कट फुलावर व्यवसायीहरूलाई वितरण गरिएको ।
४.४ उपरोक्त अध्ययन अनुसन्धानबाट प्राप्त उपलब्धिहरूलाई छानिएका कट फुलावर फर्महरूमा लागु गर्ने र प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन गर्ने	५	अध्ययन प्रतिवेदन बाट प्राप्त उपलब्धिबारे फर्महरूलाई प्राविधिक सहयोग गर्नु	प्राविधिक सहयोग सम्पन्न	फर्महरूले प्याकोजिङ तथा ह्याण्डिलिङको प्रकृत्यामा सुधारको शालनी भएको
४.५ उपरोक्त अध्ययनबाट प्राप्त कट फुलावरको पोष्ट हार्भेष्ट क्षतिको वर्तमान अवस्था सम्बन्धि उत्पादक तथा थोक व्यापारीहरूबीच अन्तरकृया तथा कार्यशाला	१	कट फुलावरको पोष्ट हार्भेष्ट क्षति न्यूनीकरणमा सुधारका लागि तथा थोक बिक्रेता बिच	संचालनमा छ ।	प्याकोजिङ र ह्याण्डिलिङ प्रकृत्यामा सुधार
४.६ कट फुलावरको बजारिकरण तथा ह्याण्डिलिङ सम्बन्धी तालिम	४	व्यवसायीहरूको क्षमता विकासका लागि	सम्पन्न भएको	क्षमता विकासमा बृद्धि

४.७	पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धनका लागि अन्तराष्ट्रिय मेलाको आयोजना	सं.	१	१	पुष्प व्यवसायको राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजार विकास तथा प्रबर्द्धनका लागि २०७० चैत्र १३-१६, काठमाण्डौ	काठमाण्डौ संचालन भईसकेको	मेलामा सहभागी नेपाल सहित बिरुवाका ६ वटा (नेपाल, भारत, बंगलादेश, जापान, हल्याण्ड र अर्जेन्टिना) देशहरूको आफ्नो उत्पादन संहिताको समघट गराउन सफल रह्यो। ५०० भन्दा बढि फूल, बिरुवाहरूको व्यवसायीक प्रदर्शनी। ५८ हजार दर्शकहरूद्वारा मेलाको प्रत्यक्ष अवलोकन गरेको। करिब ७८ लाखसम्मको व्यवसायीक कारोबार भएको। पुष्प प्रेमी जनसाधारणलाई एकै छानोमुनी प्रचुर मात्रामा फूल बिरुवाको खरिद बिक्री, सूचना तथा अवलोकन गर्ने अवसर उपलब्ध गराउन सफल भएको। पुष्प सम्बन्धि सूचना तथा प्रविधिको आदान प्रदान। संयुक्त र समुहगत लगानीको अवसरको खोजी र व्यवसायीक पहल। अन्तराष्ट्रिय स्तरमा उपलब्ध पुष्प उत्पादनका प्रविधी प्रयोग एवं उपयोगिताको जानकारी गराउन सफल।
४.८	पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धनका लागि क्षेत्रिय मेला आयोजनामा सहयोग	सं.	२	१	दोस्रो लालुपाते पुष्प प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६९ मिति: २०६९ पौष ५-७ स्थान: जाउलाखेल खेलकुद मैदान, ललितपुर १ चौथो परिचामाञ्चल क्षेत्रिय पुष्प व्यापार मेला २०६९ मिति: फागुन २५ - २९ गते सम्म स्थान :पोखरा सभागृह, कास्की, २ कार्नेशन फूलको उत्पादन क्षेत्र बिस्तार गर्नका लागि	सम्पन्न	२२ वटा नर्सरी व्यवसायीहरूको सहभागिता। १० हजार भन्दा बढि दर्शक/भिजिटर्द्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन। ४१६ लाख भन्दा बढिको व्यवसायीक कारोबार गर्न सफल। कार्यक्रम अवधी भित्र व्यापक पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धन गर्नामा सफलता।
४.९	व्यवसायीक कार्नेशन फूलको हिउदमा परिक्षण उत्पादन गर्ने सम्बन्धि उर्षयत कतगमथ (तनहु र कास्की)	सं.	२	२	कार्नेशन फूलको उत्पादन क्षेत्र बिस्तार गर्नका लागि	अध्ययन प्रतिबेदन	१९ वटा नर्सरी व्यवसायीहरूको सहभागिता। २० हजार भन्दा बढि दर्शकहरूद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन। ४१२ लाख भन्दा बढिको व्यवसायीक कारोबार गर्न सफल। कार्यक्रम अवधी भित्र व्यापक पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धन गर्नामा सफलता कास्की र तनहुमा कार्नेशन फूलको खेत गर्न सकिने।
४.१०	उर्षयत कतगमथ बाट प्राप्त उपलब्धिहरूको अभिमुखिकरण तालिम (कार्नेशन फूलको उत्पादकहरूलाई)	सं.	१	१	व्यवसायीहरूको क्षमता विकासका लागि	संचालन भईसकेको	क्षमता विकासमा बृद्धि। उत्पादकहरू उत्साहित भई थप बिस्तारमा जाने।
४.११	कार्नेशन फूलको उर्षयत कतगमथ सम्बन्धि गरिएको कट फुलावर फर्मको निर्यात अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा सहयोग (२ पटक प्रति फर्म)।	पटक	४	४	कार्नेशन फूलको उत्पादनका लागि प्राविधीक सहयोगका लागि	संचालन भईसकेको	गुणस्तर सुधार र प्राविधीक सहयोग
४.१२	उर्षयत कतगमथ बाट प्राप्त उपलब्धिहरूको पुस्तिका प्रकाशन तथा बितरण (कार्नेशन फूलको उत्पादकहरूलाई)	सं.	१००	०	अध्ययन प्रतिबेदनको प्रकाशन गरी व्यवसायीलाई उपलब्ध गराउनु	पुस्तिका प्रकाशन	FAN का सदस्यहरू तथा सम्बन्धित कट फुलावर व्यवसायीहरूलाई बितरण गरिएको छ।
४.१३	उर्षयत कतगमथ बाट प्राप्त उपलब्धिहरूको कार्नेशन फूलको उत्पादकहरूबीच अन्तरकृया तथा कार्यशाला	सं.	१	१	सुचना प्रवाह	अन्तकृया सम्पन्न	सुचना आदान प्रदान
४.१४	कट फुलावर फूलको निर्यातको लागि खाडि मुलुकको सभाब्यता अध्ययन	सं.	१	१	निर्यात विकासका लागि सभाब्यता अध्ययन गर्नु	अध्ययन प्रतिबेदन	व्यवसायीहरू लाभान्वित भई निर्यात विकासमा सहयोग भईरहेको।

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

तेईसौं आ.ब.०७१/७२

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	२२ औं वार्षिक साधारण सभा	२०७१ भाद्र ४ गते	११६ जना	२२ औं वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न । आ.ब.२०७०/७१ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिवेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब. ०७१/७२ को अनुमानित बजेट पारित ।	होटेल काठमाण्डौ त्रिपुरेश्वर,
२	IHK 2015 मा सहभागिता	2015 April 24-May 10	२ जना	Goyang International Flower Foundation को आयोजनामा दक्षिण कोरियामा भएको International Horticulture Goyang Korea 2015 (IHK2015) मा स्थानको तर्फबाट भाग लिन संस्थाका उपाध्यक्ष मीन बहादुर तामाङ्ग र का.सदस्य संजीव कार्कीच्युलाई मनोनयन गरी भेलामा सहभागी भई नेपाली पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार गरेको । सोही समयमा पुष्प व्यवसायको सम्बन्धि दुई देश बीच आपसी हितको विषयमा सम्झौता भएको ।	दक्षिण कोरिया
३	संस्थागत छलफल भेला			कार्य समितिको १२ पटक नियमित तथा ८ पटक आकास्मिक बैठक सम्पन्न गर्नुका साथै अन्य विविध महत्वपूर्ण विषय बस्तु माथि ९ पटक परामर्श बैठक तथा ४ पटक नर्सरी उप समितिको बैठक सम्पन्न	
४	पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम			यस पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम सम्बन्धि विस्तृत विवरण तल दिइएको छ ।	

४. पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम
कृषकलाप अन्तर्गत प्राप्त भएका उपलब्धीहरू

सि.नं.	विवरण	इकाइ	आ.ब.को लक्ष्य	कार्यक्रमको लक्ष्य	उपलब्धी संख्या	वार्षिक उपलब्धी	कैफियत
१.१	बैठक						
१.१.१	केन्द्रीय स्तरको सरोकारवालासँग समन्वय बैठक	पटक	३	केन्द्रीय स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल हुने	३	केन्द्रीय स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको, बैठकबाट प्राप्त सुझाव तथा निर्णयले कार्यक्रम कार्यक्रममा सघाउ पुगेको ।	३ वटै बैठक काठमाण्डौमा आयोजना गरिएको
१.१.२	जिल्लास्तरको सरोकारवालासँग समन्वय बैठक	जिल्ला	३	कार्मिक जिल्लामा जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको	३	जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको	कार्मिक, चितवन र काभ्रे जिल्लामा बैठक आयोजना
१.१.३	पुष्प तथा पुष्पजन्य व्यवसाय प्रबर्द्धन एवं विस्तारका लागि विज्ञहरूको कार्यदल गठन	पटक	१	पुष्प तथा पुष्प व्यवसायका विज्ञहरूको कार्यदल गठन भएको हुने	१	११ जना पुष्प विज्ञहरूको कार्यदल गठन भई विज्ञहरूको कार्यदलको बैठक मिति २०७२ जेष्ठ २९ गतेमा बैठक सम्पन्न ।	
१.२	क्षमता अभिवृद्धि						
१.२.१	उद्यमशीलता सीप तालिम	पटक	१	पुष्प व्यवसायमा संलग्न २५ जनाको उद्यमशीलता सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि हुने	१	कार्मिक जिल्ला तथा आसपासको ३३ जना पुष्प व्यवसायीहरूको उद्यमशीलता सीप विकास तालिम लिई सके पछि उद्यमशीलता क्षमतामा अभिवृद्धि भएको ।	२०७१ फागुन ११-१२ गते

१.२.२	मूल्य श्रृंखला अभिवृद्धि तालिम	पटक	१	पुष्प व्यवसायमा संलग्न २५ जनाको मूल्य श्रृंखला सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि हुने	१	पुष्प व्यवसायमा संलग्न रहेका ३० जनाले पुष्प व्यवसायीहरूले मूल्य श्रृंखला तालिम लिएका थिए।	२०७१ फागुन ३-५ गते
१.२.३	नेपालमा पुष्प तथा पुष्पजन्य व्यवसायको संभावना एवं चुनौती बारे एक दिवसीय गोष्ठी	पटक	१	पुष्प व्यवसायको व्यावसायिक सम्भाव्यता र विकास बारे सुभाव प्रतिवेदन तयार हुने	१	नेपालमा पुष्प तथा पुष्पजन्य व्यवसायको संभावना एवं चुनौती बारे एक दिवसीय गोष्ठी सन्देशिको बुटवलमा आयोजना गरि पुष्प व्यवसायको व्यावसायिक सम्भाव्यता र विकास बारे सुभाव लिइएको थियो। साथै पुष्प व्यवसायको वर्तमान अवस्था र भन्ने	२०७१ माघ २४ गते
लागत साभेदारीमा पुष्पजन्य व्यवसाय विस्तार							
१.३.१	नामूना पुष्प नर्सरी स्थापना (काठमाण्डौ उपत्यका १, पोखरा १)	संख्या	२	काठमाण्डौ उपत्यका र पोखरामा १-१ वटा नामूना पुष्प नर्सरी स्थापना भएको हुने	२	काठमाण्डौ उपत्यका र पोखरामा १-१ वटा नामूना पुष्प नर्सरी स्थापना भएको	काठमाण्डौ र कास्की
१.३.२	शैक्षिक बेरोजगार तथा सेवा निवृत्त व्यक्तिहरूलाई पुष्प उत्पादन कार्यको लागि आर्थिक सहयोग	संख्या	५	सहर आसपासका शैक्षिक बेरोजगार तथा सेवा निवृत्त ५ जना व्यक्तिहरूले सपत्त्री फूल लगायतका अन्य फूल उत्पादन कार्यको लागि आर्थिक सहयोग पाएको हुने	५	काठमाण्डौ, भक्तपुर र काभ्रेका शैक्षिक बेरोजगार ५ जना व्यक्तिहरूलाई सपत्त्री, मखमली र गोठवारी फूल लगायतका अन्य फूल उत्पादन कार्यको लागि आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराएको।	काठमाण्डौ, भक्तपुर र काभ्रे
१.३.३	पुष्प नर्सरी सुदृढीकरण	संख्या	४	काठमाण्डौ उपत्यकाको चार वटा पुष्प नर्सरी को सुदृढीकरण गरिने।	४	४ वटा पुष्प नर्सरी को सुदृढीकरण भएको। आधार फलफूल नर्सरी, चितवन बसन्त नर्सरी, पोखरा काठमाण्डौ नर्सरी, काठमाण्डौ खडका नर्सरी, काठमाण्डौ	चितवन, कास्की र काठमाण्डौ
१.३.४	पुष्प फार्म सुदृढीकरण	संख्या	४	चारवटा पुष्प फार्म को सुदृढीकरण गरिने।	४	चार वटा पुष्प फार्मको सुदृढीकरण भएको। रक्षा नर्सरी, काठमाण्डौ कमल कट फुलावर फार्म, ललितपुर नवसेवा नर्सरी, ललितपुर स्काई फ्लोरिकल्चर, भक्तपुर।	काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुरमा
१.३.५	कट फुलावर विक्री केन्द्र सुदृढीकरण	संख्या	३	काठमाण्डौको दुईवटा र पोखराको एउटा पुष्प बिक्रिकेन्द्रको सुदृढीकरण गरिने	३	काठमाण्डौको रोयल डयाफोडिल र डयाफोडिल फुलावर सप र पोखराका रक्षा पुष्प नर्सरीले एक हजार लिटर क्षमताको चिलर प्राप्त भई पुष्प बिक्रिकेन्द्रको सुदृढीकरण भएको	काठमाण्डौ, पोखरा
१.३.६	पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्र स्थापना एवं संचालन (काठमाण्डौ, पोखरा, चितवन)	संख्या	३	काठमाण्डौ, पोखरा र चितवन गरी ३ वटा शहरहरूमा पुष्प व्यवसाय परामर्शकेन्द्रको स्थापना भई संचालनमा आउने	३	काठमाण्डौ, पोखरा र चितवन गरी ३ वटा शहरहरूमा पुष्प व्यवसाय परामर्शकेन्द्रको स्थापना भई संचालनमा रहेको र सो सेवा केन्द्रबाट सेवा दिन थालिएको छ।	काठमाण्डौ, पोखरा र चितवन
१.४	पुष्प मेला प्रदर्शनी						
१.४.१	राष्ट्रिय पुष्प मेला प्रदर्शनी १८ औं पुष्प मेला २०७१	पटक	१	काठमाण्डौमा राष्ट्रियस्तरीको पुष्प मेला आयोजना गरी प्रचार प्रसार तथा उत्कृष्ट व्यवसायी/कृषकहरूलाई पुस्कृत गर्ने	१	१८ औं पुष्प मेला २०७१ काठमाण्डौको भृकुटीमण्डपमा मिति २०७१ चैत्र ७ देखि १० सम्म संचालन भएको र मेलामा विविध विद्यामा ७ जना पुष्प व्यवसायीहरूलाई पुस्कृत गरिएको थियो। पुष्प व्यवसायको प्रवर्द्धन मा महत्वपूर्ण संघाउ पुगेको। ४५० भन्दा बढि फूल, बिस्वाहरूको व्यवसायिक प्रदर्शनी। ४९ हजार दर्शकहरूद्वारा मेलामाको प्रत्यक्ष अवलोकन गरेको। करिब ६१ लाखसम्मको कारोबार भएको। काठमाण्डौ वडा नं. ४ धापसी स्थित वि.स. २०४० (ई.स. १९८४) स्थापित बोटानिकल नर्सरी लाई लामो समय देखि पुष्प व्यवसायको विकास, विस्तार तथा प्रवर्द्धनको क्षेत्रमा निरन्तर रूपमा योगदान पुऱ्याए वापत सम्मान स्वरुप कदर-पत्र प्रदान गरिएको।	माननिय कृषि विकास मन्त्री हरी प्रसाद पराजुलीज्यूबाट दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीको समुदघाटन भएको

१.४.२	क्षेत्रीय पुष्प मेला प्रदर्शनी	पटक	३	क्षेत्रीय स्तरमा पुष्प व्यवसायको बारेमा प्रचार प्रसार भई व्यवसायिकतामा सघाउ पुग्ने ।	३	क्षेत्रीय स्तरमा पुष्प व्यवसायको बारेमा प्रचार प्रसार भई व्यवसायिकतामा सघाउ पुग्ने ।	प्रतिवेदन
१.४.३	पुष्प आयातकर्ता, निर्यातकर्ता एवं पुष्प उत्पादक व्यवसायीहरू बीच अन्तरक्रिया गर्ने	पटक	१	पुष्प व्यवसायसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको अन्तर्क्रियाबाट पुष्पको आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा सघाउ पुग्नेका साथै सो सम्बन्धमा प्रतिवेदन तयार हुने ।	१	पुष्प व्यवसायसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहर आयातकर्ता तथा निर्यात कर्ता बिच अन्तर्क्रियाबाट पुष्पको आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा सघाउ पुर्‍याएको छ । साथै सो सम्बन्धमा प्रतिवेदन ।	प्रतिवेदन
१.४	शहर तथा राजमार्गको सौन्दर्य अभिवृद्धि कार्यक्रममा सहकार्य गर्ने						
१.४.१	वन्स्पति विभासँग साभेदारीमा का.म.पा को सडक तथा धोबी खोला किनारमा वन्स्पति रोपण तथा संरक्षण	संख्या	१०००	बातावरण स्वच्छ र हरियाली राख्नमा सघाउ पुग्ने ।	१०००	धोबीखोला कोटिडोरमा रातो पुल देखि कालो पुलसम्मको खोलाको दुबै किनारामा एक हजार बिस्वा रोपिएको छ जसका कारण बातावरण स्वच्छ र हरियाली राख्नमा सघाउ पुर्‍याएको छ ।	१००० फूल बिस्वा रोपिएको छ
१.४.२	का.म.पा.सँगको साभेदारी/सहकार्यमा वागमति नदि किनारको उपयुक्तस्थलमा नमूना पार्क स्थापना	संख्या	१	का.म.पा.ले उपलब्ध गराएको वागमति नदि किनारमा नमुना पार्क स्थापना हुने	१	का.म.पा.ले उपलब्ध गराएको वागमति नदि किनारमा कोटेश्वर नमुना पार्क स्थापना गरिएको छ । जसका कारण वातवरण स्वच्छ राख्न सघाउ पुग्नुका साथै स्थानिय मानिसहरूलाई सो पार्क बाट लाभ	
१.६	अध्ययन विस्तार तथा प्रकाशन						
१.६.१	पुष्प व्यावसय सम्बन्धी आधारभूत तथ्यांक संकलन तथा प्रकाशन	प्रति	२००	पुष्प व्यावसायको आधारभूत तथ्यांक प्रकाशन गरि प्रचार भएको हुने	२००	पुष्प व्यावसायीहरूको डाइरेक्टरी प्रकाशन भएको	
१.६.२	व्यवसायिक पुष्प खेतीको क्षेत्र पहिचान तथा नेपाल व्यापार एजिकर्त रणनीतिमा पुष्प क्षेत्र समावेश गराउने सम्बन्धी आधारपत्र/प्रतिवेदन तयारीको लागि अध्ययन अनुसन्धान र परामर्श	पटक	२	पुष्प व्यावसायको संभावित व्यवसायिक क्षेत्र पहिचान हुने र नेपाल व्यापार एजिकर्त रणनीतिमा पुष्प क्षेत्रलाई समेत समावेश गर्नको लागि आधार पत्र तयार भएको हुने	२	पुष्प व्यावसायको संभावित व्यवसायिक क्षेत्र पहिचानका लागि विभिन्न पुष्पबालीलाई आवश्यक पर्ने हलापानी विषय समीटएको जानकारी मुलक पुस्तक प्रकाशन भएको । नेपाल व्यापार एजिकर्त रणनीतिमा पुष्प क्षेत्रलाई समेत समावेश गर्नको लागि आधार पत्र अध्ययन भई प्रतिवेदन तयार भएको ।	
१.६.३	पुष्प खेती सम्बन्धी प्राविधिक पुस्तिका तयारी एवं प्रकाशन	प्रति	४००	पुष्प खेती सम्बन्धी प्राविधीक पुस्तकबाट पुष्प खेती गर्न चाहने इच्छुक उद्यमी कृषक/व्यवसायीहरूले जानकारी पाउने	४००	कर्नाशन फूलको व्यवसायीक खेती तथा नेपालीज फ्लोरिकल्चर विषयक प्राविधीक पुस्तक प्रकाशन	लक्ष्य ५०० प्रति भाएनि सो पुस्तक व्यवसायीहरूका लागि बढि आवश्यक पर्ने भएकोले १५०० सय प्रति प्रकाशन गरिएको छ ।
१.७	संयुक्त अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण (कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका सम्बन्धित निकाय, फ्लोरिकल्चर एसोसियसन नेपाल र कृषि उद्यम केन्द्र समेत)	पटक	३	कार्यक्रम संचालनमा पृष्ठपोषण हुने ।	३	कार्यक्रम संचालनमा पृष्ठपोषण भई सकलता पुर्वक सम्पन्न गर्न मार्गदर्शन भएको ।	

कार्यक्रम तथा उपलब्धी संक्षिप्त विवरण

चौबिसौ आ.ब.०७२/७३

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधि	मिती	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	२३ औं वार्षिक साधारण सभा तथा कार्य समिति निर्वाचन	२०७२ भाद्र २५ गते	२०० जना	२३ औं वार्षिक साधारण सभा तथा कार्यकारीणी समितिको निर्वाचन ट्रेड टावर विजिनेश सेन्टर, थापाथलीमा सम्पन्न । आ.ब.२०७१/७२ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबन्धन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब.०७२/७३ को अनुमानित बजेट पारित । सोही साधारण सभाले श्री लोक नाथ गैरेको नेतृत्वमा ११ सदस्यीय कार्य समितिको चयन गरेको थियो	ट्रेड थापाथली, काठमाण्डौ
२	भक्तम्प पिडित पुष्प व्यवसायी सदस्यहरूलाई राहत बितरण	२०७२ पौष	५१ जना	२०७२ बैशाख १२ मा गएको बिनासकारी भुकम्पबाट पिडित भएका ५१ जना पुष्प व्यवसायीहरूलाई दक्षिण कोरियाबाट प्राप्त आर्थिक सहयोग रकम पिडित सदस्यहरूलाई १२४ जि.यस.एमको २४ X ८५ फिट साईजको सिल्याउलिन प्लास्टिक खरिद गरि बितरण गरिएको ।	
३	कट फूलावर भ्यालुचेन राउण्ड टेवल मिटिङ	२०७२ माघ २६ गते	१९ जना	प्याक्टको आयोजनामा मसला कट्टेज टेकुमा भएको कट फूलावर भ्यालु चेन राउण्ड टेवल मिटिङमा सहभागिताको लागि प्याक्ट बाट अनुरोध भई आएकोमा १९ जना पुष्प व्यवसायीहरूको सहभागिता गराइएको । उक्त मिटिङमा कट फूलावर भ्यालुचेनसंग सम्बन्धित विभिन्न कार्यपत्रहरू प्रस्तुत भएको । उक्त कट फूलावर भ्यालु चेन राउण्ड टेवल मिटिङबाट प्राप्त भएको निष्कर्ष सहितको लिखित प्रतिबन्धन प्याक्टबाट प्रकाशन भई आएको	
४	IHK 2016 मा सहभागिता	2016 April 29-May 15	२ जना	Goyang International Flower Foundation को आयोजनामा दक्षिण कोरियामा भएको International Horticulture Goyang Korea 2016 (IHK2016) मा प्यानको तर्फबाट भाग लिन संस्थाका उपाध्यक्ष दिलीप बादे र का.सदस्य सिताराम पन्त उक्त मेलामा सहभागी भई नेपाली पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार गरेको । सोही समयमा पुष्प व्यवसायको सम्बन्ध दुई देश बीच आपसी हितको विषयमा सम्झौता भएको ।	दक्षिण कोरिया
५	बिषेश साधारण सभा सम्पन्न	२०७२ फागुन ७ गते	१०२ जना	फ्यानको विधानलाई समय सापेक्ष संसोधन गरी समयानुकूल बनाउनु पर्ने आवश्यकता महसुस भई अधिल्लो साधारण सभाले दिएको मन्डेट अनुसार गठित विधान संसोधन समितिद्वारा आवश्यक दफा तथा उफादफाहरू संसोधन गरी २०७२ फागुन ७ मा बसेको बिशेष साधारण सभाबाट पारित ।	ट्रेडटावर थापाथली
६	पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम			यस पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम सम्बन्धि विस्तृत विवरण तल दिइएको छ ।	

६. पुष्प प्रबुद्धन कार्यक्रम

क्याकलाप अन्तर्गत प्राप्त भएका उपलब्धीहरू

सि. नं.	विवरण	इकाई	आ.ब.को लक्ष्य	वार्षिक लक्ष्य	उपलब्धी संख्या	वार्षिक उपलब्धी	कैफियत
१.१	बैठक						
१.१.१	केन्द्रिस्तको सरोकारवालासँग समन्वय बैठक	पटक	३	केन्द्रीय स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल हुने ।	३	३ वटा बैठक सम्पन्न सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको, बैठकबाट प्राप्त सुझाव तथा निर्णयले पुष्प प्रबुद्धन कार्यक्रम संचालनमा सघाउ पुगेको ।	३ वटा काठमाण्डौमा आयोजना गरिएको
१.१.२	जिल्लास्तको सरोकारवालसँग समन्वय बैठक	जिल्ला	३	कारिक, चितवन र काभ्रे जिल्लामा जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको हुने ।	३	जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू सँग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भई कार्यक्रम पुष्प प्रबुद्धन कार्यक्रम संचालनमा सघाउ पुगेको ।	काठ्की, चितवन र काभ्रे
१.१.३	विज्ञहरूको कार्यदलको बैठक	पटक	४	विज्ञहरूको कार्यदलको बैठकबाट पुष्प व्यवसाय प्रबुद्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउनमा मार्गदर्शन भएको हुने ।	४	विषय विज्ञ व्यक्तिहरूको कार्यदल गठन भई विज्ञहरूको कार्यदलको विभिन्न विभाग बसेको बैठकको निर्णय तथा मार्ग दर्शनले पुष्प प्रबुद्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा सम्पादनमा सघाउ पुगेको ।	काठमाण्डौ
१.१.४	पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्र संचालन (काठमाण्डौ, पोखरा, चितवन)	संख्या	३	गत बर्ष काठमाण्डौ, पोखरा र चितवनमा स्थापना भएको पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्रको निर्णयित संचालन गरि व्यवसायिलाई प्राविधिक परामर्श गर्ने ।	३	काठमाण्डौ, पोखरा र चितवनमा पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्रको स्थापना भई संचालनमा रहेकोले सो सेवा केन्द्रबाट सेवाग्राही तथा पुष्प व्यवसायीहरूलाई सेवा उपलब्ध गराइरहेको छ ।	काठमाण्डौ, पोखरा र चितवन
१.२	लगातार सांकेदारीमा पुष्पजन्य व्यवसाय विस्तार, पूर्वधार विकास, पूर्वधार बजार स्थापना						
१.२.१	सयपत्री खेती विस्तार	संख्या	१५	सयपत्री खेती विस्तार भई आयात प्रतिस्थापनमा सघाउ पुगे	१६	निम्न १६ जना सयपत्री पुष्प कृषकहरू छोटो भई लाभान्वित भएको । १) स्वागत सयपत्री फूल सधुह, चन्द्रगिरी, काठमाण्डौ २) पुष्प सम्पदा पोखरा ३) स्वागत पुष्प फार्म, नौबिसे, धादिङ्ग ४) शिसम फ्लोरिक्ल्वर थानकोट, काठमाण्डौ ५) सिम्ले नर्सरी थानकोट, काठमाण्डौ ६) एन.बी. नर्सरीछत्रेदेउराली, धादिङ्ग ७) शिक्षित नर्सरी, छत्रेदेउराली, धादिङ्ग ८) अस्मिता नर्सरी, छत्रेदेउराली, धादिङ्ग ९) गरिमा फ्लोरिक्ल्वर नौबिसे, धादिङ्ग १०) पूर्ण नर्सरी नौबिसे, धादिङ्ग ११) के के इन्टर प्राईजेज काभ्रे १२) श्री फ्लोरा फार्म, बनेपा, काभ्रे १३) गौतम कृषि फर्म तथा नर्सरी उद्योग काभ्रे १४) बाल बुमारी फ्लोरा फार्म महेन्द्रज्योती, काभ्रे १५) एभभिमिन फ्लोरा फार्म काभ्रे १६) सुर्प विनायक फूलवारी एमो प्रा.ली. भक्तपुर	२४ ह ५० फिट साईजको सेडहाउस बितरण
						उपरोक्त सबै सयपत्री फूल उत्पादकहरूलाई सिल्योलिनको सेडहाउस निर्माणका लागि हरेकलाई ७ वटाको दरले १६ जना व्यवसायीहरूलाई जम्मा ११२ वटा सेडहाउस बाँडिएको र सो निर्माण सम्पन्न भई सो सेड हाउस भित्र सयपत्री फूलको उत्पादन कार्य सुरु भएको छ ।	

१.२.२	पोर्टेबल कोल्डरूम स्थापना	संख्या	२	कट फूलावर थोक बजारमा १ र पुष्प फार्ममा १ गरी जम्मा २ वटा कोल्डरूम स्थापना भई बजार माग अनुसार आपूर्तिमा सहजता तथा पोष्टहाभैष्ट क्षति न्यूनिकरण गर्न सघाउ पुगे ।	२	यस अन्तर्गत कट फूलावर थोक बजार अन्तर्गत यूनाईटेड फ्लोरा प्रा.ली. र कट फूलावर फार्म अन्तर्गत फ्लोरा फ्रेजिडस छनौट भई १० ह १० ह ८.६ फिट साईजको पोर्टेबल कोल्ड रूम स्थापना भएको । यसको निर्माण फरचात बजार माग अनुसार आपूर्तिमा सहजता तथा पोष्टहाभैष्ट क्षति न्यूनिकरण गर्न सघाउ पुगेको ।	काठमाण्डौ
१.२.३	पुष्प नर्सरी सुदृढिकरण मन्त्रालय (जि आईकारा) निर्मित टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण	संख्या	८	पुष्प नर्सरीहरूको सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय फूल उत्पादनमा सघाउ पुगे ।	८	यस अन्तर्गत ८ वटा पुष्प नर्सरीहरू छनौट भई उक्त नर्सरीहरूमा टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । <ul style="list-style-type: none"> ● अजिमा नर्सरी कुलेश्वर, काठमाण्डौ ● न्यू सम फ्लावर नर्सरी बुद्ध नगर, काठमाण्डौ ● कुमारी नर्सरी पक्माजोला, काठमाण्डौ ● महर्जन नर्सरी महाराजगंज, काठमाण्डौ ● संजय नर्सरी काँडाधारी, काठमाण्डौ ● विशाल नर्सरी महाराजगंज, काठमाण्डौ ● शिवपुरी नर्सरी काठमाण्डौ ● ओम नर्सरी प्रा.ली., काठमाण्डौ 	साईज : चौडाई ९.६ मीटर र लम्बाई ३२ मीटर साईजको टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण
१.२.४	पुष्प नर्सरी सुदृढिकरण सोनास्तर (जि आईकारा) निर्मित टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण	संख्या	१५	पुष्प नर्सरीहरूको सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय फूल उत्पादनमा सघाउ पुगे ।	१५	पुष्प नर्सरी सुदृढिकरण सोनास्तर अन्तर्गत तपोसलका पन्ध्र वटा नर्सरीहरू छनौट भई लामोवक्त भएका छन् । <ul style="list-style-type: none"> ● गाडेन नर्सरी पोखरा ● गौतम फूलबारी नर्सरी पोखरा ● बुद्ध हर्ष नर्सरी काठमाण्डौ ● अल ट्रीकल प्लांट हाउस काठमाण्डौ ● अरुण नर्सरी काठमाण्डौ ● भद्रुवाई नर्सरी काठमाण्डौ ● सुधिमा नर्सरी ललितपुर ● गुण केसरी नर्सरी काठमाण्डौ ● बिद्या नर्सरी काठमाण्डौ ● कान्तिपुर नर्सरी काठमाण्डौ ● ओम तिर्थ नर्सरी ललितपुर ● गौतम नर्सरी भक्तपुर ● चापुण्डा गाडेन नर्सरी बौद्ध, काठमाण्डौ ● ऊँ नर्सरी चितवन ● रोज न्यू ग्रीन लिफ नर्सरी, भक्तपुर 	साईज : चौडाई ९.६ मीटर र लम्बाई १६ मीटर साईजको टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण
१.२.५	पुष्प नर्सरी सुदृढिकरण मन्त्रालय (जि आईकारा) निर्मित टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण	संख्या	८	पुष्प फार्महरूको सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय कट फूलावर उत्पादनमा सघाउ पुगे ।	८	निम्न आठ वटा पुष्प फार्महरू छनौट भई टप भिन्टलेटेड ग्रीनहाउस निर्माणको क्रममा रहेको <ul style="list-style-type: none"> ● पारीजात नर्सरी गोदावरी ललितपुर ● फ्रेस फ्लावर नर्सरी चाल्मुखेला, काठमाण्डौ ● जे यस नर्सरी भक्तपुर ● गईज अर्किड नर्सरी गोदावरी, ललितपुर ● ग्रिन भिऊ अर्किड नर्सरी गोदावरी, ललितपुर 	साईज : चौडाई ९.६ मीटर र लम्बाई ३२ मीटर साईजको टप भिन्टलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण

१.२.६	कट फुलावर वित्री केन्द्र सुदृढीकरणका लागि चिाल्लर बितरण	संख्या	१	१ वटा पुष वित्रिकेन्द्रको सुदृढीकरण गरिने		<ul style="list-style-type: none"> होपईजन नसरी काभ्रे ए.यस कट फुलावर नसरी रामकोट, काठमाण्डौ खडका फार्मिङ एण्ड फ्लोरिकल्चर, भक्तपुर विमिन इन फ्लोरिकल्चर कमलादी, काठमाण्डौ डिजाईन फुलावर्स सप कमलादी काठमाण्डौ फुलावर्स जोन सप कमलादी काठमाण्डौ राईट चवाईस फुलावर्स सप पुलचोक ललितपुर द फ्रेस फुलावर्स सप जावलाखेल, ललितपुर श्री गणेश गिफ्ट एण्ड फुलावर्स सप जावलाखेल, ललितपुर न्यू वागमती फ्लोरा पोखरा, कास्की लविक फुलावर्स सप महागजगंज, काठमाण्डौ गरिमा फुलावर्स सप लाजिम्पाट, काठमाण्डौ उपरोक्त कट फुलावर खुदा वित्रेताहरूलाई ६२६ लिटर क्षमताको १ वटा चिाल्लर बितरण भई पुष वित्रिकेन्द्रको सुदृढीकरण भएको कार्यन्वयन हुन नसकेकोले कृषि मन्त्रालय फिर्ता भएको 	६२६ लिटर क्षमता
१.२.७	निर्यातका लागि जिप्सोफिला उत्पादन	हेक्टर	२	जिप्सोफिला निर्यात बिकास			
१.३	प्रबर्द्धनात्मक कार्य (पुष मेला प्रदर्शनी, प्रचार, प्रसार)						
१.३.१	राष्ट्रिय पुष मेला प्रदर्शनी (१९ औं पुष मेला २०७२)	पटक	१	काठमाण्डौमा राष्ट्रियस्तरको पुष मेला आयोजना गरी पुषको प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धन गर्ने ।		<ul style="list-style-type: none"> १९ औं पुष मेला २०७२ काठमाण्डौको भृकुटिमण्डपमा मिति २०७२ चैत्र १८ देखि २१ सम्म संचालन भएको र मेलाका विविध विद्यामा ९ जना पुष व्यवसायीहरूलाई पुस्कृत गरिएको थियो । पुष व्यवसायको प्रबर्द्धन मा महत्वपूर्ण सघाउ पुगेको । ४५० भन्दा बढि फूल, बिस्वाहरूको व्यवसायीक प्रदर्शनी भएको । ६० हजार दर्शकहरूद्वारा मेलाको प्रत्यक्ष अवलोकन गरेको । करिब ६५ लाखसम्मको व्यवसायीक कारोबार भएको । पुष प्रेमी जनसाधारणलाई एकै छानोपुनी प्रचुर मात्रामा फूल बिस्वाको खाँद बिर्की, सूचना तथा अवलोकन गर्ने अवसर उपलब्ध गराउन सफल भएको । पुष सम्बन्धि सुचना तथा प्रबिधिको आदान प्रदान भएको । संयुक्त र समुहगत लगानीको अवसरको खोजी र व्यवसायीक पहल । पुष भित्र बिकासित प्रजाती एवं त्यसको खेती प्रबिधी सम्बन्धमा प्रत्यक्ष अन्तर्कृया गराउन सफल । पुष व्यवसायी तथा सरकारी पदाधिकारीहरू बिच पुष आयात निर्यात सम्बन्धि अन्तरकृया गराउन सफल ललितपुर जिल्ला गोदावरी नगरपालिका वडा नं. ६, स्थित बि.स.२०४१ (ई.स.१९८४) स्थापित एभरग्रीन नसरी लाई लामो समय देखि पुष व्यवसायको बिकास, बिस्तार तथा प्रबर्द्धनको क्षेत्रमा निरन्तर रूम्मा योगदान पुर्‍याए वापत मेलाको अवसरमा सम्मान स्वस्म कदर-पत्र प्रदान गरिएको 	<p>स्टल संख्या : ६४</p> <p>सहभागी संख्या ५६</p> <p>भिजिटर : ६०,०००</p> <p>माननीय कृषि बिकास मन्त्री हरिबोल प्रसाद गजुरेलज्येबाट पानसमा द्विप प्रजालित गरि मेला को औपचारिक समुदघातन</p>

१.३.२	क्षेत्रीय पुष्प मेला प्रदर्शनी	पटक	१	क्षेत्रीय स्तरमा पुष्प व्यवसायको बारेमा प्रचार प्रसार भई व्यवसायिकतामा सघाउ पुगे ।	१	क्षेत्रीय पुष्प मेला प्रदर्शनी पोखरामा २०७२ फागुन २६ गते देखि गर्ने कार्यक्रम तय भएतापनि देशको असहज परिस्थिती, भारतद्वारा गरिएको अघोषित नाकाबन्दीका कारण फूल बिक्रम दुवैनामा समस्य भएको र त्यस पछि क्षेत्र महिनामा आएको हावाहुरी र अमिनाले फूलको फूल बिक्रमहरू नष्ट भएको कारणले आ.ब. २०७२/०७३ मा क्षेत्रीय पुष्प मेला प्रदर्शनी पोखरामा संचालन गर्ने नसकिएको	बजेट फिर्ता भएको नेपाल सरकार कृषि विकास मन्त्रालय को.ले.नि.का.)
१.३.३	गोदावरी फूलको प्रदर्शनी	पटक	१	गोदावरी फूलको व्यवसायी विकास, बिस्तार तथा प्रबर्द्धनमा सघाउ पुगे ।	१	नवौँ गोदावरी फूलको प्रतिवर्गितात्मक प्रदर्शनी २०७२ कार्तिक १८-२१ गते सम्म जाउलाखेल, खेलकुद मैदान ललितपुरमा संचालन भई व्यवसायीक प्रबर्द्धनमा सघाउ पुगेको । उक्त मेला आयोजना भईदेखा देशको राजनैतिक अस्थिरताका कारण तराईमा अन्दोलन तथा भारतले गरेको नाका बन्दिको कारण ईन्धन अभावले यातयात क्षेत्रमा नराम्रो असर परिरहदा पनि दर्शकहरूको सहभागिता भने अपेक्षा गरेको भन्दा धेरै नै थियो । भण्डौ २७ हजार भन्दा बढि दर्शक/भिजिटद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन, प्रतिवर्गिता तथा बित्री वितरणमा पुष्प व्यवसायीहरूको उत्साहजनक सहभागिता रहेको । रु २८ लाख व्यवसायीक कारोबार गर्न सफल भयो ।	सहभागी नर्सरी संख्या : २९ जम्मा स्टल संख्या : ३६
१.३.४	टेलिभिजन तथा रेडियो एफ एमबाट पुष्प सम्बन्धि कार्यक्रम निर्माण तथा प्रसारण	पटक	१२	पुष्प व्यवसायको प्रबर्द्धन हुने ।	१७	पुष्पान्वली नामक रेडियो कार्यक्रम १७ भाग तथा पुष्प उद्यम नामक ३ श्रृंखला श्रव्यदृश्य कार्यक्रम निर्माण गरि प्रसारण भई सकेको ।	
१.४	अध्ययन तथा प्रकाशन						
१.४.१	पुष्प खेती सम्बन्धी आर्थिक विश्लेषण तथा प्रकाशन	संख्या	६	६ प्रजातीको पुष्प खेती सम्बन्धि आर्थिक विश्लेषण गरि प्रचार प्रसार भएको हुने	६	कार्यक्रम, गुलाब जरबोरा, लाडिओल्य, सयपत्री र गोदावरीको आर्थिक विश्लेषण सम्बन्धि अध्ययन गरि प्रतिवेदन प्रकाशन भएको ।	
१.४.२	पुष्प खेती सम्बन्धि प्राविधिक पुस्तिका तयारी एवं प्रकाशन र प्रजाती	संख्या	३	३ प्रजाती (सयपत्री, गोदावरी र गुलाब) को पुष्प खेती सम्बन्धि प्राविधिक पुस्तिका तयारी (आर्थिक विश्लेषण सहित) भई प्रकाशन भएको हुने	३	३ प्रजाती (सयपत्री, गोदावरी र गुलाब) को पुष्प खेती सम्बन्धि प्राविधिक पुस्तिका तयारी (आर्थिक विश्लेषण सहित) भई प्रकाशन भएको । पुष्प खेती सम्बन्धी प्राविधिक पुस्तकबाट पुष्प खेती गर्न चाहने इच्छुक उद्यमी कृषक/व्यवसायीहरूलाई सहयोग पुगे	
१.४.३	पुष्प तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्राती पुस्तिका प्रकाशन	पटक	१	सम्पन्न कार्यक्रमको प्रगती विवरणबारे लिपिबद्ध भई पाठदर्शी जानकारी हुने	१	प्रकाशन भएको	
१.४.४	संयुक्त अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण (कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका सम्बन्धित निकाय, पत्तोरिकल्च एसोसियसन नेपाल र कृषि उद्यम केन्द्र समेत)	पटक	५	कार्यक्रम संचालनमा पृष्ठपोषण हुने ।	५	कार्यक्रम संचालनमा पृष्ठपोषण भई सकलता पुर्वक सम्पन्न गर्न मार्गदर्शन भएको ।	
१.५	शहर तथा राजमार्गको सौन्दर्य अभिवृद्धि कार्यक्रममा सहकार्य गर्ने						

१.५.१	स्थानिय सरोकारवाला समितिहरूको समन्वयमा धोबी खोला किनारमा वृक्ष रोपण	पटक	१	बाताबरण स्वच्छ र हरियाली राख्नमा सघाउ पुग्ने ।	१	धोबीखोला कोरिडोरमा सेतो पुल देगिख रातो पुलसम्मको खोलाको ठुबे किनारामा रुद्रमती सरोकार समाज तथा बडा सीमामिसंग समन्वय गरि वृक्ष रोपण गरिएको छ यस कार्यले बाताबरण स्वच्छ र हरियाली राख्नमा सघाउ पुऱ्याएको छ ।
१.५.२	का.म.पा.सँगको साभेदारी/सहकार्यमा वागमति नदि किनारको उद्युक्तस्थलमा नमूना पार्क स्थापना	संख्या	१	का.म.पा.ले उपलब्ध गराएको वागमति नदि किनारमा नमूना पार्क स्थापना हुने	१	नेपाल सरकार सहरी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको अधिकार सम्पन्न वागमती सभ्यता एकीकृत विकास समिति, वागमती सुधार आयोगना, गृहस्वरी काठमाण्डौ विच भएको सम्झौता अनुसार का.म.पा. कोटेश्वर स्थित वागमति नदि किनारमा स्थापना गरिएको ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धी सक्षित विवरण

पच्चिसौँ आ.ब.०७३/७४

क्र.सं.	कार्यक्रम गतिविधी	मिति	संख्या	उपलब्धी	कैफियत
१	२४ औँ वार्षिक साधारण सभा सम्मन तथा रिक्त रहेको कार्यसमिति पदको निर्वाचन	२०७३ भाद्र २८ गते	२०४ जना	२४ औँ वार्षिक साधारण सभा टेड टावर बिजिनेश सेन्टर, थापाथलीमा सम्पन्न । आ.ब.२०७२/७३ मा भए गरेको संस्थाका कार्यक्रम प्रतिबेदन माथि छलफल गरी अनुमोदन, आ.ब. ०७३/७४ को अनुमोदन बजेट पारित । साथै सोहि साधारण सभाबाट रिक्त रहेको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष पद तथा संसोधित बिधानले थप गरेको ब.उपाध्यक्ष र सचिब पदको लागि निर्वाचनद्वारा पदपुर्ति गरेको ।	टेड टावर, थापाथली प्रतिबेदन
२	SEMINAR ON PRACTICES IN MODERN FLORICULTURE TECHNOLOGY	२०७३ चैत्र १८ गते	१२८ जना	TECHNOLOGY विषयक एक दिने अन्तर्राष्ट्रिय सेमिनारको पनि आयोजन गरिएको थियो । सो कार्यक्रममा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विषय विशेषज्ञको सहभागिता रहेको उक्त सेमिनारमा राष्ट्रिय २ वटा र अन्तर्राष्ट्रिय ७ वटा गरि जम्मा ९ वटा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको थियो	टेड टावर, थापाथली
३	फ्लोरिकल्चर भिजन २०२० देखि २०४० सम्बन्धमा	२०७४ आषाढ २६		नेपालले पुष्प व्यवसायको भिजन २०२-२०४० निर्माणका लागि सुभारम्भ फुडल्याण्ड बालुवाटारमा विज्ञहरूको बैठकमा छलफल गरिएको थियो । सो बैठकमा निम्न बुधगत फ्लोरिकल्चर भिजन २०२० - २०४० बारे पुष्प व्यवसाय सम्बन्धि एक कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको थियो ।	सुभारम्भ फुडल्याण्ड बालुवाटार
४	IHK 2017 मा सहभागिता	2017 April 28- May 14	२ जना	Goyang International Flower Foundation को आयोजनामा दक्षिण कोरियामा भएको International Horticulture Goyang Korea 2017 (IHK2017) मा फ्यानको तर्फबाट भाग लिन संस्थाका सचिब विश्वमणी पोखरेल र का.सदस्य महिन्द्र सुवेदी उक्त मेलामा सहभागी भई नेपाली पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार गरेको । सोही समयमा पुष्प व्यवसायको सम्बन्धि दुई देश बीच आपसी हितको विषयमा सम्झौता भएको ।	दक्षिण कोरिया
५	"Council of Asian Flower Exhibition " को बैठक सहभागिता सम्बन्धमा	April 28 to May 14, 017	२ जना	दक्षिण कोरिया स्थित Goyang International Flower Foundation को पहलमा April 28 to May 14, 017 मा गठन हुने "Council of Asian Flower Exhibition " को बैठकमा सहभागी हुन फ्यानका बरिष्ठ उपाध्यक्ष	दक्षिण कोरिया

						दिलीप बाटे र का. सदस्य राम बहादुर तामाङलाई मनोनयन गरी दक्षिण कोरिया पठाईएको थियो । एसियन देशहरूमा पुष्पको एक संगठित रूपमा रहि नेपाली पुष्प व्यवसायको विकास तथा प्रबर्द्धनमा हतियामालो गर्ने गरी अधि बढन प्रस्ताव पेश गरेको थियो । सो बैठकमा चार बुध्ने पुष्प सम्बन्धि सहकार्य सम्झौता भएको थियो यस पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम सम्बन्धि विस्तृत विवरण तल दिईएको छ ।
६						पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम

६ पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम
कृषाकलाप अन्तर्गत प्राप्त भएका उपलब्धीहरू

सि.नं.	विवरण	इकाइ	आ. व. को लक्ष्य	वार्षिक लक्ष्य	उप लक्ष्य	वार्षिक उपलब्धी	कैफियत
१.१.१	लागत साभेबारीमा व्यवसायको विकास तथा विस्तार कार्यक्रम सयपत्री उत्पादनमा आत्मनिर्भर कार्यक्रम (२ रोपनीलाई बाँसको टोलेल बितरण)	संख्या	१५	१५ वटा सयपत्री फूल खेती गरिहेको पुष्प व्यवसायीहरूको छनौट गरि सेडहाउस बितरण गरि सयपत्री फूलको उत्पादन वृद्धि भई आयात प्रतिस्थापनमा सघाउ पुग्ने	१५	निम्न १५ जना सयपत्री पुष्प कृषकहरू छनौट भई लाभान्वित भएको १) साईक्स नर्सरी, रानीवारी काठमाण्डौ २) बिगा कट फ्लावर नर्सरी, रामकोट २ काठमाण्डौ ३) ईचंगु कृषि फर्म ईचंगुनारायण १ काठमाण्डौ ४) श्री भद्रकाली नर्सरी, पोखरा ५) सयपत्री प्रोवर नौबिसे, धादिङ्ग ६) बागही नर्सरी पोखरा ७) संभावना महिला फूलखेती उद्योग बुढानिलाकट, काठमाण्डौ ८) न्यू पुष्प नर्सरी च.नं.पा. ५, थानकोट काठमाण्डौ ९) जलजला नर्सरी थानकोट, काठमाण्डौ १०) मनकामना कृषि फार्म ईचंगुनारायण, काठमाण्डौ ११) सुब्बा नर्सरी गोदावरी, ललितपुर १२) श्री कालिका नर्सरी सिन्धुली १३) सनराईज गार्डेन नर्सरी स्वयम्भू, काठमाण्डौ १४) हिवा माया पुष्प व्यवसाय ईचंगु, काठमाण्डौ १५) राम जानकी फार्मिङ्ग गगलफेदी ४, काठमाण्डौ उपरोक्त सबै सयपत्री फूल उत्पादकहरूलाई सिल्वोलेनको सेडहाउस निर्माणका लागि हरेकलाई ७ वटाको दरले १५ जना व्यवसायीहरूलाई जम्मा १०५ बटा सेडहाउस बाँडिएको र सो निर्माण सम्पन्न भई यस वर्ष करिब ३० रोपनी श्रप क्षेत्रफलमा सयपत्री फूलको उत्पादन विस्तार भएको छ ।	२० ह ५० फिट साईजको सेडहाउस बितरण
१.१.२	पोर्टेबल कोल्डरूम (३मी. ह ३ मी. ह ३मी.) स्थापनामा साभेदारी	संख्या	१	३ मी ह ३ मी. ह ३ मी. उचाईको पोर्टेबल कोल्डरूमको स्थापना भई कट फ्लावर भण्डारणको क्षमता बृद्धि हुने	१	यस अन्तर्गत कट फ्लावर शोक बजार अन्तर्गत श्री फुलावर सन्तावरी छनौट भई ३ मी. ह ३ मी. ह ३मी. साईजको पोर्टेबल कोल्ड रूम कुपण्डोलामा स्थापना भएको । यसको निर्माण पश्चात बजार माग अनुसार कट फुलावको भण्डारण गरी आपूर्तिमा सहजता ल्याउन तथा पोष्टहोमेट क्षति न्यूनीकरण गर्न सघाउ पुगेको ।	काठमाण्डौ

१.१.३	साना नर्सरीसंग ग्रीन हाउस (२०० वर्ग मीटर) नीर्माणमा साभेदारी	संख्या	१५	साना स्तरको १५ वटा पुष्प नर्सरीहरूमा जि आई द्वारा निर्मात प्रति नर्सरी २०० वर्ग मीटरको भिनहाउस निर्माण भई आन्तरिक बजारका लागि गुणस्तरीय फूल बिरुवाको उत्पादनमा वृद्धि हुने	१३	यस अन्तर्गत १५ वटा लक्ष्य राखिएकोमा १३ वटा पुष्प नर्सरीहरू मात्र छनौट हुन सफल भएको हुदा उक्त नर्सरीहरूमा टप भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । १) मुफकान नर्सरी स्वयम्भु, काठमाण्डौं २) टि.आर बगलामुखी नखिपोट, ललितपुर ३) शिखा फ्लावर एण्ड प्लाण्ट नर्सरी, थापाथली, काठमाण्डौं ४) बेबो नर्सरी लाजिम्पाट, काठमाण्डौं ५) दिक्षा नर्सरी बुढालिनकण्ड, काठमाण्डौं ६) मर्तिङ्ग ग्लोरी नर्सरी थानकोट, काठमा(डौं) ७) श्रीराम नर्सरी मनहरा, गोठाटार भक्तपुर ८) श्रीराम फूलबारी नर्सरी पोखरा ५, कास्की ९) सुनाखारी पुष्प नर्सरी सुर्खीविनायक, भक्तपुर १०) न्यू प्रकृति नर्सरी मध्य बानेश्वर, काठमाण्डौं ११) गोर्खा फूलबारी नर्सरीसामाखुसी ८, काठमाण्डौं १२) रक्षा फ्लावर्स कपन मार्ग महारजर्गाज १३) रक्षा फ्लोरा फार्म गगलफेदी, काठमाण्डौं	प्रति नर्सरीलाई साईज : चौडाई ९.६ मीटर र लम्बाई २० मीटर साईजको टप भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण
१.१.४	मफ्फौला नर्सरीसंग ग्रीन हाउस (४०० वर्ग मीटर) नीर्माणमा साभेदारी	संख्या	६	मफ्फौला स्तरको ६ वटा पुष्प नर्सरीहरूमा जि आई द्वारा निर्मात प्रति नर्सरी ४०० वर्ग मीटरको भिनहाउस निर्माण भई आन्तरिक बजारका लागि गुणस्तरीय फूल बिरुवाको उत्पादनमा वृद्धि हुने	४	यस अन्तर्गत ६ वटा लक्ष्य राखिएकोमा ४ वटा पुष्प नर्सरीहरू मात्र छनौट हुन सफल भएको हुदा उक्त नर्सरीहरूमा टप भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । १) एस.आर.नर्सरी धुन्बाराही, काठमाण्डौं २) बज्रयोगिनी बगैचा निर्माण नारायनदर जोरपाटी, काठमाण्डौं ३) श्रृजना पुष्प फार्म पोखरा, लेक साईड ४) जिर्मुईन कट फ्लावर डुवाकोट, भक्तपुर	प्रति नर्सरीलाई साईज : चौडाई ९.६ मीटर र लम्बाई ४० मीटर साईजको टप भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण
१.१.५	साना फार्मसंग ग्रीन हाउस (१००० वर्ग मीटर) नीर्माणमा साभेदारी	संख्या	६	साना स्तरको ६ वटा पुष्प फार्महरूमा जि आई द्वारा निर्मात प्रति नर्सरी १००० वर्ग मीटरको भिनहाउस निर्माण भई आन्तरिक बजारका लागि गुणस्तरीय कट फुलावर फूलको उत्पादनमा वृद्धि हुने	६	साना फार्मसंग ग्रीनहाउस निर्माण कार्यक्रम अन्तर्गत ६ जना पुष्प फार्महरू लाभान्वित भएका छन । उक्त प्रति फार्ममा १००० वर्ग मीटर साईजको व्यबुल भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण भएका छन । सबै फार्महरू जम्मा ६००० वर्ग मीटर भिनहाउस निर्माण भई सकेको र सो भिनहाउस भित्र कर्मेशम, जखेरा तथा गुलाबको फूलको बिरुवाहरू रोप्ने कार्य भईरहेको । १) ईन्दणी फ्लोरसुर्खीविनायक न.पा.७ भक्तपुर २) पिसिङ्ग नर्सरी नगासुनु-३, काठमाण्डौं ३) ज्ञानेश्वर फ्लोरिड रामकोट २ काठमाण्डौं ४) सुर्खी विनायक फूलबारी एगो प्रा.ली सुर्खीविनायक न.पा. ६ भक्तपुर ५) हाम्रो फ्लोरा एण्ड एग्रि प्रा.ली गोदाव चौ ८, ललितपुर ६) प्रबाब कृषि फार्म कटुन्जे, भक्तपुर	१००० वर्ग मीटर साईजको व्यबुल भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण
१.१.६	मफ्फौला फार्मसंग ग्रीन हाउस (२००० वर्ग मीटर) नीर्माणमा साभेदारी	संख्या	३	३ वटा मफ्फौला स्तरका पुष्प फार्महरूको छनौट गरी २००० वर्गमिटर क्षेत्रफलको जिआईद्वारा निर्माण टप भेन्टिलेटेड भिनहाउसको स्थापना भई आन्तरिक बजारका लागि गुणस्तरीय कट फुलावर फूलको	३	मफ्फौला फार्मसंग ग्रीनहाउस निर्माण कार्यक्रम अन्तर्गत ३ वटा पुष्प फार्महरू लाभान्वित भएका छन । उक्त प्रति फार्ममा २००० वर्ग मीटर साईजको व्यबुल भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण भएका छन । सबै फार्महरूमा जम्मा ६००० वर्ग	२००० वर्ग मीटर साईजको व्यबुल भेन्टिलेटेड भिनहाउस निर्माण

१.१.७	साना बिक्री केन्द्रसंग चिल्लर (६०० लिटर) व्यवस्थापनमा साभेदारी	संख्या	१०	उत्पादनमा बृद्धि हुने ।	६	मिटर ग्रीनहाउस निर्माण भई सकेको र सो ग्रीनहाउस भित्र कान्तिशम, जलवाग तथा गुलाबको फूलको बिरुवाहरु रोप्ने कार्य भईरहेको । १) स्मरार्इज एग्रीटेक भक्तपुर २) ए.यस. कट फुलावर नर्सरी उद्योग नागार्जुन-९, काठमाण्डौ ३) यन आर नर्सरी दाधिकोट ७, भक्तपुर	यस कार्यक्रम अन्तर्गत १० वटा खुद्रा बिक्री केन्द्रलाई सहयोग गर्ने लक्ष्य राखिएको मा ६ वटा मात्र प्रस्ताव छनोट भएको हुँदा कट फुलावर खुद्रा बिक्रीताहरुलाई ६०० लिटर क्षमताको ६ वटा चिल्लर वितरण भई पुष्प बिक्री केन्द्रको सुदृढीकरण भएको । १) स्मार्इल गिपट एण्ड फ्लावर्स सप बालाजु, काठमाण्डौ २) गोल्डेन नर्सरी पोखरा ३) दर्शन फ्लावर्स एण्ड गिफ्ट सप बाँसबारी, काठमाण्डौ ४) स्वागत पुष्प फार्म नौबिसे, धादिङ्ग ५) शक्ति सुवानी सीभिङ्ग सेन्टर महाराजगंज, काठमाण्डौ ६) मोर्डन नर्सरी जनागल काभ्रे	१००० लिटर क्षमताको चिल्लर वितरण
१.१.८	मम्भौला बिक्री केन्द्रसंग चिल्लर (१००० लिटर) व्यवस्थापनमा साभेदारी	संख्या	५	मम्भौला स्तरका ५ वटा पुष्प बिक्रीकेन्द्रलाई चिल्लर (फ्रीज) वितरण गरि कट फुलावर भाडारण क्षमतामा बृद्धि हुने	५	मम्भौला कट फुलावर बिक्री केन्द्रसंग चिल्लर वितरण कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न खुद्रा पसलहरु लाभान्वित भएका छन । ५ वटा कट फुलावर खुद्रा बिक्री केन्द्रहरुमा १००० लिटर क्षमताको चिल्लर (फ्रीज) अनुदान स्वरुप वितरण । १) बसन्त नर्सरी पोखरा २) क्लोभर वीफ क्रमलादी, काठमाण्डौ ३) न्यू जस्मिन फुलावर सप त्रिपुरेश्वर, काडठमाण्डौ ४) न्यू लक्की प्रेस फ्लावर्स एण्ड गिपट सप कमलादी, काठमाण्डौ ५) एभर्ग्रीन फवार सप त्रिपुरेश्वर, काडठमाण्डौ	१००० लिटर क्षमताको चिल्लर वितरण	
१.२	ग्रीन हाउउस (२००० वर्ग मिटर) निर्माणमा साभेदारी							
१.२.१	ग्रीन हाउउस (२००० वर्ग मीटर) निर्माणमा साभेदारी	संख्या	४	आलकाकिक बोट बिरुवा उत्पादनका लागि २००० वर्ग मिटर क्षेत्रफलको ४ वटा ग्रीनहाउसको पुर्वधार विकास गरि गुणस्तयिय बोट बिरुवा उत्पादनका साथै आयात प्रतिस्थापनमा संघाउ पुने	४	यस कार्यक्रम अन्तर्गत ४ वटा नर्सरी/फर्ममा २००० वर्ग मिटर साइज को जि आई ज्याग सहित आधुनिक न्याचुरल भेन्टिलेटेड ग्रीन हाउसको निर्माण भएको । जसमा निम्न नर्सरी/फार्म लाभान्वित भएका छन । १) गुप्ता नर्सरी तिलोत्तमा न.पा. ४, सप्तथेहि २) वागमती नर्सरी र रिठु एषो गागलफेदी, काठमाण्डौ ३) मालिका नर्सरी भरलपुर १०, चितवन ४) जय किसान नर्सरी गागलफेदी, काठमाण्डौ		
१.३	पुष्पको प्रबद्धतात्मक कार्यक्रम							

१.३.१	क्षेत्रिय मेला प्रदर्शनी	पटक	१	क्षेत्रियस्तको पूष मेला आयोजना गरी फ्लोपिकल्चरको प्रचार प्रसार तथा प्रबर्द्धन भएको हुने ।	१	२०७३ फागुन १२ देखि १६ गतेसम्म पोखरा सभागृहमा "पुष व्यवसायको प्रबर्द्धनका लागि पुष व्यापार मेला" भन्ने मुल नाराका साथ छैटौँ परिचमाल्चल क्षेत्रिय पुष प्रदर्शनी तथा व्यापार मेला २०७३ सफलता पूर्वक सम्पन्न गरेको । ● करिव १२ हजार दर्शकले अवलोकन गरेको । ● करिव १७ लाख बढीको व्यापारीक कारोबार भएको । ● २६ वटा नर्सरी तथा २ वटा संघ संस्थाले भाग लिएको ● पुष व्यवसायको प्रबर्द्धनमा महत्वपूर्ण सघाउ पुगेको ● दर्शकहरूको उल्लेख्य सहभागिता रहेको ।	पोखरा सभागृह
१.३.२	गोदावरी पुषको मेला प्रदर्शनी	पटक	१	गोदावरी फूलको प्रबर्द्धनमा सघाउ पुगे	१	२०७३ कार्तिक १० देखि १३ गतेसम्म जाबलाखेलको खेल मैदान, ललितपुरमा दशौँ गोदावरी फूलको प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी सम्पन्न भएको । मेलामा ५ वटा प्रतिस्धात्मक स्टल, ३६ वटा स्टल बिक्री बितरण स्टल र ३ वटा सुचनामुलक स्टल गरी जम्मा ३९ जाम्मा स्टलमा विभिन्न पुष व्यवसायीहरूको सहभागिता रहेको । भण्डै ३५ हजार भन्दा बढि दर्शक/भिजिटद्धारा प्रत्यक्ष मेला अवलोकन भएको । प्रतियोगिता तथा बिक्री बितरणमा पुष व्यवसायीहरूको उत्साहजनक सहभागिता रहेको । रु ३९ लाख भन्दा बढिको व्यवसायीक कारोबार गर्न सफल रहेको । गोदावरी, सयपत्री जस्ता फूल बिरुवाको व्यापाक प्रचार प्रसार भएको ।	
१.३.३	टेलिभिजनबाट पुषको प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रमको निर्माचा गरि प्रसारण	पटक	३	पुष व्यवसाय सम्बन्धि वृत्तिचित्र निर्माण गरि राष्ट्रियस्तका टिभीबाट प्रसारण भई पुष व्यवसायको प्रचार प्रसार र प्रबर्द्धन भएको हुने	३	पुष प्रबर्द्धनात्मक श्रव्यदृष्य कार्यक्रम निर्माण गरि प्रसारण भई सकेको । ● एन टिभी जसबाट ३ पटक प्रसार भएको, न्यू २४ बाट तथा कृषि टिभीबाट निर्मातित एक महिना प्रसारण भएको ।	
१.३.४	तेस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष मेला प्रदर्शनी	पटक	१	अन्तराष्ट्रिय पुष मेला आयोजना भई राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा नेपाली पुषको प्रबर्द्धन हुनुका साथै अन्तराष्ट्रिय सम्बन्ध र बजार विस्तारमा समेत सकारात्मक सघाउ पुगे ।	१	तेस्रो अन्तराष्ट्रिय फ्लोरा एक्सपो २०७३ काठमाण्डौको भृकुटीमण्डपमा मिति २०७३ चैत्र १७ देखि २० सम्म संचालन भएको र मेलामा नेपाल, भारत, श्रीलंका, चाईना, बगलादेश र दक्षिण कोरियाका पुष व्यवसायीहरू सहित जम्मा ९९ स्टल रहेको थियो । बिबिध विधामा ११ जना पुष व्यवसायीहरूलाई पुस्कृत गरिएको थियो । पुष व्यवसायको प्रबर्द्धन मा महत्वपूर्ण सघाउ पुगेको । ● ४५० भन्दा बढि फूल, बिरुवाहरूको व्यवसायीक प्रदर्शनी । ● ६६ हजार दर्शकहरूद्वारा मेलामा प्रत्यक्ष अवलोकन	

						<p>गएको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • करिब ७३ लाखसम्मको व्यवसायीक कारोबार भएको । • पुष्प प्रेमी जनसाधारणलाई एकै छानोमुनी प्रचुर मात्रामा फूल बिरुवाको खरिद बिक्री, सूचना तथा अवलोकन गर्ने अवसर उपलब्ध गराउन सफल भएको । • पुष्प सम्बन्धि सुचना तथा प्रबिधिको आदान प्रदान संयुक्त र समुहगत लगानीको अवसरको खोजी र व्यवसायीक पहल । • पुष्प भित्र विकासित प्रजाती एवं त्यसको खेती प्रबिधी सम्बन्धमा प्रत्यक्ष अन्तर्कृया गराउन सफल । • पुष्प व्यवसायी तथा सरकारी पदाधिकारीहरु बिच पुष्प आयात निर्यात सम्बन्धि अन्तरकृया गराउन सफल । • ६ वटा राष्ट्रका ९९ वटा स्टलमा पुष्प व्यवसायीहरुद्वारा उत्पादित फूल बिरुवा तथा आधुनिक खेती प्रबिधीको प्रशार्दनी राष्ट्रियस्तरका पत्रपत्रिकाहरुमा पुष्प सम्बन्धि विभिन्न जानकारी तथा सुचना मुलक लेख रचना प्रकाशन गरि आम उपभोक्त तथा व्यवसायीहरुलाई सुसुचित गरी जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्न सयाउ पुगेको ।
						<p>राष्ट्रियस्तरका पत्रपत्रिकाहरुमा पुष्प सम्बन्धि विभिन्न जानकारी तथा सुचना मुलक लेख रचना प्रकाशन गरि आम उपभोक्त तथा व्यवसायीहरुलाई सुसुचित गरी जनचेतनामा अभिवृद्धि सयाउ पुगेको हुन ।</p>
						<p>पुष्प व्यवसाय प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम निर्माण गरि रेडियो एफ एमबाट प्रसारण भई पुष्प व्यवसायको प्रचार प्रसार र प्रबर्द्धन भएको हुने</p>
						<p>पुष्पान्जली नामक रेडियो कार्यक्रम १२ भाग निर्माण गरि प्रसारण भई सकेको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • पुष्पान्जली १२ भाग प्रसारण -विभिन्न एक एमबाट प्रसारण
						<p>ग्लाइडस, कारनिशन र जरबेराको आर्थिक विश्लेषण सहित प्राबिधीक पुस्तिका प्रकाशन भएको</p>
						<p>बार्षिक प्रगती पुस्तिका प्रकाशन भएको</p>
						<p>टुलिब बाल्बको परिक्षण उत्पादन सम्पन्न भएको । व्यवसायीक टुलिब बाल्ब उत्पादनका लागि ईलाम र मनाङ्गमा संभावना देखिएको । यसको अध्ययन प्रतिबदन प्यानमा रहेको ।</p>
						<p>टुलिपको कार्यक्रम सम्पन्न भएको तर त्यूकोडेनडून र प्रोटिको मदर्प्लानट अभावका कारण अध्ययन गर्ने नसकी बजेट फिर्ता भएको</p>

१.४ पुष्प अध्ययन, अन्तर्गन्धान र प्रकाशनमा सम्बन्धी कार्यक्रम

१.४.१	पुष्प खेती सम्बन्धि आर्थिक विश्लेषण सहित प्राबिधीक पुस्तिका तयारी र प्रकाशन	पटक	३	पुष्प खेती सम्बन्धी प्राबिधीक पुस्तकबाट पुष्प खेती गर्न चाहने इच्छुक उद्यमी कृषक/व्यवसायीहरुले जानकारी पाउने	३	ग्लाइडस, कारनिशन र जरबेराको आर्थिक विश्लेषण सहित प्राबिधीक पुस्तिका प्रकाशन भएको
१.४.२	पुष्प तथ्याङ्क तथा बार्षिक प्रगती पुस्तिका तयारी र प्रकाशन	पटक	१	बार्षिक प्रगती पुस्तिका प्रकाशन भएको हुने	१	बार्षिक प्रगती पुस्तिका प्रकाशन भएको
१.४.३	बिरुवाबिद्यालयको सहकार्यमा अध्ययन गरी प्रकाशन गर्ने । क) हिमाली क्षेत्रमा टुलिप पुष्पको परिक्षण उत्पादन ख) मध्य र सुदूर पश्चिममा टुलूकोडेनडून पुष्पको परिक्षण उत्पादन	पटक		नेपालको संभावित हिमाली क्षेत्रहरुमा टुलिप, प्रोटि र टुलूकोडेनडून पुष्पको परिक्षण उत्पादन गरि सो सम्बन्धि प्रतिबदन तयार भई प्रकाशन भएको हुने ।	१	टुलिब बाल्बको परिक्षण उत्पादन सम्पन्न भएको । व्यवसायीक टुलिब बाल्ब उत्पादनका लागि ईलाम र मनाङ्गमा संभावना देखिएको । यसको अध्ययन प्रतिबदन प्यानमा रहेको ।

१.४.४	नार्क र पुष्प विकास केन्द्रसंगको सहकार्यमा कार्नेशन पुष्पको प्रमुख रोग तथा किराहरूको नियन्त्रण र प्रकाशन गर्ने	पटक	१	कार्नेशन पुष्पमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा किराहरू पहिचान भई सोको नियन्त्रणका उपायहरू समेतको प्रतिवेदन तयार भइ प्रकाशन भएको हुने।	१	कार्नेशन पुष्पमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा किराहरू अध्ययन तथा पहिचान भई सोको नियन्त्रणका उपायहरू समेतको अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएको।	
१.४.५	वनस्पती विभाग र पुष्प विकास केन्द्रसंगको सहकार्यमा नेपालका स्थानिय रैथाने, फूल फूलने बोट स्थानिय रैथाने, फूल फूलने बोट विस्वाको पहिचान गरी बैज्ञानिक विवरण तयार र प्रकाशन गर्ने।	पटक	१	नेपालको स्थानिय रैथाने फूल फूलने बोटविस्वाहरू पहिचान गरी बैज्ञानिक विवरण समेत तयार भई प्रकाशन भएको हुने	१	नेपालको स्थानिय रैथाने ६५ वटा फूल फूलने बोटविस्वाहरू पहिचान गरी बैज्ञानिक विवरण समेत तयार गरी १००० प्रति प्रकाशन भएको। अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहने तथा बिद्यार्थी बर्गहरूलाई यस पुस्ताकले सघाउन पुग्ने छ।	
१.४.६	वनस्पती विभाग र पुष्प विकास केन्द्रसंगको सहकार्यमा रैथान आलंकारिक विस्वाहरूको पहिचान गरि व्यवसायीकरणको संभाव्यताका लागि ग्राम हाउसमा परिक्षण उत्पादन	पटक	१	वनस्पती विभाग र पुष्प विकास केन्द्रसंगको सहकार्यमा रैथाने आलंकारिक विस्वाहरूको पहिचान गरि व्यवसायीकरणको संभाव्यताको लागि ग्रिनहाउसमा परिक्षण उत्पादन गरिएको हुने	१	पुष्प विकास केन्द्रमा रैथाने फूलको व्यवसायीक संभावना बोकेका केहि रैथाने फूलको व्यवसायीकरण उत्पादनका लागि एक आधुनिक ग्रिनहाउसको निर्माण गरि सो ग्रिनहाउस भित्र परिक्षण उत्पादन भइरहेको।	
१.४.७	पुष्प व्यवसायको रणनीतिक योजना निर्माण	पटक	१	पुष्प व्यवसायको विकास विस्तार र प्रबर्द्धनका लागि आवश्यक कृयाकलापहरू सहितको ३ बर्षे बृरित्त रणनीतिक योजनाको निर्माण गरि पुष्प व्यवसायको दिर्घकालिन विकासका लागि मार्ग निर्देशन सहित खाका तयार हुने।	१	पुष्प व्यवसायको विकास विस्तार र प्रबर्द्धनका लागि आवश्यक कृयाकलापहरू सहितको ५ बर्षे बृरित्त रणनीतिक योजनाको दिर्घकालिन विकासका लागि मार्ग निर्देशन सहित खाका तयार गरिएको छ। सो पंचबर्षिय रणनीतिक योजना ५०० प्रति प्रकाशन गरिएको छ।	
१.४.८	फ्लोरीकन्चले पुष्प व्यवसायीहरूको परिवारिक अवस्थामा पारेको प्रभाववार अध्ययन	पटक	१	पुष्प व्यवसायमा लागेको व्यवसायीहरूको आर्थिक अवस्था र पुष्प व्यवसायले पारेको प्रभाव बारे अध्ययन भई प्रतिवेदन	*	कार्यन्वयन हुन नसकेकोले कृषि मन्त्रालय फिर्ता भएको	
१.५	क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम, अन्तरकृया र गोष्ठि कार्यक्रम	संख्या	३	अन्तराष्ट्रिय विषय विशेषज्ञ भिक्काई कट फुलावर खुदा व्यवसायमा संलग्न ३० जनाको उद्यमशीलता सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन हुने	३	पुष्प व्यवसायको स्तर उन्नती तथा उद्यमशीलता विकासका लागि ३ वटा शिर्षकमा जम्मा ७८ जना पुष्प व्यवसायी तथा पुष्प खेती गर्न चाहने व्यक्तिहरूलाई तालिम लिई लाभव्यवत भएका।	
१.६ बातावा संरक्षण र हरियाली संबर्द्धनमा हातेसाली कार्यक्रम							
१.६.१	स्थानिय सरोकारवाला समाजसंगको समन्वयमा धोबी खोला किनारमा वनस्पती रोपण तथा संरक्षण	पटक	१	बातावरण स्वच्छ र हरियाली राख्नमा सघाउ पुग्ने।		कार्यन्वयन हुन नसकेकोले कृषि मन्त्रालय फिर्ता भएको	
१.६.२	बागमती सरसफाई अभियान र स्थानिय सरोकारवाला संस्थाको समन्वयमा बागमती किनारामा वनस्पती रोपण तथा संरक्षण - कोटेश्वर महादेवस्थान पुल देखि उत्तर तर्फ ४१० मी.	पटक	४	वागमती नदि किनारमा बृक्षरोपण भई हरियालीमा सघाउ पुगेको हुने		कार्यन्वयन हुन नसकेकोले कृषि मन्त्रालय फिर्ता भएको	
१.७ सुभाब संकलन, जवाफदेहिता र पारदर्शिताका लागि कार्यक्रम							
१.७.१	केन्द्रियस्तरको सरोकारवालासंग समन्वय बैठक	पटक	३	केन्द्रिय स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू संग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको हुने	३	पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम बारे सबै सरोकारवाला निकायहरूसंग समन्वय र छलफल भएको, बैठकबाट प्राप्त सुझाव तथा निर्णयले पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम कार्यन्वयनमा सघाउ पुगेको।	

१.७.२	जिल्लास्तरको सरोकारवालासंग समन्वय बैठक	पटक	३	जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरू संग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भएको हुने	३	जिल्ला स्तरका सबै सरोकारवाला निकायहरूसंग कार्यक्रम बारे समन्वय र छलफल भई पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम संचालनमा सघाउ पुगेको ।	गरिएको
१.७.३	विज्ञहरूको कार्यदलको बैठक	पटक	३	पुष्प तथा पुष्प व्यवसायका विविध विषयमा विज्ञहरूको कार्यदलको बैठकमा छलफल गरि एघनीतिक योजना बनाउन सघाउ पुग्ने र मार्ग दर्शन हुने	३	विषय विज्ञ व्यक्तिहरूको कार्यदल गठन भई विज्ञहरूको कार्यदलको विभिन्न मितिमा बसेको बैठकको निर्णय तथा मार्गदर्शनले पुष्प प्रबर्द्धन कार्यक्रम कार्यन्वयन तथा सम्पादनमा सघाउ पुगेको ।	काठमाडौं
१.७.४	पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्र स्थापना संचालन -काठमाडौं, पोखरा र चितवन	पटक	३	काठमाडौं, पोखरा र चितवनमा स्थापना भई संचालनमा रहेको पुष्प परामर्श केन्द्रबाट अधिक भन्दा अधिक पुष्प उद्यमी तथा यस व्यवसायमा लाग्न चाहने व्यक्ति तथा उपभोक्ताहरूलाई पुष्प सम्बन्धि सेवा प्रदान गरी पुष्प व्यवसायको विकास विस्तार र प्रबर्द्धनमा सघाउ पुगेको हुने ।	३	काठमाडौं, पोखरा र चितवनमा पुष्प व्यवसाय परामर्श केन्द्रको स्थापना भई संचालनमा रहेकोले सो सेवा केन्द्रबाट सेवाप्राप्ति तथा पुष्प व्यवसायीहरूलाई सेवा उपलब्ध गराइरहेको ।	काठमाडौं, पोखरा र चितवन
१.७.५	संयुक्त अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण (कृषि विकास मन्त्रालय र अन्तर्गतका सम्बन्धित निकायहरू, अर्थ मन्त्रालय, राष्ट्रिय योजना आयोग, मिडिय पर्सन, फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपाल र कृषि उद्यम केन्द्र समेत)	पटक	३	कार्यक्रम संचालनमा पुष्पपोषण हुने ।	३	कार्यक्रम संचालनमा पुष्पपोषण भई सफलता पूर्वक सम्पन्न गर्न मार्गदर्शन भएको ।	
१.७.६	फ्लोरीकल्चर एशोसिएसन नेपालको कार्यक्रम संचालन लागि सार्वभारिणी प्रसासनिक खर्च	पटक	१२	प्रभाबकारी कार्यक्रम संचालन भएको हुने ।	१२	प्रभाबकारी कार्यक्रम संचालनमा सहयोग पुगेको ।	

नेपाली पुष्प व्यवसाय को ईतिहास

- ✓ प्रथम नर्सरीको स्थापना २०११ साल
- ✓ बि.सं.२०२८ देखि वनस्पती विभागले पुष्प प्रदर्शनी शुरु गरेको
- ✓ बि.सं.२०४० सालमा होटेलमा कट फूलावरको प्रयोग
- ✓ २०४९ साल कार्तिक ३० गतेमाँ बल्ल को स्थापना
- ✓ २०५० सालमा अन्तर्राष्ट्रिय विमान स्थलमा कट फूलावर पसलको स्थापना भएको
- ✓ FAN को आयोजनामा बि.सं.२०५१ सालबाट पुष्प प्रदर्शनी तथा मेलाको आयोजनाको सुरुवात भएको ।
- ✓ २०५५ साल भाद्र १५ गते पुष्प थोक बजारको स्थापना
- ✓ २०६० मंसिरमा पुष्प बिकास केन्द्रको स्थापना -गोदावरीमा नेपाल सरकारको तर्फबाट
- ✓ २०५७ साल चैत्र प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीको आयोजना
- ✓ २०६९ मंसिर २९ मा पुष्प प्रबर्द्धन नीति पास (नेपाल सरकार)

- ✓ २०७० चैत्र मा दोस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीको आयोजना
- ✓ २०७३ चैत्रमा तेस्रो अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनीको आयोजना

नेपालमा पुष्प व्यवसायको वर्तमान स्थिति

- नेपालको ३९ जिल्लामा ६७८ भन्दा बढि पुष्प व्यवसायीहरू ।
- १५३ हेक्टर क्षेत्रफलमा पुष्पखेती भैरहेको ।
- पुष्प व्यवसायमा लगभग ५.६५ अर्बको लगानी भैसकेको ।
- प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा ४३,००० परिवार भन्दा बढि संलग्न/आश्रित । जसमा ६०% भन्दा बढि महिलाहरू आश्रित ।
- FAN को आयोजनामा २० वटा राष्ट्रिय र तीन अन्तराष्ट्रिय पुष्प प्रदर्शनी संचालन ।
- ७ वटा क्षेत्रीय पुष्प प्रदर्शनी संचालन ।
- FAN र अन्य संघ संस्थाहरूको संयुक्त आयोजनामा १६ वटा प्रदर्शनी संचालन ।
- ८६ कट-फूलावर उत्पादक, जसमध्ये ४० जना ८ महिला भन्दा बढी उत्पादन गर्न सक्ने ।
- काठमाण्डौ भ्यालीमा ६७ कट-फूलावर पसलहरू । पोखरामा ५ वटा कट फूलावर पसल । भ्याली बाहिरि जिल्लाका मुख्य सहरहरूमा पनि बढ्दो अवस्थामा रहेको ।
- आ.व. २०७३/०७४ मा रु.१.७१ अर्ब बराबरको कारोबार भएको ।
- सन २०७३/७४ मा लगभग रु. ३.६५ करोड को पुष्प तथा पुष्पजन्य बस्तुको निर्यात भएको ।
- सन २०७३/७४ मा लगभग रु.१.० करोडको आयात ।

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले स्थापना बर्ष देखि पुष्प व्यावसाय सम्बन्धि बिभिन्न खोजमुलक अनुसन्धानमुलक लेख रचना तथा बिबिध क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान भए तथा गरेको विषय बस्तुहरुलाई समेटि बिभिन्न समयमा तपशिलका शिर्षकहरुमा पुस्ताक तथा अध्ययन प्रतिबेदनहरु प्रकाशन गरेका छन । यसरी प्रकाशन गरिएका तथा नगरिएका पुस्तकहरुको नामावली सूची तल दिईएको छ । उल्लेखित प्रकाशनहरु अध्ययन गर्न चाहानु हुने व्यक्तिहरुले फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको कार्यालयमा आई अध्ययन गर्न सकिने छ ।

Nepalese Floriculture Book - Publication List

SN	BOOK Name	Volume	Date	Remarks	Status
1	Second Floriculture Trade Fair 1996	Volume- 1	1996 (2052BS)		Publish
2	Third Floriculture Trade Fair 1997	Volume- 2	1997(2053BS)		Publish
3	Vasanta Floriculture Trade Fair 2054	Volume- 3	1998 (2054BS)	1000 copies	Publish
4	Floriculture Trade Fair 2055	Volume- 4	1998(2055Bs)	1000 copies	Publish
5	Floriculture Trade Fair 2000	Volume -4	2000(2057BS)	1000Copies	Publish
6	1 st International Floriculture Trade Fair 2001	Volume- 6	2001 (2058BS)	1000 Copies	Publish
7	Floriculture Trade Fair 2003, Souvenir	Volume- 7	2003(2069Bs)	1000copies	Publish
8	Floriculture Trade Fair 2004, Souvenir	Volume -8	2004 (2060Bs)	1000 copies	Publish
9	Floriculture Trade Fair 2005, Souvenir	Volume- 9	2005 (2061BS)	1000 copies	Publish
10	Floriculture Trade Fair 2006, Souvenir	Volume- 10	2006 (2062BS)	1000 copies	Publish
11	Floriculture Trade Fair 2007, Souvenir	Volume- 11	2007 (2063Bs)	1000 copies	Publish
12	Floriculture Trade Fair 2008, Souvenir	Volume -12	2008(2064Bs)	1000 copies	Publish
13	Floriculture Trade Fair 2009, Souvenir	Volume- 13	2009 (2065Bs)	1000 copies	Publish
14	Floriculture Trade Fair 2010, Souvenir	Volume- 14	2010 (2066Bs)	1000 copies	Publish
15	Floriculture Trade Fair 2011, Souvenir	Volume- 15	2011 (2067Bs)	1000 copies	Publish
16	Floriculture "15 th Flora Expo 2012, Souvenir	Volume -16	2012 (2068Bs)	1000 copies	Publish
17	Floriculture "16 th Flora Expo 2013, Souvenir	Volume- 17	2013 (2069Bs)	1000 copies	Publish
18	Floriculture "2 nd International Flora Expo 2014, Souvenir	Volume- 18	2014 (2070Bs)	1500 copies	Publish
19	Nepalese Floriculture	Volume -19	2015 (2071Bs)	1500 copies	Publish
20	Nepalese Floriculture	Volume- 20	2016 (2072Bs)	1500 copies	Publish
21	Nepalese Floriculture	Volume- 21	2017 (2073Bs)	1500 copies	Publish

Floriculture Book & Study Report-Publication List

SN	BOOK Name	Date	Remarks	Status
1	An Insight Into Floriculture Scenarion of Nepal	2003AD	Workshop Report	Publish
2	"A Study on Benefit- Cost Analysis of Ornamental Flowers" In Nepal 2005	2005	Report	
3	पुष्प उत्पादन अवलोकन अध्ययन भ्रमण प्रतिवेदन, २०६२ (दोलखा, बाँके, कैलाली, कञ्चनपुर र डडेल्धुरा)	२०६२ (2005AD)	Report	
4	A Baseline Study on The Status of Nursery Business in Kathmandu Valley	2006AD	Report	
5	Trade Competitiveness of the Floricultural Sub-sector in Nep	2007AD	Report	
6	Study on Current Post- Harvest Handling Practices of Cut Flowers in Different Districts of Nepal	2008AD	Report	
7	Study on current Post-Harvest handling practices of Cut Flowers in different districts of Nepal and Identifying Effective Postharvest Technology to supply fresh cut flowers to new destination market	2009AD	Report	
8	Short Study on Packaging and Handling Methods of Cut Flowers using different Techniques	2013AD	Report	Publish
9	Nepal Floriculture Sub-Sector-A Concept Paper	2015AD	Book	Publish
10	Climatic Requirements of Major Flowers in Nepalese Context	2015AD	Book	Publish
11	Carnation Cultivation Guide	2015AD	Book	Publish
12	नर्सरी व्यवस्थापन -पुष्प तथा आलंकारिक बोट बिरुवाको बिबरणिका सहित)	बि.स. २०७२	Book	Publish
13	A Report on Economic Analysis of Marigold, Rose, and Chrysanthemum in Nepal	2016AD	Report	Publish
14	DIRECTORY Floriculture enterprises of Nepal 2016	2016AD	Book	Publish
15	Chrysanthemum flower Cultivation Technology	2073 BS	Book	Publish
16	Carnation Flower Cultivation Technology	2073 BS	Book	Publish
17	Marigold Flower Cultivation Technology	2073 BS	Book	Publish

18	Rose Flower Cultivation Technology	2073BS	Book	Publish
19	Gerbera Flower Cultivation Technology	2074BS	Book	Publish
20	Gladiolus Flower Cultivation Technology	2074BS	Book	Publish
21	Carnation Flower Cultivation Technology	2074BS	Book	Publish
22	Economic Analysis of Gerbera, Gladiolus and Carnation Production in Nepal	2017AD	Report	Publish
23	पुष्प व्यवसाय पञ्चवर्षिय रणनीतिक योजना	BS2074	Book	Publish
24	Indigenous ornamental flowering plants of Nepal (फूल फूलने सोभनिय नेपाली बिरुवाहरु)	BS 2074	Book	Publish
25	Study on major insects and diseases of Carnation cut flower and their management in Nepal	Aug, 2017	Report	
26	FAN Yearly Report FY.2066/067 to FY 2073/074		Report	Publish

फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन नेपाल ले २५ वर्षमा गरेका कार्यक्रम तथा गतिविधीहरूका फोटो ग्यालरी

पुष्प व्यापार मेला समुद्घाटन गरिबक्सदे स्व. बडामहारानी
ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी देवी शाह

पुष्प व्यापार मेला-२००३ उद्घाटन गरिबक्सदे बडामहारानी
कोमल राज्यलक्ष्मी देवी शाह

पुष्प व्यापार मेला-२००५ उदघाटन गरिबक्सदै युवराज्ञी हिमानी राज्यलक्ष्मी देवी शाह

पुष्प व्यापार मेला-२००६ उदघाटन पश्चात अवलोकन गर्नुहुँदै नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका अध्यक्ष चण्डिराज ढकाल

पुष्प व्यापार मेला-२००७ उदघाटन पश्चात अवलोकन गर्नुहुँदै नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका अध्यक्ष कुशकुमार जोशी

१२ औ पुष्प व्यापार मेला-२०६५ उद्घाटनको लागि प्रमुख अतिथिको स्मया उपस्थित तत्कालिन अर्थमन्त्री डा. बाबुराम भट्टराई

लामो समयदेखि नर्सरी व्यवसाय गर्नुहुने जे. हयाङ्की राईलाई कदर-पत्र प्रदान गर्नुहुँदै ।

१४ औं पुष्प प्रदर्शनी/व्यापार मेला २०६७ को प्रमुख अतिथि प्रधानमन्त्री भलनाथ खनाल

१५ औं पुष्प प्रदर्शनी/व्यापार मेला २०६८ को प्रमुख अतिथि सम्मानिय उपराष्ट्रपति परमानन्द भाँ

१६ औं पुष्प प्रदर्शनी/व्यापार मेला २०६९ को प्रमुख अतिथि नेपाल राष्ट्र बैकका गभर्नर डा. युवराज खतिवडा

१८ औं फलोरा एक्सपो २०७१ को प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्री हरिप्रसाद पराजुली

१९ औं फलोरा एक्सपो २०७२ को प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्री हरिबोल गजुरेलका साथमा उद्योग वाणिज्य महासंघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष भवानी राणा

लामो समयदेखि नर्सरी व्यवसाय संचालन गर्नु हुने हरिराम श्रेष्ठ (एमरग्रिन नर्सरी)लाई कदर-पत्र प्रदान गर्दै

तेस्रो अन्तराष्ट्रिय फलोरा एक्सपो-२०१७ उद्घाटन गर्नुहुँदै प्रमुख अतिथि सम्मानिय उपराष्ट्रपति नन्द बहादुर पुन (पासाङ) साथमा कृषि विकास मन्त्री गौरी शंकर चौधरी

लामो समयदेखि नर्सरी व्यवसाय संचालन गर्नु हुने मचाकाजी महर्जन (महर्जन नर्सरी)लाई कदर-पत्र प्रदान गर्दै प्रमुख अतिथि

लामो समयदेखि नर्सरी व्यवसाय संचालन गर्नु हुने मोहन माली (शिव नर्सरी)लाई कदर-पत्र प्रदान गर्दै प्रमुख अतिथि

दोस्रो लालुपाटे पुष्प मेला-२०६१ उदघाटन गर्नु हुँदै प्रमुख अतिथि व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजनाका निर्देशक, सह-सचिव योगेन्द्र कुमार कार्की

तेस्रो गोदावरी पुष्प प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६६ का प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्री साधमा कृषि विकास राज्यमन्त्री करिमा वेगम

सातौँ गोदावरी पुष्प प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०७० का प्रमुख अतिथि कृषि सचिव जय मुकुन्द खनाल साथमा कृषि विभागका महा-निर्देशक विजयकुमार मल्लिक

चौथो गोदावरी पुष्प प्रतियोगितात्मक प्रदर्शनी २०६७ का प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्री साधमा कृषि विकास राज्यमन्त्री करिमा वेगम

प्रथम लालुपाटे फूलको प्रदर्शनी/व्यापार मेला-२०६८ उदघाटन कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजनाका निर्देशक, सह-सचिव योगेन्द्र कुमार कार्की

तेस्रो अन्तराष्ट्रिय फ्लोरा एक्सपोमा भारतबाट आउनु भएका सहभागीलाई मायाको चिनो प्रदान गर्नुहुँदै अध्यक्ष कुमार कसजु श्रेष्ठ

तेस्रो अन्तराष्ट्रिय फ्लोरा एक्सपोमा दक्षिण कोरियाबाट आउनु भएका सहभागीलाई मायाको चिनो प्रदान गर्नुहुँदै अध्यक्ष कुमार कसजु श्रेष्ठ

पुष्प व्यवसायको सम्भावना, अवसर तथा चुनौती विषयक गोष्ठी, स्मन्देही, बुटवल

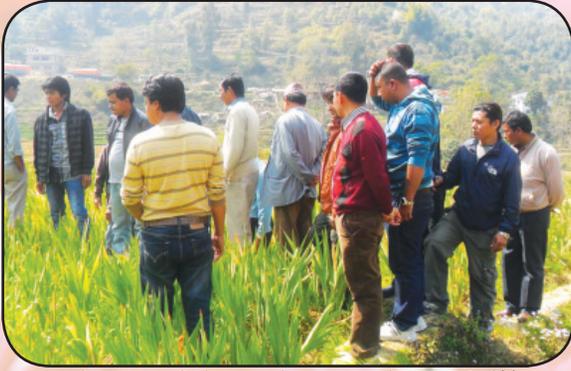
पुष्प व्यवसायको सम्भावनाको बारेमा जानकारी लिँदै विश्व बैंकका प्रतिनिधिहरू

कास्की, पोखरामा कानैशन फुलको व्यावसायिक उत्पादन सम्भावनाको परिक्षण उत्पादनबारेमा जानकारी लिँदै

ग्रीनहाउस व्यवस्थापन तालिमको स्थलगत अवलोकन गर्दै पम नेदरल्याण्डका प्राविधिक सँग

धादिङमा ग्लाडुलियोस फुलको उत्पादन बारे जानकारी लिँदै

ग्लाडुलियोस फुलबारे अन्तरक्रिया गर्दै पुष्प व्यवसायीहरू

विस्वा प्रशारण सम्बन्धी तालिममा सहभागी पुष्प व्यवसायीहरू

पहिलो पटक अन्तराष्ट्रिय मेलामा सहभागीहुँदै दक्षिण कोरिया-२०१२

पुष्प व्यवसाय सम्बन्धी एक दिवसिय अन्तराष्ट्रिय गोष्ठी

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सव घोषणा कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्री रामकृष्ण यादव

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सव घोषणा कार्यक्रममा सहभागी पुष्प व्यवसायीहरू साथमा पम नेदरल्याण्डका प्रशिक्षक जान कि

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सव घोषणा कार्यक्रममा वृक्षारोपणमा सहभागी कृषि विकास मन्त्री रामकृष्ण यादव

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सव घोषणा कार्यक्रममा वृक्षारोपणमा सहभागी पम नेदरल्याण्डका पाहुना जान की

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सवको अवसरमा पुष्पको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतना मुलक कार्यक्रम एयरपोर्टको यात्रुलाई फुलद्वारा स्वागत गर्दै एशोसिएसनका पदाधिकारीहरु

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको रजत जयन्ती महोत्सवको अवसरमा धोवीखोला किनारा सरसफाई कार्यक्रममा सहभागी हुँदै फ्लोरीकल्चर एशोसिएसनका पदाधिकारी साथमा स्थानिय टोलबासीहरु

चौथो पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय पुष्प व्यापार मेला-२०६९ उद्घाटन कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि कृषि मन्त्रालयका सह-सचिव योगेन्द्र कुमार कार्की साथमा कार्यक्रमबारे जानकारी दिनुहुँदै जिल्ला समिति कारकोका पूर्व अध्यक्ष बसन्त बानिया

संस्थाले आयोजना गरेको नेतृत्व विकास तालिममा सहभागी हुँदै पुष्प व्यवसायीहरू

पुष्प व्यवसाय बिकासको लागि छलफल गर्दै पम नेदरल्याण्ड र फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालका प्रतिनिधिहरू

पुष्प व्यवसायी सम्भावना एवं चुनौती विषयक एक दिने गोष्ठी, बुटवल, स्पन्देही

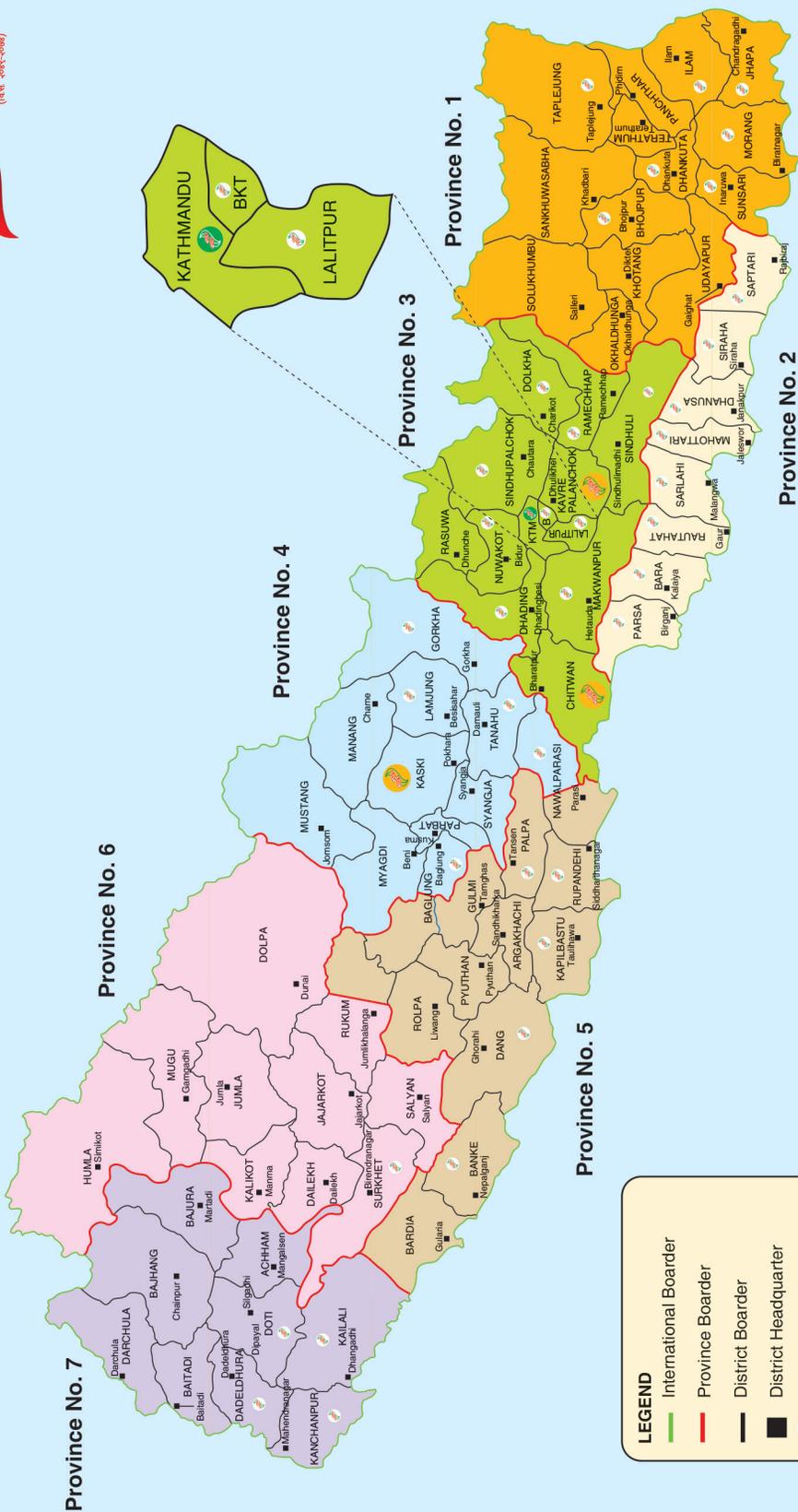

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालको २४ औं साधारण सभाबाट निर्वाचित कार्य समिति

FLORICULTURE COVERAGE AREA

रजत जयन्ती महोत्सव २०१७ को अवसरमा प्रकाशित

LEGEND

- International Boarder
- Province Boarder
- District Boarder
- District Headquarter
- Floriculture Coverage Area
- FAN Central Committee
- FAN District Committee